

**T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**IX. DÖNEM (1950-1954) TBMM MARAŞ MİLLETVEKİLLERİ VE SİYASİ
FAALİYETLERİ**

TEZLİ YÜKSEK LİSANS

FATİH AYDEMİR

DANIŞMAN

YRD. DOÇ. DR. EYYUB ŞİMŞEK

AKSARAY 2017

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

IX. DÖNEM (1950-1954) TBMM MARAŞ MİLLETVEKİLLERİ VE SİYASİ
FAALİYETLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATİH AYDEMİR

DANIŞMAN

YRD. DOÇ. DR. EYYUB ŞİMŞEK

AKSARAY 2017

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 36 (Otuz Altı) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

Adı : Fatih

Soyadı : AYDEMİR

Bölümü : Tarih

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: IX. Dönem (1950-1954) TBMM Maraş Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri

İngilizce Adı: The Ninth Cycle of (1950-1954) TBMM Maraş Deputies and Their Political Actions

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Fatih AYDEMİR

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Fatih AYDEMİR tarafından hazırlanan “IX. Dönem (1950-1954) TBMM Maraş Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Aksaray Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Yrd. Doç. Dr. Eyyub ŞİMŞEK)

(Tarih Anabilim Dalı, Aksaray Üniversitesi)

Üye: (Doç. Dr. Taner ASLAN)

(Tarih Anabilim Dalı, Aksaray Üniversitesi)

Üye: (Yrd. Doç. Dr. Hüseyin KALEMLİ)

(Tarih Anabilim Dalı, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 15/08/2017

Sosyal bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun ...02.11.2017...tarih ve
2017/45-2... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Fatih AYDEMİR

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Yrd. Doç. Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU

İmza

İmza

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanan “IX. Dönem (1950-1954) TBMM Maraş Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri” adını taşıyan bu çalışmamızda, öncelikle 1946-1950 yılları arasında yaşanan gelişmeler ele alındı. Daha sonra ise Demokrasi tarihimizin sayfaları açılarak, çok partili hayata geçiş süreci ve bu süreç içerisinde etkili olan iç ve dış unsurlar ele alındı ve muhalefet partilerinin doğuşu ve iktidarın bu muhalefet partilerine karşı tutumu değerlendirildi. Ardından Türkiye Cumhuriyetinin ilk çok partili seçimi olarak bilinen 1946 milletvekili seçimleri ve Türkiye Cumhuriyetinde gerçek anlamda demokrasinin başlangıcı olarak kabul edilen 1950 milletvekili seçimlerinin değerlendirmesi yapıldı. Son olarak ise IX. Dönem (1950-1954) TBMM Maraş Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri üzerinde durularak Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Dokuzuncu Döneminde (1950-1954), Maraş Milletvekillerinin meclis faaliyetleri, aldıkları görevler ve bu dönemdeki faaliyetleri tespit edilmeye çalışıldı.

IX. Dönem (1950-1954) TBMM Maraş Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri tezi kapsamında tez konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın şekillenmesinde fikirleriyle yol gösterip, yazım aşamasında da gerekli ilgi ve alakayı eksik etmeyen bu konuda bilgi, tecrübe, yardım ve desteğini üzerimden eksik etmeyen değerli danışman hocam Öğretim Üyesi Sayın Yrd. Doç. Dr. Eyyub ŞİMŞEK’e ve Aksaray Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyelerinden Doç. Dr. Taner ASLAN’a ve Yrd. Doç. Dr. Selahattin SATILMIŞ’a teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca kaynak ve doküman konusunda yapmış olduğu yardımlardan dolayı Kahramanmaraş Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezi Şube Müdürü Serdar YAKAR’a, TBMM Arşiv Müdürlüğü ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Müdürlüğü çalışanlarına, çalışma süresince bana destek olan eşime, aileme ve ayrıca değerli arkadaşlarımdan Pınar DOĞANAY’a, Evren TURGUT’a, Cuma GÖK’e, Hasan TAŞTAN’a, Turgut AK ve Ünal AYDIN’a en samimi duygularıyla teşekkür ediyorum.

Faydalı olması temennisiyle...

AKSARAY, 2017
Fatih AYDEMİR

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

IX. DÖNEM (1950-1954) TBMM MARAŞ MİLLETVEKİLLERİ VE
SİYASİ
FAALİYETLERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

AKSARAY, 2017

Fatih AYDEMİR

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti'nin, 14 Mayıs 1950 seçimleri ile yeni bir döneme girmesiyle uzun dönem iktidarı elinde bulunduran CHP, bu seçimlerde iktidarı Demokrat Parti'ye bırakmıştı. Ülkenin birçok yerinden halkın reyleriyle ve özgür iradesiyle seçilmiş olan milletvekillerinden meydana gelen IX. Dönem (1950-1954) Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Maraş 7 milletvekili ile temsil edilmişti.

IX. Dönemi kapsayan 1950-1954 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Maraş'ı temsil eden milletvekilleri şunlar olmuştu: Ahmet Bozdağ, Ahmet Kadoğlu, Abdullah Aytemiz, Mazhar Özsoy, Nedim Ökmen, Remzi Öksüz ve Selahattin Hüdayioğlu.

IX. Dönem (1950-1954) Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Maraş ilini temsil eden milletvekilleri Meclis'te çeşitli konular üzerine yaptıkları konuşmalarla, verdikleri kanun teklifleri, yazılı ve sözlü önergelerle görüşlerini ortaya koymuşlardı. Milletvekillerinin yer aldığı komisyonlar, iştirak ettikleri heyetler, üzerlerinde bulundurdıkları çeşitli üyelikler ve yürüttükleri görevler de bulunmaktaydı. Bu milletvekilleri yapmış oldukları faaliyetler ile ülke kalkınması ile birlikte bölgesel kalkınmada bayındırlık alanında, sağlık alanında, ekonomik ve sosyal alanda önemli roller üstlenmişlerdi.

Bilim Kodu :

Anahtar Kelimeler : Maraş, CHP, Demokrat Parti, Milletvekili, Rey, TBMM

Sayfa Adedi : 171

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Eyyub ŞİMŞEK

UNIVERSITY OF AKSARAY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES

**THE NINETH CYCLE (1950-1954) OF TBMM MARAŞ DEPUTIES
AND THEIR POLITICAL ACTIONS**

(M. S. Thesis)

Fatih AYDEMİR

AKSARAY, 2017

ABSTRACT

After the Republic of Turkey entered a new period with the election on 14th of May, 1950, Republican People's Party (CHP), which held the government for a long period, left the government to Democratic Party in this election. Maraş was represented with seven members of parliament (MP) in the Nineth Period Turkish Grand National Assembly which was constituted with MPs elected with votes of the public from the many parts of the country and their free will.

Between 1950 and 1954 which spanned the Nineth Period, the MPs who represented Maraş in Turkish Grand National Assembly were those: Ahmet Bozdağ, Ahmet Kadoğlu, Abdullah Aytemiz, Mazhar Özsoy, Nedim Ökmen, Remzi Öksüz ve Selahattin Hüdayioğlu.

With their speeches on various subjects in the Assembly, their proposing laws, their written and oral proposals, those MPs put forward their views. There were also the commissions in which the MPs were, the boards in which they participated, several memberships they had and duties they carried out. As a result of the activities they did, these MPs took important roles on the fields of the regional development, health, economics and social as well as the country development.

Science Code :
Key Words : Maraş, CHP, The Democrat Party, Deputy, Vote, Parliament
Page Number : One Hundred and Seventy One
Supervisor : Assist. Prof. Dr. Eyyub ŞİMŞEK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	6
1. Türkiye’de Demokrasiye Geçiş Süreci ve CHP İktidarının Kuruluşu	6
2. Çok Partili Hayata Geçiş Süreci (1946-1950)	12
2.1. Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan İç Unsurlar	12
2.2. Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan Dış Unsurlar	14
2.3. CHP İktidarına Karşı Muhalefet Partilerin Doğuşu	16
2.3.1. Milli Kalkınma Partisi	16
2.3.2. Demokrat Parti	17
2.3.2.1 Demokrat Partinin Kuruluşu	17
2.3.2.2 Demokrat Partinin Teşkilatlanması	20
2.4. Muhalefet Partilerine Karşı CHP İktidarının Tutumu	21
2.5 Türkiye Cumhuriyetinde İlk Çok Partili Genel Seçim: 21 Temmuz 1946 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri	22
2.5.1 Seçim Kanunu’nun Değiştirilmesi (Tek Dereceli Seçim Kanununun Kabulü)...	23
2.5.2 Partilerin Seçim Kampanyaları.....	24
2.5.3 Partilerin Aday Listelerinin Hazırlanması	27
2.5.4 21 Temmuz 1946 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları.....	27

2.6 Türkiye Cumhuriyetinde Gerçek Anlamda Demokrasinin Başlangıcı: 14 Mayıs 1950 Yılı Milletvekilleri Genel Seçimleri	28
2.6.1 Seçim Kanunu’nun Değiştirilmesi (1950 Yılı Seçim Kanununun Kabulü)	30
2.6.2 Partilerin Seçim Çalışmaları	32
2.6.2.1 DP’nin 14 Mayıs 1950 Yılı Milletvekili Seçim Kampanyası, Adayların Tespiti ve YSK’ya Teslimi	33
2.6.2.2 CHP’nin 14 Mayıs 1950 Yılı Milletvekili Seçim Kampanyası, Adayların Tespiti ve YSK’ya Teslimi	36
2.6.2.3 MP’nin 14 Mayıs 1950 Yılı Milletvekili Seçim Kampanyası, Adayların Tespiti ve YSK’ya Teslimi	39
2.6.2.4 14 Mayıs 1950 Yılı Milletvekili Seçimlerine Katılan Diğer Partilerin Durumları	40
2.6.3 14 Mayıs 1950 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları	41
2.6.3.1 Ülke Geneli Seçim Sonuçları ve Değerlendirmesi	41
2.6.3.2 Kahramanmaraş İli Seçim Sonuçları ve Değerlendirmesi.....	44
2.6.3.3 Ulusal ve Uluslararası Alanda Seçim Yankıları ve Değerlendirmesi.....	46
İKİNCİ BÖLÜM.....	48
2. 14 Mayıs 1950 Yılı Milletvekilleri Genel Seçim Sonuçlarına Göre Maraş Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri	48
2.1. IX. Dönem (1950-1954) Maraş Milletvekillerinin Biyografileri	48
2.1.1 Ahmet Bozdağ’ın Biyografisi	49
2.1.2 Ahmet Kadioğlu’nun (Ahmet Tahir Kadioğlu) Biyografisi.....	49
2.1.3 Abdullah Aytemiz’in (Mehmet Aptullah Aytemiz) Biyografisi	50
2.1.4 Mazhar Özsoy’un (Mehmet Mazhar Özsoy) Biyografisi.....	51
2.1.5 Nedim Ökmen’in (Mahmut Ökmen) Biyografisi.....	52
2.1.6 Remzi Öksüz’ün (Ökkeş Remzi Öksüz) Biyografisi	54
2.1.7 Selahattin Hüdayioğlu’nun (Mehmet Selahattin Hüdayioğlu) Biyografisi.....	54
2.2 IX. Dönem (1950-1954) Yasama Yılları ve Maraş Milletvekillerinin TBMM’de Aldıkları Görevler.....	55
2.2.1 Ahmet Bozdağ’ın IX. Dönem (1950-1954) Yasama Yılları İçinde TBMM’de Aldığı Görevler.....	57

2.2.2 Ahmet Kadoğlu'nun (Ahmet Tahir Kadioğlu) IX. Dönem (1950-1954) Yasama Yılları İçinde TBMM'de Aldığı Görevler.....	58
2.2.3 Abdullah Aytemiz'in (Mehmet Aptullah Aytemiz) IX. Dönem (1950-1954) Yasama Yılları İçinde TBMM'de Aldığı Görevler.....	59
2.2.4 Mazhar Özsoy'un (Mehmet Mazhar Özsoy) IX. Dönem (1950-1954) Yasama Yılları İçinde TBMM'de Aldığı Görevler	60
2.2.5 Nedim Ökmen'in (Mahmut Ökmen) IX. Dönem (1950-1954) Yasama Yılları İçinde TBMM'de Aldığı Görevler	61
2.2.6 Remzi Öksüz (Ökkeş Remzi Öksüz) IX. Dönem (1950-1954) Yasama Yılları İçinde TBMM'de Aldığı Görevler	62
2.2.7 Selahattin Hüdayioğlu (Mehmet Selahattin Hüdayioğlu) IX. Dönem (1950-1954) Yasama Yılları İçinde TBMM'de Aldığı Görevler	63
2.3 IX. Dönem (1950-1954) Maraş Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleri.....	64
2.3.1 Ahmet Bozdağ'ın Meclis Faaliyetleri	64
2.3.2 Ahmet Kadioğlu'nun (Ahmet Tahir Kadioğlu) Meclis Faaliyetleri	65
2.3.3 Abdullah Aytemiz'in (Mehmet Aptullah Aytemiz) Meclis Faaliyetleri	66
2.3.3.1 Abdullah Aytemiz'in (Mehmet Aptullah Aytemiz) Kanun Teklifleri.....	66
2.3.3.2 Abdullah Aytemiz'in (Mehmet Aptullah Aytemiz) Önergeleri	68
2.3.3.3 Abdullah Aytemiz'in (Mehmet Aptullah Aytemiz) Meclis Konuşmaları.....	70
2.3.4 Mazhar Özsoy'un (Mehmet Mazhar Özsoy) Meclis Faaliyetleri.....	87
2.3.4.1 Mazhar Özsoy'un (Mehmet Mazhar Özsoy) Meclis Konuşmaları	87
2.3.5 Nedim Ökmen'in (Mahmut Ökmen) Meclis Faaliyetleri	95
2.3.5.1 Nedim Ökmen'in (Mahmut Ökmen) Meclis Konuşmaları	95
2.3.6 Remzi Öksüz (Ökkeş Remzi Öksüz)'ün Meclis Faaliyetleri	120
2.3.7 Salahattin Hüdayioğlu (Mehmet Selahattin Hüdayioğlu)'nun Meclis Faaliyetleri	121
2.3.7.1 Salahattin Hüdayioğlu (Mehmet Selahattin Hüdayioğlu)'nun Meclis Konuşmaları	121
2.4 IX. Dönem (1950-1954) Maraş Milletvekillerinin Meclis Bütçe, Güvenoyu ve Kanun Oylaması Bilgileri.....	129
SONUÇ.....	132

KAYNAKÇALAR.....	135
EKLER.....	146
ÖZGEÇMİŞ.....	171

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: 1950 Milletvekili Seçimleri Ülke Geneli Sonuçları.....	42
Tablo 2: 1950 Milletvekili Seçimleri Kahramanmaraş İli Sonuçları.....	45
Tablo 3: IX. Dönem TBMM'nin Yasama Yılları.....	56
Tablo 4: Maraş Milletvekillerinin Meclisteki Oylama İstatistik Bilgileri ...	129

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
CKMP	: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
HF	: Halk Fırkası
MP	: Millet Partisi
MKP	: Milli Kalkınma Partisi
NSD	: Numaralı Sicil Dosyası
nr.	: Numara
s.	: Sayfa
s.s	: Sayfa Sayısı
S.	: Sayı
SCF	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
v.b.	: ve benzeri
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu
Yay.	: Yayınları
Yay. Hazl.	:Yayına Hazırlayan / Hazırlayanlar

GİRİŞ

Demokrasi, en basit ve klasik tarifiyle: “Halkın kendi kendisini idare etmesi, halk idaresidir. Devlet idaresine, halkın iradesi ve kararlarının hâkim olmasıdır.”¹ Bunun yanında demokrasiyi halk egemenliği veya halkın yönetime katılması şeklinde tanımlamak mümkündür. Siyasette modernleşme Osmanlı döneminde başladı. Osmanlı padişahı sahip olduğu mutlak iktidarı 1839 yılında “Gülhane Hatt-ı Hümayunu” ile bizzat kendisi sınırladı ve 1876 yılında da meşruti idare sistemini kabul etti. 1908’de parlamenter rejimle çok partili siyasal yaşama geçildi.² CHP, Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk öncülüğünde 9 Eylül 1923’te önce “Halk Fırkası” adıyla kuruldu. 1924 yılında “Cumhuriyet Halk Fırkası”, 1935 yılında ise “Cumhuriyet Halk Partisi” adını aldı. 1924 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası’nın kuruluşundan sonra, inkılâp hareketleri hızlandı, İnkılâp alanında atılan bu büyük adımlar, inkılâp karşıtı gruplarda olumsuz etkiler yaptı, ülke ekonomisinin durumu, dış ticaret üzerindeki giderek artan baskılar ve laik reformların hızla devam etmesi huzursuzluğu artırdı.³

17 Kasım 1924 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurulmasıyla Türk Demokrasi tarihinde ilk kez çok partili hayata geçildi ama bu sistem yürütülemedi. Böylece Cumhuriyet döneminde çok partili hayata geçiş için atılan ilk adım başarısızlıkla sonuçlandı. İkinci çok partili hayata geçiş denemesi ise 6 yıl sonra yani 1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulmasıyla gerçekleşti. Ancak Serbest Fırka da, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası gibi, pek uzun soluklu olmadı ve sadece 97 gün yaşayabildi.⁴

Türkiye’de yeniden çok partili hayata geçişin işaretleri ise San Francisco’da verildiği gibi, Milli Şef İsmet İnönü’nün 19 Mayıs 1945 tarihli nutkunda da buna vurgu yapıldı. Bu

¹ Süleyman Kocabaş, **Menderes Dönemi Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs 1960 Darbesine Giden Yol (1950-1960)**, Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 11

² Mustafa Yahya Metintaş, **Çok Partili Yaşama Geçiş Döneminde Eskişehir (1946-1950)**, Yüksek Lisans Tezi, Osman Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2003, s. 4

³ Recep Büyüktolu, **IX. Dönem Çankırı Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 2013, s. 11

⁴ Mehmet Ali Birand-Can Dünder-Bülent Çaplı, **Demirkrat Bir Demokrasinin Doğuşu**, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2016, s. 17

konusmasında Milli Şef İsmet İnönü: “*Memleketin siyaset ve fikir hayatında demokrasi prensipleri daha geniş ölçüde hüküm sürecektir.*” diyerek yeni bir dönemi açtı. 1945 yılı Bütçe tartışmaları sonunda Celal Bayar başta olmak üzere CHP içinde yeni bir muhalif grup ortaya çıktı. Her ne kadar ilk muhalefet partisi İstanbullu iş adamı Nuri Demirağ tarafından 7 Temmuz 1945 yılında kurulmuş olsa da⁵ İsmet Paşa’yı asıl ilgilendiren muhalefet Çiftçiye Topraklandırma Kanunu’nun kabul edilmesinden önce Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü (sonraları “Dörtlü Takrir” olarak ün salacak önerge sahipleri) tarafından oluşturulan muhalefet olmuştu. Önergenin reddedilmesinin ardından Adnan Menderes ve Fuat Köprülü CHP’den ihraç edildi ardından da Refik Koraltan’ın aynı akıbete uğraması Celal Bayar’ı 1 Aralık 1945 yılında bu kişilerle yeni bir parti kuracaklarını açıklamaya teşvik etti ve nihayet 7 Ocak 1946 yılında da DP kuruldu. Böylece DP siyasi tarih sahnesine çıktı ve Türkiye için tek partili hayat bir daha dönmek üzere son buldu. DP’nin kuruluşu ve 1946 seçimleri Türkiye’de yeni bir dönemin başlangıcıydı.⁶

Türkiye Cumhuriyeti, ilk defa çok partili seçimi 21 Temmuz 1946 yılında yaşamış olsa da gerçek anlamda demokrasinin başlangıcı 14 Mayıs 1950 seçimleri kabul edildi ve bu seçimler ile de Türkiye Cumhuriyeti yeni bir döneme girdi. Çünkü Türkiye’de Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası denemelerinden sonra, çok partili siyasi hayata ancak 1945 yılında Milli Kalkınma Partisi, Demokrat Parti gibi partilerin kurulmasıyla geçilebildi. Ancak 1946 yılında yapılan seçimlerde uygulanan “açık oy- gizli sayım” yönteminden dolayı filizlenmekte olan demokrasi çabaları büyük bir darbe aldı. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti’nde gerçek anlamda demokrasinin başlangıcı ancak 1950 seçimleri kabul edildi. Çünkü milletin iradesi gerçek anlamıyla belki de ilk defa sandığa bu seçimlerle yansdı.

TBMM’nin 1954 yılına kadar süren IX. Dönemi (1950-1954) ise demokrasi tarihimizin de ilk uygulama süreci oldu. Çünkü bu dönemde Meclis dikkate değer siyasi münakaşaların

⁵ Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 1 Kasım 1945 tarihinde TBMM’nin açılış konuşmasında, Milli Kalkınma Partisi’ni dikkate almayıp konuşması, onun bu partiyi ciddi bir muhalif parti olarak görmediğini göstermektedir. İnönü konuşmasında, “Demokratik karakter bütün cumhuriyet devrinde prensip olarak muhafaza olunmuştur. Diktatörlük, prensip olarak, hiçbir zaman kabul olunmadıktan başka, zararlı ve Türk milletine yakışmaz olarak daima itham edilmiştir. Büyük Meclisin her deneti yanında milletin vergileri ve harcadıkları üzerindeki deneti, en ileri demokratik milletlerin hiçbirinden eksik kalmayacak kadar kesin ve kavrayışlıdır. Bizim tek eksikimiz, Hükümet Partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır. Bu yolda, memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hattâ iktidarda bulunanlar tarafından teşvik olunarak teşebbüse girişilmiştir. İki defa memlekette çıkan tepkiler karşısında teşebbüsün muvaffak olmaması bir talihsizliktir. Fakat memleketin ihtiyaçları şevkiyle, hürriyet ve demokrasi havasını tabîî işlemesi sayesinde, başka siyasi partinin de kurulması mümkün olacaktır.” demektedir. Bkz. Kaynak: TBMM Tutanak Dergisi, c. 20, 1 Kasım 1945, Toplantı:3, Birleşim:1, TBMM Basımevi, s. 7

⁶ Cem Eroğlu, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, İmge Kitapevi, Ankara, 2003, s. 5

merkezi oldu.1946-1950 yılları ise, CHP'nin liberalleşmeye ve demokratikleşmeye çalıştığı bir dönem oldu. Bu dönemde, bir yandan yirmi yıllık halkın soğuduğu ve giderek (bürokratik- plütokratik) bir oligarşi niteliğine bürünen CHP, kitlelere sevimli gösterilmeye çalışılmış, bir yandan da savaş içinde çıkarılan Milli Korunma Kanunu, Varlık Vergisi ve Toprak Mahsulleri Vergisi gibi yasalarla kurulan katı ekonomik düzen yumuşatılmaya çalışıldı. Fakat bu önlemler, iktidarı serbest seçimlerle sürdürmeye yetmedi. İki milyona yakın kayıtlı üyesi olan 27 yıllık CHP, 1950'de daha dört yaşındaki DP'ye açık farkla yenildi.⁷

Çalışmamızın konusu olan Kahramanmaraş ilinde ise IX. Dönemde (1950-1954) belirlenen 7 (yedi) milletvekilliğinin hepsini DP kazandı.

Tezin araştırılması ve yazılması sırasında IX. Dönem (1950-1954) Maraş Milletvekillerinin hayatları konusunda yazılı verilerin çok az olması, bu milletvekillerinin ve akrabalarının bir kısmının vefat etmiş olması, yaşayanların ise konuya ilişkin pek bilgi vermek istememesi veya bu kişilere ulaşamaması, bununla birlikte özellikle Maraş ilinde arşiv çalışmalarının yeteri kadar önemsenmemiş olması, özellikle yerel gazetelere erişimin mümkün olmaması gibi etkenler çalışmamızı olumsuz etkileyen unsurlar arasında oldu. Özellikle Kahramanmaraş iliyle ilgili yerel gazetelere gerek milli kütüphanede gerekse il kütüphanelerinde erişilememesi nedeniyle il bazında yapılan parti çalışmaları, aday belirleme işleri, halkın seçimlere bakışı ve gazetelerin partilere bakışları konusunda tezimizde herhangi bir bilgi verilememiştir. Bu durumda tezimizde eksiklik olarak yer almıştır ancak yapılan tüm araştırmalar neticesinde ise yapılmış olan benzer tez çalışmalarında da bu tür eksikliğin var olduğu gözlemlenmiştir.

IX. Dönem (1950-1954) TBMM Maraş Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri konusuna ilişkin yapılan çalışmamızda olumsuz etkileri olan yukarıda belirtilen durumlara rağmen tezin hazırlanması sırasında Mustafa Albayrak'ın Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti, Cem Eroğul'un Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi, Kazım Öztürk'ün, Türk Parlamento Tarihi TBMM-IX. Dönem (1950-1954), Feroz Ahmad'ın Demokrasi Sürecinde Türkiye gibi eserler başta olmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi ve Kütüphanesi, T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Meclis'in IX. Dönem (1950-1954) TBMM Tutanak Dergileri, IX. Dönem (1950-1954) Meclis Albümü, Milletvekili Sicil Dosyaları, döneme

⁷ Fadime Aldemir, **1950 Seçimleri**, Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2001, s. 5

İlişkin Gazetelerin yanı sıra birçok çalışmadan/eserden (Kitap, Makale, Dergi, Yüksek Lisans ve Doktora Tez çalışmaları) faydalandı, bu eserler tetkik edilerek objektif bir bakış açısıyla tez ortaya konuldu.

Konuya en yakın içeriğe sahip olan Nüket Asutay'ın "Demokrat Parti Dönemi'nde Maraş Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri (1950-1960)" adlı yüksek lisans tez çalışması her ne kadar döneme ilişkin önemli bilgiler vermiş olsa da 1950-1954 yılları arasını kapsayan faaliyetlere ilişkin zengin ve detaylı bir içeriğe sahip olmamıştır. Fakat buna rağmen bu eser çalışmamız adına önemli bir kaynak niteliğinde olmuştur. Bunun yanında doktora tezi olarak hazırlanan Erhan Alpaslan'a ait "1923-1950 Dönemi Türkiye Büyük Millet Meclisinde Maraş Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri" adlı tez çalışması daha kapsamlı ve zengin bir içeriğe sahip olması nedeniyle temel kaynak olarak yararlanılmış tezlerden bir tanesi olmuştur. Bunların yanında IX. Dönem (1950-1954) adına yapılmış olan Recep Büyüktolu'nun IX. Dönem (1950-1954) TBMM Çankırı Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri, Yücel Özdemir'in IX. Dönem (1950-1954) TBMM Kastamonu Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri ve Ömer Tokat'ın IX. Dönem (1950-1954) TBMM Çorum Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri adlı yüksek lisans tez çalışmaları söz konusu çalışmamı oluşturmamda temel kaynaklar niteliğinde olmuşlardır.

Bu kaynakların yanı sıra yararlanılan dönemin Ulus Gazetesi, Cumhuriyet Gazetesi, Zafer Gazetesi ve Vatan Gazetesi her ne kadar döneme ışık tutuyor olsalar da yayınlamış oldukları yazılarına baktığımızda bu gazetelerin tek merkezli tarafgirlik içinde hareket etmiş olduklarını söyleyebiliriz. Söz konusu kaynakların bu tutumları ise bu kaynakların objektif kaynak niteliği taşıma durumlarına gölge düşürür nitelikte olmuştur. Çünkü bu gazeteler bir nevi sanki dönemin parti savunucuları durumundaymış gibi yazılar kaleme almışlardır. Buna rağmen döneme ilişkin veri kaynakları içerisinde elbette önemli bir yere sahip olmuşlardır.

Bu çalışmanın amacı, 1950-1954 yılları arasında Maraş'ı TBMM'de temsil eden siyasi elit kadroları konu edinmek, bu çerçevede şimdiye kadar detaylı olarak ele alınmamış bir tarihsel kesiti ortaya koymayı amaçlamaktır. Bu tez çalışmasının gerekçesi; Maraş'ın 1950-1954 Dönemi siyasi, sosyo-ekonomik ve kültürel gelişim sürecini, dönemin siyasi elit kadroların gösterdikleri performans çerçevesinde algılamak ve bir takım tespitlerde bulunmaktır. Bu çalışmanın sınırı ise; 1950-1954 Döneminde TBMM'de Maraş'ı temsil eden ve siyasal yaşamın aktif katılımcıları olan parlamenter elitlerin, siyasi faaliyetlerinin incelenmesi ile sonlandırılmasıdır. Bu tez çalışmasında tarihte araştırma ve metod usulü yöntemleri kullanılmıştır. Bu yöntem kapsamında ise elde edilen bilgi ve belgeler incelendi ve bu bilgi

ve belgeler dönemin genel durumu ve bilgileri içerisinde ortaya konularak değerlendirildi. Bu bilgiler ışığında da öncelikle Türkiye Cumhuriyeti'nin çok partili yaşama geçişte yaşanan sorunlar ve çok partili hayata geçiş süreci objektif bir bakış açısıyla değerlendirildi. Sonrasında ise Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne IX. Dönem (1950-1954) içerisinde Kahramanmaraş ilinden seçilen siyasi elitlerin biyografileri ve sosyo-ekonomik özellikleri ortaya çıkarıldı. Buradan hareketle IX. Dönem (1950-1954) içerisinde Maraş'dan Milletvekili seçilmiş siyasi elitlerin profilleri ile birlikte siyasi performansları ve yasama faaliyetlerindeki etkinlikleri araştırıldı ve ortaya konuldu.

Bu çalışma, giriş ve sonuç kısımları hâriç iki bölüm halinde oluşturuldu. Giriş bölümünde konunun takdimi, yöntemi ve kaynakları üzerinde bazı açıklamalarda bulunuldu.

İki bölüme ayrılan çalışmanın birinci bölümünde 1946-1950 yılları arasında yaşanan gelişmeler ele alındı ve çok partili hayata geçişte etkili olan iç ve dış unsurlar değerlendirildi. Sonrasında ise DP'nin kuruluş süreci ele alındı, özellikle iç politikasını şekillendiren siyasal konular ve teşkilatlanma süreci irdelendi. Ayrıca bu bölümde DP'nin muhalefette olduğu dönemdeki yönetim anlayışı, DP'nin seçim kampanyası, seçim sürecinde iktidarla olan ilişkisi ve 21 Temmuz 1946 yılında yapılan genel seçimler ele alındı ve değerlendirildi. Ardından ise bu bölümde 14 Mayıs 1950 Genel Seçimleri ve bu seçim sonuçlarının ülke geneli ile Kahramanmaraş ili genel sonuçları ve 1950 seçimlerinin ulusal ve uluslararası alanlarda yankıları ele alındı.

İkinci bölümde ise Kahramanmaraş'dan IX. Dönem (1950-1954) Türkiye Büyük Millet Meclisine katılan Milletvekilleri ve bu Milletvekillerinin biyografileri, bu dönem içerisinde almış oldukları görevleri, yasama faaliyetleri ve bu vekillerin meclis, bütçe, güvenoyu ve kanun oylaması bilgileri ele alındı. Sonuç bölümünde ise 27 yıllık CHP iktidarının 4 yıllık DP'ye iktidarı devreşi ele alındı ve bunun sonucunda da Kahramanmaraş'tan seçilen vekiller hakkında bilgiler verildi.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Türkiye’de Demokrasiye Geçiş Süreci ve CHP İktidarının Kuruluşu

Demokrasi, günümüzde uygulanmakta olan yönetimler içerisinde en iyisi kabul edilmekle birlikte, uygulanması en zor olan yönetim şeklidir.⁸

Türkiye’deki modernleşme hareketleri Tanzimat Dönemi öncesine dayanır. Bu hareketler ise Avrupa’da yaşanan gelişmelere paralel olarak doğmuştu. Yaşanan iktisadi, siyasi, sosyal ve kültürel gelişmeler ilk ve ortaçağda doğmuş, dini ve ahlaki öğretilerin doğurduğu yaşam biçimini temelinden sarsmıştı. Osmanlı toplumunda ortaya çıkan modernleşme hareketleri sadece Anadolu’yu değil tüm imparatorluk topraklarını ve bu toprakların dışında bulunan diğer İslam halklarını da derinden etkilemiştir. Modernleşme hareketleri Cumhuriyet döneminde de devam etmişti.⁹

Türkiye’de günümüz anlamındaki demokrasi mücadelesi ise, Osmanlı Devleti’nin 19. yüzyılda Avrupa’dan etkilenmesi sonucu ortaya çıktı. Klasik Osmanlı düzeninin bozulmaya başlamasının yanında, Avrupa’nın Rönesans ve Reform hareketleriyle bilim, sanat, teknik ve sosyal değerler alanında atılım yaparak gelişmesinin, Osmanlı tarafından takip edilememesi ve klasik düzenin çağın icaplarına göre modernizeye tabi edilememesi, Osmanlı yöneticileri ve aydınlarını giderek, “Avrupa’nın Osmanlı’dan üstünlüğü” düşüncesine sevk etti. Sultan III. Selim zamanında, önce Avrupa’nın Osmanlı’dan askeri yönden üstünlüğü düşüncesi, Sultan II. Mahmut zamanına gelindiğinde her alanda üstün olduğu düşüncesine dönüştü. Devlet ve ülkeyi kurtarmak uğrunda Avrupa’nın askeri yapısı yanında ekonomik, siyasi, hukuki ve kültürel yönlerini de taklit etme yoluna gidildi. 1826’da Yeniçeri Ocağının kaldırılmasından sonra Osmanlı’da Avrupai anlamda ıslahat çalışmaları başladı.¹⁰ Bilindiği üzere Ayanlar, II. Mahmut döneminde Anadolu ve Rumeli’de meydana gelen isyanlar ve cephelerdeki savaşlardan istifade ederek, müstakil birer mahalli otorite haline gelmişlerdi. 29 Eylül 1808 yılında ise devlet ricali ile ulema arasındaki uzlaşma

⁸ Büyüktolu, a.g.t., s. 1

⁹ İlber Ortaylı, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1999, s. 13

¹⁰ Kocabaş, a.g.e., s. 11-14

neticesinde Sened-i İttifak imzalanmıştı. İşte Osmanlı Devleti'nde demokratikleşme sürecinin başlangıcı da bu belge olarak görülmekteydi. Çünkü bu belgede artık her biri birer mahalli otorite olan ayanların hak ve imtiyazları, devlete karşı vazifeleri ve devletin kendilerine karşı takınacağı tavır, bu resmi belgede yerini buldu.¹¹ Padişah, bu belgeyle zayıflayan devlet otoritesini güçlendirmek amacıyla ayanlara güvence verirken; Ayanlar da Padişah'a sadakat sözü verdi. Osmanlı Padişahı'nın sahibi olduğu mutlak otoriteye Ayanların ortak olmasını öngören bu belge,¹² Türkiye'de anayasal hareketlerin gelişiminde bir aşama olarak değerlendirilirken, Padişahın yetkilerinin kısıtlanması yönüyle Magna Carta'ya benzetilmektedir.¹³

Sened-i İttifak, gerçekte halk egemenliğinin gerçekleştirilmesine yönelik bir düzenleme içermese de, devlet ve padişahın yetkilerinin sınırlanabileceği düşüncesini ortaya koyması nedeniyle Osmanlı Devleti'nde demokratikleşme hareketlerinin başlangıcı sayılan önemli bir gelişmeydi.¹⁴ Bu belgenin devlet iktidarının sınırlanabileceği düşüncesini içerdiği, dolayısıyla padişahın kendi iktidarının sınırlanabilirliğini kabul ettiği söylenebilir.¹⁵

3 Kasım 1839 tarihine gelindiğinde ise Sultan Abdülmecid döneminde, Mustafa Reşit Paşa tarafından Tanzimat Fermanı ilan edildi. Tanzimat Fermanı'yla (Gülhane Hatt-ı Hümayunu), tebanın can, namus ve mülkiyet haklarının güvence altına alınması sağlandı. İltizam ve iltizama bağlı her tür sömürünün kaldırılması, düzenli ve kuralına uygun biçimde orduya asker alınması, sanık sandalyesine oturanların kamuya açık bir biçimde adil olarak yargılanması ve bu kanunların uygulanması sırasında mensubu oldukları dine bakılmaksızın kişilerin eşitliği gibi ilkeler resmen kabul edildi.¹⁶

Tanzimat Fermanı'yla hükümdar, kendi iradesinin sınırlanmasını kabul ederken, ülkede yaşayan halkın can, mal ve namus özgürlüğünü iradesinin dışında kanunların yargılarına bırakıyordu. Hükümet yönetiminin, kendi iradesine göre değil, temel ilkeler olarak nitelendirilen ölçülerle yapılacak kanunlara göre olmasını bildiriyordu.¹⁷

Tanzimat Dönemi'nin ikinci önemli belgesi ise 1856 Islahat Fermanı'dı. Islahat Fermanı, Tanzimat Fermanı'nda belirtilen ilkeleri kabul etmenin yanı sıra, Gayri Müslimlere daha

¹¹ Ekmeleddin İhsanoğlu, **Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi**, C.1, Yıldız Yayıncılık, İstanbul 1994, s. 81

¹² İlber Ortaylı, **a.g.e.**, s. 29

¹³ Mustafa Erdoğan, **Modern Türkiye'de Anayasalar ve Siyasi Hayat**, Ankara 1997, s. 3-19

¹⁴ Büyüktolu, **a.g.t.**, s. 2

¹⁵ Yücel Özdemir, **IX. Dönem TBMM Kastamonu Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri**, (Yüksek Lisans Tezi), Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı, 2014, s. 1-2

¹⁶ Bernard Lewis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, (çev. III. Edission) Arkadaş Yayıncılık, Ankara, 2010, s.149

¹⁷ Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013, s. 214

geniş haklar da tanındı. Tanzimat Dönemi'nde Osmanlı İmparatorluğu yeni bir siyasal ve toplumsal sürece girerken, Osmanlı toplumunun eşitliği Tanzimat ve Islahat Fermanlarında yer aldı ve bu belgeler 1876 Kanun-ı Esasi'nin temel karakterini belirledi.¹⁸ 23 Aralık 1876'da ilan edilen ve 1830 Belçika Anayasasını model alan Kanun-ı Esasi, anayasal bir monarşiyi öngörmekteydi.¹⁹ Mithat Paşa ve arkadaşları tarafından oluşturulan 1876 Kanuni Esasi Anayasası²⁰ ile Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan tüm uluslar Osmanlı tebaası sayıldı ve onlara bir takım bireysel haklar verildi. Kanun-ı Esasinin ilan edilmesinden sonra yapılan seçimler sonunda Meclis-i Mebusan, Türklerle birlikte, Rum, Ermeni, Yahudi ve Arap üyelerin katılımıyla 19 Mart 1877'de açıldı.²¹

Tarihsel ve toplumsal temelini göz önüne aldığımızda, Osmanlı parlamentosunun sınıfsal bir nitelikten çok, etnik bir renkliliğe sahip olması, çağdaş parlamentolara göre onun belirgin ve ayırt edici özelliği idi.²² Anayasaya göre halkın seçtiği Mebusan Meclisi ve padişahın seçtiği Ayan Meclisi vardı, fakat tüm ağırlık ve yetki yine padişahıydı. Çünkü Anayasa, Padişaha, meclisi açma, kapama, tatil etme yetkisini, meclisten çıkarılacak yasaları veto etme, yürürlüğe koyma hakkı; hükümeti göreve getirme, görevden alma yetkisi tanıdı.²³ Kanun-ı Esasi'nin ilanı ile şeklen bir anayasal rejime geçilmiş olmakla beraber, Anayasa, padişahı sınırlayan bir nitelikte değildi.²⁴ Mebusan Meclisi buna rağmen, gerçek bir yasama organı gibi hareket etme eğilimine girdi ve devrine göre padişaha sert bir muhalefet yaptı. Meclis, padişahın isteği doğrultusunda davranmadığı için²⁵ bu durumdan rahatsız olan dönemin Padişahı II. Abdülhamid, 28 Haziran 1877'de Meclisi feshetti ve yapılan ikinci seçimlerle Ocak 1878'de ikinci Meclis toplandı ancak bu meclis de 14 Şubat 1878'de, 93 Harbi gerekçe gösterilerek padişah tarafından süresiz tatil edildi.²⁶ II. Abdülhamit'in 30 yıl süren ve istibdat olarak nitelendirilen idaresine rağmen, bu dönemde yine çoğunluğu yurt dışında olmak üzere birçok fikirler filizlendi ve bu fikirleri savunan gerek yurt içinde, gerek yurt dışında pek çok örgütler kuruldu. Bu örgütlerin en kuvvetlisi ise Askeri Tıbbiye öğrencileri tarafından gizlice kurulan İttihat ve Terakki Cemiyeti idi.

¹⁸ Kemal Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi (Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller)**, Timaş Yayınları İstanbul, 2010, s. 34-35

¹⁹ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 25

²⁰ Şerif Mardin, **Jön Türklerin Siyasi Fikirleri (1895-1908)**, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 8.

²¹ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 29

²² Ortaylı, **a.g.e.**, s. 25

²³ Suna Kili, **Atatürk Devrimi ve Bir Çağdaşlaşma Modeli**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, s. 55

²⁴ Lewis, **a.g.e.**, s. 163

²⁵ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 34

²⁶ Berkes, **a.g.e.**, 328

Bu cemiyetin faaliyetleri İstanbul'daki yükseköğrenim gençliği arasında destek bulurken, bir yandan da Abdülhamit'in kovuşturmasından kaçıp Avrupa da yaşamak zorunda kalan Osmanlı aydınları arasında yayıldı.²⁷ Ülke içerisinde ve dışında II. Abdülhamid'e karşı gelişen ve gittikçe güçlenen muhalefet, padişahı Kanun-ı Esasi'yi yeniden yürürlüğe koymak mecburiyetinde bıraktı ve 24 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet ilan edildi. Aralık 1908'de yapılan seçimlerde İttihat ve Terakki Cemiyeti, Mecliste çoğunluğu elde ederken, diğer yandan Osmanlı siyasi hayatında, Meşrutiyete karşı olanlar, İttihat ve Terakki Cemiyeti karşıtı partilere katılmış, bununla da yetinmeyip halkın dini duygularından da faydalanarak Meşrutiyete karşı halkı isyana teşvik etti. İstanbul'da ortaya çıkan 31 Mart Olayını Selanik'ten gelen Hareket Ordusu bastırdı. İttihat ve Terakki Cemiyeti mensupları II. Abdulhamit'i tahtan indirerek, V. Mehmet Reşad'ı tahta geçirdi.²⁸

II. Meşrutiyet Dönemi'nde, sosyalist eğilimli olanından liberaline kadar birçok partinin kurulmasıyla, Türkiye çok partili hayatla tanıştı²⁹ fakat bu dönem içerisinde, Osmanlı siyasî hayatına damgasını vuran parti İttihat ve Terakki Partisi oldu.³⁰ 21 Kasım 1911'de Hürriyet ve İtilaf Fırkası kuruldu ve 11 Aralık 1911 tarihinde İstanbul'da yapılan ara seçimlerini Hürriyet ve İtilaf Fırkası kazandı. Fakat bu durum pek uzun sürmedi ve ittihatçılar meclisi dağıtma yoluna gitti, 18 Ocak 1912 yılında da meclis dağıtıldı.³¹

1914 yılına gelindiğinde, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla siyasî parti mücadelelerinin getirebileceği olumsuzluklar göz önüne alınarak, çok partili siyasi hayat tatil edilirken, İttihat ve Terakki tek parti yönetimini 1918 yılı sonuna kadar devam ettirdi. I. Dünya Savaşı'nda birden fazla cephede savaşmak zorunda kalan Osmanlı Devleti, tarihindeki en ağır yenilgisini alarak, 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşmasını imzalayarak savaştan çekilirken, mütareke dönemi, siyasi partilerin ve siyasi teşkilatların fazlalığıyla dikkat çekmekteydi. İttihat ve Terakki'nin baskısı ile faaliyet gösteremeyen siyasî teşekküller tekrar canlandığı gibi, birçok yeni siyasi parti de bu dönemde kuruldu.³²

²⁷ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)**, İş Bankası Yayıncılık, Ankara 1984, s. 58

²⁸ Mehmet Ali Ünal, **Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e İttihatçı Geleneği**, Türk Yurdu Dergisi, C. XXVIII, S. 251, Ankara, 2008, s. 39-41

²⁹ Ayfer Özçelik, **Osmanlı Mebusan Meclisi'nde "Türkçe" Tartışması (Kavanin ve Nizamın Suret-1 Neşr ve İlanı Kanun Layihası Münasebetiyle)**, OTAM Dergisi, S. 13, Ankara 2002, s. 73

³⁰ Ercan Haytaoğlu, **Türkiye'de Demokratikleşme Süreci ve 1945'te Çok Partili Siyasi Hayata Geçişin Nedenleri (1908-1945)**, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:3, Denizli 1997, s. 47

³¹ Abdullah İslamoğlu, **II. Meşrutiyet Döneminde Siyasal Muhalefet (1908-1913)**, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul, 2004 s. 46

³² Haytaoğlu, **a.g.m.**, s. 47

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan hemen sonra memleketin yer yer işgali ve bu işgallerin daha da genişleyeceğinin anlaşılması, bütün yurttaki bir takım kuruluşların doğmasına yol açtı. Milletin silaha sarılarak mücadeleye girişmesi, başlangıçta işgal bölgelerindeki mahalli birliklerin ve giderek bütün Milli Mücadele'nin adı haline gelecek olan Kuva-i Milliye Hareketi'nin doğmasına neden oldu.³³ Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalandığı tarihte Yıldırım Orduları Gurubu Komutanı olarak atanan Mustafa Kemal Paşa,³⁴ Yıldırım Orduları Komutanlığı'nın kaldırılmasından sonra İstanbul'a geldi. Mustafa Kemal Paşa, burada kaldığı altı aylık sürenin bir kısmını politik faaliyetlerle, diğer ve en önemli kısım ise Anadolu'ya geçerek, Milli Mücadele'yi başlatma düşüncesinin hazırlıkları ile geçirdi.³⁵

Samsun ve çevresindeki asayişin temin etmek üzere 9. Ordu Müfettişi olarak görevlendirilen Mustafa Kemal Paşa, 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsuna çıktıktan sonra Havza'da yayınladığı genelgeyle düşmana karşı direniş çağrısı yaparken, Amasya'dan yayınladığı Türk tarihinin önemli dönüm noktalarından biri olan genelgeyle de Milli Mücadele'nin esaslarını ilan etti.³⁶ 23 Temmuz-7 Ağustos 1919 tarihleri arasında toplanan Erzurum Kongresi'nde bağımsızlık mücadelesinin niteliği ve temel ilkeleri belirlenirken, 4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında toplanan Sivas Kongresinde de bu ilkeler aynen kabul edildi. Bu ilkeler: Ülkesi ve insanı ile Türk vatanı bölünmez bir bütündür; manda ve yabancı egemenliği kabul edilemez; tek ve geçerli güç halkın iradesidir. Direnişi güçlendirmek için Mustafa Kemal başkanlığında kurulan Heyet-i Temsiliye, bir hükümet gibi hareket ederken, kongrelerde kabul edilen bu ilkeler de Anadolu'da kurulacak olan yeni bir devletin ipuçlarını da vermekteydi.³⁷

Devrin şartlarına ayak uydurmak için Türk siyasi sistemi de zamanla değişti. Eylül 1919'da Sivas Kongresi'nde kurulan Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti, Ekim 1923'te, sonradan Kasım 1924'te Cumhuriyet Halk Partisi adını alan Halk Fırkası'na dönüştürüldü.³⁸

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın kuruluşundan sonra ise, inkılâp hareketleri hızlandı, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilirken, 3 Mart 1924'te Hilafet, Şeriyeye ve Evkaf Vekâleti kaldırıldı, aynı gün çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim ve öğretim birleştirildi. İnkılâp alanında atılan bu büyük adımlar, inkılâp karşıtı gruplarda olumsuz etkiler yaptı.

³³ Ayfer Özçelik, **Gediz Taarruzu**, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C. VII, S. 21, Ankara, 1991, s. 581-589

³⁴ Ali Fuat Cebesoy, **Milli Mücadele Hatıraları**, Temel Yayınları, İstanbul, 2010, s. 42

³⁵ Büyüktolu, **a.g.t.**, s.7-8

³⁶ Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk**, C. I, Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul, 1970, s. 30-31

³⁷ Büyüktolu, **a.g.t.**, s. 8

³⁸ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945-1980)**, Hil Yayınları, İstanbul 2010, s. 16

Türkiyede ülke ekonomisinin durumu, dış ticaret üzerindeki giderek artan baskılar ve laik reformların hızla devam etmesi huzursuzluğu artırdı.³⁹

Halk Partisi'ne karşı artan tepkiler bir süre sonra parti içinde huzursuzluğa yol açarken, Kazım Karabekir, Ali Fuat Paşa, Rauf Paşa, Refet Paşa, Adnan Bey, İsmail Bey ve birkaç milletvekili 17 Kasım 1924 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını kurdu.⁴⁰

TCF'nin kurulmasıyla Cumhuriyet döneminde ilk kez çok partili sisteme de geçildi ama bu sistem yürütülemedi. 1925 yılın da başlayan Şeyh Said İsyanı sonucunda, İstiklal Mahkemesi savcılarının bazı TCF taraftarlarının ayaklanmaya maddi ve manevi destek verdiğini hükümete bildirmeleri üzerine, 1925 yılı Haziran ayında TCF'yi kapatma kararı aldı ve parti kapatıldı.⁴¹ Böylece Cumhuriyet döneminde çok partili hayata geçiş için atılan ilk adım başarısızlıkla sonuçlandı.

1930 yılına gelindiğinde, önceki yılın mahsulünün iyi olmaması ve bütün dünyayı saran bir ekonomik kriz, Türkiye'de de hayatı oldukça zorlaştırmıştı. Ülkenin içinde bulunduğu durumdan CHP sorumlu tutulduğu gibi, CHP'nin ekonomi üzerindeki baskıyı artırması ve bazı partililerin partiyi kullanarak çıkar sağlamaları, halk arasında CHP'ye karşı tepkiyi artırdı.⁴² Bunun neticesinde bir nevi bu olumsuzluklara tepki olarak ortaya çıkan ve ikinci çok partiliye geçiş denemesi olarak kabul edilen Serbest Cumhuriyet Fırkası bundan 6 yıl sonra yani 1930 yılında kuruldu. Serbest Fırka da, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası gibi, tek parti rejiminin uygulamalarına karşı olan kesimin birleştiği, muhalefet bir kanat haline geldi. Serbest Fırkanın tek parti rejimini tehdit etmesi üzerine kapatılacağını anlayan parti kurucuları, Serbest Fırkayı feshetti.⁴³

Böylece Serbest Fırka da ancak 3 ay kadar yani sadece 97 gün yaşayabildi. Aradan bir 16 yıl geçtikten sonra ise 1946 yılında DP Türk siyasi tarih sahnesine çıktı ve Türkiye için tek partili hayat bir daha dönmek üzere son buldu. Nihayet Türk demokrasi saati de böylece işlemeye başladı.

³⁹ Büyüktolu, **a.g.t.**, s. 11

⁴⁰ Haytaoğlu, **a.g.m.**, s. 48

⁴¹ Cebesoy, **a.g.e.**, s. 115

⁴² Büyüktolu, **a.g.t.**, s. 12

⁴³ Tefik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)**, Ankara, İmge Kitapevi, 2013, s. 2058

2. Çok Partili Hayata Geçiş Süreci (1946-1950)

Çok partili siyasal hayata geçiş, gerçek anlamda bir muhalefetin resmi olarak ve bir daha vazgeçilmeyecek bir şekilde ortaya çıkması demektir. Türkiye’de çok partili hayatın ortaya çıkış sürecini, II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan iç ve dış koşullar birlikte hazırladı. Uluslararası ilişkilerde bloklaşma politikasının uygulamaya konulması, Türkiye’yi, ABD’nin önderliğindeki “*Batı Bloğuna*” yaklaştırmak, bu blokta geçerli olan demokratik rejimin esas alınmasını da beraberinde getirdi. İç ilişkiler alanında ise, toplumsal güçlerde meydana gelen gelişmeler ve geniş kitlelerin içinde bulunduğu ekonomik durum, etkisini siyasal düzeyde göstermekte gecikmedi. Böylece demokrasiye geçiş aşamasında Türkiye’nin önünde iç ve dış koşulların belirlediği çok değişik bir yapı ortaya çıktı.⁴⁴

II. Dünya Savaşı biterken, özellikle ABD’deki siyasal ortam, Türkiye’nin siyasal yapısını demokratikleşmedikçe Batıdan beklediği yardımı elde edemeyeceğini göstermekteydi. Bu nedenle Amerika ile yakınlaşmak isteyen Türkiye’nin demokratikleşme sürecine girmesi 1945’ten sonra oldu.⁴⁵

Türkiye’nin II. Dünya Savaşı sonunda demokrasiye geçiş aşamasına gelmesi, bir başka ifadeyle İsmet İnönü’nün böyle bir kararı vermesi bir takım faktörlerin rol oynamasıyla hatta bir nevi zorlamasıyla gerçekleşti. Bu faktörler kendini göstermiş ve Türkiye’de demokrasinin ortaya çıkış sürecinde önemli rol oynadı.

2.1. Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan İç Unsurlar

Türkiye 1939-1945 yılları arasında önemli ekonomik ve siyasal sıkıntılar geçirdi. Savaş yılları boyunca sosyal adaletsizlik ve iktidar baskısı arttı. II. Dünya Savaşının başlamasıyla beraber Türkiye Cumhuriyeti yöneticileri tedbir almaya başladı. Nüfusun en dinamik kesimi askere alındı. O dönemin şartları içerisinde ülke ekonomisine yön veren genç kesimin yükümlülük altına alınmasıyla üretim düştü. Ülke gelirinin büyük bir kısmı önceki dönemlere oranla güvenlik ve savunmaya ayrıldı. Tarım ve sanayi alanında üretim düştü. İhracat önemli ölçüde azaldı ve müttefik devletlerin baskısı da ticaret hacminde daralmaya yol açtı.⁴⁶

1945 yılından itibaren Türkiye’de iç politika gelişmeleri gözle görülür bir şekilde hızlanmıştı. Halkın yıllardır süren tek parti idaresinden hoşnutsuzluğu II. Dünya Savaşı’nın

⁴⁴ Gülay Sarıçoban, **Çok Partili Hayata Geçişte İktidar-Muhalefet İlişkileri 1946-1950**, (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2005, s. 13

⁴⁵ Büyüktolu, **a.g.t.**, s. 14

⁴⁶ Mustafa Doymuş, **Çok Partili Siyasal Rejime Geçiş ve Demokratikleşme (1946-1950)**, (Yüksek Lisans Projesi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, 2008, s. 6

ekonomik sıkıntılarıyla birleşince had safhaya ulaştı. Türkiye savaşa girmemişti ama savaşın tüm sıkıntılarını yaşamıştı. Ekmeğin karneye bağlanması, şeker yerine üzüm ve incir gibi tatlandırıcılar kullanılması ve karaborsanın alıp yürümesi karşısında halk bütün bunların sorumlusu olarak CHP idaresini görmekteydi.⁴⁷

CHP'nin tek parti döneminde yaptığı uygulamalar, hükümete ve partiye karşı sessiz ama giderek artan bir muhalefetin doğmasına yol açtı. Özellikle II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle pahalılık, yokluk ve suiistimaller artmış, 1940 yılında çıkarılan “Milli Korunma Kanunu” ekonomi üzerinde büyük bir baskı oluşturmuştu.⁴⁸

Taner Timur, bu durumu ise şu şekilde değerlendirmişti: “Milli Korunma Kanunu uygulanması, çeşitli maddelerin tevziat (dağıtım), fiyat kontrolündeki tutarsızlıklar ve ithalat-ihracat olanakları yaratma gibi yollarla toprak ağaları ve ticaret burjuvazisi içinde bir kesimin palazlanmasına yol açtı. Bürokrasinin, bunlarla işbirliği içinde olan bir grubu da harp zenginlikleri kategorisine dâhil oldular.”⁴⁹

1942 yılında çıkarılan “Varlık Vergisi”yle tüccar, emlak sahibi, büyük toprak sahiplerinden yeni bir vergi alınmaya çalışıldı. 11 Kasım 1942 tarih ve 4305 sayılı Varlık Vergisi Kanunu⁵⁰, iktisadi şartların darlığından doğan güçlükleri istismar ederek yüksek kazanç elde ettikleri halde, elde ettikleri kazançları ile orantılı vermeyenlere yönelikti. Uygulama alanı, genel olarak dışa dönük İstanbul tüccarı ve özellikle de azınlık tüccarları oldu.⁵¹ Genel olarak bakıldığında ise Varlık Vergisi, Türkiye ekonomisinde hâkim sınıflar arasındaki dengeyi sarstı, sağladığı fırsatlarla karaborsacıları zenginleştirdi, buna mukabil küçük esnaf ve iş yerlerinin dağılmasına sebep oldu. Verginin uygulanışındaki keyfilik, vergi oranlarındaki aşırı rakamlar, vergiyi ödemeyenlerin iş ve ticarethaneleri ile gayrimenkullerine el konulması ve çalışma kamplarına gönderilmesi gibi uygulamalar Türk ticaret ve sanayi çevrelerini tedirgin etti.⁵²

CHP'ye karşı muhaliflerin sayısını arttıran başka bir durum ise 1944 tarihli “Toprak Mahsülleri Vergisi Kanunu” oldu. Bu uygulama ise mahsulün savaş içinde tarlada tahmininin yapılması uygulanmasıydı. Görevlendirilen memurların hububatın kıt olduğu dönemde yaptıkları suiistimaller, halkın sıkıntılarını arttırdı. Toprak Mahsulleri Vergisi

⁴⁷ Sarıçoban, a.g.t., s. 18

⁴⁸ Tevfik Çavdar, “Serbest Fırka”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C. VII, İstanbul 1983, s. 2052

⁴⁹ Taner Timur, **Türk Devrimi ve Sonrası 1919-1946**, Doğan Yayınları, Ankara, 1971, s. 237-238

⁵⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, D:6, C.28, 22 Şubat 1954, Birleşim 47, İçtima: 4. s. 20-30

⁵¹ Faik Ökte, **Varlık Vergisi Faciası**, Nebioğlu Yayınları, İstanbul, 1951, s. 81

⁵² Sarıçoban, a.g.t., s. 20

Kanunu ilk olarak 15 Mayıs 1943 yılında TBMM’de görüşülmüş 4 Haziran 1943 yılında da kanunlaşmıştı. Bu verginin uygulanma aşaması ise 19 Nisan 1944’de kanunlaşmasıyla oldu.⁵³ Bu kanun 1944 yılından 1946 yılına kadar uygulanmış olup bu süreç içerisinde ise köylü ve üreticiler tarafından tepkilerle karşılaşmıştı. Verginin kaldırılması ise çok partili hayata geçişten sonra 23 Ocak 1946 yılında oldu.

Savaş yıllarında ülke içinde ve dışında gelişen bu olaylar ve yapılan bütün bu uygulamalar toplum içinde bir muhalefet ortamı yaratmakla birlikte, bir muhalefet parti girişimi yine yönetici zümrenin teşvikiyle⁵⁴ iktidar partisi içerisinde geldi. Böylece Türk Siyasi Tarihinde de yeni bir süreç başladı.

2.2. Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan Dış Unsurlar

II. Dünya Savaşı’nın başlaması tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de pek çok alanda köklü değişimlere neden oldu. Ulusların iç politikalarında tayin edici bir unsur halini alan II. Dünya Savaşı’na Türkiye son ana kadar katılmamakla birlikte, savaştan en çok etkilenen ülkelerin başında gelmekteydi.⁵⁵

Türkiye savaşın başından itibaren Müttefikler tarafında savaşa girmesi için yapılan baskılara Devlet Başkanı İsmet İnönü’nün izlediği akıllı politika sayesinde karşı koyabilmişti. Ancak savaşın Müttefiklerin zaferiyle sonuçlanacağını kesinleşmesi üzerine Türkiye savaş sonrası dünyada kendine yer edinebilmek için Batı Bloğuna kayd. Birleşmiş Milletlere üye olabilmek için 23 Şubat 1945’te Almanya’ya savaş ilan ederek 28 Şubat’ta Birleşmiş Milletler Beyannamesini imzaladı.⁵⁶ Böylece Türkiye bu Anayasayı kabul etmekle demokratik prensiplere uygun, daha hür bir rejime geçmeyi taahhüt etmiş oluyordu.⁵⁷ Bu gelişmelerin ardından İngiltere Başbakanı Churchill’in teklifi ile Türkiye’nin de San Francisco Konferansına çağırılma isteği diğerleri tarafından da kabul edilince, karar İngiltere tarafından Türkiye’ye iletildi.⁵⁸ Türkiye ise dönemin Dışişleri Bakanı Hasan Saka’yla yapılan bu ziyareti memnuniyetler karşıladı ve yakaladığı bu fırsatı

⁵³ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi IX Dönem Meclis Tutanakları**

⁵⁴ Ayrıntılı bilgi için İsmet İnönü’nün TBMM’nin VII. Dönem açılış konuşmasına bkz.

⁵⁵ Ejder Aldan, **Türkiye’de Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş Yıllarının Demokrasi Kavramı Ekseninde Sosyolojik İncelenmesi: Demokrat Parti Uygulamaları, (Yüksek Lisans Tezi)**, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 2012, s. 19

⁵⁶ Karpat, **a.g.e.**, s. 127

⁵⁷ Suna Kili, **1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976, s. 94

⁵⁸ Mahmut Goloğlu, **Milli Şef Dönemi 1939-1945**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 2013, s. 315-319

değerlendirerek konferansa katılma kararı aldı. İnönü, konferansa katılacak heyete orada Türkiye'nin demokratik hayata geçmeye kararlı olduğunu söylemeleri yönünde talimatlar verdi ve bu talimatlar ise Hasan Saka tarafından aynen yerine getirildi ve Reuters Ajansına verdiği demeçte; "Cumhuriyet rejimi, bir siyasi müessese olarak modern demokrasi yolunda azimle ilerlemekteydi. Bizim anayasamız en ileri ülkelerin anayasalarıyla mukayese edilebilir. Hatta çoğundan daha ileri olduğu ispatlanmıştır." diyerek devamında "ülkemizde savaştan sonra bütün demokratik akımlara müsaade edileceğini" ifade etti. Bütün bu yapılanlar ise Batı ve özellikle de Amerika kamuoyu ve yönetiminde Türkiye'nin idaresi ve yönetimi hakkında oluşan veya oluşturulmaya çalışılan kötü imajı silmeye yönelikti. Nitekim savaş sonrası tüm dünyada tek partili ve diktatör yönetime dayanan siyasal sistemler değer kaybetti ve tüm ülkelerde çok partili yaşam ve serbest seçimlere dayanan demokratik seçimlerin canlanması görüldü. Bu durum karşısında Türkiye'nin de özellikle Batı Bloğunda yer alabilmesi için bir an evvel çok partili hayata geçmesi ve bunu tüm dünyaya göstermesi gerekiyordu.⁵⁹

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'nin dış politikasına egemen olan ve ona yön veren unsur, savaş sonrası Avrupa dengesinde meydana gelen boşluklardan yararlanan Sovyetler Birliği'nin Türkiye üzerindeki istekleri oldu ve bu çerçevede bloklaşan dünyada Türkiye bloklar arasında bir tercih aşamasına geldi.⁶⁰ İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Sovyetler Birliği, Türkiye'yi ürkütecek bir emniyet çemberi siyasetini uygulamaya kalkıştı. Mart 1945'te Ankara'ya verdikleri bir NATO ile Sovyetler Birliği, 17 Aralık 1925 antlaşmasını, yeni şartlara uymadığı gerekçesiyle uzatmayacaklarını bildirdi.⁶¹

Sonuç olarak Türkiye'yi çok partili hayata geçişe teşvik eden iki önemli dış etken vardı. Bunlardan birincisi savaştan demokrasi cephesinin galip çıkması sonucunda dünyada esmeye başlayan demokrasi rüzgârı ve buna bağlı olarak gelecek dış yardımlardı. İkinci ve Türkiye'yi daha doğrudan etkileyeni ise Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye yönelttiği tehditti.⁶²

⁵⁹ Sarıçoban, **a.g.t.**, s. 16

⁶⁰ M. Seyfettin Erol, **1946-1950 Dönemi Türk Dış Politikası, Türkiye'nin Politik Tarihi: İç ve Dış Politika**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2009, s. 345

⁶¹ Eroğlu, **a.g.e.**, s. 19

⁶² Müge Tokgöz, **1950 Seçimlerinin Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecindeki Yeri**, Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008, s. 82

2.3. CHP İktidarına Karşı Muhalefet Partilerin Doğuşu

TBMM, 1946 seçimlerine kadar iktidar partisi olarak CHP milletvekillerince teşkil edildi, parti on dokuz hükümet kurdu, iktidar devresi boyunca parti doktrinini tayin eden yedi kongre ve iki olağanüstü kongre yapıldı. Aynı süre zarfında CHP hukuki yapısı ve siyasi durumu açısından büyük değişiklikler geçirdi. Milli ve manevi gücü bir arada toplayıp Kurtuluş Savaşını idare eden bir dernekten radikal reformlar ile Türk Milletinin binlerce yıldır değişmeyen bünyesinde sarsıcı değişiklikler yapan otoriter bir parti, bu durumdan da çok partili bir rejimin demokratik bir unsuru haline geldi. CHP 1923'den 1946 yılına kadar geçirdiği bünye değişikliklerinde etkili olan çeşitli büyük muhalefet hareketleri ile karşılaştı.⁶³

Türkiye'de bugün yaşadığımız çok partili demokratik hayat, aslında 23 yıllık bir mücadelenin ve arayışın ürünü oldu.⁶⁴ Cumhuriyet'in kuruluşundan 1946 yılına kadar tek partiden çok partiye geçiş için birçok denemeler yapılmış ancak hiçbirisi başarılı olamamıştı. Çok partili hayata geçiş için her ne kadar çeşitli denemeler yapılmış olsa da Cumhurbaşkanı İsmet İnönü bu konuda ilk ve net olarak kararını, TBMM'nin VII. Dönem açılış konuşmasında çok partili hayata geçileceği müjdesi ile verdi.

2.3.1. Milli Kalkınma Partisi

Çok partili hayata geçiş kararının alınmasının ardından kurulan ilk parti M. Nuri Demirağ tarafından 1945 yılında İstanbul'da kurulan Milli Kalkınma Partisi oldu.⁶⁵ Bir başka ifadeyle iktidara karşı var olan muhalefet ortamında, Cumhuriyet tarihinde 17 Kasım 1924 tarihinde kurulan Terakkiperver Halk Fırkası ve 12 Ağustos 1930 yılında kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın ardından Çok Partili Hayata geçildiğinin ilk göstergesi 22 Eylül 1945 yılında İstanbul'da kurulan Milli Kalkınma Partisi'nin kuruluşu oldu. 18 Temmuz 1945'te kuruluşuna izin verilen bu parti⁶⁶ İstanbul sanayicilerinden iş adamı Nuri Demirağ, Hüseyin Avni Ulaş ve Cevat Rifat Atilhan tarafından kuruldu. Partinin programına baktığımızda ise siyasi tecrübesi olmayan ve birbirleriyle çelişen kişilerden oluşmuştu. Parti, CHP'yi Rus taraflısı olarak görmüş, dış politikada ise İslam Birliği-Şark Federasyonu projesinin tahakkukunu istemekteydi.⁶⁷ İlginçtir ki parti bu görüşlerini basına aktarmak amacıyla

⁶³ Mustafa Yahya Metintaş, **Çok Partili Yaşama Geçiş Döneminde Eskişehir (1946-1950)**, Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2003, s. 32-33

⁶⁴ Mehmet Ali Birand-Can Dünder-Bülent Çaplı, **a.g.e.**, s. 17

⁶⁵ Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasi Partiler**, İstanbul, Doğan Kardeş Yayınları, 1952, s. 632

⁶⁶ Tunaya **a.g.e.**, s. 105

⁶⁷ **Cumhuriyet Gazetesi**, 2 Haziran 1945; Ayrıca Bkz; Ek: 2

düzenlenen “kuzu ziyafeti” basınını bu partiyi “kuzu partisi” olarak nitelendirmesine sebep olmuştu. Bütün bu gözlemler nedeniyle bu partinin hem iktidar hem de CHP içindeki muhalefet cephesinde önemli bir etkisi olmamıştı.⁶⁸

2.3.2. Demokrat Parti

İkinci Dünya Savaşı’nın bitmesiyle beraber, çok partili siyasi hayatı insan hak ve özgürlüklerinin teminatı olarak gören Batılı demokrasilerin, Birleşmiş Milletler Örgütünü⁶⁹ kurmak için çalıştıkları sırada Türkiye’de tek partili hayat devam etmekteydi. Dünya siyasal yaşamındaki ve özgürlük anlayışındaki bu dönüşüm Türkiye’de de etkisini göstermekte gecikmedi. Sıradan vatandaşın basına kadar herkes, çok partili hayatı artık zorunluluk olarak kabul ediyordu. Kamuoyuna hâkim olan yeni demokratik hareket TBMM içinde de kendini göstermekte gecikmeyerek 1945 ortalarında ortaya çıkmaya başladı.⁷⁰

2.3.2.1 Demokrat Partinin Kuruluşu

1945 yılında TBMM’de ilk yedi aylık Bütçe Kanunu Tasarısı’nın görüşmeleri devam ederken, söz konusu tasarıya CHP içinden ciddi eleştiriler yapıldı.⁷¹ Bütçe tartışmaları sırasında başta Celal Bayar olmak üzere, Feridun Fikri Düşünsel, Adnan Menderes, Hikmet Bayur ve Emin Sazak bu görüşmeler sırasında hükümetin başta ekonomi politikası olmak üzere birçok kararlarını eleştirdiler. Eleştiriler daha çok bütçe açığı dolayısıyla artan devlet borçları, ölçsüz emisyon, hayat pahalılığı, dar gelirliilerin ve memurların durumu, vergi sisteminin verimsizlik ve adaletsizliği üzerine olmuştu.⁷² 29 Mayıs 1945 yılında yapılan Bütçe oylamasına Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Emin Sazak aleyhte oy kullanmışlar ve bu kişiler aynı zamanda da güven oylamasında da hükümete güvenoyu vermemişlerdi.⁷³ 1945 yılı Bütçe görüşmelerinin yapıldığı tarihlerde 14 Mayıs 1945 tarihinde meclise bir başka tartışma konusu olan ve meclisi adeta iki gruba ayıracak bir

⁶⁸ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, C.IV, Ankara, 1999, s. 270

⁶⁹ Necdet Ekinci, *Türkiye’de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1997, s. 63-66

⁷⁰ Nilgün Gürkan, *Türkiye’de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998, s. 169-170

⁷¹ Aldan, *a.g.t.*, s. 31

⁷² Eroğlu, *a.g.e.*, s. 25

⁷³ Erdoğan Teziç, *100 Soruda Siyasi Partiler, (Partilerin Hukuki Rejimi ve Türkiye’de Partiler)*, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1976, s. 255

kanun geldi. Bu kanun ise 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'ydu.⁷⁴ Mecliste müzakereler başlar başlamaz 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa ilişkin lehte ve aleyhte tartışmalar da başladı. Bu kanunu savunanlara göre anayasayla kabul edilmiş halkçılık ilkesine göre bu reform yapılmalıydı. Böylece toplumsal adalet yerine getirilmiş olacaktı. Türk köylüsü özgürleşecek, şuna buna köle olmaktan kurtarılacaktı. Ülkede ekonomik kalkınmanın olması ve kırsal kesimde oturanların üretken duruma geçmesi için gerekliydi. CHP'lilere göre bu kanun kabul edilirse sosyal adalet için önemli bir adım atılmış olacaktı. Kanuna karşı olanlar ise reform hükümlerinin anayasanın ve medeni kanunun tanıdığı özel mülkiyet haklarına aykırı olduğunu belirtmişlerdi. Bu kesime göre ise kanunun birçok eksiklikleri vardı. Ziraat araçları dikkate alınmamıştı. Bu kanun uygulanırsa ülke ekonomisinin durgunlaşacağı, orta ölçekli çiftliklerin ortadan kalkacağı ve mülkiyet sahiplerinin elinden topraklarının alınacağı dile getirilmişti.⁷⁵ Kanuna ilişkin en büyük tepkiyi verenler arasında Adnan Menderes ve Refik Koraltan da vardır. Söz konusu kanun aleyhte ve lehte yapılan konuşmalardan sonra yapılan oylama sonucunda 15 Haziran 1945 tarihinde kabul edildi.⁷⁶ Her yıl 11 Haziran'a rastlayan haftanın Pazar gününün ise "Toprak Bayramı"⁷⁷ olması kararlaştırıldı.

1945 yılı Bütçe görüşmeleri ve Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun görüşülmesi sırasında baş gösteren bu ayrılık Meclis içerisinde bir muhalefet partisinin de doğmasına neden oldu. İşte bu muhalefet partisinin ilk belgesi ise 7 Haziran 1945 yılında CHP'nin Meclis Grup Başkanlığına sunulan ve "Dörtlü Takrir" adını alan belgeydi. Bu belgeyi imzalayanlar ise İzmir Milletvekili Celal Bayar, Kars Milletvekili Fuat Köprülü, İçel Milletvekili Refik Koraltan ve Aydın Milletvekili Adnan Menderes'ti.⁷⁸ Dörtler adını alan bu kişiler Cumhurbaşkanı'nın 19 Mayıs'ta yaptığı konuşmasına atıfta bulunarak "...bundan böyle siyasal ve düşün yaşamında demokrasi ilkelerine daha çok yer verileceğini..." açıklamasından güç alarak bu önergeyi hazırladıklarını belirtmişlerdi. Söz konusu önerge ise üç madde halinde sıralanmıştı:

⁷⁴ **Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu:** topraksız ve toprağı az köylülerle çiftçilik yapmak isteyenlere, geçimlerine yetecek kadar toprak dağıtmak ve dağıtılan toprağın sürekli işletilmesi için de gerekli donanımı sağlamak amacını taşıyordu.

⁷⁵ Karpas, **a.g.e.**, s. 109

⁷⁶ Toprak Kanunu Tasarısı, 4753 sayı ve 11 Haziran 1945 günü kanunlaşmıştır. Resmi Gazete, Sayı 6015 Haziran 1945; **Cumhuriyet Gazetesi**, 12 Haziran 1945, s. 2

⁷⁷ Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun kabul edildiğı 11 Haziran tarihini takip eden pazar günü her yıl Toprak Bayramı olarak kutlanır. Toprak Bayramı ilk olarak 19 Haziran 1945'te kutlanmıştır.

⁷⁸ Filiz Çolak, "**Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti (1945-1950)**", Türkler Ansiklopedisi, C. 17, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 775

- 1) TBMM denetiminin Anayasanın yalnız şekline değil, ruhuna da uygun olarak hazırlanması,
- 2) Yurttaşların Anayasaya dayanan siyasal hak ve özgürlüklerini gerektiği genişlikte kullanabilmelerine olanak verilmesi,
- 3) Parti çalışmalarının belirtilen esaslara uygun biçimde yeniden düzenlenmesi.⁷⁹

Çok dikkatle kaleme alınmış ve görünüşte Halk Partisi'ni içinden değiştirmek maksadıyla verilmiş olmasına rağmen bu karar, kabul edildiği takdirde, memleketin politika hayatında birdenbire köklü bir değişme yaratacaktı.⁸⁰

Dörtlü Karar 12 Haziran 1945 yılında toplanan CHP Meclis Grubunun gizli oturumunda okunup görüşüldü.⁸¹ Meclis içinde büyük tartışmalara neden olan karar 12 Haziran 1945 yılında CHP Meclis Grubunda reddedildi.⁸² Önergeleri reddedilen dörtlü gruptan Adnan Menderes ve Fuat Köprülü, Vatan Gazetesinde açıkça muhalefete geçti. İşledikleri konular, millet denetiminin sağlanması, insan hak ve hürriyetinin güvence altına alınması, antidemokratik hükümlerin kaldırılması gibi liberal demokratik temalardı.⁸³ Bu yayınlar üzerine CHP içinde önergeyi verenlere karşı bir tepki oluştu. Bunun üzerine CHP Başkanlık Divanı 21 Eylül 1945 tarihinde toplandı ve önerge sahiplerinden Adnan Menderes ve Fuat Köprülü'nün partiden ihracına karar verdi. Ardından ise dörtlü grup üyesi olan Refik Koraltan arkadaşlarının ihracatının parti tüzüğüne aykırı olduğunu söyleyen demeçler vermesi üzerine o da aynı akıbete uğradı ve partiden ihraç edildi. Parti Başkanlık Divanı'nın vermiş olduğu bu karardan sonra Celal Bayar ise Eylül ayı sonunda önce milletvekilliğinden, Aralık ayında da partiden istifa etti. Celal Bayar, 1 Aralık'ta basına verdiği demeçle de yeni bir parti kuracaklarını söyledi.⁸⁴ Cumhurbaşkanının da onayının ardından Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan başkanlığında 7 Ocak 1946 yılında da DP resmen kuruldu.⁸⁵

⁷⁹ M. Serhan Yücel, **Demokrat Parti**, Ülke Kitapları, İstanbul, 2001, s. 47-49

⁸⁰ Karpas, **a.g.e.**, s. 129-131

⁸¹ **Vatan Gazetesi**, 13 Haziran 1945 s. 1; **Ulus Gazetesi**, 13 Haziran 1945 s. 1; **Son Posta Gazetesi** 13 Haziran 1945, s. 1. ; Ayrıca Bkz; Ek: 2

⁸² **Vatan Gazetesi**, 25 Kasım 1957, s. 3; Ayrıca Bkz; Ek: 2

⁸³ Eroğlu, **a.g.e.**, s. 79

⁸⁴ Metintaş, **a.g.t.**, s. 40

⁸⁵ **Ulus Gazetesi**, 8 Ocak 1946 s. 1; **Vatan Gazetesi** 8 Ocak 1946, s. 1; **Cumhuriyet Gazetesi** 8 Ocak 1946, s. 1; Ayrıca Bkz; Ek: 2

2.3.2.2 Demokrat Partinin Teşkilatlanması

7 Ocak 1946 yılında kurulan DP, kurulduğu gün partinin merkez idaresi, tüzüğü ve programı⁸⁶ ana hatlarıyla ilan edilmek üzere basın mensuplarıyla görüşüldü.⁸⁷ Hazırlanan tüzüğün 43. maddesine göre, büyük kongreye kadar, kurucular, Genel İdare Kurulunu teşkil edeceklerdi. Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan'dan oluşan bu dört kurucu daha sonra toplanıp, kendi aralarında yaptıkları oylamayla parti başkanı olarak Celal Bayar'ı seçti. Parti örgütü, hazırlanan tüzüğe göre üç organdan oluşacaktı. Bu organlar ise; Genel Başkan, Genel İdare Kurulu ve Merkez Haysiyet Divanı'ydı.⁸⁸ Bu kurullar iki yılda bir toplanacak olan genel kurulca seçilecekti. İki yılda bir toplanan büyük kongreden sonra en etkili organ on kişiden oluşan genel idare kuruluydu. Partinin bütün idaresi ona ait olacaktı. Yurt çapındaki örgüt ise il, ilçe, bucak ve ocak olmak üzere dört aşamalıydı. Bu örgütlerin ise üç ile yedi arasında değişen yönetim kurulları olup, yılda bir toplanan kongreleri vardı. Haysiyet divanı ise yalnız il örgütünde bulunmaktaydı. Parti tüzüğünün en dikkat çeken maddesi ise milletvekili adaylarının bütününün genel idare kurulu tarafından seçileceğine dair hükmüydü.⁸⁹ İşte DP tüzüğünün ortaya koyduğu örgüt yapısı bu şekildeydi.

Partinin başlıca yayın organlarına baktığımızda ise Ankara'da çıkan "Zafer" gazetesi partinin yayın organlığını yapıyordu. Yine Ankara'da yayınlanan "Kuvvet", İstanbul'da yayınlanan "Vatan", "Tasvir", "Cumhuriyet", "Son Posta", "Tan", İzmir'de yayınlanan "Demokrat İzmir" gazeteleri Demokrat Partinin düşüncelerini savunuyor ve destekliyordu. Partinin programı ise liberalizm ve demokrasiye dayanmaktaydı.⁹⁰

DP kurulduktan 1 ay sonra il örgütlerini oluşturmaya başladı. Anadolu'nun her köşesinde DP'ye olağanüstü bir ilgi ve kayma söz konusu oldu. DP kuruluşundan bir buçuk ay sonra 16 il ve 36 ilçede, kuruluşundan üç ay sonra da 26 il 75 ilçede teşkilatını tamamladı. DP'nin Nisan başına kadar kurulan 26 il ve 75 ilçedeki başkanlarının meslekleri incelendiğinde "eşraf"ın⁹¹ üstünlüğü göze çarpıyordu.⁹²

⁸⁶ DP Programının tam metni için bkz. Cumhuriyet, 8 Ocak 1946, s.2

⁸⁷ Celal Bayar, **Başvekilim Adnan Menderes**, Tercüman Yayınları, İstanbul, 1986, s. 48

⁸⁸ Eroğlu, **a.g.e.**, s. 32

⁸⁹ Demokrat Parti Tüzük ve Programı tam metni için bkz. **Demokrat Parti, Demokrat Parti Tüzük ve Programı**, Ankara, 1946

⁹⁰ F. Hüsrev Tökin, **Türk Tarihinde Siyasi Partiler**, Elif Yayınları, İstanbul, 1965, s. 69

⁹¹ Eşraf: bir yerin varıl ve tanınmış, ileri gelen, sözü tutulan, etkili kişileridir.

⁹² Yücel, **a.g.e.**, s. 52

2.4. Muhalefet Partilerine Karşı CHP İktidarının Tutumu

DP'nin ülke genelinde hızla teşkilatlanmaya başlaması üzerine CHP yönetimi bazı tedbirler alma yoluna gitti. Halk Partisi, memleketi 23 bölgeye ayırarak, her birine bir parti müfettişi gönderdi. Bu parti müfettişleri aracılığıyla, dünya barışının henüz kurulmamış olduğunu, milletçe birlik ve beraberlik içinde olmak günleri yaşandığını, DP'nin, iktidarın teşvikiyle kurulduğunu, tıpkı Serbest Cumhuriyet Fırkası gibi kısa bir süre sonra kapatılacağını, o zaman da vatandaşların çok zor durumlarda kalabileceğini yayıyorlar ve hatta DP'ye girmeyi vatan hainliği seviyesinde göstererek Halk Partisinden DP'ye doğru başlayan akımı durdurmaya çalışıyorlardı.⁹³

DP'nin kısa zamanda kitleleri etrafında toplaması CHP'nin canlanmasına neden olmuştu. İnönü hemen Şubat ayından başlayarak aldığı bir dizi kararla liberalleşme bayrağını DP'nin elinden almak için harekete geçti. Önce öğrencilere örgütlenme hakkı tanındı, ardından üniversitelere özerklik verildi. Basit suçlar affedildi ve kısıtlamalar gevşetildi. Köylüyü ezen bazı vergiler kaldırıldı, işçiler için sigorta güvencesi getirildi. Ardından en önemli darbe indirilmek üzere kurultay olağanüstü toplantıya çağırıldı ve sekiz yıl önceki ilk olağanüstü toplantı da İnönü değişmez genel başkan ilan edilmişti. Bu ikinci toplantıdaysa İnönü'nün isteği üzerine değişmez genel başkanlık unvanına son verildi. Artık genel başkan seçimle iş başına gelecek ve değişebilecekti. Bu kararla, tek partili rejimden sonra tek şefli parti de tarihe karıştıyordu. Ama kurultayın asıl sürprizi bu değildi. Milli Şef eski meclis binasındaki tarihi kürsüsünden CHP milletvekillerine şu açıklamayı yaptı:

“Türk halk idaresinin yeni bir hamlesine karar verdiğimiz için sizi davet ettim: Bu tek dereceli seçimin yapılmasıdır. Tek dereceli milletvekili seçimini ilk defa tecrübe ediyoruz. Eğer bir-iki ay içinde olağanüstü bir engel çıkmazsa yeni seçime gitmek kararındayız. Şunu belirtmek isterim ki şimdiye kadar kurulmuş olan partiler seçime parti olarak gireceklerdir. Büyük milletin her kararı yürekten makbulümüzdür.”

Çok partili seçim dönemi artık açılmıştı. Ama İnönü bu arada bir sürpriz daha yapmış ve seçimleri erkene almıştı.⁹⁴ Kurultaydan önce seçimlerin öne alınması yolunda CHP meclis grubu tarafından alınan karar, gerek DP ve gerekse Milli Kalkınma Partisi tarafından şiddetle eleştirildi. Muhalefet partileri bu kararın muhalefetin gelişmesini önlemek amacıyla alınmış olduğunu iddia etti. Bu nedenle DP, 21 Nisan'da milletvekili ara seçimine ve 26 Mayıs'ta da belediye seçimlerine katılmadı.⁹⁵

⁹³ Bayar, **a.g.e.**, s. 50-51

⁹⁴ Mehmet Ali Birand-Can Dünder-Bülent Çaplı, **ag.e.**, s. 41-42

⁹⁵ Erdoğan Teziç, **Seçim Sistemleri**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1967, s. 259

Belediye seçimlerini öne almanın gerekçesi de: 1. Memleket önemli bir dönemde bulunmaktadır. Bu yüzden 4 yıllık kararlı bir yönetim kurulmalı, 2. CHP içinde birlik sağlamak, güvensizliği ortadan kaldırmaktır. Seçimlerin öne alınması kararı siyasal açıdan hareketli bir dönemin başlamasına neden olmuştur. Partiler, örgütlerini yurdun her köşesine yaymaya çalışıyorlardı. Böyle bir yarışa CHP'de giriyordu. CHP, daha önce böyle yurt düzeyine köylere kadar örgütlenme gereği duymamıştı. Çünkü kendisi devletle eş anlamlıydı. Ama şimdi şartlar değişmiş kendisine bir rakip ortaya çıkmıştı.⁹⁶

DP ise, tek dereceli seçim ve seçim güvenliği konularında ısrar ediyordu. Bunun üzerine CHP kurultayında karar altına alındığı gibi bazı önlemler alınmaya başlandı. 5 Haziran'da milletvekili genel seçimlerinin tek dereceli olması kabul edildi; fakat seçim sistemi çoğunluk sistemi olarak kaldı; gizli oy-açık sayım ilkesi ile seçimin adli denetim altında yapılması gibi muhalefetin bazı talepleri iktidar tarafından reddedildi.⁹⁷ Bununla birlikte, sınıf esasına dayanan dernek ve siyasal parti kurma yasağını kaldırmak amacı ile Cemiyetler kanununda değişiklik yapıldı. Matbuat Kanunu'nun hükümete gazete ve dergi kapatma yetkisi veren 50. maddesi de kaldırıldı.⁹⁸

2.5 Türkiye Cumhuriyetinde İlk Çok Partili Genel Seçim: 21 Temmuz 1946 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri

DP'nin kuruluşu itibarıyla yapmış olduğu çalışmalar Halk Partisi yönetiminin telaşlanmasına sebep oldu. DP'nin iktidara hazırlandığı heyecanına kapılarak hemen 26 Nisan'da CHP Parti Grubu toplanarak normal olarak Eylül'de yapılması düşünülen Belediye seçimlerinin 1 Mayıs'ta yapılmasına ve bunun için gerekli yasa tasarısının Meclis'e getirilmesini karar altına aldı. Bu karar, 27 Nisan'da gazetelerde yayınlandı.⁹⁹ Yasa tasarısının Meclis'e verilmesinden sonra CHP ile DP arasında gergin tartışmalar yaşandı. DP'liler, Belediye seçimlerinin öne alınmasına şiddetle karşı çıktı ve bunun tek sebebinin kuruluş halindeki DP'nin gelişmesini engellemek olduğunu iddia etti ve İnönü'nün Meclis açılış konuşmasında seçimlerin 1947'de yapılması gerektiğini açıklayan sözlerini hatırlattı. CHP'li Faik Ahmet Barutçu da erken seçimi savunarak, seçime gitmenin millete gitmek olduğunu vurguladı. Seçimi öne alan tasarı CHP'lilerin oyları ile kanunlaştı.¹⁰⁰

⁹⁶ Hasan Buran, **Türkiye'de Çok Partili Demokratik Hayata Geçiş (1945-1950), (Yüksek Lisans Tezi),** Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1987, s. 78-79

⁹⁷ Teziç, **a.g.e.**, s. 259

⁹⁸ Metintaş, **a.g.t.**, s. 46

⁹⁹ Tekin Erer, **Türkiye'de Parti Kavgaları,** Tekin Yayınevi, İstanbul, 1966, s. 250

¹⁰⁰ Goloğlu, **a.g.e.**, s. 45

Belediye seçimlerinin öne alınmasından sonra DP bu seçimlere katılmama kararı aldı ve bu belediye seçimlerine katılmadı. Zaten DP liderleri, CHP’den seçim yasasında ve seçim sisteminde bazı değişiklikler yapılmasını istemiş, bu değişiklikler yapılmaz ise seçimlere katılmayacaklarını açıklamışlardı. DP’nin değişmesini istediği noktalar; seçimlerin tek dereceli¹⁰¹ olması, nispi temsil sisteminin¹⁰² benimsenmesi ve seçimlerin yürütmenin denetimi altında değil, yargı denetimi altında yapılmasıydı.¹⁰³ DP bu isteklerin sağlanmadığını gerekçe göstererek 21 Mayıs 1946 yılında yapılan Belediye seçimlerine katılmadı. CHP ise buna büyük tepkiler göstermesinin ardından hemen hazırlıklara başlayarak yeni seçim kanununun hazırlıkları başladı.

2.5.1 Seçim Kanunu’nun Değiştirilmesi (Tek Dereceli Seçim Kanununun Kabulü)

DP’nin 21 Mayıs 1946 yılında yapılan Belediye seçimlerine katılmaması üzerine CHP bu duruma önce büyük tepki gösterdi ve sonrasında da yeni seçim kanunu hazırlıklarına başladı. En sonunda da milletvekili seçimi hakkında kanun tasarısı, 14 Mayıs 1946 ve 6/1241 sayılı ile Başbakanlıkça TBMM Başkanlığına sevk edildi Tasarının gerekçesinde;

“Cumhuriyetimiz yirminci asırda önceden hiç kimsenin ihtimal veremeyeceği ve tahmin edemeyeceği surette kurulmuş büyük ve kıymetli bir eserdir. Her manasıyla bir ortaçağ kurumu olan İmparatorluktan modern ve medeni ve bütün insanlık prensiplerini temel tutan bir Cumhuriyet doğmuştur. Devletin karakterini bu kadar büyük değişiklikleri meydana getirmek için devrimci olması zaruridir. Bunun yanında temel olarak Cumhuriyetin bir halk idaresi olmak üzere kuruluşu, yani Demokratik karakteri esas tutulmuştur. İşte bu prensiplerden ilham alarak Cumhuriyetimizi bir çeyrek yüzyıllık tecrübesinden sonra milletimizin kendi vekillerini doğrudan doğruya seçmesi esasına dayanan bir seçim kanunu tasarısı vücuda getirmek uygun görülmüştür”¹⁰⁴

Görüldüğü gibi, tasarının getirdiği en önemli yeniliğin tek dereceli seçim olduğu açıklanmakta ve bu değişiklik, Cumhuriyetin inkılâpçı ve demokratik niteliğine bağlanmaktaydı. Tasarı, ikinci seçmenlere ait hükümlerin kaldırılarak tek dereceli seçim esasına geçilmesi dışında, esaslı değişiklikler getirmemişti. Fakat yine de, tasarıyla seçim kanununda bazı küçük değişiklikler yapılmıştı. Örneğin, tasarıya göre, seçim dairesi eskiden olduğu gibi “il” olarak kalacaktı; fakat “bucaklar (nahiyeler)” seçim şubesi olmaktan

¹⁰¹ **Tek Dereceli Seçim Sistemi:** seçmenlerin temsilcilerini doğrudan doğruya belirlemesine olanak sağlayan bir seçim sistemidir.

¹⁰² **Nispi Temsil Sistemi:** çoğunluk partisi dışındaki partilerin de kuvvetleri oranında üye seçmelerini sağlayan seçim biçimidir. Bu sistemde partiler oyları oranınca milletvekili çıkarırlar.

¹⁰³ Erhan Alpaslan, **1923-1950 Dönemi Türkiye Büyük Millet Meclisinde Maraş Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri**, Doktora Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, 2013, s. 92

¹⁰⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, D.7, Birleşim.50, Cilt.23: 1, s. 452

çıkarılacaktı. Tasarı, aynı gün, yani 31 Mayıs 1946 tarihinde, TBMM’de görüşüldü, 31 Mayıs görüşmelerinde, tek dereceli milletvekili seçim tasarısı, meclisten aynen geçti; fakat o gün kabul edilmedi. Tasarının kanunlaşması ise, ancak 5 Haziran günkü meclis oturumunda gerçekleşti.

Muhalefet ve iktidar arasında seçim üzerinde yapılan bu tartışmalar devam ederken, 4 Haziran tarihli gazetelerde, büyük (milletvekili) seçimin 21 Temmuz’da yapılacağına dair bir haber çıktı. 5 Haziran 1945’te çıkarılan 4918 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu ile 4320 Sayılı Mebus Seçimi Kanunu yürürlükten kaldırıldı ve böylece Türkiye’de ilk kez demokratik seçim niteliklerine yaklaşan bir seçim yasası çıkarıldı. İktidar partisi CHP, 5 Haziran 1946’da iki dereceli seçim sistemini değiştirerek, tek dereceli seçim sistemini ön gören tasarımı kanunlaştırdı. Seçimler tek dereceli, açık oy, gizli sayım yöntemi ile yapılacak, sayım yapıldıktan sonra da seçmen pusulalarının yakılması öngörülüyordu. Seçim sistemi olarak da çoğunluk sistemi benimsendi ve hükümet güvencesi getirildi. Bu yasanın temel özellikleri ise şunlardı: Seçimler iki dereceli olmaktan çıkarılmıştı. Aday olmak için bir parti listesi içinde yer alınması zorunluluğu ortadan kalkmıştı. Bu farklılıklar dışında, 4918 Sayılı Kanun, 4320 Sayılı Kanun’la büyük ölçüde benzeşmekteydi. Bu kanun, Türkiye’de ilk defa tek dereceli seçimleri gerçekleştirmekle beraber, getirdiği hükümlerle özgür bir seçimin güvencelerini sağladığı hususu aslında siyaset bilimcilerin tartıştığı konuların başında gelmekteydi. Bütün bu gelişmelerin ardından nihayet TBMM, 10 Haziran günü, Milletvekilleri seçimlerinin yenilenmesine ve ayrıca seçimlerin Ekim 1947’de değil de, 21 Temmuz 1946’da yapılmasına karar verdi. İktidarın seçimleri erkene almadaki amacı muhalefeti hazırlıksız yakalamaktı.¹⁰⁵ DP her ne kadar başlangıçta seçime katılma konusunda tereddütler yaşamış olsa da 16 Haziran 1946 tarihinde Ankara’da delegelerle yaptığı toplantı neticesinde seçimlere katılma kararını aldı 18 Haziran 1946 tarihinde de bir beyanname ile bu kararını resmen açıkladı. DP’nin bu kararı elbette CHP cephesinde de olumlu karşılandı ve her iki parti için de seçim hazırlıkları da böylece başlamış oldu.

2.5.2 Partilerin Seçim Kampanyaları

DP’nin seçime resmen katılacağını açıklamasından sonra¹⁰⁶ yurt genelinde seçim kampanyası başlatıldı. DP’nin seçime katılma kararını almasında belki de İsmet İnönü ve Nihat Erim’in daha önce "gerekirse çok partili demokratik hayatı geçici bir süre için rafa

¹⁰⁵ Alpaslan, a.g.t., s. 92-93

¹⁰⁶ **Vatan Gazetesi**, 16-19 Haziran 1946, s. 1-2

kaldırılabilceğı" yönündeki tehditlerin etkisinin olduğı söylenebilir. Ayrıca genel seçimler sonucu meclise girebilme imkânı olması ve politik mücadelenin mecliste sürdürmenin sağlayacağı faydaları DP'nin ileri gelenlerinin takdir edebilecekleri bir konuydu. Çünkü mecliste temsil edilmeyen bir partinin halktan ve basından yeterli desteğı sağlaması nadir görülen bir durumdur.¹⁰⁷

Celal Bayar, seçim kampanyasını Adana'da başlattı ve burada halka hitaben yaptığı ilk seçim konuşmasında partinin amaç ve hedeflerini ortaya koydu ve ardından da şu konuşmayı yaptı: "Bizim güttüğümüz maksatlardan biri de müsavi olmaktır. Hizmette, nimette, külfette hep müsaviyiz. Beraberiz, hep birlikte aynı istikamette ve aynı seviyede yürüelim"¹⁰⁸ sözleri, halk tarafından büyük coşkuyla karşılanmıştır. Ardından ise DP Genel Başkan Vekili Refik Şevket İnce imzasıyla, illere gönderilen 15 sayılı genelgede, milletvekili seçiminin nasıl yapılacağı, seçmenlerin görevleri, yapılması suç olan hareketler ve DP'lilerin yapması gereken görev ve sorumluluklar açıklandı. Cumhuriyet döneminde yeni yeni görülen mitinglere kalabalık halk toplulukları katılıyordu. Bunun sonucu siyasi hayat canlandı, Mareşal Fevzi Çakmak'ın DP listesinden bağımsız aday olarak seçime katılacağını açıklaması ise, bu canlanmayı büsbütün arttırdı. Ünlü bir asker olan Mareşal, çok sevdiği askerlik mesleğinden ayrılmamakta ısrar etmiş ve politikaya girmemek konusunda kararlı görünmüştü. Mareşal, Cumhurbaşkanı İnönü döneminde, yaşlandığı gerekçesiyle emekliye ayrılması nedeniyle, Cumhurbaşkanı'na kırınglık duymuş ve bu nedenle de, kendisine CHP'den milletvekili olması için yapılan teklifleri reddetmişti. Çakmak, DP listesinde adaylığını ise amacının partiler arası bir denge sağlamak olduğunu söyleyerek açıkladı. Seçim heyecanını arttıran bir diğer konu ise şimdiye kadar yapılan seçimlerin bir tercihe imkân vermemesi ve seçimin bir benzemeden ibaret olmasından sonra ilk defa halkın ayağına gerçek anlamda gidilmesi idi. Çok partili dönemden önce halkın ayağına gidilmesine gerek yoktu. Çünkü seçimin nasıl sonuçlanacağı önceden bilinebiliyordu. Vatandaşa sandık başına gidip gitmemesinin önemi olmadığını fark etmişti.¹⁰⁹

Seçim meydanlarında DP'liler özellikle tek parti sisteminin yaratmış olduğu güçlüklerden, işçinin hakkını yeterince alamadığından, sıkıntıların kaynağının bir sebebinin de yanlış uygulanan devletçilik olduğundan, memleket şartlarına uygun olmayan ve zorla çıkarılan Toprak Kanunundan, köylüye zorla yaptırılmakta olan köy, okul ve yollarının aslında

¹⁰⁷ Karpat, **a.g.e.**, s. 141

¹⁰⁸ **Cumhuriyet Gazetesi**, 30 Haziran 1946 s. 3

¹⁰⁹ Buran, **a.g.t.**, s. 85-86

devletin vazifesi olduğundan, antidemokratik kanunların iktidarca himaye edildiği ve yeni düzene ters düşen kanunların değişmediği sürece kişi hakkından ve hürriyetinden bahsedilemeyeceği, kendilerinin iktidara gelmeleri durumunda demokratik hak ve hürriyetleri sağlayacaklarını ve antidemokratik durumlarla mücadele edeceklerini söylüyorlardı. Kısaca Demokrat Parti'nin seçim meydanlarında işlediği konular daha çok tek parti yönetiminin kötülüğü ve iktidara geldiklerinde hak ve özgürlükleri sağlamak için gerekli düzenlemeleri yapacakları şeklindeydi.¹¹⁰

CHP'nin seçim kampanyaları ise partilerinin Atatürk'ün partisi olduğunu, Cumhuriyeti kurduklarını, inkılaplara öncülük ettiklerini, kadın haklarını sağladıklarını, ülkeyi yabancı sermayenin boyunduruğundan kurtardıklarını, dış tehlikelerle dolu bir dönemde meselenin çözümü için iktidarda tecrübeli bir partinin (yani CHP) bulunması gerektiğini, köy okul ve yollarının yapılmasında vatandaşın katkısını arzu ettiklerini fakat köylünün payının azaltılacağını söyleyerek, partilerinin Atatürk'ün partisi olduğu, cumhuriyeti kendilerinin kurduğu, inkılapları gerçekleştirdiklerini, ikinci dünya savaşında ülkenin savaşa katılmadığından, dış tehlikenin (SSCB) olduğu bir dönemde kuvvetli ve tecrübeli bir partinin iktidar bulunması gibi konulardı.¹¹¹ Seçim kampanyalarında DP'nin karşılaştığı sorunlardan ilki İnönü'nün radyoda seçim propagandası yayımlanırken, DP başkanı Celal Bayar'ın radyo konuşmalarının yapmasının kabul edilmediği idi. İkincisi ise “dinin siyasete alet edilmemesi” kuralının CHP tarafından egale edilmesi ve bu konuda Düzce Müftüsü Mehmet Sıtkı Otluoğlu'nun Cuma Namazı vaazında CHP lehine konuşmalar yapması 1946 seçimlerindeki gidişatı ortaya koymaktaydı. DP'nin 18 Haziran 1946 tarihinde de bir beyanname ile seçimlere katılma kararının ardından devam eden seçim kampanyaları yaklaşık 1 aydan fazla sürmüştü. Bu süre zarfında ise DP'liler halktan ve basından büyük ilgi görmüştü. DP örgütlenmesini tamamlamamış olmasına karşın bu seçimleri çok ciddiye almış ve etkin bir kampanya yürütmüştü. DP'nin seçim sloganı “**Yeter, Söz Milletindir**” şeklindeydi. Bu slogan DP'nin afislerinde “dur” işareti veren bir el olarak yansımıştı.¹¹² Etkili bir kampanya çalışmasına rağmen 18 Temmuz tarihlerinde partiler adaylarını açıkladığında DP'nin 16 ilde seçime giremediği görülmekteydi.¹¹³

¹¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz., **Vatan Gazetesi**, 30 Haziran 1946, s. 2; **Cumhuriyet Gazetesi** 30 Haziran 1946, s. 1; **Vatan Gazetesi** 21 Temmuz 1946, s. 1-2; **Cumhuriyet Gazetesi** 21 Temmuz 1946, s. 2;

¹¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz., İsmet İnönü'nün Radyo konuşması; 30 Haziran-22 Temmuz 1946 tarihli Ulus Gazeteleri.

¹¹² Çavdar, **a.g.e.**, s. 458

¹¹³ Yücel, **a.g.e.**, s. 55; Bu iller: Ağrı, Bingöl, Bitlis, Corum, Diyarbakır, Gümüşhane, Hakkâri, Kars, Kırşehir, Malatya, Mardin, Muş, Niğde, Rize, Siirt ve Van

2.5.3 Partilerin Aday Listelerinin Hazırlanması

Seçim kampanyası genelde iki partinin m¼cadelesiyle geçmişti. Seçim g¼n¼n¼n gelmesiyle partilerin milletvekili adayları açıklandı. Adayların yaş ve meslek gruplarına bakıldığında iki parti adaylarının ¼zelliklerinde ¼nemli farklar olduğu ortaya ıktı. CHP adayları tek parti y¼netimi d¼nemindeki gibi yine asker-sivil b¼rokrat k¼kenliydi ve yaş ortalaması olarak DP adaylarından y¼ksekti. CHP adayları genellikle emekli asker ve tanınmış b¼rokatlardandı. DP aday listesi ise daha çok sivil kişilerden ve genç bir kesimden oluşuyordu. Serbest meslek sahipleri, iş adamları, esnaf, ifti ve orta kesim b¼rokrat oğunluktaıdı.¹¹⁴

2.5.4 21 Temmuz 1946 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları

Seçim kampanyalarının ardından nihayet o b¼y¼k gelip çattı. Çok partili hayatın ilk genel seçimleri olan 21 Temmuz 1946 milletvekili seçimleri ¼nceden beklenenin aksine olaysız ve sessiz geçti. Ancak bu sessizlik sonuçların alınmaya başlamasıyla bozuldu.¹¹⁵ ¼nk¼ çeşitli b¼lgelerden idari amirlerin vatandaşlara baskı yaptığđ, seçime hile karđtırıldđđ, sahte seçim tutanaklarının hazırlandđđ, bazı sandıkların kaırıldđđ vb. řik¼yetler birbirini izledi.¹¹⁶ Neticede DP illerde elde ettiği başarılı sonuçları k¼¼k yerleşim yerlerinde g¼sterememiřti.¹¹⁷ Oldukça zorlu geçen bir seçim m¼cadelesinden sonra 21 Temmuz 1946 g¼n¼ yapılan seimler¹¹⁸ T¼rk demokrasi tarihinde "**açık oy, gizli tasnif**" esasına g¼re gerçekleştirilen ve seçmenlerin doğrudan doğruya kendi milletvekillerini seçtikleri ilk genel seçim olması bakımından ¼nemliydi.¹¹⁹ O d¼nemde Devlet İstatistik Enstit¼s¼ (DİE)¹²⁰ istatistik sonuçlarını d¼zenli olarak yayınlamadđđndan partilerin oy dağılımı mevcut değildir. Ancak d¼nemin İçişleri Bakanının açıklamasından seçime 8.551.549 seçmenden 6.373.543'¼ katıldđđđnı ve seçime katılım oranının da %75 olduğunu ¼ėreniyoruz.¹²¹ 1946 seçimleri II. Meşrutiyet'in ¼nl¼ 1912 seçimleri (Sopalı Seçim) kadar çok tartışılan bir seçim olarak tarihe geçti.¹²²

¹¹⁴ Buran, **a.g.t.**, s. 88

¹¹⁵ **Cumhuriyet Gazetesi**, 23 Temmuz 1946, s. 2

¹¹⁶ **Vatan Gazetesi**, 23-26 Temmuz 1946, s. 1

¹¹⁷ **Ulus Gazetesi**, 26 Temmuz 1946, s. 1

¹¹⁸ Faroz Ahmad, **Demokrasi S¼recinde T¼rkiye: 1945-1980**, ev: Ahmet Fethi, İstanbul, Hil Yayınları, 2007, s. 38

¹¹⁹ Sarıçoban, **a.g.t.**, s. 58

¹²⁰ 8 Kasım 2005 tarihi itibarı ile "T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstit¼s¼"n¼n adı T¼rkiye İstatistik Kurumu olarak değiştirilmiştir.

¹²¹ Buran, **a.g.t.**, s. 89

¹²² avdar, **a.g.e.**, s. 457

24 Temmuz'da açıklanan resmi sonuçlara göre; TBMM'deki toplam 465 milletvekilliğinden 395'ini CHP, 64'ünü DP ve 6 tanesini de Bağımsızlar kazandı.¹²³ DP'liler seçim sonuçlarının ardından yapılan bu seçimlerin hileli olduğunu söyleyerek 37 ilde itirazda bulundu¹²⁴ ve bu durumu CHP'ye karşı her daima bir propaganda unsuru olarak kullandı. Özellikle 14 Mayıs 1950 seçimleri öncesi DP adına 1946 seçimleri önemli bir propaganda konusu oldu.

2.6 Türkiye Cumhuriyetinde Gerçek Anlamda Demokrasinin Başlangıcı: 14 Mayıs 1950 Yılı Milletvekilleri Genel Seçimleri

DP'nin 21 Temmuz 1946 seçimlerinin hileli olduğu yönündeki itirazları seçim sonucunu değiştirmemişti. DP, 1946 seçim sonuçları ile ilgili eleştirilerinin bir sonuç vermemesi üzerine uygulanan yasanın antidemokratikliğine karşı protestosunu, 1950 seçimlerine kadarki hiçbir mahalli ve ara seçime katılmamakla göstermişti. 1946 seçim sonucunda ise VIII. Dönem TBMM'si Meclisin en yaşlı üyesi Seyhan Milletvekili Ali Münüf Yeğena tarafından 5 Ağustos 1946 tarihinde Pazartesi günü açılmıştı. Meclisin açılış gününde 465 milletvekilin 45'i hazır bulunmuşlardı. DP adına Bayar, CHP adına Saraçoğlu oturma düzeni hakkında görüşlerini bildirmişler; Bayar, sol tarafı istemişti. Ancak Saraçoğlu sol parti imajını kaybetmeme endişesinden dolayı bu talep yerine gelmemiştir.¹²⁵

Meclisin ilk gününde Meclis iç tüzüğüne önce Meclis Başkanlığı daha sonra Cumhurbaşkanlığı seçimleri gerçekleştirilmişti. Meclis Başkanlığı için CHP Kazım Karabekir'i, DP Kemal Tengirşek'i aday gösterdi. 378 oy alan Kazım Karabekir Meclis Başkanlığına seçildi.¹²⁶ Cumhurbaşkanlığı adayları ise CHP'den İsmet İnönü, DP'den Fevzi Çakmak olmuştu. 451 milletvekilinin katıldığı oylamada Fevzi Çakmak 58, İsmet İnönü 388 oy almıştı. Bu sonuca göre İsmet İnönü Cumhurbaşkanlığına seçilmişti. İsmet İnönü kürsüye çıkarken ve çıktıktan sonra CHP'li milletvekillerince dakikalarca ayakta alkışlanırken; DP'liler ise alkış yapmadan yerlerinde oturmuşlardı. Bu, meclis tarihindeki ilk oturma eylemiydi. Her ne kadar DP'liler bu tavırlarını demokratik ilkelerle açıklasalar da asıl olan DP Grubunun İsmet Paşa'ya karşı bir tepkisiydi.¹²⁷ Meclis Başkanlığına ise İstanbul

¹²³ Karpat, **a.g.e.**, s. 143-144

¹²⁴ Rıfıkı Salim Burçak, **Türkiye'de Demokrasiye Geçiş (1945-1950)**, Olgaç Yayınevi, Ankara, 1979, s. 15-16

¹²⁵ Metin Toker, **Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları-Tek Partiden Çok Partiye (1944-1950)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991, s. 186

¹²⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, D. 8, 16 Haziran 1950, Birleşim 9, Toplantı Olğ., s. 2-3

¹²⁷ Mehmet Ali Birand, Can Dündar, Bülent Çaplı, **a.g.e.**, s. 52

Milletvekili emekli General Kazım Karabekir seçilmişti. Cumhurbaşkanı seçilen İsmet İnönü Hükümetin kurulması görevinin CHP İstanbul milletvekili Recep Peker'e vermişti.¹²⁸ İnönü'nün, otoriter kişiliği ile tanınan Recep Peker'i hükümeti kurmakla görevlendirmesi, CHP içinde uzun zamandır muhalefete karşı sert önlemler alınmadığından yakınan aşırı grubu memnun ederken, CHP ile DP arasındaki gerginliği daha da artıran bir gelişme olmuştu.¹²⁹ 18 Aralık 1947 yılı Bütçe görüşmeleri sırasında ise Peker'in, Menderes'in eleştirilerine "Hastalıklı, psikopat bir ruhun ifadesi" sözleri ilişkileri adeta kopma derecesine getirmişti.¹³⁰ Muhalefet ile iktidar arasındaki sert mücadelenin giderek rejimi tıkayacak bir düzeye gelmesi üzerine Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Recep Peker ile muhalefet arasında yumuşamanın sağlanabilmesi için arabuluculuk görevi üstlenerek¹³¹, parti liderleriyle yapmış olduğu görüşmelerin sonucunda 12 Temmuz Beyannamesi diye adlandırılan bir bildiri yayınlamıştı.¹³² Bu bildiride İnönü, son günlerde hükümet ile muhalefet başkanları ile diyalog kurulması için harcadığı çabaları sıralamakta, kanaat ve görüşlerini açıklamaktaydı. İnönü, amacını şöyle ifade etmekteydi:

"... başlıca iki parti arasındaki temel farkın, yani emniyetin yerleşmesidir. Bu emniyet, bir bakımdan memleketin emniyeti manasını taşıdığı için gözümde çok önemlidir. Muhalefet, teminat içinde yaşayacak ve iktidarın kendisini ezmek niyetinde olmadığından müsterih olacaktır. İktidar, muhalefetin kanun haklarından başka bir şey düşünmediğinden müsterih olacaktır. Büyük vatandaş kütlesi, iktidar şu partinin veya öteki partinin elinde bulunması ihtimalini vicdan rahatlığı ile düşünebilecektir."¹³³

12 Temmuz Beyannamesi'ni demokrasiye ve 1924 Anayasası'na aykırı bularak eleştiren Recep Peker, bu bildiri sonrasında büyük itibar kaybına uğradığını hissetmiş ve istifa etmek zorunda kalmıştı. Bu istifadan sonra, ılımlı ve liberal bir yapıya sahip olarak bilinen Hasan Saka, hükümeti kurmakla görevlendirildi. Ancak Hasan Saka da CHP içindeki eleştirilere daha fazla dayanamamış ve 19 Ocak 1949 yılında istifa etmiş yerine ise aynı yıl içinde Şemsettin Günaltay getirilmişti. Günaltay ılımlı, dengeli ve dindar bir kişi olarak bilinmekteydi.¹³⁴ 1950 seçimlerinin huzur ve güven içinde yapılabilmesi açısından böyle bir birinin başbakan olması Türkiye için büyük bir şans olmuştu.¹³⁵ 1950 seçimleri öncesinde ise ülkede partilileşme hareketleri hızlanmış ve 29'a yakın parti kurulmuştu.¹³⁶ Bu

¹²⁸ Kazım Öztürk, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları*, Ak Yayınları, İstanbul, 1968, s. 281

¹²⁹ Karpat, *a.g.e.*, s. 34-35

¹³⁰ Yücel, *a.g.e.*, s. 51

¹³¹ Karpat, *a.g.e.*, s. 163

¹³² Büyüktolu, *a.g.t.*, s. 25

¹³³ Filiz Çolak, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti (1945-1950)*, Türkler, c. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 775

¹³⁴ Ahmad, *a.g.e.*, s. 25

¹³⁵ Tevfik Çavdar, *Cumhuriyet Halk Partisi*, Cumhuriyet Dönemi Ansiklopedisi, C. VII, s. 225-226

¹³⁶ Tunaya, *a.g.e.*, s. 632

atmosferde DP ile CHP arasında yaşanan temel sorun ise elbette Seçim Kanunu'nun düzenlenmesi olmuştur.

2.6.1 Seçim Kanunu'nun Değiştirilmesi (1950 Yılı Seçim Kanununun Kabulü)

Recep Peker'in istifasını vermesinin ardından, yeni kabineyi Hasan Saka kurmuş ve yeni kurduğu hükümetin programını Meclis'e getirmeden önce tetkik edilmesi için DP'ye vermişti. 12 Temmuz Beyannamesiyle başlayan yumuşak hava devam ediyordu. Ama yine de herkes somut kararların alınmasını istiyordu. Baskılara daha fazla dayanamayan Saka hükümeti her ne kadar seçim yasasını değiştirmek adına birtakım girişimlerde bulunsa da muhalefeti tatmin edememiş, bir süre sonra da istifa etmiş ve yerine Şemsettin Günaltay getirilmişti. Şemsettin Günaltay hükümeti iktidarının daha ilk günlerinde yeni bir seçim kanunu hazırlıklarını sürdürmek üzere teknik bir komite kurdurmuştu. Nihat Erim başkanlığındaki komite; çalışmalarını tamamlayınca görev (ön tasarı hazırlama görevi) bir ilim kuruluna verildi.¹³⁷

Yeni seçim kanunu için kurulan ilim kurulu 11 kişilik bir heyetten oluşmaktaydı. Bunlardan ikisi Temyiz Mahkemesinden (Yargıtay), ikisi Devlet Şurasından (Danıştay), dördü üniversitelerden, üçü de barolardan seçilmişti. Bu heyete Yargıtay Başkanı Halil Özyörük başkanlık ediyordu. Komisyon ayrıca partilere birer tezkere yazarak, çıkarılacak seçim kanunu hakkında fikir, görüş ve tekliflerini istemişti.¹³⁸

Amaçlarının “vatandaşlara kesin güven verecek, bilimin ve demokrasinin verilerine ve ülkenin gerçeklerine uygun bir seçim yasası yapmak olduğunu”da belirtmişlerdi. Ancak Millet Partisi, 1946 seçimlerinde yolsuzluk yapanlar cezalandırılmadıkça yeni bir tasarının yararlı olamayacağını öne sürerek görüş bildirmemişti. Partiler dışında kimi yabancı uzmanlardan da görüş alınmıştı.¹³⁹

23 Ekim 1949 tarihinde ise Demokrat Parti, seçim kanunu tasarısı hakkındaki görüşünü, İlim Heyeti'ne bildirdi. DP'liler, nispi ya da çoğunluk sistemleri konusunda şimdilik bir tartışmaya yer vermek istemediklerini belirterek, bu konudaki tercihlerinin daha sonra açıklanacağını öne sürmekte ve milletvekilleri sayısının, her 50.000 nüfusa bir milletvekili olmak üzere, 366 olarak belirlenmesi, belediye ve idare amirlerinden seçilecek seçim

¹³⁷ Buran, **a.g.t.**, s. 134

¹³⁸ Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam**, C. II, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1985, s. 477

¹³⁹ Özdemir, **a.g.t.**, s. 26

görevlilerinin tarafsızlığına halkı inandırmanın zor olacağı, tasarıdaki bazı maddelerin eski kanunun bir tekrarı olması nedeniyle tasarıdan çıkarılması gibi konulara temas etmişlerdi.¹⁴⁰

7 Şubat 1950 tarihinde görüşülmelere başlanılan tasarının meclis görüşmeleri genelde demokratik bir hava içinde geçmişti. Ancak tasarıya yönelik Millet Partisi adına konuşan Osman Nuri Köni ordu mensuplarının seçme hakkından yoksun bırakılmalarının Anayasaya aykırı olduğunu savundu. Yine aynı partiden Ahmet Tahtakılıç da, milletvekili tutanaklarının hâkimlerce onaylanmasını seçimlerde nispi temsil usulünün ya da bölge sisteminin kabul edilmesini, Cumhurbaşkanlığı ile Parti Başkanlığı'nın ayrılmasını, halkevlerinin bağımsız kuruluşlar haline getirilerek, devlet radyosunun CHP'nin emrinden çıkarılmasını istemişti. DP'liler ise daha çok Yüksek Seçim Kurulu yerine Yüksek Seçim Mahkemesi kurulması için mücadele etseler de CHP'liler bunu onaylamamışlardı.¹⁴¹ Netice itibariyle tasarı 16 Şubat 1950 tarihinde de 12 MP'li milletvekilinin red oyuna karşı, 342 olumlu oy ile kabul edilmiş ve 5545 sayılı kanun olarak yürürlüğe girmişti.¹⁴² Yeni yasaya göre, milletvekili seçimi tek dereceli¹⁴³ ve çoğunluk yöntemine¹⁴⁴ göre genel, eşit, gizli oyla yapılacaktı. Oy serbest ve kişiseldi. Oyların sayılması ve ayrılması açıktı. Yalnızca yöntem değişikliği getiren bu kanunda milletvekili seçilme şartlarında bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Ayrıca bu yasayla, siyasal partilere seçim kampanyasında devlet radyosundan iktidar partisiyle eşit oranda yararlanma olanağı da sağlanmıştı. Böylece, iktidar ve muhalefet arasında 1946'dan beri süregelen ve devamlı tartışma konusu olan seçim meselesi halledilmiş oluyordu. Siyasi bakımdan sağlanan bu gelişmeyle demokrasi adına da önemli bir adım atılmıştı. Seçim Kanunu teklifinin iki büyük partinin ortak oyları ile kabul edilmesi yurttaki büyük bir ferahlık yaratmış ve Türkiye'yi 1950 seçimlerine götüren yolun üzerindeki engelleri ortadan kaldırmıştı. Memleket yeni seçimlere şimdi huzur içinde gidebilecekti. Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçimlerin yenilenmesine 24 Mart 1950 günü karar vermiş ve seçim gününü 14 Mayıs 1950 olarak tespit etmişti. Artık iktidar ve muhalefet seçim hazırlıklarına başlamış ve kıyasıyla bir seçim kampanyası içine girmişlerdi.¹⁴⁵

¹⁴⁰ **Zafer Gazetesi**, 24 Ekim 1949, s.2

¹⁴¹ Tasarının meclis müzakereleri için bkz., **TBMM Tutanak Dergisi**, C.24, 07 Şubat 1950, Birleşim 40, Toplantı 4, s. 165-168

¹⁴² **Zafer Gazetesi**, 17 Şubat 1950

¹⁴³ **Tek Dereceli Seçim Sistemi**: seçmenlerin temsilcilerini doğrudan doğruya belirlemesine olanak sağlayan bir seçim sistemidir.

¹⁴⁴ **Çoğunluk Sistemi**: en çok oyu alan aday ya da adayların seçilmesi ilkesine dayanan basit bir sistemdir. Sistem tek turlu olarak uygulanıyorsa, adayların basit çoğunluğu sağlamaları yeterlidir.

¹⁴⁵ Sarıçoban, **a.g.t.**, s. 206

2.6.2 Partilerin Seçim Çalışmaları

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimler öncesinde hem CHP hem DP hem de diğer partiler seçim propagandalarını ülke genelinde yürütmüşlerdi. Böylelikle ilk kez politikacılar seçmenlerin ayağına gidip oy istemişlerdi. Bu ise Türkiye’deki seçmenler için yeni ve farklı bir durumdu. Politikacıların uygulamaya başladıkları bu yeni anlayış aslında Türk halkının reaya olmaktan çıkıp vatandaş olarak kabul edildiğinin somut bir göstergesi olarak telakki edilebilirdi. Şöyle ki; cumhuriyetin kurulmasından 14 Mayıs 1950 seçimlerine kadar geçen sürede yapılan seçimlerde, politikacıların halkın sorunlarını ve ihtiyaçlarını yerinde görmelerini sağlayacak böyle bir teşebbüste bulunmadıklarını söylemek yanlış olmayacaktı. Buna ilave olarak mevcut tek parti yönetiminden dolayı da böyle bir uygulamaya ihtiyaç duyulmadığı da söz konusu edilebilirdi. Mevcut tek parti uygulamasından dolayı insanların seçimlerde oy kullanma noktasında, siyasi partiler arasında tercihte bulunma durumlarının da bulunmadığı görülmekteydi.¹⁴⁶

1950 seçim kampanyası çok hareketli geçmişti. Siyasi partiler kapalı salon toplantıları ve açık hava mitingleri ile memleketi karış karış dolaşmışlardı. Hükümet 1946 seçimlerinde muhalefeti radyonun yanına yaklaştırmadığı halde bu sefer bütün siyasi partilere radyodan eşit surette yararlanma hakkını tanımıştı.¹⁴⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 1 Mart 1950 tarihinde Genel Seçim kararının alınmasına müteakip ülke çapında gerek siyasiler ve gerekse halk büyük bir coşku ve heyecanla yaklaşan seçimlere hazırlanmaya, kampanyalarını aktif hale getirmeye başlamışlardı.¹⁴⁸

Yeni Seçim Kanununun¹⁴⁹ çıkmasından sonra bütün partiler yurt çapında seçim kampanyalarını başlattı. Kapalı salon ve açık hava mitingleriyle halkla doğrudan temas kuran partilerin çalışmalarını vatandaş şaşkınlık içinde izliyordu. Çünkü o zamana kadar partiler vatandaşın ayağına kadar gelip memleket problemleri hakkında bilgi vermemişler, vatandaş; tek parti sistemi nedeniyle alternatifler arasında seçim yapma hakkına sahip

¹⁴⁶ Aldan, **a.g.t.**, s. 52

¹⁴⁷ Zühal Ercan, **Demokrat Parti İle İlgili Bibliyografya Çalışması (1945-1961), (Yüksek Lisans Tezi)**, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, 2013, s. 14-15

¹⁴⁸ Feroz Ahmad-Turgay Bedia, **Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1976, s. 62

¹⁴⁹ **Yeni Seçim Kanunu**: Yeni Seçim Kanunu: Gizli oy, açık sayım ve çoğunluk sistemini kabul ederek, en az beş ilden aday gösterebilen muhalefet partilerinin radyodan yararlanmalarını, Yüksek Seçim Kurulunun oluşturulmasını, seçimlerin hâkim güvencesi altında yapılmasını, idare amirleri, memurların, askeri kişilerin ve milletvekillerinin görev yaptıkları yerin seçim bölgesindeki seçim kurullarına seçilemeyecekleri, oyların kapalı yerde verilmesi, seçim sonuçlarının hemen ilanı, kazanan adayların listesinin asılması, oy pusulalarının Sulh Hukuk Mahkemeleri’nde korunması ve T.B.M.M. ya da Yüksek Seçim Kurulu’nun isteği olmaksızın nakledilememesi, 11 kişiden oluşacak olan Yüksek Seçim Kurulu’nun yapısı gibi yenilikler getiriyordu.

olamamıştı. 4 Mart 1950 tarihinde Yüksek Seçim Kurulu için oylama yapıldı ve Seçim Kurulu Başkanı ile üyeleri de tespit edildi.¹⁵⁰ Yüksek Seçim Kurulu'nun da atanması ile ülke artık iyiden iyiye genel seçim havasını solumaya başladı daha sonra ise partilerin seçim kampanyaları ve propaganda faaliyetleri başladı. Seçim kampanyası sürecinde siyasi partiler düzenledikleri toplantı ve mitinglerle, radyo konuşmaları vasıtasıyla ve seçim beyannameleri yayınlayarak seçmene ulaşmaya çalıştı.¹⁵¹

2.6.2.1 DP'nin 14 Mayıs 1950 Yılı Milletvekili Seçim Kampanyası, Adayların Tespiti ve YSK'ya Teslimi

DP 1946 yılından beri devam ettirdiği seçim propagandalarını, seçim yasasının çıkışından ve özellikle genel seçimlerin yapılacağı tarih belirlendikten sonra daha da hızlandırdı. DP'nin seçim emniyetine karşı kaygıları ise seçim yasasının çıkmasıyla birlikte sona erdi, hükümetin de bu konuda teminatının alınmasının ardından rahatladı.

DP'nin aday tespiti 1946 tarihli DP tüzüğü'nün 13. maddesi ile Genel İdare Kurulu'na verilmişti. Genel İdare Kurulu da, 2 yılda bir yapılacak parti büyük kongresinde seçilecek ve kongreden sonra partinin en yetkili organı sıfatını taşıyacaktı. Lâkin 1947'de yapılacak seçimler aniden 1946 yılına alınınca büyük kongresini yapamamış ve Genel İdare Kurulu'nu seçememiş olan DP, adı geçen seçimler için adaylarını yönetmeliklerinin 43. maddesi uyarınca parti kurucuları tarafından belirlemişti.

Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan dördlüsünün oluşturduğu seçici kurul 7 Ocak 1947'de toplanan DP büyük kurultayı neticesinde yetkilerini seçilen Genel İdare Kuruluna devretmişlerdi. Kongrede aday tespiti hususunda önemli tartışmalar yaşanmış, nihayetinde Celal Bayar'ın hazırladığı önerge kabul edilmişti. Böylece aday tespit yetkisi parti örgütleri ile Genel İdare Kurulu arasında paylaştırılmıştı. 1947 DP tüzüğü'nün 92. maddesine göre, parti tarafından illerde gösterilecek adayların 1/5'ini Genel İdare Kurulunun, 4/5'ini ise illerde toplanacak yoklama kurullarının tespit etmesine karar verilmişti. Ayrıca partiye kayıt tarihi üzerinden 6 ay geçmeyen üyelerin milletvekili aday olamayacakları da karara bağlanmıştı.¹⁵² Bunun yanında DP Genel İdare Kurulu, milletvekilliği adaylığı için doğrudan doğruya Genel Kurul'a ve teşkilata başvuranlar üzerinde tetkikler yapmak işini, Refik Şevket İnce'ye vermişti. Adayların tespitinde özellikle

¹⁵⁰ Cumhuriyet Gazetesi, 05 Mart 1950, s. 3

¹⁵¹ Büyüktolu, a.g.t., s. 27

¹⁵² Oya Araslı, Adaylık Kavramı ve Türkiye'de Milletvekili Adaylığı, Sevinç Matbaası, Ankara 1972, s. 161-162

şu noktalara dikkat edilecekti: Listelerde müstakil adayların mümkün olduğu kadar az sayıda olması, haklı, haksız, şu veya bu sebeple tek parti devrinin siyasi dedikoduları ile fazla gölgeli kimselerin aday gösterilmemesi. Hatta bu husus göz önünde bulundurularak, Tevfik Rüştü Aras ve Kılıç Ali'nin adaylıkları kabul edilmemişti. Listelerde asker-sivil tanınmış insanların yanında yepyeni insanlara kabiliyetlere yer verilmesi.¹⁵³

DP aday listelerini bu kriterler doğrultusunda belirledikten sonra belirlemiş olduğu aday listesini 24 Nisan 1950'de açıkladı. Buna göre DP adaylarının mesleki dağılımları şu şekildeydi: 88 Avukat, 69 Bürokrat, 56 Çiftçi, 55 Tüccar, 52 Doktor, 37 Milletvekili, 23 Subay, 20 Mühendis, 19 Öğretmen (öğretim üyesi), 18 Gazeteci, 12 İktisatçı, 12 Eski Milletvekili, 5 Eczacı, 4 Fabrikatör, 3 İşçi, 1 Müftü, 1 Vaiz, 1 Şair, 1 Veteriner, 1 Kimyager. 8 aday ise bu listeden bağımsız olarak adaylığını koymuştu.¹⁵⁴

DP Genel İdare Kurulu ise yoklama kurulları tarafından seçilen adaylara 73 isim daha ekleyerek 23 Nisan günü seçim listesini Yüksek Seçim Kurulu'na sundu. Ertesi gün ilan edilen listeye göre Celal Bayar (İstanbul ve Bursa), Adnan Menderes (İstanbul ve Aydın), Fuat Köprülü (İstanbul ve Aydın), Refik Koraltan (İçel ve Balıkesir), Halil Özyörük (İstanbul ve İzmir), Ali Fuat Cebesoy (İstanbul ve Kocaeli), Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu (Manisa ve Aydın) iki yerden birden aday olarak gösterilmişti. Listede 8 tane de bağımsız aday bulunuyordu. Bu isimler Ali Fuat Cebesoy, Yargıtay Başkanı Halil Özyörük, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Halide Edib Adıvar, Suat Hayri Ürgüplü, Nadir Nadi, Emniyet Genel Müdür Muavini Baha Koldaş ve Cihad Baban'dı. DP tüm illerde seçime katılıyordu.¹⁵⁵

DP Seçim Beyannamesini ise CHP'den sonra¹⁵⁶ 8 Mayıs 1950 tarihinde yayınladı. DP'nin Seçim Beyannamesini CHP'den sonra yayınlamasının sebebini ise Samet Ağaoğlu şöyle izah etmişti:

“İktidara gelecek yeni bir partinin seçim beyannamesinde memleketin kalkınması için neler düşündüğünü ilan etmesi en akıllı, en doğru yol olacaktı. Bunun için de Halk Partisi beyannamesinin çıkmasını bekledik. Böylece bizim beyannamemiz halk önünde Halk Partisine bir cevap olacaktı. İşte bu düşüncelerle beyannamenin büyük kısmı ekonomik ve sosyal tedbirlere ve politikaya ayrıldı. Hürriyet ve demokrasi konusu

¹⁵³ Samet Ağaoğlu, **Arkadaşım Menderes**, Rek-Tur Kitap Serisi, İstanbul, 1967, s. 397

¹⁵⁴ DP Bağımsız Adayları Listesi: Ali Fuat Cebesoy (Eskişehir, İstanbul), Halil Özyörük (İstanbul, İzmir), Halide Edip Adıvar (İzmir), Suat Hayri Ürgüplü (Kayseri), Hamdullah Suphi Tanrıöver (Manisa), Nadir Nadi (Muğla), Cihad Baban (İzmir), Baha Koldaş (Çorum)-**Cumhuriyet Gazetesi**, 25 Nisan 1950

¹⁵⁵ Asutay, **a.g.t.**, s. 17

¹⁵⁶ CHP Seçim Beyannamesi tarihi: 27 Nisan 1950, s. 2

sonuna doğru kısa bir yer tuttu. Bunun yanında da iktidara geldiğimiz takdirde, Devr-i Sabık yaratmayacağımız bir kere daha kesin bir şekilde yazıldı.”¹⁵⁷

Bu beyannamede öncelikle CHP’nin seçim beyannamesi “rasyonel ve realist” olmadığı için eleştirilmekteydi. Ayrıca o güne kadar ki CHP uygulamaları da tenkit edilmekte, özellikle de CHP’nin ekonomi politikası üzerinde durulmaktaydı. Köylünün sıkıntı çektiği, vergi sisteminin yetersiz olduğu ve özel teşebbüsün iş sahasının daraltıldığından bahisle DP’nin iktidara gelmesi halinde bunların çözüleceği mesajı verilmekteydi. Beyannamede ayrıca genel hatlarıyla bütçe sorununun giderileceği, vergilerin indirileceği, iş hayatını engelleyen bürokratik kısıtlamaların kaldırılacağı, yabancı sermaye ve tekniğinin memlekete süratle getirileceği, işçi ve köylü sorunlarının batı demokrasilerindeki gibi çözüleceği, siyasi rejimin demokratik bir zihniyetle yeniden düzenleneceği, Anayasa’da demokrasi için bazı değişiklikler yapılacağı, dış politikada da Amerikan, İngiliz ve Fransız dostluklarına bağlı kalınacağı ve barıştan yana olunacağı belirtilmekteydi.¹⁵⁸

Beyanname özellikle DP yanlısı basında çok olumlu karşılandı. DP seçim kampanyasında özellikle büyük mitinglere yönelmiş, CHP’li iktidar ise dini siyasete alet etmek, muhalefete baskı yapmak ve ülke yönetiminde plansız davranmakla sürekli suçlamıştı. 4-10 Mayıs 1950 tarihleri arasındaki radyo konuşmalarında, mitinglerde velhasıl her zeminde halka gelecekle ilgili pek çok vaatlerde bulunmuşlardı. Seçimler devam ederken ve partiler yoğun bir şekilde seçim hazırlıklarını sürdürürken, 1 Nisan 1950’de Recep Peker, 10 Nisan 1950’de de Mareşal Fevzi Çakmak öldü. Mareşal’in ölümünden sonra İstanbul ve Ankara radyoları ise yayınlarında hiçbir değişiklik yapmayarak neşeli havalar çalmaya devam etmişti. Bu konuda hükümetin hiçbir teşebbüste bulunmaması halk üzerinde ve özellikle de gençler üzerinde olumsuz etki yarattı. Çakmak’ın ölümünün ikinci günü ise, üniversite gençliği, Beyoğlu’na çıkarak eğlence yerlerini kapamışlar, dükkânlar bayraklarını yarıya indirmiş, barlarla, içkili lokanta ve gazinolara kapamalarını ihtar etmişlerdi. Bu taşkın hareketlerinden ötürü 30 kadar genç tutuklanmıştı.¹⁵⁹

Bu çerçevede yürütülen DP seçim propagandasını etkili kılan bir başka etmen de kullandığı slogan olmuştu. “Yeter Söz Milletindir” sözü ve “Dur” anlamını taşıyan el resmi

¹⁵⁷ Ağaoğlu, a.g.e., s. 400

¹⁵⁸ Çağatay Benhür, **14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde CHP ve DP’nin Seçim Kampanyalarının Ana Hatları**, Selçuk Üniversitesi, 2007, s. 67

¹⁵⁹ Salih Polatkan, **Askeri ve Siyasal Yönleriyle Mareşal Fevzi Çakmak**, Önsöz Basım ve Yayıncılık, Ankara, 1981, s. 159.; Fevzi Çakmak’ın siyasi hayatı ile ilgili tafsilatlı bilgi için bakınız: Ercan Haytoğlu, **“Mareşal Fevzi Çakmak’ın Siyasi Hayatı ve Ölümü”**, Türk Yurdu, C:XIX, S.147 Kasım 1999, s. 31

kamuoyunun ilgisini çekmişti.¹⁶⁰ DP ileri gelenleri iktidara gelmeleri durumunda ise ekonomide liberal usuller getirerek, devlet müdahalesini minimuma indireceklerini, "devri sabık zihniyeti"ni yaşatmayacaklarını ifade etmişler ve 1946 seçimlerinde yaşananlara vurgu yapmışlardı.¹⁶¹ Bunun yanında ise DP'liler iktidara geldiklerinde demokratik ilkeler çerçevesinde insan haklarının genişletileceği vergi oranlarının azaltılarak yeni bir düzenlemeye tabi tutulacağı, köylünün kalkındırılacağı, işçilere siyasal amaçlı olmayan grev hakkının tanınacağı, devlet tekellerinin kaldırılacağı, denk bütçe ile milli gelirin arttırılacağı dolayısıyla kalkınmanın sağlanacağı, özel ve yabancı sermayenin teşvik edileceği, anayasanın bazı maddelerinin değiştirileceği, dilde zorlamaya gidilmeyeceği, din hürriyetinin diğer hürriyetlerden herhangi biri olarak kabul edildiği ve edileceği gibi vaadlerde bulunmuşlardı.¹⁶²

DP, 1950 seçim kampanyasını hak ve hürriyetler, millet iradesi ve iktidarın hataları üzerine temellendirmişti. DP ileri gelenleri iktidara gelmeleri durumunda ekonomide liberal usuller getirerek, devlet müdahalesini minimuma indireceklerini, "devri sabık zihniyeti"ni yaşatmayacaklarını ifade etmişler ve 1946 seçimlerinde yaşananlara vurgu yapmışlardı.¹⁶³

2.6.2.2 CHP'nin 14 Mayıs 1950 Yılı Milletvekili Seçim Kampanyası, Adayların Tespiti ve YSK'ya Teslimi

CHP kurmayları seçimin yaklaşmasıyla beraber, başarılı sonuçlar almak için bir takım planlar yürürlüğe koymaya çalıştı. 16 Şubat'ta Yeni Seçim Kanununun kabulü, 22 Martta kısmi affın çıkarılması, 22 Martta Çiftçiye Topraklandırma Kanununda yapılan değişiklikler ile bu ay içerisinde memurlara vergi indirimi ve ikramiye verilmesi uygulaması aşırı sağcı ve solcu gruplara yapılan müdahaleler (tutuklamalar, davalar vb.) hep halka sevimli görünmek ve seçimlerde başarılı olmak için yapılan icraatlardı. CHP kurmayları belki de sonraları Maurice Duverger'nin ünlü kitabı "Siyasi Partiler" de yazdığı gibi "halk iktidarın son 6 aylık icraatına göre ona oy verir" düşüncesini benimsemişlerdi.¹⁶⁴

CHP yetkilileri seçimler yaklaştıkça kendi içlerinde bazı tabuları da yıkarcasına hareket etmeye başlamışlardı. CHP'nin en önemli kozu bir zamanlar "Milli Şef" unvanını da taşıyan Cumhurbaşkanı İnönü idi. İnönü, 1950 seçim kampanyası boyunca CHP Genel Başkanı

¹⁶⁰ Selçuk Milar, "Yeter Söz Milletindir Afişi Nasıl Doğdu?", Tarih ve Toplum, C. 9, Haziran 1988, Sayı:54, s. 15-16

¹⁶¹ Asutay, a.g.t., s. 16

¹⁶² Vatan Gazetesi, 25 Mart, 3-6 Nisan 1950, s. 2

¹⁶³ Asutay, a.g.t., s. 16

¹⁶⁴ Benhür, a.g.m., s. 67-68

olduğunu vurgulamaktan çekinmemiş¹⁶⁵ hatta bunu bilakis belirtmek Polatlı ve Kırıkkale mitinglerinde bunu açıkça belirtmişti.¹⁶⁶

CHP’de 1950 seçimlerine yönelik aday tespiti ise şu şekildeydi. CHP’nin öncelikle parti örgütlerinin görüşünün alınması ile başlayan aday belirlemedeki yenileştirme hareketi, Başkanlık Divanı üyelerinin ikinci seçmenlerin görüşlerini alarak aday listelerini hazırlaması usulü ile devam etmiş (Bu uygulama 1939 seçimlerinde hayata geçirilmişti. 28 ilde yapılan toplantılarda aday olmak için başvuran 4500 kişi arasından 290 isim tespit edilmişti.) lâkin bu usul 1939 seçimlerinden sonra uygulanmamıştı. Bunun yerine 6. Büyük Kurultayda kabul edilen tüzüğün 27. maddesine binaen Başkanlık Divanı aday tespitinde Parti Grup Yönetim Kurulları ve Parti Genel Yönetimi Kurullarının oyuna başvurabilir ibaresi uygulanmıştı. Parti Başkanlık Divanı için bağlayıcı olmayan bu usul 1946 seçimlerinde uygulanmıştı. 1943 seçimlerinde ise parti seçmenlere çıkacak milletvekili sayısından fazla aday göstererek adaylar arasında seçim yapma imkânı tanımıştı. 1947 yılından sonra ise daha farklı bir uygulama karşımıza çıkmaktaydı. 7. Büyük Kurultay tüzüklerine göre (148.madde) adayların %30’ u Parti Merkez organlarınca tespit edilecek geri kalan %70’ i parti il teşkilatlarınca belirlenecekti. Bu adayları tespit edecek merkez organı ise Parti Divanıydı. Parti Divanı, Genel Başkanlık Divanı, Büyük Millet Meclis Reisi, partinin kabine üyeleri, Genel Yönetim Kurulu ve Parti Meclis Grubu üyelerinden meydana gelmekteydi. İşte 1950 seçimlerinde CHP adayları yukarıdaki kurullarda yukarıdaki kurallara göre tespit edildi ve bu aday listesi 23 Nisan 1950 de ilan edildi¹⁶⁷

Listede 1946 seçimlerinde meclise giren vekillerden 190 tanesinin ismi yoktu. Bu kişilerden 20’si vefat etmiş, 4’ü partiden ayrılmış, biri elçi olmuştu. Yani halen hayatta olan ve milletvekili olan 160 küsur kişi aday gösterilmemişti. Aday gösterilmeyen milletvekillerinin çoğu mecliste pasif kalanlardı. Listede birçok yeni ismin olduğu ve bazı illerin adaylarının tamamen değiştiği görülüyor, CHP’nin aday listesi ile geniş ölçüde bir tasfiyeye girişmiş olduğu ve partiyi gençleştirmek, parti bünyesini daha demokratik ve dinamik yapmak istendiği anlaşılıyordu. CHP milletvekili adaylarının 261’inin yaşı 50’den az, 223’ünün yaşı 50’nin üzerindeydi. 382 adayın yüksek, 98 adayın lise ve orta, 4 adayın ilkokul tahsili vardı. 382 yüksek tahsilli adayın 62’si yabancı ülkelerde tahsil görmüştü.¹⁶⁸

¹⁶⁵ Bkz: Ek: 1 CHP Seçim Afişi

¹⁶⁶ **Zafer Gazetesi**, 24 Mart 1950, s. 1; **Cumhuriyet Gazetesi** 25 Nisan 1950, s. 1

¹⁶⁷ Araslı, **a.g.e.**, s. 161-162

¹⁶⁸ Asutay, **a.g.t.**, s. 16-17

CHP adaylarının mesleki dağılımları ise şu şekildeydi: 54 avukat, 51 idareci, 46 maliyeci, iktisatçı, bankacı, 44 hekim, 41 tüccar, esnaf, 40 profesör, 39 çiftçi, 36 yargıç, 25 gazeteci, 18 belediyeçi, 16 yüksek mühendis, 14 general, 14 ziraat uzmanı, 13 subay, 13 eczacı, 6 fabrikatör, 4 dişçi, 4 ilahiyatçı, 3 hariciyeci, 3 işçi. Toplamda 484 olan adaylardan ise 479'u erkek, 5 tanesi de kadındı.¹⁶⁹ Yalnızca Cumhurbaşkanı İsmet İnönü (Ankara ve Malatya) ve Başbakan Şemsettin Günaltay (Erzincan ve Sivas) iki yerden aday olarak gösterilmiştir. Listedeki tek bağımsız aday ise Yargıtay 2. başkanı Ali Himmet Berki idi.¹⁷⁰

CHP aday listelerinin ardından ise 27 Nisan 1950 tarihinde de seçim beyannamesini yayınladı. CHP'nin seçim beyannamesi ise şu şekildeydi: Ekonomik alanda devletin rolünün kısıtlanması, özel teşebbüse daha çok fırsat tanınması, yabancı sermayenin ülkeye girişini kolaylaştıracak koşulların sağlanması, vergi reformu, Türk lirasının değerini koruyucu tedbirler, ikinci bir meclis ya da senatonun kurulması, Cumhurbaşkanının görevlerinin tekrar tanımlanması, altı okun Anayasa'dan çıkarılması, köylünün ağır hayat koşullarının daha iyi bir duruma sokulması, şehirliye daha iyi yaşayış koşullarının sağlanması, bölge yöneticilerinin özerkliğinin artırılması.¹⁷¹

CHP hatipleri iktidarda kaldıkları süre boyunca hatalar yapıldığını fakat bunların sebebinin dünya meseleleri olduğunu, tekrar iktidara gelmeleri durumunda yeni bir hamlede bulunacaklarını, anayasanın değiştirileceğini, altı ilkenin anayasadan çıkarılacağını ifade etmişler, siyasi tecrübesi bulunmayan DP'nin seçimi kazanması durumunda başarısız bir yönetim sergileyecekleri iddiasında bulunmuşlardı. CHP propagandasında aynı zamanda gerek nutuklarla sözel olarak, gerek afişlerle görsel olarak Atatürk-CHP bağlantısı üzerine durmuşlardı.

DP ve CHP adayları mesleki olarak karşılaştırıldığında ise listeler arasında büyük farklar yoktu. DP listesinin CHP'den başlıca farkı yeni isimlerin fazlalığı idi. Her iki listede de eşit sayıda aydın zümreden adaylar bulunmakta iken, nüfusun %80'ini meydana getiren çiftçilere ve işçilere oldukça az yer verilmişti. DP önem verdiği seçim çevrelerine, kurucuları ve kamuoyunca tanınmış isimleri toplamıştı. Parti kurucuları ile Genel İdare Kurulu üyelerinin Ankara'dan aday olmaması ise, DP çevrelerince Ankara'da CHP listesinin kazanacağını tahmin edildiğinin bir göstergesiydi.¹⁷² CHP, DP'ye oranla Generallere daha çok yer

¹⁶⁹ Cumhuriyet Gazetesi, 25 Nisan 1950, s. 3

¹⁷⁰ Asutay, a.g.t., s. 17

¹⁷¹ Feroz Ahmad, Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980, Hil Yayınları, İstanbul, 1996, s. 65

¹⁷² Asutay, a.g.t., s. 16

vermişti. Subay sayısı ise DP’de daha fazlaydı. Bunun yanında CHP eskisine oranla listesinde orta kesime biraz daha fazla ağırlık vermişti. DP’de hiç belediyeçi yokken CHP’de bu sayı 18’di. Yine dikkat çekici bir nokta da DP’de 2 Din adamı olmasına rağmen CHP 4 aday göstermişti. Bunların dışında DP listesinde CHP’den farklı meslek kollarına da yer vermişti. Bunlar: Milletvekili, Kimyacı, Veteriner ve Şair’di. DP’nin özellikle toplam 49 milletvekiline yer vermesi ve CHP’nin bu meslekten hiç aday göstermemesi dikkat çeken başka bir husustu.¹⁷³

2.6.2.3 MP’nin 14 Mayıs 1950 Yılı Milletvekili Seçim Kampanyası, Adayların Tespiti ve YSK’ya Teslimi

MP’nin seçim kampanyası süresince işlediği konuların en başında CHP ile DP arasında muvazaa¹⁷⁴ olduğu, CHP’nin iktidarı konusunda DP ile aralarında işbirliği bulunduğunu 1949’dan sonraki gelişmelerin sadece İnönü’yü yerinde tutmak amacını taşıdığını halka anlatmaya çalıştı.

MP seçim kampanyası boyunca sarsıntılar geçirmişti. Parti ileri gelenlerinin tamamı kampanyaya katılamamıştı. Mareşal Fevzi Çakmak’ın 10 Nisan’da ölümü kendileri için ayrı bir şansızlıktı. Bu yüzden MP kampanyasının beklenenden daha sönük geçmişti.

MP aile müessesine önem verdiğini, seçim sonuçlarının nisbî temsil sistemine göre değerlendirilmesi gerektiğini, Cumhurbaşkanı’nın bir kez seçilmesini istediklerini; yeni bir eğitim sistemi, işçilere grev hakkı ile mülkiyet hakkına zarar vermeyecek şekilde köylülere toprak ve tarım araçları dağıtmanın başlıca amaçları olduğunu söylemekteydi.¹⁷⁵

MP kuruluşundan beri olduğu gibi SCF gibi DP’nin de “*güdümlü muhalefet*” olduğunu iddia etmişti. CHP’ye karşı gerçek muhalefetin temsilcisinin kendisi olduğunu vurgulayan MP, bu yolla muhalif seçmeni partiye çekmeye çalıştı. Ayrıca MP de DP gibi, İnönü’nün 23 Mart 1950 de Adana nutkunda bahsettiği şiddet politikasının CHP tarafından yapıldığını, idare amirlerinin ve valilerin köy köy, ev ev dolaşarak propaganda ve baskı yaptıklarını savundu¹⁷⁶ ancak meclisin son çalışma günü, MP milletvekili Sadık Aldoğan’ın dokunulmazlığının kaldırılması üzerine, CHP’ye karşı tutumunu sertleştirdi. Protesto gösterileri ve

¹⁷³ Sarıçoban, **a.g.t.**, s. 223

¹⁷⁴ Muvaza: İkili-karşılıklı anlaşma-danışıklı dövüş anlamlarına gelmektedir.

¹⁷⁵ Buran, **a.g.t.**, s. 138-139

¹⁷⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, 26 Nisan 1950, s.2

beyannamelerle, Aldoğan'nun dokunulmazlığının seçim arifesinde kaldırılmasının, MP'ye karşı alınan bir yıldırma tedbiri olduğu belirtildi.¹⁷⁷

MP aday listeleri ise 23 Nisan'da Yüksek Seçim Kurulu'na sunuldu ve radyo ile de ilan edildi. Mareşal Fevzi Çakmak'ın eşi Fitnat Çakmak Ankara ve İstanbul'dan, Hikmet Bayur İstanbul ve Kastamonu'dan, Ahmet Tahtakılıç İstanbul ve Kütahya'dan Sadık Aldoğan İstanbul ve Ankara'dan, Ahmet Oğuz Eskişehir ve İstanbul'dan, Osman Nuri Köni İstanbul ve Kastamonu'dan, Fuad Arna İstanbul ve Kocaeli'den, Osman Bölükbaşı İstanbul ve Kırşehir'den, Mustafa Kentli İstanbul ve İzmir'den aday gösterildi. MP teşkilat kurabildiği 22 ilin hepsinde tam liste halinde toplam 206 aday gösterdi. Bu 206 adaydan 30 kadarı iki seçim çevresinden birden aday gösterilmekteydi. Adaylardan MP'nin tüm kuvvetini İstanbul, Ankara, Kastamonu, Sinop ve Afyon'a vermişti. Parti Genel İdare Heyeti üyelerinin hemen hemen tamamı iki yerden adaylıklarını ilan etmişlerdi. MP, 22 ilin tamamında kazanmış olsa bile iktidar için gerekli çoğunluğu elde edemiyordu. Bu sebepten dolayı MP'liler mecliste muhalefeti sürdürme amacındaydı.¹⁷⁸

2.6.2.4 14 Mayıs 1950 Yılı Milletvekili Seçimlerine Katılan Diğer Partilerin Durumları

1950 seçimlerine katılan bu partiler içerisinde çok partili siyasi hayat'ın ilk partisi olma özelliğini taşıyan MKP ilk muhalefet partisi olduğunu hatırlatmış ve devletin iktisadi hayata müdahalesini eleştirmektedir.¹⁷⁹ Aday listesinde ise emekli subay, hukukçu, doktor, mühendis, ressam, tüccar ve çiftçi gibi meslek gruplarından adaylar bulunuyordu. MKP ilk olarak İstanbul'da seçime katılacağını belirtmiş olsa da sonradan Çanakkale, İstanbul ve Tekirdağ gibi illerden de seçime katıldı. Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi, Türk Sosyal Demokrat Partisi ve İşçi Çiftçi Partisi ise sadece İstanbul'dan aday gösterdi. Seçimlere bağımsız olarak katılan çok sayıda aday oldu. Sadece İstanbul'dan 51 bağımsız aday seçimlere katılmaktaydı.¹⁸⁰

¹⁷⁷ **Cumhuriyet Gazetesi**, 3 Nisan 1950, s. 2

¹⁷⁸ Asutay, **a.g.t.**, s. 17-18

¹⁷⁹ Büyüktolu, **a.g.t.**, s. 28

¹⁸⁰ Asutay, **a.g.t.**, s. 18

2.6.3 14 Mayıs 1950 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları

Tek parti dönemi, 1946 yılında yapılan ilk çok partili seçimle sona ermişti. Seçimden önce çıkarılan 4918 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu ile iki dereceli¹⁸¹ olan seçim sistemi, tek dereceli¹⁸² çoğunluk sistemine¹⁸³ dönüştürülmüştü. Ancak “**açık oy, gizli tasnif**” yöntemi kullanılmış ve denetim adli birimler yerine idari birimlerce yapılmıştı. Bu nedenle sonuçları üzerinde uzun süren tartışmalar olmuştu.

Çok partili dönemin 14 Mayıs 1950 milletvekilleri seçimi, seçim öncesinde çıkarılan 5545 sayılı “Milletvekilleri Seçim Kanunu”na göre, tek dereceli, eşit, genel, “**gizli oy, açık tasnif**” usulüne göre ve adli denetim altında yapılan ilk demokratik seçim oldu.¹⁸⁴ 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimlere yedi parti katıldı: CHP bütün illerde, Demokrat Parti Hakkâri hariç bütün illerde, MP 22 ilde, MKP üç ilde, Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi, Türk Sosyal Demokrat Partisi ve İşçi Çiftçi Partisi sadece İstanbul'da seçimlere girdi.¹⁸⁵ Ülke çapında oy verme işlemi sabah saatlerinde büyük ölçüde tamamlanırken, seçime özellikle kadınlar ilgi gösterdi, çok sayıda yaşlı veya hasta olanlar da bu seçimlerde oy kullandı. Hatta sandık başına sedye ile gelen ya da felçli olduğu için koltukla taşınan seçmenler bile oldu.¹⁸⁶

2.6.3.1 Ülke Geneli Seçim Sonuçları ve Değerlendirmesi

Türkiye, 14 Mayıs 1950 Pazar günü gerçekten de büyük bir demokrasi sınavı verdi ve katılım için gazetelerde başlıklar yer aldı, seçimlerin saat sekizde başlayacağı duyuruldu.¹⁸⁷ Nihayet seçimler yapıldı¹⁸⁸ ve insanlar, yıllar sonra kendi iradeleri doğrultusunda oylarını kullandı ve seçimler sükûnetle sona erdi.¹⁸⁹

DP'liler her yerde seçimi kazanarak¹⁹⁰ iktidara gelirken, muhalefet kanadında ise CHP yer aldı. Bu noktada ise CHP Genel Başkanı İsmet İnönü muhalefet olarak ilk önce şunları istedi; “İktidardan tek istediğimiz şey, bizim iktidarda iken verdiğimiz emniyetin bize de

¹⁸¹ **İki Dereceli Seçim Sistemi:** Seçmenler önce ikinci seçmen adı verilen bir grup seçmeni seçerler. Temsilciler daha sonra bu ikinci seçmenler tarafından seçilir.

¹⁸² **Tek Dereceli Seçim Sistemi:** Seçmenlerin temsilcilerini doğrudan doğruya belirlemesine olanak sağlayan bir seçim sistemidir.

¹⁸³ **Çoğunluk seçim sistemi:** En çok oyu alan aday ya da adayların seçilmesi ilkesine dayanan basit bir sistemdir.

¹⁸⁴ TÜİK, a.g.e., s. 12

¹⁸⁵ M. Serhat Yücel, “**Menderes Dönemi (1950-1960)**” Türkler Ansiklopedisi, C. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 836

¹⁸⁶ **Cumhuriyet Gazetesi**, 15 Mayıs 1950, s.1- 4; Ayrıca Bkz; Ek: 2

¹⁸⁷ **Milliyet Gazetesi**, 14 Mayıs 1950, s.1; Ayrıca Bkz; Ek: 2

¹⁸⁸ **Ulus Gazetesi**, 14 Mayıs 1950, s. 1; Ayrıca Bkz; Ek: 2

¹⁸⁹ **Ulus Gazetesi**, 15 Mayıs 1950, s. 1-3; **Cumhuriyet Gazetesi**, 15 Mayıs 1950, s.1; Ayrıca Bkz; Ek: 2

¹⁹⁰ **Milliyet Gazetesi**, 15 Mayıs 1950, s.1; Ayrıca Bkz; Ek: 2

verilmesidir.” şeklindeki ifadesi oldu.¹⁹¹ Seçimlerin resmi sonuçları Adalet Bakanlığı Seçim Bürosu tarafından 25 Mayıs’ta açıklandı.¹⁹²

1950 Seçimine katılan tüm partilerin aldıkları oy ve kazandıkları milletvekilleri sayıları Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre ülke genelinde şu şekilde olmuştur:

Tablo 1:1950 Milletvekili Seçimleri Ülke Geneli Sonuçları¹⁹³

1950 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları			
Kayıtlı Seçmen Sayısı	8.905.743		
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	7.953.085		
Katılım Oranı (%)	%89,3		
Geçerli Oy Sayısı	-		
Milletvekili Sayısı	487		
Siyasi Parti ve Bağımsızlar	Alınan Oy Sayısı	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
CHP (Cumhuriyet Halk Partisi)	3.148.626	39,6	69
DP (Demokrat Parti)	4.391.694	55,2	416
MP (Millet Partisi)	368.537	4,6	1,0
Bağımsız	44.537	0,6	1
TOPLAM	7.953.394	100	487

Tabloya baktığımızda kayıtlı seçmen sayısı 8.905.743, seçime katılan seçmen sayısı 7.953.085, seçime katılım oranı ise %89,3’di.¹⁹⁴ Oyların 4.391.694’ünü alan DP, 416 milletvekili çıkardı. DP’nin aldığı oy oranı %55,2’di. Oyların 3.148.626’sını alan CHP, 69 milletvekili çıkardı. CHP’nin aldığı oy oranı %39,6’dı. Oyların 368.537’ünü alan MP, 1 milletvekili çıkardı. MP’nin aldığı oy oranı %4,6’tü. Oyların 44.537’sini alan bağımsız adaylar ise 1 milletvekili çıkardı. Bağımsız adayların aldıkları oy oranı %0,6 idi.

Seçim sonuçlarına göre DP 44 ilde tam liste halinde kazandı. Bu iller şunlardı: Afyon (9), Ağrı (3), Amasya (4), Ankara (18), Antalya (7), Aydın (7), Balıkesir (13), Bilecik (4), Bolu (7), Burdur (3), Bursa (12), Çanakkale (8), Çankırı (5), Çorum (5), Çorum (8), Denizli (8), Diyarbakır (7), Edirne (5), Elazığ (5), Erzurum (10), Eskişehir (6), Gaziantep (7), Giresun (8), Gümüşhane (6), İçel (7), Isparta (5), İstanbul (27), İzmir (17), Kayseri (9), Kırklareli (5), Kocaeli (11), Konya (17), Manisa (12), Maraş (7), Muğla (6), Muş (2), Niğde (8), Rize (6), Samsun (10), Seyhan (11), Siirt (4), Sivas (12), Tekirdağ (5), Tunceli (2). CHP 8 ilde tam liste halinde kazandığı iller: Bingöl(2), Bitlis (2), Erzincan (5), Hakkâri (1), Hatay (6), Kars (10), Malatya (11), Sinop’ (5) tur. 11 ilde ise milletvekillikleri partiler arasında

¹⁹¹ **Ulus Gazetesi**, 28 Mayıs 1950, s.1; Ayrıca Bkz; Ek: 2

¹⁹² Birol Akgün, **Türkiye’de Seçmen Davranışı Partiler Sistemi ve Siyasal Güven**, Nobel Yayınları, Ankara, 2002, s. 282

¹⁹³ TÜİK, **a.g.e.**, s. 25

¹⁹⁴ **Cumhuriyet Gazetesi**, 26 Mayıs 1950, s. 3; Ayrıca Bkz; Ek: 2

paylaşıldı. Kastamonu’da DP 9, CHP 1, Kırşehir’de DP 2, CHP 1, MP 1, Kütahya’da DP 9, CHP 1, Mardin’de DP 3, CHP 3, bağımsız 1, Ordu’da DP 2, CHP 6, Tokat’ta DP 8, CHP 1, Trabzon’da DP 3, CHP 9, Urfa’da DP 6, CHP 1, Van’da DP 1,342 CHP 2, Yozgat’ta DP 6, CHP 1, Zonguldak’ta DP 9, CHP 1 milletvekili çıkardı.¹⁹⁵ Böylece DP tam liste halinde kazandığı illerden 358, diğer illerden 58 olmak üzere toplam 416 milletvekilliği, CHP tam liste halinde kazandığı illerden 42, diğer illerden 27 olmak üzere toplam 69 milletvekilliği kazandı. MP Kırşehir’den bir milletvekili çıkardı. Mardin’de ise bağımsız aday seçildi. 416+69+1+1 işlemi toplam milletvekili sayısı olan 487’yi vermektedir. Ancak partilerin meclise gönderdikleri milletvekili sayıları, yukarıda her parti için verilen milletvekili sayılarından farklı olmuştur. Bunun iki nedeni vardı. İlk sebep, aynı anda iki yerden birden adaylığını koyan milletvekilleriyle ilgiliydi. Seçim kanununa göre bir aday iki seçim çevresinden birden adaylığını koyabilirdi ancak iki yerden birden seçilmesi durumunda birini tercih etmek durumundaydı. 1950 seçimlerinde hepsi DP listesinden aday gösterilen 13 milletvekili iki yerden birden seçilmişti.¹⁹⁶ İki yerden aday olarak seçilen milletvekilleri ve tercih ettikleri iller şöyleydi¹⁹⁷ Samet Ağaoğlu (Manisa, Muğla) Manisa’yı, Celal Bayar (İstanbul, Bursa) İstanbul’u, Fahri Belen (Bolu, Çanakkale) Bolu’yu, Ali Fuad Cebesoy (Eskişehir, İstanbul) Eskişehir’i, Osman Şevki Çiçekdağ (Ankara, Kırşehir) Kırşehir’i, Refik Şevket İnce (Manisa, İzmir) Manisa’yı, Fevzi Lütüf Karaosmanoğlu (Manisa, Aydın) Manisa’yı, Refik Koraltan (İçel, Balıkesir) İçel’i, Fuad Köprülü (İstanbul, Aydın) İstanbul’u, Adnan Menderes (İstanbul, Aydın) İstanbul’u, İhsan Şerif Özgen (Kütahya, Bilecik) Kütahya’yı, Halil Özyörük (İzmir, İstanbul) İzmir’i, Ali İhsan Sabis (Denizli, Afyon) Afyon’u tercih etmişti.¹⁹⁸ Bu durumda 416 olan DP milletvekili sayısı 403’e düşmekteydi. Seçim sonuçları ile meclisteki temsil arasındaki farkın ikinci nedeni, bir parti listesinden bağımsız olarak aday olan kişilerin varlığıydı.

DP listesinden bağımsız aday olarak seçimi kazanan 8 milletvekili vardı. Bu isimler şunlardı: Ali Fuat Cebesoy (Eskişehir, İstanbul), Halil Özyörük (İstanbul, İzmir), Halide Edip Adivar (İzmir), Suat Hayri Ürgüplü (Kayseri), Hamdullah Suphi Tanrıöver (Manisa), Nadir Nadi (Muğla), Cihad Baban (İzmir), Baha Koldaş (Çorum). Bu milletvekilleri, DP’nin toplam

¹⁹⁵ Asutay, **a.g.t.**, s. 18

¹⁹⁶ Toker, **a.g.e.**, s. 32

¹⁹⁷ **Cumhuriyet Gazetesi**, 23 Mayıs 1950, s. 2; Ayrıca Bkz; Ek: 2

¹⁹⁸ Erol Tuncer, **Osmanlı’dan Günümüze Seçimler (1877-2002)**, Tesav Yayınları, Ankara, 2003, s. 152

milletvekili sayısı olan 403'den düşölüp, bağımsızlara eklenince nihai sonuç şöyle oluştuktaydı: DP 395, CHP 69, MP 1, Bağımsızlar 9.¹⁹⁹

14 Mayıs'ta yapılan ve %89.3 oranında katılımın gerçekleştiğı 1950 seçimlerinin galibi %55.2 oy alarak 416 milletvekili çıkarmayı başaran DP oldu²⁰⁰ böylelikle Cumhuriyet tarihinden ilk kez seçimle iktidar değışti ve 27 yıllık CHP iktidarı son buldu. Bu durum ise CHP'nin yayın organı olan Ulus Gazetesinde "C.H.P. İktidarı Devrediyor" başlığı ile halka duyurulmuştu.²⁰¹

DP'nin seçimleri kazanması tüm yurttta büyük bir coşkuyla karşılandı. Her ilden, her yöreden seçimi kazanan milletvekilleri törenlerle ve bölgelerinin bir dizi isteğıyle Ankara'ya gönderildi. Meclisin ilk toplantısı büyük bir gösteri halini aldı. TBMM, 22 Mayıs 1950 günü, en yaşlı üye Kars milletvekili Hüseyin Cahit Yalçın'ın başkanlığında toplandı ve milletvekillerinin yemin töreni yapıldı. Aynı gün yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Celal Bayar, Cumhurbaşkanı seçilirken,²⁰² İçel milletvekili Refik Koraltan Meclis başkanlığına,²⁰³ Sıtkı Yırcalı, Hulusi Köymen, Fuat Hulusi Demirelli de başkan yardımcılıklarına seçildi.²⁰⁴ Başbakanlığa atanan ve DP'den İstanbul Milletvekilliğini tercih eden Adnan Menderes²⁰⁵ de kısa zamanda hükümeti kurdu.²⁰⁶

14 Mayıs 1950 seçimlerinde, CHP için beklenmedik bir sonuç çıkmıştı. Aldığı %40 genel oyla TBMM'deki milletvekili sayısı %14'tü. Seçim yenilgisinin kabul edilmesinden sonra yeni hükümete gerekli yardımın yapılacağı sözü verildi. Özellikle "irtica" ve "komünizme" karşı olmada hükümetle birlikte hareket etmeye hazır olunduğı beyan edildi.²⁰⁷

2.6.3.2 Kahramanmaraş İli Seçim Sonuçları ve Değerlendirmesi

1950 Seçimine katılan tüm partilerin aldıkları oy ve kazandıkları milletvekilleri sayıları Kahramanmaraş İli sonuçları şu şekilde olmuştu:

¹⁹⁹ Asutay, **a.g.t.**, s. 19

²⁰⁰ TÜİK, **a.g.e.**, s. 25

²⁰¹ **Ulus Gazetesi**, 16 Mayıs 1950, s. 1; Ayrıca Bkz; Ek: 2

²⁰² **Ulus Gazetesi**, 23 Mayıs 1950, s. 1; **Cumhuriyet Gazetesi**, 21 Mayıs 1950, s. 1; **Milliyet Gazetesi**, 23 Mayıs 1950 s. 1 Ayrıca Bkz; Ek: 2

²⁰³ **Ulus Gazetesi**, 21 Mayıs 1950, s. 1; **Cumhuriyet Gazetesi**, 27 Mayıs 1950, s. 2; Ayrıca Bkz; Ek: 2

²⁰⁴ Mustafa Albayrak, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Ankara, Phoenix Yayınları, 2004, s. 181-182

²⁰⁵ **Cumhuriyet Gazetesi**, 25 Mayıs 1950, s. 1; Ayrıca Bkz; Ek: 2

²⁰⁶ **Zafer Gazetesi**, 23 Mayıs 1950, s. 2

²⁰⁷ Süleyman İnan, **"Demokrat Parti Dönemi (1950-1960)"**, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C.2, s. 126

Tablo 2: 1950 Milletvekili Seçimleri Kahramanmaraş İli Sonuçları²⁰⁸

Kahramanmaraş	1950 Milletvekili Seçimleri
Kayıtlı Seçmen Sayısı	114.547
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	101.407
Katılım Oranı (%)	%88,5
Geçerli Oy Sayısı	-
Milletvekili Sayısı	7
Cumhuriyet Halk Partisi Oy Sayısı	30.045
Cumhuriyet Halk Partisi Oy Oranı	39,3
Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekili Sayısı	-
Demokrat Parti Oy Sayısı	52.823
Demokrat Parti Oy Oranı	53,2
Demokrat Parti Milletvekili Sayısı	7
Bağımsızların Oy Sayısı	26.121
Bağımsızların Oy Oranı	7,5
Bağımsızların Milletvekili Sayısı	-

14 Mayıs 1950 seçimlerinden önce Kahramanmaraş'ta kayıtlı seçmen sayısı 114,547 idi. Seçim sonucunda, Kahramanmaraş'ta kullanılan oy kullanan seçmen sayısı 101,407, seçime katılım oranı ise %88,5'di. Yapılan seçim sonucunda DP 52,823 oy, CHP 30,045 oy ve Bağımsızlar ise 26.121 oy aldı. Buna göre Kahramanmaraş'ta DP'nin oy oranı %53,2, CHP'nin oy oranı %39,3 ve Bağımsızların oy oranı ise %7,5'di. Bu veriler neticesinde de uygulanan seçim kanunu nedeniyle DP yedi milletvekilliğinin tamamını kazanmayı başarmıştı. DP'nin tam liste halinde kazandığı illerden bir tanesi de Kahramanmaraş'tı.

14 Mayıs 1950 seçimlerini Ülke geneli ile Kahramanmaraş arasında karşılaştırma yapmamız gerekirse, ülke genelinde seçimlere katılım oranı %89,3 iken, Kahramanmaraş'ta seçimlere katılım oranı %88,5'ti. Demokrat Parti'nin ülke genelinde aldığı oy oranı %55,2 iken, Demokrat Parti'nin Kahramanmaraş'ta aldığı oy oranı %53,2 olduğuna göre, Demokrat Parti bu oy oranı ile Kahramanmaraş'ta, ülke genelinin %2 altında kalmaktaydı.

CHP'nin ülke genelinde aldığı oy oranı %39,6 iken Kahramanmaraş'ta CHP'nin aldığı oy oranı %39,3 olduğuna göre, CHP bu oy oranı ile Kahramanmaraş'ta, ülke genelinin %0,3 altında kalmaktaydı. Bağımsızlara baktığımızda ise ülke genelinde aldıkları oy oranı %0,6 iken, Kahramanmaraş'ta aldıkları oy oranı %7,5 olduğuna göre, bu oy oranı, ülke genelinin %6,9 üzerinde yer almaktaydı.²⁰⁹

²⁰⁸ TÜİK,a.g.e., s. 71

²⁰⁹ TÜİK,a.g.e., s. 71

2.6.3.3 Ulusal ve Uluslararası Alanda Seçim Yankıları ve Değerlendirmesi

14 Mayıs 1950 seçimleri ile Türkiye yeni bir dönem yaşamaya başladı. Seçim sonuçları yurt içinde olduğu gibi yurt dışında da merak uyandırdı. Türk siyasi tarihi açısından bu denli büyük anlam ve öneme sahip olan 1950 genel seçimlerinin sonuçları, herkes de olduğu gibi, seçimin galibi Demokrat Partililer ve seçimin mağlubu CHP'liler de de büyük şaşkınlıkla karşılandı. DP'liler, seçimi kazanacaklarına inanmış olmakla birlikte, seçimlerde böylesi büyük bir başarı elde edeceklerini beklemiyorlardı. Bu durumu, Cumhuriyet Gazetesi sahibi ve başyazarı Nadir Nadi Abaloğlu'nun, seçim ile ilgili şu değerlendirmesi daha çarpıcı bir şekilde ortaya koyuyordu:

“14 Mayıs seçimleri ile DP umulmadık bir zafer kazanıyordu. Kampanya boyunca hem aday, hem de gazeteci olarak yurdun çeşitli bölgelerini gezerken, bu partiye daha büyük bir başarı şansı vermek gerektiğini adım başında gerçi kabul ediyordum, fakat 487 milletvekilliğinden 408'ini DP'lilerin elde edebileceklerine değil ben, en iyimser gözlemciler bile ihtimal vermezlerdi.”²¹⁰

Seçimlerin resmi sonuçlarının açıklanmasıyla birlikte DP'nin zaferi de kesinleşmiş oldu. Toplamda 487 milletvekilinin bulunduğu seçim sonucunda DP 416, CHP 69, MP 1, Bağımsızlar 1 milletvekili kazanmıştı.²¹¹ Bu durumu, Cumhuriyet Gazetesi sahibi ve başyazarı Nadir N. Abaloğlu'nun, seçim ile ilgili şu değerlendirmesi daha çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktaydı:

“14 Mayıs seçimleri ile DP umulmadık bir zafer kazanıyordu. Kampanya boyunca hem aday, hem de gazeteci olarak yurdun çeşitli bölgelerini gezerken, bu partiye daha büyük bir başarı şansı vermek gerektiğini kabul ediyordum, fakat 847 milletvekilliğinden 408'ini DP'lilerin elde edebileceklerini değil ben, en iyimser gözlemciler bile ihtimal vermezdi”²¹²

CHP'nin seçimi kaybetmesinde tüm suçun, Nihat Erim'de olduğunu düşünen bazı partililer ise Erim'e şunu söylemişlerdi: “Bir daha seçim olursa seni direğe bağlamak ve hiçbir şeye karıştırmamak lazımdır.”²¹³ Çünkü çoğunluk sisteminin en önemli taraftarı Nihat Erim'di. Seçim sonuçları her üç parti açısından da sürprizdi. DP açısından bakıldığında DP'nin oyların %55,2'sini alarak parlamentoda 408 sandalye kazanması büyük bir sürprizdi. Çünkü bu başarıyı DP'liler dahi beklemiyordu. CHP açısından ise CHP daha fazla başarı elde edileceğini hatta seçimleri kazanacaklarını tahmin ediyordu. Ayrıca seçim sonuçlarına çoğunluk yönteminin uygulanması CHP'nin meclisteki sandalye sayısını da azaltmıştı. DP

²¹⁰ Ali Arslan, “1950'den 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesine, Genel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye'nin Siyasi Yapısı”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, C.4, Sayı: 1, Sakarya 2007, s. 7

²¹¹ TÜİK, a.g.e., s. 9

²¹² Arslan, a.g.e., s. 8

²¹³ Ahmet Emin Yalman, *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim*, C. IV, Rey Yayınları, İstanbul, 1970, s. 218

oyların %55,2, CHP % 39,6'sını almalarını ve aralarında oy açısından % 15,6 civarında fark olmasına rağmen sandalyelerin dağılımında DP 487 sandalyenin 434'ünü, CHP ise 52'sini almıştı. Uygulanan çoğunluk sistemi nedeniyle DP ile CHP arasında 69 civarı sandalye farkı ortaya çıkmıştı.²¹⁴ CHP, demokratikleşme vaatlerine ve DP ile devletçilik hususu hariç büyük farklar taşımayan ideallerine karşın uzun yıllar süren CHP iktidarının halk üzerinde meydana getirmiş olduğu bıkkınlık, 1946 seçimlerinden yaşananlar ve seçimden birkaç gün önce ölen Mareşal Fevzi Çakmak'ın ölüm haberine devlet radyosunun duyarsız kalması gibi unsurlar sebebiyle seçimleri kaybetmişti.²¹⁵ Seçim kampanyası süresince seçmenler ile doğrudan iletişimi temel alan DP ise bu tarz propaganda usullerini CHP'nin tersine ustaca kullanmış, halkın özgürleşme, demokratikleşme ve değişim talep ve gereksinimlerini doğru bir şekilde kavramıştı.²¹⁶ DP'nin bu seçimlerdeki başarısı büyük bir başarıydı. Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana ilk kez yapılan serbest seçim sonucunda iktidar el değiştiriyordu.²¹⁷

Türkiye'de 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimin sonuçları uluslararası alanda da yakından takip edilmişti. Özellikle Amerika'da seçimlerin olaysız geçmesi ve hükümetin demokratik usullere uygun bir biçimde el değiştirmesi, Türkiye'ye karşı olumlu bir bakış açısını ortaya çıkarmıştı. İç basında Vatan gazetesi 26 Mayıs 1950 tarihli baskısında Tarık Zafer Tunaya şöyle söylemişti:

“... şimdiye kadar hep Avrupa baskısı veya baskıya tepki olarak girişilen hareketlere mukabil; bu hareket sakin ve vakûr bir inkılap mahiyetini taşımaktadır ” şeklindeki yorumuna yer vermekteydi.²¹⁸ Dış basında ise “New York Times’ın 17 Mayıs 1950 tarihli Türkiye Demokrasiye Oy Verdi” başlıklı makalesinde; ... Netice üzerinde iktisadi şartların, hayat pahalılığının ve halkın yüzde seksenini teşkil eden köylünün çektiği sıkıntıların âmil olduğu muhakkaktır.”²¹⁹

²¹⁴ **Cumhuriyet Gazetesi**, 18 Mayıs 1950

²¹⁵ Metin Toker, **Demokrasinin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973, Demokrat Parti'nin Altın Yılları 1950-1954**, 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, 1991, İstanbul, s.386

²¹⁶ Asutay, **a.g.t.**, s. 16

²¹⁷ Tunaya, **a.g.e.**, s. 162

²¹⁸ **Vatan Gazetesi**, 26 Mayıs 1950, s. 1-2

²¹⁹ Albayrak, **a.g.e.**, s. 175

İKİNCİ BÖLÜM

2. 14 Mayıs 1950 Yılı Milletvekilleri Genel Seçim Sonuçlarına Göre Maraş Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri

Katılımın %89.30'a ulaştığı 14 Mayıs 1950 milletvekili seçiminde, DP oyların %53.3'ünü aldığı halde, uygulanan mutlak çoğunluk sistemi nedeniyle Millet Meclisi'ndeki 487 sandalyeden, 416'sını elde etti. Başka bir deyişle, sandalyelerden %83'ü DP'ye ait oldu. Oyların %39.9'unu alan CHP'nin sandalye sayısı ise 69'du, yani Meclis'in %14'ünden ibaretti. DP'nin içinden doğan Millet Partisi ise, ancak 1 milletvekili çıkarabildi. Gerçekten de 1950 Seçimlerine çok yoğun bir katılım oldu. %89.30'luk katılım oranına, ancak bundan 30 sene sonra, 12 Eylül sonrası yapılan seçimlerde ulaşıldı. 8.905.743 adet kayıtlı seçmenden 7.953.055'i seçimlerde oy kullandı. DP ve CHP'den başka, Millet Partisi 22 ilde, Millî Kalkınma Partisi 10 ilde, Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi ve Türk Sosyal Demokrat Partisi sadece İstanbul'da seçimlere katıldı.²²⁰

2.1. IX. Dönem (1950-1954) Maraş Milletvekillerinin Biyografileri

Türk siyasi tarihinde her zaman “Beyaz İhtilal” olarak bilinen 14 Mayıs 1950 seçimleri sonucunda Maraş'tan seçilen milletvekilleri ve biyografileri ise şu şekildeydi;

- 1- Ahmet Bozdağ
- 2- Ahmet Kadoğlu (Ahmet Tahir Kadioğlu)
- 3- Abdullah Aytemiz (Mehmet Aptullah Aytemiz)
- 4- Mazhar Özsoy (Mehmet Mazhar Özsoy)
- 5- Nedim Ökmen (Mahmut Ökmen)
- 6- Remzi Öksüz (Ökkeş Remzi Öksüz)
- 7- Selahattin Hüdayioğlu (Mehmet Selahattin Hüdayioğlu)²²¹

²²⁰ TÜİK, a.g.e., s. 25-92

²²¹ TBMM Albümü, T.B.M.M Genel Sekreterliği, Ankara 2010, C. 2, s. 584-585

2.1.1 Ahmet Bozdağ'ın Biyografisi

IX. Dönem (1950-1954) DP Maraş Milletvekili olan Ahmet Bozdağ Maraş'ın Pazarcık ilçesinde 1912 yılında doğdu. Babası Yakup Hamalı Efendi, annesi ise Hatice Hanımdı. Evli olan Bozdağ'ın, 5 çocuğu vardı. Bozdağ'ın eğitim hayatı ise tahsili ilköğretimle sınırlı olup, bu eğitimini de Pazarcık'ta tamamladı. Ticaret ve çiftçilikle uğraşmış olan Bozdağ, ilk olarak 1945 yılı yerel seçimlerine katıldı bu dönem içinde Belediye Başkan Vekilliği 1946 yılında da Pazarcık Belediye Başkanlığına seçildi. Bozdağ, bu görevini sürdürürken 14 Mayıs 1950 milletvekili seçimlerine katıldı²²² ve aldığı 59.551 oyla DP listesinden Maraş Milletvekilliğine seçildi. Seçim tutanağını ise 19.05.1950'de aldı ve 20.05.1950 tarihinde de meclise geldi.²²³

Ahmet Bozdağ'ın seçim tutanağı ise kamutayın 07.07.1950 tarihli 18. birleşiminde onaylandı.²²⁴ Şahsi Sicil Dosya Numarası 1871 olan Bozdağ, vekilliği süresince İçişleri, Sayıştay ve Ulaştırma Komisyonlarında aktif olarak çalıştı ve önemli görevler yaptı. Bozdağ, IX. Dönem boyunca Maliye Encümeni'nde çalıştı ve ayrıca kamulaştırma, orman satışından özel idarelere hisse verilmesi, inhisarlar bira ve şarap fabrikalarının orman çiftliği'ne devri gibi işlerde çalıştı.²²⁵

Ahmet Bozdağ, milletvekilliği sonrasında ise çiftçilik ve ticaret hayatına tekrar başladı. Pazarcık Belediye Başkanlığına 1 Kasım 1963'te ikinci defa seçilerek 1 Haziran 1968 tarihine kadar bu görevini yerine getirdi. 14 Aralık 1973'te Pazarcık Belediye Başkanı olarak yeniden seçilen Bozdağ emekliye ayrıldı ve 26 Haziran 1977'de ise vefat etti. Naaşı ise Pazarcık'ta Hacı Ahmet Mezarlığında toprağa verildi.²²⁶

2.1.2 Ahmet Kadioğlu'nun (Ahmet Tahir Kadioğlu) Biyografisi

IX. Dönem (1950-1954) DP Maraş Milletvekili olan Ahmet Kadioğlu 1899 yılında Maraş'ta doğdu. Babası Fehmi Efendi, annesi ise Hayriye Hanımdı. Evli olan Kadioğlu'nun dört çocuğu vardı. Ahmet Kadioğlu'nun eğitim hayatına bakacak olursak; tahsili lise mezunuydu. Kadioğlu vekilliği öncesinde çiftçilikle uğraştı. Askerlik hizmetini ise Milli Mücadele Dönemi'nde Kuvay-ı Milliye Kumandanlığında yaptı. Maraş-Ayıntap cephelerinde Eşkîya

²²² Asutay, **a.g.t.**, s. 27

²²³ Ahmet Bozdağ, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1811

²²⁴ Ahmet Bozdağ, **Seçim Mazbatası Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1811

²²⁵ Asutay, **a.g.t.**, s. 27

²²⁶ Kazım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi TBMM-IX. Dönem (1950-1954)**, C.7, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara, 2000, s. 666

Takip Komutanlığında önemli görevlerde bulundu. DP'nin ilçe başkanlığını üç yıl boyunca yürüten Kadioğlu partinin büyük iki kongresinde delege seçildi. Kadioğlu ayrıca umumi meclis azalığına seçildi ve bir sene umumi meclis encümen azalığı yaptı.²²⁷

14 Mayıs 1950 milletvekili seçimlerine katılan Kadioğlu, 60.716 oy oranı ile DP'den Maraş milletvekilliğine seçildi. Seçim tutanağını 19.05.1950 tarihinde alan Kadioğlu 22.05.1950 tarihinde ise meclise geldi. Kadioğlu'nun Şahsi Sicil Dosya Numarası ise 1813'tü.²²⁸ Kadioğlu'nun seçim tutanağı ise kamutayın 07.07.1950 tarihli 18. birleşiminde onaylandı.²²⁹ Kadioğlu IX. Dönemde Tarım Komisyonunda ve Dilekçe Komisyonunda görev yaptı ve özellikle komisyonlarda önemli görevlerde bulundu.²³⁰

X. Yasama Döneminde de Maraş'tan milletvekili seçilen Kadioğlu,²³¹ parlamento sonrasında emekliye ayrıldı ve eski mesleği olan çiftliğine tekrar başladı. 25 Kasım 1959 tarihinde vefat eden Kadioğlu'nun, naaşı Kahramanmaraş Mezarlığında toprağa verildi.²³²

2.1.3 Abdullah Aytemiz'in (Mehmet Aptullah Aytemiz) Biyografisi

Abdullah Aytemiz 1883 yılında Maraş'da dünyaya geldi. Abdullah Bey'in babasının adı Süleyman Sabri Efendi olup, annesinin adı ise Nuriye Hanımdı. Evli olan Abdullah Bey'in iki çocuğu vardı. Abdullah Bey'in eğitim durumuna bakacak olursak kendisi hukuk ilminde uzman olup, yüksek hukuk öğrenimine sahipti. Lisan olarak Arapça bilmekteydi.²³³

Abdullah Bey'in mesleki hayatına bakacak olursak oldukça bir iş tecrübesi vardı. Bunları sıralayacak olursak Abdullah Bey; Hazinei Hassa Emlak İdaresi Dava Vekaleti İlamatı İcraiyede Takip Memurluğu (Aldığı Maaş:500), Maliye Vekaleti Emlak Müdevveri Has Kitabeti (Aldığı Maaş:500), Düzce Bidayet Mahkemesi Ceza Reisi (Aldığı Maaş: 1200), Düzce Bidayet Mahkemesi Riyaseti (Aldığı Maaş: 1200), Şarköy Muvakkat Bidayet Mahkemesi Hâkim Muavinliği (Aldığı Maaş: 1500), Mahkemei Temyiz Hukuk Dairesi 2 inci Sınıf Mümeyyizliği (Aldığı Maaş: 1750), Mahkemei Temyiz Başmümeyyizliği (Aldığı Maaş: 2500), İstanbul ve Mülhakatı Sulh Hakimliği (Aldığı Maaş: 2500), Üsküdar Hidayet Mahkemesi Birinci Reisliği (Aldığı Maaş: 4000), Beyoğlu Bidayet Mahkemesi Birinci Reisliği (Aldığı Maaş: 4000), Beyoğlu Bidayet Mahkemesi Birinci Reisliği (Aldığı Maaş:

²²⁷ Asutay, **a.g.t.**, s. 27

²²⁸ Ahmet Kadioğlu, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1813

²²⁹ Ahmet Kadioğlu, **Seçim Mazbatası Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1813

²³⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** IX. Dönem Meclis Tutanakları

²³¹ Ahmet Kadioğlu, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, X. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1813

²³² Öztürk, **a.g.e.**, s. 668

²³³ Abdullah Aytemiz, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1810

6000), İkinci Sınıf Adliye Müfettişliği (Aldığı Maaş: 5000), İzmir Mahkemesi Asliye Hukuk Reisliği (Aldığı Maaş: 7500), İkinci Sınıf Adliye Müfettişliği (Aldığı Maaş: 6000), Ankara Hukuk Riyaseti (Aldığı Maaş: 7500), Mahkemei Temyiz Azalığı (Aldığı Maaş: 11000), Mahkemei Temyiz Azalığı (Aldığı Maaş: 11000), 1. Nolu Kazanç Temyiz Komisyonu Reisliği (Aldığı Maaş: 10000), Temyiz Mahkemesi Azalığı (Aldığı Maaş: 10000), Temyiz Mahkemesi İkinci Reisliği (Aldığı Maaş: 12500), Temyiz Mahkemesi İkinci Reisliği (Aldığı Maaş: 15000), Eskişehirde Mahmut Muhtar Paşa'nın Muhakemesi İçin Teşkil Olunan Divanı Ali Azalığı, Ankarada Eski Gümrük ve Tekel Bakanı Suad Hayri Ürgüplü ve Arkadaşlarını Muhakeme İçin Teşkil Olunan Yüce Divan Üyeliği idi.²³⁴

14 Mayıs 1950 milletvekili seçimlerine katılan Abdullah Bey, 61.137 oy alarak IX. Dönem (1950-1954) Maraş Milletvekilliğine seçildi. Abdullah Bey Seçim tutanağını 19.05.1950'de aldı ve 22.05.1950 yılında meclise girdi. Şahsi Sicil Dosya Numarası ise 1810'du.²³⁵

Abdullah Aytemiz'in seçim tutanağı kamutayın 07.07.1950 tarihli 18. birleşiminde onaylandı.²³⁶ Abdullah Bey, IX. Dönem'de Adalet ve Dilekçe Komisyonlarında çalıştı. Dönemin 3 yasama yılında ise Dilekçe Komisyonunun Başkanlığını yaptı. Abdullah Bey'in Camiülezhher mezunlarına dair sözlü sorusu; irtikâp ve irtişa melufları hakkında ve Milli Kanunun değiştirilmesine dair iki kanun teklifi vardı. Bunun yanında Genel Kurulda bu dönemde değişik birçok konuşması oldu.²³⁷ Abdullah Bey X. Dönem seçimlerine de katılmış olup, bu dönemde de 69459 oy oranı ile DP adına Maraş milletvekili seçilmiştir. Bu dönemde de aktif olan Aytemiz önerge ve konuşmalarıyla dikkat çekmişti. Bütün bu hizmetleri neticesinde ise, 13 Temmuz 1948 yılında emekli olan Aytemiz, 27 Aralık 1957 yılında vefat etti. Cenazesi ise Ankara Cebeci Asrî Mezarlığına defnedildi.²³⁸

2.1.4 Mazhar Özsoy'un (Mehmet Mazhar Özsoy) Biyografisi

Mazhar Bey, Maraş'ın Elbistan ilçesinde 1912 yılında dünyaya geldi. Babası Durmuş Efendi, annesi ise Nazlı Hanımdı. Evli olan Mazhar Bey'in beş çocuğu vardı.²³⁹

Mazhar Bey, Maliye Müdürlüğü'nde, Nüfus İşleri ve Müdürlüğü'nde ve Vilayetlerin Müdürlüğü'nde memuriyette bulundu. 1941 yılında Ankara Hukuk Fakültesinden

²³⁴ Asutay, **a.g.t.**, s. 28

²³⁵ Abdullah Aytemiz, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1810

²³⁶ Abdullah Aytemiz, **Seçim Mazbatası Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1810

²³⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** IX. Dönem Meclis Tutanakları (1950-1954)

²³⁸ Öztürk, **a.g.e.**, s. 665

²³⁹ Mazhar Özsoy, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1816

diplomasını alan Özsoy aktif bir çalışma hayatına sahip olup, okulu bitirdikten sonra bir süre avukatlık yaptı. Mazhar Bey, Avukat bulunduğu dönem de ise DP adına siyasi faaliyetlere katıldı ve Elbistan DP İlçe Başkanlığına getirildi. 14 Mayıs 1950 milletvekili seçimlerine giren Mazhar Bey, bu seçim sonucunda 60.956 oy alarak IX. Dönem Maraş Milletvekilliğine seçildi.²⁴⁰

Mazhar Bey seçim tutanağını 19.05.1950 yılında aldı ve 22.05.1950 yılında da Meclise girdi. Şahsi Sicil Dosya Numarası ise 1816'dı.²⁴¹ Özsoy'un seçim tutanağı ise kamutayın 07.07.1950 tarihli 18. birleşiminde onaylandı.²⁴²

Mazhar Bey IX. Dönem'de (1950-1954) Bayındırlık, Dilekçe ve Adalet Komisyonlarında faaliyet gösterdi. Genel Kurulda aktif olan Mazhar Bey değişik konuda, birçok konuşma yaptı.²⁴³ Mazhar Bey 1954 seçimlerinde de yine aday oldu ve X. Dönemde de Maraş'tan milletvekili seçildi. Mazhar Bey'in yasama etkinliği ise 1 Kasım 1957 yılında son buldu.²⁴⁴

Mazhar Bey vekillik döneminin ardından 14 Mart 1958 yılında Ankara Hâkimliğine, 28 Temmuz 1959 yılında Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Başyardımcılığına ve 1. Şube Müdürlüğüne, 21 Temmuz 1960 yılında Tuzluca Hâkimliğine, 13 Kasım 1961 yılında Hacıbektaş Ceza Hâkimliğine ve daha sonra da 22 Eylül 1964 yılında Osmancık Hâkimliğine atandı.²⁴⁵ Mazhar Bey Osmancık Hâkimi iken 7 Ekim 1964 yılında emekliye ayrıldı ve 23 Haziran 1965 yılında hakkın rahmetine kavuştu. Merhumun naaşı Cebeci Asrı Mezarlıkta toprağa verildi.²⁴⁶

2.1.5 Nedim Ökmen'in (Mahmut Ökmen) Biyografisi

Nedim Bey Kilis'te 1908 yılında doğdu. Nedim Bey'in babası Abdullah Bey, annesi ise Şefika Hanımdı. Evli olan Nedim Bey'in çocuğu yoktu. Nedim Bey'in eğitim hayatına bakacak olursak kendisi lise mezunuydu. Daha sonra ise Mülkiye Mektebi'nin açmış olduğu sınavı kazandı ve 1931 yılında Mülkiye'den mezun oldu. Daha sonra Maliye Teftiş Heyetine girdi. Nedim Bey lisan olarak Fransızca bilmekteydi. Memuriyet hayatına ise 19 Ağustos 1931 yılında İstanbul Defterdarlığı Muhakemet Müdürlüğünde stajyer olarak başlayan Nedim Bey, 10 Ocak 1932 yılında ise Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü Muhasebe

²⁴⁰ Asutay, a.g.t., s. 34

²⁴¹ Mazhar Özsoy, *Tercüme-i Hal Kâğıdı*, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1816

²⁴² Mazhar Özsoy, *Seçim Mazbatası Kâğıdı*, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1816

²⁴³ Ayrıntılı bilgi için bkz. *TBMM Tutanak Dergisi* IX. Dönem Meclis Tutanakları

²⁴⁴ Mazhar Özsoy, *Tercüme-i Hal Kâğıdı*, X. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1816

²⁴⁵ Asutay, a.g.t., s. 59

²⁴⁶ Öztürk, a.g.e., s. 672

Dairesi memurluğu görevine getirildi. Nedim Bey daha sonra ise sırasıyla 28 Mayıs 1932 yılında Maliye Müfettiş Muavinliğine, 16 Mayıs 1935 yılında 4. Sınıf Maliye Müfettişliğine getirildi. 16 Haziran 1937 yılında 3., 1 Ağustos 1939 yılında 2. ve 1 Temmuz 1942 yılında da 1. Sınıf Maliye Müfettişliğine terfi eden Nedim Bey, 24 Ekim 1945 yılında Başmüfettişliği görevine geldi. Nedim Bey bu görevde bulunurken 14 Mayıs 1950 milletvekili seçimlerine aday oldu ve 59.779 oy alarak DP listesinden IX. Dönem Maraş Milletvekilliğine seçildi.²⁴⁷

Nedim Bey seçim tutanağını ise 19.05.1950 yılında aldı ve 22.05.1950 yılında da meclise girdi. Nedim Bey'in Şahsi Sicil Dosya Numarası ise 1814'dü.²⁴⁸

Nedim Bey'in seçim tutanağı ise kamutayın 07.07.1950 tarihli 18. birleşiminde onaylandı.²⁴⁹

Nedim Bey bu dönemde Sayıştay Komisyonunda, Belediye Gelirleri Kanunu'nu görüşmek üzere kurulan geçici komisyonda görev aldı. 09.03.1951-17.05.1954 tarihleri arasında görev yapan II. Menderes Kabinesi'nde Tarım Bakanı olarak görev yapan Nedim Bey Genel Kurulda da aktif oldu ve bu dönem milletvekili olarak değişik konuda, birçok konuşma yaptı.²⁵⁰

Nedim Bey X. Dönem seçimlerine de DP adayı olarak girdi ve 1954 seçimlerinde 67.222 oy aldı ve Maraş Milletvekili seçildi. 6 Mayıs 1954 tarihli seçim tutanağını alarak 14 Mayıs 1954 yılında meclise girdi.²⁵¹

6 Mayıs 1954 yılında (XI. Dönemde) Gaziantep'ten milletvekili seçilen Nedim Bey, III. Menderes Kabinesinde Tarım Bakanı; IV. Menderes Kabinesinde, 3 Aralık 1956 yılına kadar Maliye Bakanı, V. Menderes Kabinesinde ise üçüncü kez Tarım Bakanı görevlerinde bulundu.²⁵²

Nedim Bey 1 Eylül 1956 yılında emekliye ayrıldı ve emekliliği süresince İstanbul Kartal'da yaşadı. 2 Şubat 1967 yılında ise hayata gözlerini kapadı.²⁵³

²⁴⁷ Asutay, **a.g.t.**, s. 39-40

²⁴⁸ Nedim Ökmen, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1814

²⁴⁹ Nedim Ökmen, **Seçim Mazbatası Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1814

²⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** IX. Dönem Meclis Tutanakları (1950-1954)

²⁵¹ Nedim Ökmen, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, X. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1814

²⁵² Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** XI. Dönem Meclis Tutanakları (1950-1954)

²⁵³ Öztürk, **a.g.e.**, s. 671-839-840

2.1.6 Remzi Öksüz'ün (Ökkeş Remzi Öksüz) Biyografisi

Remzi Bey 1914 yılında Maraş'ta dünyaya geldi. Babası Hanifi Efendi, annesi ise Leyla Hanımdı. Evli olan Remzi Bey'in dört çocuğu vardı. Remzi Bey'in eğitim durumuna gelince kendisi Robert Kolejini tamamladı. Remzi Bey lisan olarak İngilizce bilmekteydi. Remzi Bey sosyal hayatta tüccarlık ve çiftçilikle ilgilendi. 1934 yılında başlayan siyasi faaliyetlerini CHP'de sürdüren Remzi Bey, bu partinin İl İdare Kuruluna seçildi. Daha sonra CHP Merkez Başkanlığı, Halkevi Başkanlığı, İl İdare Kurulu Başkanlığı, Belediye Meclis Üyeliği ve Reis vekâletliği görevlerinde bulundu. Ancak daha sonra CHP'nin hareketlerinin hoşuna gitmediğini gerekçe göstererek bu partiden ayrıldı ve DP'ye kayıt yaptırdı.²⁵⁴

14 Mayıs 1950 milletvekili seçimlerine ise 51.922 oy aldı ve Demokrat Parti'den IX. Dönem Maraş milletvekili olarak seçildi. Remzi Bey seçim tutanağını ise 19.05.1950 yılında aldı ve 22.05.1950 yılında da Meclise girdi. Şahsi Sicil Dosya Numarası ise 1815'di.²⁵⁵ Remzi Bey'in seçim tutanağı ise kamutayın 07.07.1950 tarihli 18. birleşiminde onaylandı.²⁵⁶

Remzi Bey IX. Dönemde Ticaret ve Ulaştırma Komisyonlarında çalıştı. Ayrıca, şeker, istihlak ve muamele vergisi konusunda kurulan geçici komisyonlarında da görev aldı.²⁵⁷

Remzi Bey 1954 seçimlerine de DP'den katıldı ve 65.292 oy alarak X. Dönemde de Maraş Milletvekili oldu. Remzi Bey seçim tutanağını ise 6 Mayıs 1954 yılında aldı ve 14 Mayıs 1954 yılında Meclis'e katıldı.²⁵⁸

X. Dönem boyunca Ticaret Encümeni olarak çalıştı.²⁵⁹ X. Dönem sonunda yasama görevi biten Remzi Bey, parlamento sonrasında tüccarlık ve çiftçiliğini devam ettirdi. 3 Mart 1971'de vefat eden Öksüz, Maraş Mezarlığında toprağa verildi.²⁶⁰

2.1.7 Selahattin Hüdayioğlu'nun (Mehmet Selahattin Hüdayioğlu) Biyografisi

Selahattin Bey 1907 yılında Maraş'ta doğdu. Selahattin Bey'in babası Tahsin Bey, annesi ise Ayşe Hanımdı. Evli olan Selahattin Bey'in iki çocuğu vardı.²⁶¹

Eğitim durumuna bakacak olursak kendisi ilkokulu Maraş'da okudu, ortaöğretim ve lise eğitimini ise İstanbul Kabataş Erkek Lisesinde okudu. Selahattin Bey daha sonra Fransa'da

²⁵⁴ Asutay, **a.g.t.**, s.31

²⁵⁵ Remzi Öksüz, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1815

²⁵⁶ Remzi Öksüz, **Seçim Mazbatası Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1815

²⁵⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** IX. Dönem Meclis Tutanakları (1950-1954)

²⁵⁸ Remzi Öksüz, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, X. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1815

²⁵⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** X. Dönem Meclis Tutanakları (1954-1957)

²⁶⁰ Öztürk, **a.g.e.**, s. 846

²⁶¹ Selahattin Hüdayioğlu, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1812

Sarbonda (Paris Üniversitesi) Hukuk Fakültesi'ni ve doktora kursunu devam ettirdi ve hukuk bölümünden mezun oldu. Selahattin Bey daha sonra doktora kurslarını takip etti iktisat ve iş hukuku konularında uzman oldu. Selahattin Bey bu eğitim süreci sonunda 1932 yılında tekrar Türkiye'ye geldi, Türkiye'ye geldikten sonra ise Ticaret Vekâleti Ölçüler ve Ayar Müdür Muavinliğinde ve bilhare İktisat Vekâleti Teşkilatlandırma Müşavirliğinde çalıştı. Selahattin Bey, 1942 senesinde istifa ederek yedek üst teymen oldu. Selahattin Bey lisan olarak ise Fransızca ve İngilizce bilmekteydi. Selahattin Bey'in ilim rütbesi hukukçu-iktisatçı olup, mesleği avukat-çiftçiydi. Selahattin Bey'in, siyasi hayatına bakacak olursak seçimden evvelki son memurluğu İktisat Vekâleti Teşkilatlandırma Müşavirliği iken bu görevden sonra DP Maraş İl İdare Kurulu Başkanlığı yaptı. Daha sonra DP de siyasi faaliyetlere girişen Selahattin Bey, 1950 seçimlerinde aday oldu.²⁶²

1950 seçimleri sonunda, 61.226 oy oranı ile DP'den IX. Dönem Maraş Milletvekilliği'ne seçildi. Selahattin Bey seçim tutanağını 19 Mayıs 1950 yılında aldı ve 22 Mayıs 1950 yılında da Meclise girdi. Şahsi Sicil Dosya Numarası ise 1812'di.²⁶³

Selahattin Bey'in seçim tutanağı ise kamutayın 07.07.1950 tarihli 18. birleşiminde onaylandı.²⁶⁴ Selahattin Bey, IX. Dönemde Dışişleri, Milli Eğitim ve Dilekçe Komisyonlarında faaliyet gösterdi. Bununla birlikte Genel Kurulda değişik konuda birçok konuşma yaptı. Selahattin Bey'in yasama etkinliği ise IX. Dönemle sınırlı kaldı.²⁶⁵

Parlamento sonrasında ise Selahattin Bey serbest avukatlık görevine devam etti. Ayrıca çiftçilikle uğraştı. Selahattin Bey bunun yanında siyasetten de tam anlamıyla kopmadı ve siyasi çalışmalarını Köylü Partisi ile MP'inde devam etti. 17 Temmuz 1969'da vefat eden Hüdayioğlu, İstanbul Çengelköy aile mezarlığında toprağa verildi.²⁶⁶

2.2 IX. Dönem (1950-1954) Yasama Yılları ve Maraş Milletvekillerinin TBMM'de Aldıkları Görevler

22 Mayıs 1950 tarihinde çalışmalarına başlayan IX. Dönem (1950-1954) TBMM, beş yasama yılı görev yaptı. Bu yasama yılları ve bu yılların başlangıç ve bitiş tarihleri ise aşağıdaki tabloda belirtildiği şekilde oldu.

²⁶² Asutay, **a.g.t.**, s. 45

²⁶³ Selahattin Hüdayioğlu, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1812

²⁶⁴ Selahattin Hüdayioğlu, **Seçim Mazbatası Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1812

²⁶⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** IX. Dönem Meclis Tutanakları

²⁶⁶ Öztürk, **a.g.e.**, s. 835-836

Tablo 3: IX. Dönem TBMM'nin Yasama Yılları²⁶⁷

Yasama Yılı	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi
1. Yasama Yılı	22/05/1950	14/07/1950
2. Yasama Yılı	01/11/1950	10/08/1951
3. Yasama Yılı	01/11/1951	20/06/1952
4. Yasama Yılı	01/11/1952	23/07/1953
5. Yasama Yılı	01/11/1953	12/03/1954

IX. Dönem (1950-1954) Yasama Yılı içerisinde Meclis başkanlığına Refik Koraltan seçildi ve IX. Dönem (1950-1954) TBMM'nin görev süresi sona erinceye kadar bu görevini sürdürdü.²⁶⁸

Bu dönem TBMM, en yaşlı milletvekili 75, en genç milletvekili 30 olmak üzere, deneyim ve dinamizmin kesiştiği 47 yaş ortalamasına sahip bir meclisti. Bir önceki dönem Meclis 77 asker, 50 doktor, 108 hukukçu 68 çiftçi ve diğer mesleklerden gelen milletvekillerinden oluşurken, IX. Dönem (1950-1954) TBMM'de hukukçu milletvekillerinin sayısı artarken, asker kökenlilerin sayısı azaldı ve Meclis, 134'ü hukukçu, 62 hekim, 58 çiftçi ve 30'u asker olmak üzere, değişik meslekten gelen üyelerden oluştu.²⁶⁹

IX. TBMM'de yasama dönemleri içerisinde partilerin üye dağılımında değişimler oldu. Birinci yasama yılında Meclis 470 üye ile açılmışken²⁷⁰, ikinci yasama yılında ara seçimlerle üye sayısı 484'e yükseldi. Bilindiği gibi milletvekillerinin 411'i DP'li, 60'ı CHP'li, 1'i MP'liydi. Yeni kurulan Türkiye Köylü Partisi 4 ve Bağımsızlar da 12 üyeye sahipti. IX. Dönem (1950-1954) üçüncü yasama yılı başında, vefat edenler ve milletvekilliğini bırakanlardan dolayı Meclisin üye sayısı 477'ye düştü. Bu üyelerin 407'si DP, 53'ü CHP'ye, 4'ü MP'ye, 4'ü TKP'ye mensuptu. Başlangıçta 1 bağımsız milletvekili varken, 1953 yılına gelindiğinde bağımsız milletvekillerinin sayısı 9'a çıktı. Ayrıca, 10 milletvekilliği de boştaydı. Dördüncü yasama dönemi DP 385, CHP 52 üye ile kapatırken, bu dönemde MP yargı kararıyla kapandı, 10 Şubat 1954'de kurulan Cumhuriyetçi Millet Partisi de 6 milletvekiliyle Meclis'te yer aldığı gibi, Bağımsızlar 22'ye, boş sandalye sayısı

²⁶⁷ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.yasama_yillari?v_meclis=1&v_donem=9 sayfasından 15.03.2016 tarihinde erişilmiştir.

²⁶⁸ **TBMM Albümü**, T.B.M.M Genel Sekreterliği, Ankara 2010, C. 2, s. 538

²⁶⁹ Büyüktolu, **a.g.t.**, s. 73

²⁷⁰ Aynı anda iki yerden milletvekili seçilenlerin bir yeri tercih etmesiyle bazı milletvekillikleri boş kalmıştır.

ise 22'ye çıktı.²⁷¹ Böylece IX. Dönem (1950-1954) TBMM'nin açılışında 416 milletvekiline sahip olan DP'nin milletvekili sayısı dönemin sonunda 385'e düşerken, 69 milletvekiline sahip olan CHP'nin milletvekili sayısı 52'ye düştü.²⁷²

IX. Dönem (1950-1954) Türkiye Büyük Millet Meclisine Maraş'tan seçilen milletvekilleri, 22 Mayıs 1950 Pazartesi günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde and içerek²⁷³ milletvekilliği görevine başladı²⁷⁴ ve Maraş milletvekili seçim tutanakları 5 Haziran 1950 Pazartesi günü TBMM'de onaylanmadan itiraz edildi ve komisyona verildi.²⁷⁵ Maraş Milletvekillerinin seçim tutanakları hakkında Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tezkeresi ve Tutanakları İnceleme Komisyonu raporu gündeme alındı.²⁷⁶ Ancak bu milletvekillerinin seçim tutanakları 07 Temmuz 1950 Pazartesi günü TBMM'de onaylandı.²⁷⁷ Bu milletvekilleri seçim tutanaklarının onaylanmasının ardından ise Meclis içtüzüğüne göre çeşitli görevler üstlenerek, bu görevlerini yapmaya başladı.

2.2.1 Ahmet Bozdağ'ın IX. Dönem (1950-1954) Yasama Yılları İçinde TBMM'de Aldığı Görevler

Ahmet Bozdağ, 22 Mayıs 1950 Pazartesi günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde and içerek milletvekilliği görevine başladı.²⁷⁸ Bozdağ'ın milletvekilliği seçim tutanağı ise 07 Temmuz 1950 Pazartesi günü TBMM'de onaylandı.²⁷⁹

Ahmet Bozdağ, 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM'nin yasama yıllarında her ne kadar meclis içerisindeki yasama faaliyetlerinde konuşmaları, kanun teklifleri, takrirleri ve soru önergeleri olmasa da meclisin yasama dönemlerinde önemli görevler üstlenerek meclisin önemli komisyonlarında üyelikleri oldu. Bu aktif çalışma süresi içerisinde yasama dönemlerinde bir takım görevlerde bulunan Bozdağ bu çalışma sürecinde ise İçişleri, Sayıştay ve Ulaştırma Komisyonlarında çalıştı ve geçici komisyonlarda görev yaptı.²⁸⁰ Bozdağ'ın TBMM'nin IX. Dönemi (1950-1954) yasama yıllarında seçilmiş olduğu komisyonlar ve bu komisyonlara seçilirken almış olduğu

²⁷¹ Öztürk, a.g.e., s. 181

²⁷² Büyüktolu, a.g.t., s. 74

²⁷³ **Ulus Gazetesi**, 23 Mayıs 1950, s. 1; Ayrıca Bkz; Ek: 2

²⁷⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 22 Mayıs 1950, Birleşim 1, Toplantı: Olğ. s. 4

²⁷⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 5 Haziran 1950, Birleşim 6, Toplantı: Olğ. s. 160

²⁷⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 3 Temmuz 1950, Birleşim 16, Toplantı: Olğ. s. 332

²⁷⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 07 Temmuz 1950, Birleşim 18, Toplantı: Olğ. s. 444

²⁷⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 22 Mayıs 1950, Birleşim 1, Toplantı: Olğ. s. 4

²⁷⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 07 Temmuz 1950, Birleşim 18, Toplantı: Olğ. s. 444

²⁸⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** IX. Dönem Meclis Tutanakları (1950-1954)

oy oranları ise şu şekildeydi;

Bozdağ, IX. Dönem (1950-1954) birinci yasama yılında Bayındırlık komisyonunda çalıştı.²⁸¹ Bunun yanında almış olduğu 364 oyla birinci yasama dönemi içerisinde İçişleri komisyonunda görev yaptı.²⁸² İkinci yasama yılında 303 oyla bu yasama dönemi içerisinde İçişleri komisyonunda görev yaptı.²⁸³ Üçüncü yasama yılında almış olduğu 287 oyla Sayıştay komisyonunda görev aldı.²⁸⁴ Dördüncü Yasama yılında 323 oyla yine Sayıştay komisyonu üyeliğinde²⁸⁵ 325 oyla da Ulaştırma Komisyonu üyeliğinde görev aldı.²⁸⁶ Beşinci yasama yılında ise 245 oyla ulaştırma komisyonunda²⁸⁷ ve yine 245 oyla Sayıştay Komisyonunda görev aldı.²⁸⁸

Bozdağ, 19. Hükümete güvenoyu oylamasına da katılarak bu oylamada “evet” oyu verirken²⁸⁹ 20. Hükümete güvenoyu oylamasına katıldı.²⁹⁰

2.2.2 Ahmet Kadoğlu’nun (Ahmet Tahir Kadioğlu) IX. Dönem (1950-1954) Yasama Yılları İçinde TBMM’de Aldığı Görevler

Ahmet Kadioğlu, IX. Dönem (1950-1954) seçimlerine katılan Kadoğlu, 60.716 oy oranı ile Demokrat Partiden Maraş milletvekilliğine seçildi.²⁹¹

Ahmet Kadioğlu 22 Mayıs 1950 Pazartesi günü Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde and içerek milletvekilliği görevine başladı.²⁹² Kadioğlu’nun milletvekilliği seçim tutanağı ise 07 Temmuz 1950 Pazartesi günü TBMM’de onaylandı.²⁹³

Ahmet Kadioğlu, 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM’nin yasama yıllarında Ahmet Bozdağ gibi her ne kadar meclis içerisindeki yasama faaliyetlerinde konuşmaları, kanun teklifleri, takrirleri ve soru önergeleri olmasa da meclisin yasama dönemlerinde önemli görevler üstlenerek meclisin önemli komisyonlarında üyelikleri oldu. Bu aktif çalışma süresi içerisinde yasama dönemlerinde bir takım görevlerde

²⁸¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C. 1, 29 Mayıs 1950, Birleşim 3, Toplantı: Olğ. s. 33

²⁸² **TBMM Tutanak Dergisi**, C. 1, 29 Mayıs 1950, Birleşim 3, Toplantı: Olğ. s. 37

²⁸³ **TBMM Tutanak Dergisi**, C. 2, 06 Kasım 1950, Birleşim 2, Toplantı 1, s. 27

²⁸⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, C. 10, 09 Kasım 1951, Birleşim 2, Toplantı 2, s. 35

²⁸⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, C. 17, 10 Kasım 1952, Birleşim 2, Toplantı 3, s. 40

²⁸⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, C. 17, 10 Kasım 1952, Birleşim 2, Toplantı 3, s. 41

²⁸⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, C. 25, 09 Kasım 1953, Birleşim 2, Toplantı 4, s. 40

²⁸⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, C. 25, 09 Kasım 1953, Birleşim 2, Toplantı 4, s. 39

²⁸⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 02 Haziran 1950, Birleşim 5, Toplantı: Olğ. s. 145

²⁹⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, C. 6, 02 Nisan 1951, Birleşim 59, Toplantı 1, s. 127

²⁹¹ Ahmet Kadoğlu, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1813

²⁹² **TBMM Tutanak Dergisi**, C. 1, 22 Mayıs 1950, Birleşim 1, Toplantı: Olğ. s. 4

²⁹³ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 07 Temmuz 1950, Birleşim 18, Toplantı: Olğ. s. 444

bulunan Kadioğlu, özellikle IX. Dönemde Tarım Komisyonu'nda faaliyetler içerisinde oldu.²⁹⁴

Ahmet Kadioğlu'nun TBMM'nin IX. Dönemi yasama yıllarında seçildiği komisyonlar ve bu komisyonlara seçilirken aldığı oy oranları ise şu şekildeydi: Ahmet Kadioğlu, birinci yasama dönemi içerisinde 363 oyla Tarım komisyonunda görev yaptı.²⁹⁵ İkinci Yasama döneminde 300 oyla Tarım Komisyonunda görev yaptı.²⁹⁶ Üçüncü yasama döneminde dilekçe komisyonunda görev yaptı²⁹⁷ ve bununla birlikte aldığı 289 oyla yine Tarım Komisyonunda çalıştı.²⁹⁸ Dördüncü Yasama yılında tarım komisyonuna 324 oyla seçildi²⁹⁹ ve beşinci yasama döneminde ise yine tarım komisyonuna 247 oyla seçilerek görev yaptı.³⁰⁰

Ahmet Kadioğlu, 19. Hükümete güvenoyu oylamasına da katılarak bu oylamada “evet” oyu verirken³⁰¹ 20. Hükümete güvenoyu oylamasında da “evet” oyu kullandı.³⁰²

2.2.3 Abdullah Aytemiz'in (Mehmet Aptullah Aytemiz) IX. Dönem (1950-1954) Yasama Yılları İçinde TBMM'de Aldığı Görevler

Milletvekilliği dönemlerinden önce oldukça aktif bir çalışma hayatına sahip olan Abdullah Aytemiz, 1950 Milletvekilleri genel seçimlerine katıldı ve 61.137 oy oranı ile Demokrat Partiden Maraş milletvekilliğine seçildi.³⁰³

Abdullah Aytemiz, 22 Mayıs 1950 Pazartesi günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde and içerek milletvekilliği görevine başladı.³⁰⁴ Aytemiz'in milletvekilliği seçim tutanağı ise 07 Temmuz 1950 Pazartesi günü TBMM'de onaylandı.³⁰⁵

Abdullah Aytemiz, 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM'nin yıllarında aktif olarak çalışmış bir kişi oldu. IX. Dönem de özellikle Adalet ve Dilekçe komisyonunda görev yapan Aytemiz, her yasama dönemi içerisinde aktif

²⁹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** IX. Dönem Meclis Tutanakları (1950-1954)

²⁹⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 29 Mayıs 1950, Birleşim 3, Toplantı: Olğ, s. 39

²⁹⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.2, 06 Kasım 1950, Birleşim 2, Toplantı 1, s. 29

²⁹⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.10, 09 Kasım 1951, Birleşim 2, Toplantı 2, s. 27

²⁹⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.10, 09 Kasım 1951, Birleşim 2, Toplantı 2, s. 35

²⁹⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.17, 10 Kasım 1952, Birleşim 2, Toplantı 3, s. 41

³⁰⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.25, 09 Kasım 1953, Birleşim 2, Toplantı 4, s. 39

³⁰¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 02 Haziran 1950, Birleşim 5, Toplantı: Olğ, s. 145

³⁰² **TBMM Tutanak Dergisi**, C. 6, 02 Nisan 1951, Birleşim 59, Toplantı 1, s. 127

³⁰³ Abdullah Aytemiz, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1810

³⁰⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 22 Mayıs 1950, Birleşim 1, Toplantı: Olğ, s. 4

³⁰⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 07 Temmuz 1950, Birleşim 18, Toplantı: Olğ, s. 444

bir rol üstlendi ve bu aktif faaliyetlerini değişik konularda yapmış olduğu birçok meclis konuşmalarıyla ve kanun teklifleriyle de kanıtladı.³⁰⁶

Abdullah Aytemiz aynı zamanda IX. Dönemde Maraş'tan seçilen DP vekilleri arasında yasama faaliyetleri içerisinde kanun teklifi olan tek vekil olarak da dikkat çekmekteydi. Aytemiz TBMM'nin IX. Dönemi içerisindeki beş yasama yılında ise özellikle Adalet ve Dilekçe Komisyonlarında görev yaptı ve yasama dönemleri içerisinde seçildiği komisyonlar ve oy oranları ise şu şekilde oldu.

Abdullah Aytemiz, birinci yasama dönemi içerisinde almış olduğu 362 oyla Adalet Komisyonunda görev yaptı.³⁰⁷ İkinci yasama döneminde 303 oyla Adalet Komisyonunda görev yaptı.³⁰⁸ Üçüncü yasama döneminde 291 oyla dilekçe komisyonunda görev yaptı.³⁰⁹ Dördüncü yasama döneminde 322 oyla dilekçe komisyonunda görev yaptı.³¹⁰ Beşinci yasama döneminde de yine 246 oyla dilekçe komisyonunda görev yaptı.³¹¹

Abdullah Aytemiz, 19. Hükümete güvenoyu oylamasına da katılarak bu oylamada “evet” oyu verirken³¹² 20. Hükümete güvenoyu oylamasında da “evet” oyu kullandı.³¹³

2.2.4 Mazhar Özsoy'un (Mehmet Mazhar Özsoy) IX. Dönem (1950-1954) Yasama Yılları İçinde TBMM'de Aldığı Görevler

1950 Milletvekili seçimlerine katılan Özsoy, bu seçim neticesinde 60.956 oy oranı ile Demokrat Partiden Maraş milletvekilliğine seçildi.³¹⁴

Mazhar Özsoy, 22 Mayıs 1950 Pazartesi günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde and içerek milletvekilliği görevine başladı.³¹⁵ Özsoy'un milletvekilliği seçim tutanağı ise 07 Temmuz 1950 Pazartesi günü TBMM'de onaylandı.³¹⁶

³⁰⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** IX. Dönem Meclis Tutanakları

³⁰⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 29 Mayıs 1950, Birleşim 3, Toplantı: Olğ. s. 34

³⁰⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.2, 06 Kasım 1950, Birleşim 2, Toplantı 1, s. 24

³⁰⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.10, 09 Kasım 1951, Birleşim 2, Toplantı 2, s. 31

³¹⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.17, 10 Kasım 1952, Birleşim 2, Toplantı 3, s. 37

³¹¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.25, 09 Kasım 1953, Birleşim 2, Toplantı 4, s. 36

³¹² **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 02 Haziran 1950, Birleşim 5, Toplantı: Olğ. s. 145

³¹³ **TBMM Tutanak Dergisi**, C. 6, 02 Nisan 1951, Birleşim 59, Toplantı 1, s. 127

³¹⁴ Mazhar Özsoy, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1816

³¹⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 22 Mayıs 1950, Birleşim 1, Toplantı: Olğ. s. 4

³¹⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 07 Temmuz 1950, Birleşim 18, Toplantı: Olğ. s. 444

Mazhar Özsoy, 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM'nin yasama yıllarında meclis içerisinde yaptığı konuşmalarla ve komisyonlardaki görevleri ile aktif olarak çalışan bir kişi oldu.³¹⁷

Mazhar Özsoy, Birinci yasama dönemi içerisinde öncelikle çalışma komisyonunda³¹⁸ daha sonra aldığı 363 oyla Bayındırlık Komisyonunda çalıştı.³¹⁹ İkinci yasama döneminde aldığı 303 oyla Bayındırlık Komisyonunda çalıştı.³²⁰ Üçüncü yasama döneminde aldığı 291 oyla Dilekçe Komisyonunda çalıştı.³²¹ Dördüncü yasama döneminde aldığı 321 oyla Adalet Komisyonunda çalıştı.³²² Beşinci yasama döneminde ise aldığı 251 oyla Adalet Komisyonunda çalıştı.³²³

Mazhar Özsoy, 19. Hükümete güvenoyu oylamasına da katılarak bu oylamada “evet” oyu verirken³²⁴ 20. Hükümete güvenoyu oylamasında da “evet” oyu kullandı.³²⁵

2.2.5 Nedim Ökmen'in (Mahmut Ökmen) IX. Dönem (1950-1954) Yasama Yılları İçinde TBMM'de Aldığı Görevler

IX. Dönem seçimlerine DP'den katılan Ökmen, 59.779 oy oranı ile Maraş milletvekilliğine seçildi.³²⁶ Ökmen, 22 Mayıs 1950 Pazartesi günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde and içerek milletvekilliği görevine başladı.³²⁷ Özsoy'un milletvekilliği seçim tutanağı ise 07 Temmuz 1950 Pazartesi günü TBMM'de onaylandı.³²⁸

Nedim Ökmen, 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM'nin yasama yıllarında yapmış olduğu meclis konuşmaları ve aktif olarak çalıştığı komisyonlarda önemli görevler üstlenmenin yanında üçüncü yasama yılından beşinci yasama yılına kadar da Tarım Bakanlığı görevinde bulundu.³²⁹ Ökmen'in yasama dönemleri içerisinde aldığı komisyon üyelikleri ve bu üyelikleri seçilirken aldığı oy oranları bilgisi ise şunlardı: Nedim Ökmen, birinci yasama dönemi içerisinde aldığı 361 oyla Sayıştay

³¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** IX. Dönem Meclis Tutanakları

³¹⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 29 Mayıs 1950, Birleşim 3, Toplantı: Olğ. s. 33

³¹⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 29 Mayıs 1950, Birleşim 3, Toplantı: Olğ. s. 35

³²⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.2, 06 Kasım 1950, Birleşim 2, Toplantı 1, s. 25

³²¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.10, 09 Kasım 1951, Birleşim 2, Toplantı 2, s. 31

³²² **TBMM Tutanak Dergisi**, C.17, 10 Kasım 1952, Birleşim 2, Toplantı 3, s. 35

³²³ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.25, 09 Kasım 1953, Birleşim 2, Toplantı 4, s. 33

³²⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 02 Haziran 1950, Birleşim 5, Toplantı: Olğ. s. 145

³²⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, C. 6, 02 Nisan 1951, Birleşim 59, Toplantı 1, s. 127

³²⁶ Nedim Ökmen, *Tercüme-i Hal Kâğıdı*, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1814

³²⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, C. 1, 22 Mayıs 1950, Birleşim 1, Toplantı: Olğ. s. 4

³²⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 07 Temmuz 1950, Birleşim 18, Toplantı: Olğ. s. 444

³²⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** IX.-X-XI. Dönem Meclis Tutanakları

Komisyonunda çalıştı.³³⁰ İkinci yasama dönemi içerisinde aldığı 301 oyla Bütçe Komisyonunda çalıştı.³³¹ Üçüncü yasama dönemi içerisinde Tarım Bakanlığı görevinde bulundu ve bu alana ilişkin birçok vekilin sorularına yazılı veya sözlü cevaplarda bulundu.³³² Dördüncü yasama dönemi içerisinde yine Tarım Bakanlığı görevinde bulundu ve bu alana ilişkin birçok vekilin sorularına yazılı veya sözlü cevaplarda bulundu.³³³ Beşinci yasama dönemine gelince bu dönemde Ökmen, bakanlığı görevi münasebetiyle birçok vekilin sorularına cevaplarda bulunarak yapılan ve yapılacak çalışmalara ilişkin bilgiler verdi.³³⁴

Nedim Ökmen, 19. Hükümete güvenoyu oylamasına katılmadı³³⁵ 20. Hükümete güvenoyu oylamasına katılarak “evet” oyu kullandı.³³⁶

2.2.6 Remzi Öksüz (Ökkeş Remzi Öksüz) IX. Dönem (1950-1954) Yasama Yılları İçinde TBMM’de Aldığı Görevler

Remzi Öksüz önceleri CHP vekili olmasına rağmen 1950 Seçimlerine DP adına katıldı ve 51.922 oy oranı ile Demokrat Partiden Maraş milletvekilliğine seçildi.³³⁷

22 Mayıs 1950 Pazartesi günü Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde and içerek milletvekilliği görevine başlayan³³⁸ Öksüz’ün milletvekilliği seçim tutanağı ise 10 Temmuz 1950 Pazartesi günü TBMM’de onaylandı.³³⁹

Remzi Öksüz, IX. Dönem TBMM’nin yasama yıllarında Ahmet Bozdağ ve Ahmet Kadoğlu gibi her ne kadar meclis içerisindeki yasama faaliyetlerinde konuşmaları, kanun teklifleri, takrirleri ve soru önergeleri olmasa da meclisin yasama dönemlerinde önemli görevler üstlenerek meclisin önemli komisyonlarında üyelikleri olmuş ve bu komisyonlarda çalışmıştı. Bu çalışma süresi içerisinde yasama dönemlerinde bir takım görevlerde bulunan Öksüz, özellikle IX. Dönemde sadece Ticaret Komisyonu’nda faaliyetler içerisinde oldu.³⁴⁰

Remzi Öksüz’ün 1950-1954 yılları içerisindeki yasama yıllarında çalıştığı Ticaret Komisyonu üyelikleri ve bu üyeliklerine seçilirken aldığı oy oranları ise şunlardı:

³³⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 29 Mayıs 1950, Birleşim 3, Toplantı 1, s. 39

³³¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.2, 06 Kasım 1950, Birleşim 2, Toplantı 1, s. 25

³³² **TBMM Tutanak Dergisi**, C.10, 09 Kasım 1951, Birleşim 3, Toplantı 2, s. 51-54-55-61

³³³ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.17, 10 Kasım 1952, Birleşim 4, Toplantı 3, s. 151

³³⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.25, 09 Kasım 1953, Birleşim 2, Toplantı 4, s. 91

³³⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 02 Haziran 1950, Birleşim 5, Toplantı: Olğ, s. 145

³³⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, C. 6, 02 Nisan 1951, Birleşim 59, Toplantı 1, s 127

³³⁷ Remzi Öksüz, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1815

³³⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, C. 1, 22 Mayıs 1950, Birleşim 1, Toplantı: Olğ, s. 4

³³⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 07 Temmuz 1950, Birleşim 18, Toplantı: Olğ., s. 444

³⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** IX. Dönem Meclis Tutanakları

Remzi Öksüz, birinci yasama dönemi içerisinde aldığı 365 oyla Ticaret Komisyonu'nda çalıştı.³⁴¹ İkinci yasama dönemi içerisinde aldığı 300 oyla Ticaret Komisyonu'nda çalıştı.³⁴² Üçüncü yasama dönemi içerisinde aldığı 290 oyla Ticaret Komisyonu'nda çalıştı.³⁴³ Dördüncü yasama dönemi içerisinde aldığı 324 oyla Ticaret Komisyonu'nda çalıştı.³⁴⁴ Beşinci yasama dönemi içerisinde ise aldığı 245 oyla yine Ticaret Komisyonu'nda çalıştı.³⁴⁵ Öksüz, 19. Hükümete güvenoyu oylamasına da katılarak bu oylamada “evet” oyu verirken³⁴⁶ 20. Hükümete güvenoyu oylamasına katılmadı.³⁴⁷

2.2.7 Selahattin Hüdayioğlu (Mehmet Selahattin Hüdayioğlu) IX. Dönem (1950-1954) Yasama Yılları İçinde TBMM’de Aldığı Görevler

Selahattin Hüdayioğlu IX. Dönem seçimlerine katılmış ve almış olduğu 61.226 oy oranıyla Demokrat Partiden Maraş milletvekilliğine seçilmişti.³⁴⁸ 22 Mayıs 1950 Pazartesi günü de Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde and içerek milletvekilliği görevine başladı.³⁴⁹ Hüdayioğlu’nun milletvekilliği seçim tutanağı ise 10 Temmuz 1950 Pazartesi günü TBMM’de onaylandı.³⁵⁰

Selahattin Hüdayioğlu, 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM’nin yasama yıllarında aktif olarak çalıştı ve bu çalışmalarını ise meclis içerisinde yaptığı konuşmaları ve seçilmiş olduğu komisyonlarda kanıtladı. Selahattin Hüdayioğlu, IX. Dönem de ise özellikle Dışişleri, Milli Eğitim ve Dilekçe komisyonlarında görev yaptı.³⁵¹ Hüdayioğlu 1950-1954 yılları arasını kapsayan IX. Dönemdeki beş yasama yılında ise seçildiği komisyonlar ve bu komisyonlara seçilirken aldığı oy oranları şu şekilde olmuştu: Birinci yasama dönemi içerisinde aldığı 369 oyla Dışişleri Komisyonu’nda çalıştı.³⁵² İkinci yasama dönemi içerisinde aldığı 303 oyla Bayındırlık Komisyonu’nda çalıştı.³⁵³ Üçüncü yasama dönemi içerisinde aldığı 287 oyla Meclis Hesaplarını İnceleme

³⁴¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 29 Mayıs 1950, Birleşim 3, Toplantı 1, s. 40

³⁴² **TBMM Tutanak Dergisi**, C.2, 06 Kasım 1950, Birleşim 2, Toplantı 1, s. 29

³⁴³ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.10, 09 Kasım 1951, Birleşim 2, Toplantı 2, s. 36

³⁴⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.17, 10 Kasım 1952, Birleşim 2, Toplantı 3, s. 42

³⁴⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.25, 09 Kasım 1953, Birleşim 2, Toplantı 4, s. 40

³⁴⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 02 Haziran 1950, Birleşim 5, Toplantı: Olğ, s. 145

³⁴⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, C. 6, 02 Nisan 1951, Birleşim 59, Toplantı 1, s. 127.

³⁴⁸ Selahattin Hüdayioğlu, **Tercüme-i Hal Kâğıdı**, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1812

³⁴⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 22 Mayıs 1950, Birleşim 1, Toplantı: Olğ, s. 4

³⁵⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 07 Temmuz 1950, Birleşim 18, Toplantı: Olğ., s. 444

³⁵¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** IX Dönem Meclis Tutanakları

³⁵² **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 29 Mayıs 1950, Birleşim 3, Toplantı 1, s. 36

³⁵³ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.2, 06 Kasım 1950, Birleşim 2, Toplantı 1, s. 25

Komisyonu'nda çalıştı.³⁵⁴ Dördüncü yasama dönemi içerisinde aldığı 322 oyla Dilekçe Komisyonu'nda çalıştı.³⁵⁵ Beşinci yasama dönemi içerisinde ise almış olduğu 246 oyla Dışişleri Komisyonu'nda çalıştı.³⁵⁶

Selahattin Hüdayioğlu, 19. Hükümete güvenoyu oylamasına da katılarak bu oylamada “evet” oyu verirken³⁵⁷ 20. Hükümete güvenoyu oylamasına katılmadı.³⁵⁸

2.3 IX. Dönem (1950-1954) Maraş Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleri

Türkiye, 14 Mayıs 1950 seçimlerinden sonra yeni bir döneme girdi ve bu dönem ülkedeki insanların yeni oluşan meclisten çok şey beklediği bir dönem oldu. Meclis çıkardığı kanunlarla siyasi, malî, adlî sorunlara çözmeye çalışırken, Maraş milletvekilleri de Meclis çalışmalarına katkıda bulundu.³⁵⁹ Bu milletvekillerinden özellikle Abdullah Aytemiz, Selahattin Hüdayioğlu, Mazhar Özsoy ve bu dönem içerisinde bakanlık yapan Nedim Ökmen'in yasama faaliyetlerine diğer milletvekillerinden daha fazla katıldıklarını görmekteyiz.

2.3.1 Ahmet Bozdağ'ın Meclis Faaliyetleri

IX. Dönem (1950-1954) Demokrat Parti Maraş Milletvekili olan ve 59.551 oyla DP listesinden Maraş Milletvekilliğine seçilerek, 20.05.1950 tarihinde de meclise gelen³⁶⁰ Ahmet Bozdağ, Meclisin İç Tüzüğüne göre Türkiye Büyük Millet Meclisinin IX. Döneminde (1950-1954) çeşitli komisyon üyelikleri görevleri üstlenerek yasama faaliyetlerine başladı. Vekilliği süresince ise İçişleri, Sayıştay ve Ulaştırma Komisyonlarında aktif olarak çalıştı ve bu komisyonlarda önemli görevler yaptı.

Ahmet Bozdağ, IX. Dönem boyunca Maliye Encümeni'nde çalıştı ve kamulaştırma, orman satışından özel idarelere hisse verilmesi, inhisarlar bira ve şarap fabrikalarının Orman Çiftliği'ne devri,³⁶¹ gibi önemli işler yaptı.

Ahmet Bozdağ her ne kadar yasama dönemi içerisinde kanun teklifleri, önergeleri gibi faaliyetleri olmamış olsa da komisyonlarda ve Meclisin Bütçe, Güvenoyu ve Kanun oylamalarına katılıp aktif bir vekillik yaptı. Mesela ilk yasama yılına göre daha yoğun olan

³⁵⁴ TBMM Tutanak Dergisi, C.10, 09 Kasım 1951, Birleşim 2, Toplantı 2, s. 34

³⁵⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C.17, 10 Kasım 1952, Birleşim 2, Toplantı 3, s. 37

³⁵⁶ TBMM Tutanak Dergisi, C.25, 09 Kasım 1953, Birleşim 2, Toplantı 4, s. 36

³⁵⁷ TBMM Tutanak Dergisi, C.1, 02 Haziran 1950, Birleşim 5, Toplantı: Olğ, s. 145

³⁵⁸ TBMM Tutanak Dergisi, C. 6, 02 Nisan 1951, Birleşim 59, Toplantı 1, s. 127

³⁵⁹ Büyüktolu, a.g.e., s.78

³⁶⁰ Ahmet Bozdağ, Tercüme-i Hal Kâğıdı, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1811

³⁶¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. TBMM Tutanak Dergisi IX. Dönem Meclis Tutanakları

IX. Dönem TBMM'nin 2. Yasama yılı içerisinde milletvekillerinden Ahmet Bozdağ, oylamalardaki en aktif Maraş milletvekili oldu. Kendisi 113 oylamada yer alırken sadece 86 oylamaya katılmadı ve sadece 27 oylamaya katıldı. Ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergileri incelendiğinde Ahmet Bozdağ'ın bu aktif yasama dönemi içerisindeki başarısını Meclisin yasama faaliyetlerindeki Kanun Teklifleri, Takrirleri ve Sözlü Soru ve Cevapları'nda gösteremediğini görmemek mümkün değil. Çünkü Bozdağ bu dönem içerisinde herhangi bir Kanun Teklifi, Takriri ve Sözlü Soru ve Cevabı olmadı. Bunun sebebine gelince belki de Bozdağ, yasama faaliyetlerinin içinde yer almaktansa sadece komisyon görevlerini yerine getirmeyi daha ön planda tutmuştu. Belki de Bozdağ'ın var olabileceğini düşündüğümüz yasama faaliyetleri meclisin tutanak dergileri içinde muhafaza edilemedi ya da şahsımızca elde edilemeyerek söz konusu tezimizde bir eksiklik olarak yerini aldı. Ancak yapılan araştırmalar bu dönem içerisinde Ahmet Bozdağ'ın herhangi bir yasama faaliyeti söz konusu olmadığını destekler nitelikteydi.

2.3.2 Ahmet Kadioğlu'nun (Ahmet Tahir Kadioğlu) Meclis Faaliyetleri

22 Mayıs 1950 Pazartesi günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde and içerek milletvekilliği görevine başlayan³⁶² Ahmet Kadioğlu milletvekilliği seçim tutanağının 07 Temmuz 1950 Pazartesi günü TBMM'de onaylanmasının³⁶³ ardından Meclisin İç Tüzüğüne göre çeşitli Türkiye Büyük Millet Meclisinin IX. Döneminde (1950-1954) çeşitli komisyon üyelikleri görevleri üstlenerek yasama faaliyetlerine başladı.

Ahmet Kadioğlu her ne kadar yasama dönemi içerisinde komisyonlarda ve Meclisin Bütçe, Güvenoyu ve Kanun oylamalarına katılıp aktif bir vekillik yapmış olsa da Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergileri incelendiğinde tıpkı Ahmet Bozdağ gibi herhangi bir Kanun Teklifi, Takriri ve Sözlü Soru ve Cevabı olmamıştır. Kadioğlu'nun bu durumu belki de geri planda bir siyaset sürdürme politikasında olmuş olabileceği ihtimalini güçlendirse de yasama dönemleri içerisinde bir takım görevlerde bulunması özellikle Tarım Komisyonu ve Dilekçe Komisyonu'nda aktif olması bu durumu çürütür bir nitelikte olduğunu söyleyebiliriz. Ahmet Kadioğlu'nun bu komisyon görevlendirmelerinde bulunması herhangi bir yasama faaliyeti içerisinde olmasına bir engel teşkil etmeyeceği kanısında olup, yasama faaliyetleri konusunda aktif olabileceği ve bir vekil olarak bu konuda da ön planda olması gerektiği bir gerçektir.

³⁶² TBMM Tutanak Dergisi, C. 1, 22 Mayıs 1950, Birleşim 1, Toplantı: Olğ. s. 4

³⁶³ TBMM Tutanak Dergisi, C.1, 07 Temmuz 1950, Birleşim 18, Toplantı: Olğ. s. 444

Ahmet Kadioğlu, 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM'nin yasama yıllarında yasama faaliyetlerinden ziyade bu yasama yılları içerisinde komisyonlarda ve Meclisin Bütçe, Güvenoyu ve Kanun oylamaların aktif olarak çalışmış bir kişi olmuştur demek daha doğru olsa gerek.³⁶⁴

2.3.3 Abdullah Aytemiz'in (Mehmet Aptullah Aytemiz) Meclis Faaliyetleri

IX. Dönem (1950-1954) Demokrat Parti Maraş Milletvekili olan Abdullah Bey bu dönem içerisinde gerek meclisin yasama faaliyetlerinde gerekse de yasama dönemleri içerisinde hem yapmış olduğu kanun teklifleri ve önergeleri ile hem de bu dönemler içerisindeki komisyon görevleri nedeniyle aktif bir vekil olmuştur. Abdullah Bey bu dönemde yasama faaliyetleri içerisinde ise Camiülezhher mezunlarına dair sözlü sorusu; İrtikâp ve İrtişa Melufları Hakkında ve Milli Kanunun değiştirilmesine dair de iki kanun teklifinde bulundu. Bunun yanında ise yasama faaliyetleri kapsamında ortaya konulan birçok konulara ilişkin söz aldı ve çeşitli görüşler dile getirdi.³⁶⁵

2.3.3.1 Abdullah Aytemiz'in (Mehmet Aptullah Aytemiz) Kanun Teklifleri

Abdullah Bey, İrtikâp ve irtişa melufları hakkında kanunu 28.04.1951 tarihinde Genel Meclis'in altmış dokuzuncu birleşimde gündeme getirdi. Yapılan oturumda gündeme getirilen irtikâp ve irtişa melûfları hakkındaki bu teklif ise Maraş milletvekili Abdullah Aytemiz başta olmak üzere Samsun milletvekili Muhittin Özkefeli, Kastamonu milletvekili Fahri Keçecioğlu, Ordu milletvekili Feyzi Boztepe, Kütahya milletvekili Yusuf Aysal Bey'in imzaları ile meclise sunuldu.³⁶⁶ Abdullah Bey tarafından Genel Meclis'e sunulan bu kanun teklifinin gerekçesine gelince bu şu şekilde ifade edildi:

Abdullah Bey, ceza mevzuatınca, suçlu kimselerin yeterli delil olmadığı gerekçesiyle mahkûm edilemediğini bu nedenle de adalet camiasının sarsıldığını ve kamu vicdanının rahatsız olduğunu belirtti.³⁶⁷ Rüşvet alan ve rüşvet verenlerin de bu nedenlerle genellikle cezasız kaldığını ifade eden Abdullah Bey, bu kimselerin gayri meşru tutumlarını önlemek amacıyla konuya ilişkin bir kanun tasarısı teklif etmeyi bir milletvekili olarak görev bildiğini dile getirdi. Bu kanun tasarısı ile rüşvet ve hırsızlığı alışkanlık haline getirenlere meslekten uzaklaştırma, teşhir edilme gibi ağır ve caydırıcı cezalar verilerek adalet sistemine karşı

³⁶⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** IX. Dönem Meclis Tutanakları

³⁶⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** IX. Dönem Meclis Tutanakları

³⁶⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.6, 02 Nisan 1951, Birleşim 69, Toplantı 1, s. 340

³⁶⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.6, 02 Nisan 1951, Birleşim 9, Toplantı 1, s. 341

ortaya çıkan huzursuzluk ve güvensizliğin önlenebileceğini düşündüğünü belirtti. Bu kanun teklifine göre; kamuoyunca rüşvet ve hırsızlık suçunu işlediğine kesin olarak kanaat getirilen kişiler Başbakanın başkanlığı altında üç kişiden oluşacak haysiyet divanı tarafından istifaya davet edilecek, istifaya davet edilen kişiler bir ay içerisinde çekilmedikleri takdirde kendiliğinden istifa edilmiş sayılacaklardı.³⁶⁸

Abdullah Bey'in bu dönemde irtikâp ve irtişa melufları hakkında meclise sunmuş olduğu ve 28.04.1951 tarihinde Genel Meclis'in altmış dokuzuncu birleşimde gündeme getirilmiş olan bu kanun teklifi 24.11.1952 tarihinde İçişleri Komisyonuna ve ardından Adalet Komisyonuna sevk edildi. Abdullah Bey'in bu kanun teklifi ise yargılanmaksızın, müdafaasız bir memurun cezalandırılmasını talep etmesinin hukuk prensiplerine ve anayasaya aykırı olduğu gerekçe gösterilerek İçişleri Komisyonu ve Adalet Komisyonu tarafından reddine karar verildi. Aynı kanun teklifi Abdullah Bey tarafından 01.08.1953 yılında 99. bileşim sekizinci toplantıda tekrar gündeme geldi ancak yine reddedildi.³⁶⁹

Abdullah Bey'in bu dönemde yaptığı bir diğer kanun teklifi ise “Milli Korunma Kanununun 30. Maddesinin Kaldırılmasına ve Bu Kanun Yerine İkame Edilecek Hükümlere Dair Kanun Teklifi” oldu. Bu kanun teklifi ise 26.12.1952 tarihinde Genel Meclis'in yirmi ikinci birleşiminde gündeme geldi. Yapılan oturumda gündeme getirilen “Milli Korunma Kanununun 30. Maddesinin Kaldırılmasına ve Bu Kanun Yerine İkame Edilecek Hükümlere Dair Kanun Teklifi” ise Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu, Amasya Milletvekili İsmet Olgaç, Samsun Milletvekili Hasan Fehmi Ustaoglu ve 5 arkadaşı ile Maraş Milletvekili Abdullah Aytemiz'in, imzaları ile gündeme alındı.³⁷⁰

Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu, Amasya Milletvekili İsmet Olgaç, Samsun Milletvekili Hasan Fehmi Ustaoglu ve 5 arkadaşı ile Maraş Milletvekili Abdullah Aytemiz'in, imzaları ile gündeme alınan “Milli Korunma Kanununun 30. Maddesinin Kaldırılmasına ve Bu Kanun Yerine İkame Edilecek Hükümlere Dair Kanun Teklifi” 12 Ocak 1953 tarihinde Genel Meclis'in yirmi altıncı birleşiminde tekrar gündeme geldi.³⁷¹ Bu toplantıda konuya ilişkin ise Siirt Milletvekili şu konuşmayı yaptı:

“Muhterem arkadaşlar; benzeniz bu tasarının öncelikle ve ivedilikle görüşülmesi teklifinin aleyhinde konuşacağım. (Bravo sesleri) Zira bâzı kanunlar vardır ki, bunlar çok şümüllü ve bütün memleket halkını ilgilendirmektedir. Bilhassa Millî Korunma Kanununun 30 ncu maddesine mütaallik bulunan bu kanun teklifi aylardır, hattâ bir

³⁶⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.6, 02 Nisan 1951, Birleşim 9, Toplantı 1, s. 340-345

³⁶⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.6, 01 Ağustos 1951, Birleşim 9, Toplantı 1, s. 345

³⁷⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.18, 26 Aralık 1952, Birleşim 22, Toplantı 3, s. 431-432

³⁷¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.19, 12 Ocak 1953, Birleşim 26, Toplantı 3, s. 143

senedir üzerinde uğraşılan ve çok önemli olan ve her milletvekilinin üzerinde konuşmak istediği bir mevzudur. Bu itibarla bunun öncelikle görüşülmesine başlayacak olursak gündemdeki diğer bütün kanunlar tehir edileceği ve günlerce bizi uğraştıracak cihetle bütçeye yetişmesi lâzım gelen teklif ve tasarılar bir neticeye bağlanamayacaktır. İvediliğe gelince; çok ehemmiyetli olan kanunlarda daima ivedilik aleyhinde bulunacağımı arz ederim. (Devamla) Öncelik kabul edilecek olursa ivedilik aleyhinde ikinci defa konuşmamak için onun da aleyhinde bulunduğumu bu vesile ile ifade ediyorum.”³⁷²

Bu konuşmanın ardından komisyon raporundaki öncelik teklifi oylamaya sunuldu ve bu teklifin öncelikle görüşülmesi reddedildi.³⁷³ “Milli Korunma Kanununun 30. Maddesinin Kaldırılmasına ve Bu Kanun Yerine İkame Edilecek Hükümlere Dair Kanun Teklifi” 02 Şubat 1953 tarihinde Genel Meclis’in otuz altıncı birleşiminde tekrar gündeme geldi ve bu toplantıda konuya ilişkin 21 vekil konuşmalarda bulundu.³⁷⁴ Yapılan konuşmaların ardından ise ilgili kanun vakit yetmediği gerekçesiyle birleşim kapatıldı.³⁷⁵ “Milli Korunma Kanununun 30. Maddesinin Kaldırılmasına ve Bu Kanun Yerine İkame Edilecek Hükümlere Dair Kanun Teklifi” 23 Mart 1953 tarihinde Genel Meclis’in elli yedinci birleşiminde tekrar gündeme geldi ancak meclis reisi “Milli Korunma Kanununun tadiline dair olan lâyiha’nın müzakeresi icap ediyorsa da, komisyondan henüz gelmediği için müzakeresine imkân yoktur. Mütaakıp maddeleri de, ilgili Vekiller bulunmadığından, bir defaya mahsus olmak üzere tehir edildiğini ve 25 Mart 1953 Çarşamba günü saat 15 te toplanılmak üzere birleşime son verdiğini belirtti.”³⁷⁶ “Milli Korunma Kanununun 30. Maddesinin Kaldırılmasına ve Bu Kanun Yerine İkame Edilecek Hükümlere Dair Kanun Teklifi” 04 Mayıs 1953 tarihinde Genel Meclis’in yetmiş altıncı birleşiminde tekrar gündeme geldi ve Millî Korunma Kanununun tadili hakkındaki teklifin müzakeresi kabul edildi.³⁷⁷ Yapılan müzakereler neticesinde Millî Korunma Kanununun 30. maddesi meskenlerden gayrı yerlerde 01 Ocak 1955 ve meskenlerde 01 Haziran 1955 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırıldı.³⁷⁸

2.3.3.2 Abdullah Aytemiz’in (Mehmet Aptullah Aytemiz) Önergeleri

Abdullah Aytemiz’in “Din Adamı Yetiştirmek Üzere Mısır’daki Camiülezher’e Ne İçin Talebe Gönderilmediğine, Gitmiş Olanların Durumu ile Hükümetin Alâkadar Olmadığına

³⁷² TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 12 Ocak 1953, Birleşim 26, Toplantı 3, s. 143-144

³⁷³ TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 12 Ocak 1953, Birleşim 26, Toplantı 3, s. 144

³⁷⁴ TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 02 Şubat 1953, Birleşim 36, Toplantı 3, s.32

³⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 02 Şubat 1953, Birleşim 36, Toplantı 3, s. 43

³⁷⁶ TBMM Tutanak Dergisi, C.21, 23 Mart 1953, Birleşim 57, Toplantı 3, s. 26

³⁷⁷ TBMM Tutanak Dergisi, C.22, 04 Mayıs 1953, Birleşim 76, Toplantı 3, s. 4-5

³⁷⁸ TBMM Tutanak Dergisi, C.22, 04 Mayıs 1953, Birleşim 76, Toplantı 3, s. 21

ve Bu İlim Müessesesinden Mezun Olanlara Ne Gibi Haklar Tanındığına Dair Sözlü Soru Önergesi” 19.11.1952 tarihinde Genel Meclis’in altıncı birleşiminde gerçekleşti.³⁷⁹

Söz konusu konuya ilişkin söz alan Aytemiz öncelikle bu önergeyi neden verdiğini söyleyerek halkın bu konu üzerinde yaşamış olduğu mağduriyetleri dile getirdi. Aytemiz, bu önergesinde ise dönemin Milli eğitim Bakanı Tevfik İleri’ye İmam ve Hatip mekteplerinde ve İlahiyat Fakültelerinde yetişen talebelerin aldığı eğitimi yeterli görmediğini belirterek; din adamı yetiştirmek için en az altı yedi senelik bir eğitim alınması gerektiğini ifade etti. Ardından ise, İslam âleminde ilim irfan ocağı olarak addedilen Camiülezher Üniversitesi’nde eğitim almak isteyen vatandaşa neden bir kolaylık sağlanmadığını ve hatta söz konusu üniversiteden mezun olanların, ihtiyaç olduğu halde neden dini müesseselerde istihdam edilmediğini sözlü soru olarak beyan etti. Aytemiz bu önergesinde Tevfik İleri’ye şunları söyledi.

“...Hariçten neden istiane ediyoruz? Bizde Hukuk, Tıp fakülteleri yok mudur? Buna rağmen her sene dışarıya pek çok insan gönderip tıp ve hukuk tahsil ettirmiyor muyuz? Bu, memleket için faydalı olmamakta mıdır? Bu yetişmezmiş gibi Alman hukukçularından Hirş'in senelerden beri bu memlekette çalıştırılıp talebe yetiştirmesinden faydalanmakta değil miyiz? Tıp bahsinde en yüksek Alman tabipleri memleket hastane ve fakültelerinde çalışmamakta mıdır? O halde din ihtiyacı bu memleket için hukuk ve tıp ihtiyacından daha mı az ehemmiyetlidir? Bihaenaleyh aynı ihtiyaç, aynı zarurettir. Mademki bugün din âlimleri memlekette kalmamıştır, behemehal bunun çaresine bakmak lâzımdır. Talebe mi göndermek lâzımdır? Gönderilmelidir. Demiyorum ki ecnebi memleketlerden din adamları getirilsin, hayır efendim. Kendi memleketimizden adamlar gönderelim, gitmek isteyenlerin işini kolaylaştıralım. Kaçak olarak gitmiş olanların içinde bugün âlim olanlar vardır, onlardan istifade edelim, diyorum. Efendim, bizdeki İlahiyat Fakültesi... Evet bir İlahiyat Fakültesi vardır. Fakat bunun tahsil müddeti dört senedir. Talebe oraya girdiği andan itibaren dinin alfabesinden başlar. Camiülezher'in programını tetkik ettim, üç devreye ayrılıyor, iptidai, orta, yüksek. Orada din derslerinden başka iki ecnebi lisan ve coğrafya, hesap ve hendese dahi okutulmaktadır. Bizim İlahiyat Fakültesinden çıkan bir adam nihayet nihayet din âlimi olamaz, belki bir din âlimi namzedi olabilir kanaatini taşıyordum. Fakat fakülte talebelerinden ikisiyle temasa geldim, kendilerine bazı şeyler sordum, anladım ki, bu fakültelerden çıkacaklar Camiül-Ezher Lisesine değil, ilk mektebine muadil bir tahsil görmüş olacaklardır. Müsaade buyurun, tahsil itibariyle tavzih edeyim. Bizim ilahiyat Fakültesinden çıkanlar bu işin mütahassısı olmaktan çok uzaktır. Bugün müftü ve vaiz olanların onda dokuzu 60 yaşını geçmiş insanlardır. Ahirete müteveccih adamlardır. Bunların yerini İlahiyat Fakültesinden çıkacak olanlar dolduramayacaktır. Kendi kendimizi aldatmıyalım. Bu fakülte talebesinden birini yokladım. Her hangi âyet ve hadise mâna veremediklerini gördüm. Buradan çıkacak talebeden istifade imkânı yoktur. Bu malûmatı aldıktan sonra, Camiül - Ezher'in orta kısmına muadil derken meğer ilk devresinde çıkan talebe derecesinde olduğunu anladım. Binaenaleyh, bu vaziyette memleket uzun müddet âlimsiz kalacaktır. Arkadaşlar, hakiki, asri, medeni ve fennî din âlimleri yetiştirmeliyiz. Böyle olursa yer yer duyulan ve görülen irticai hareketler ve hurafeler önlenmiş olur. Binaenaleyh böyle tehditle ve tazyikle, mahkûmiyet kararı vermekle bunun önüne geçemeyiz. Ama fakülte

³⁷⁹ TBMM Tutanak Dergisi, C.17, 19 Kasım 1952, Birleşim 17, Toplantı 3, s. 195

her veçhile kendisine itimat edilen din âlimi yetiştirirse derhal tesirini gösterir. Binaenaleyh her meslekte olduğu gibi dinde de behemahal yüksek âlimlere ihtiyaç vardır. Bunları temin etmek neye mütevakıfısa, onu yapmalıdır. Demokrat Parti bütün taahhüdatnı sırasıyla yerine getirdi. Yalnız bu kaldı. Bu dini ihmal ettiği takdirde önümüzdeki seçimde bu millete karşı ne diyeceğiz.”³⁸⁰

Abdullah Aytemiz’in bu konuşmasının ardından ise söz alan dönemin Milli eğitim Bakanı Tevfik İleri, açılmış bulunan imam ve hatip okullarında eğitim vermek üzere ülkenin yetişkin din adamlarının seçilerek bu okullarda görevlendirildiğini ayrıca imam hatip okullarına din dersleri okutacak daha kaliteli elemanlar yetiştirilmesi için İlahiyat Fakültesi ile anlaşma yapıldığını ifade etti. Okutulan dersler ve eğitim kadrosuyla gelişmekte olan Ankara İlahiyat Fakültesinin yakın gelecekte ülkenin din adamı ihtiyacını karşılayacağını altını çizdi.³⁸¹

Abdullah Aytemiz’in bu önergesinde ise özellikle adeta CHP iktidarı dönemine bir eleştirisi söz konusu olmuştur diyebiliriz. Çünkü mevcut konu üzerinden hicvettiği tek unsur konunun millet nazarında yarattığı bir huzursuzluktan ziyade CHP’nin eleştirisi niteliğini taşımaktaydı. Bu durum ise verilen önergenin önemini geri plana iterek adeta CHP iktidarını eleştirir izleniminin olmasına neden olmuştur.

2.3.3.3 Abdullah Aytemiz’in (Mehmet Aptullah Aytemiz) Meclis Konuşmaları

Yozgat Milletvekili Yusuf Karşoğlu’nun, İçtüzüğü’nün 53 ncü maddesinin yorumu hakkında önergesi ve Anayasa Komisyonu raporu 01.06.1951 tarihinde Genel Meclis’in seksen dördüncü birleşiminde görüşülmeye alındı.³⁸² Söz konusu raporun görüşülmeye alınmasının ardından başkan, raporun tümü hakkında söz almak isteyenlerin olup olmadığını bildirdi. Bunun üzerine önce Bursa Milletvekili Raif Aybar söz aldı³⁸³ ve daha sonra da Maraş Milletvekili Abdullah Aytemiz söz alarak şu konuşmayı yaptı:

“Muhterem arkadaşlar, Raif Aybar gibi hatip bir zatı dinledikten sonra benim sözlerim sizleri sıkacaktır, tahammül tavsiye ve rica ederim. Evveleminde Makamı Riyasetten bir temennide bulunacağım: Biliyorsunuz ki, Meclise gelmiş ve birikmiş ve yılanmış işleri çıkarmak temizlemek için Yüksek Meclis 1 ve 2 numaralı Dilekçe Komisyonlarını kurarak bunları daimî Dilekçe Komisyonunun yardımına vermiştir. Bu üç komisyon faaliyete geçtikten sonra aralarında esaslı ve mühim farklar hâsıl olmuş, ihtilâflar baş göstermiştir. Bilhassa huzuruza gelen bu işten daha ehemmiyetli ve buna takaddüm edecek daha bir mevzu da vardır ve bu bilâhara halledilmesi pek zaruri olan bir meseledir, vazife meselesidir. Kararların mutlak surette cetvele ithal edilmesi lâzım mı meselesi, tâli bir meseledir ki bugün huzuruza gelen mesele de budur...”

³⁸⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.17, 19 Kasım 1952, Birleşim 17, Toplantı 3, s. 217-218-219-221-222

³⁸¹ Asutay, **a.g.t.**, s.31

³⁸² **TBMM Tutanak Dergisi**, C.8, 01 Haziran 1951, Birleşim 84, Toplantı 1, s. 2

³⁸³ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.8, 01 Haziran 1951, Birleşim 84, Toplantı 1, s. 20

Abdullah Aytemiz bu konuşmasında komisyonlar arasında farklı işlerin yapıldığını bunun ise özellikle daimi komisyon ile 2 numaralı komisyon arasında olduğunu dile getirmiştir. Aytemiz, 2 numaralı komisyon gelen müracaatları vazifesi gereği yerine getirirken işin kendisinin başkanı bulunduğu 1 numaralı komisyonun ise bunu vazife olarak görmediğini ve kabul etmediğini söylemiştir. Bunun sebebinin ise komisyonlar arasındaki ihtilaftan ileri geldiğini sonucunun ise vatandaşlar arasında farklı değerlendirileceğini anlatmaya çalışmıştır. Aytemiz bu olumsuzluğun önüne geçmek için ise Yüksek Başkanlığın yetkilerini kullanarak belki bu komisyonlar arasındaki ihtilâfları Meclise yansıtarak ihtilafı ortadan kaldırabileceğini düşünmüştür. Aytemiz bu konuşmasıyla belki de kendisinin başkanı olduğu 1 numaralı Komisyonun durumunu meclise yansıtarak bu komisyonların görev ve sorumluluklarının bilincinde olduğunu ve bu görevin onların bir vazifesi olduğunu hissettirmek istemiştir. Aytemiz bu konuşmasına dayanak noktası olarak da Tüzüğü'nün 28'inci maddesi'ne atıfta bulunarak şunları söylemiştir; “Bu maddede, mütaaddit komisyonlar arasında ihtilâf hâsıl olduğu takdirde bu anlaşmazlığın Başkanlığın müdahalesi ile Heyeti Umumîyeye intikal ettirilmesi ve orada halli icab eder denilmektedir.”

Abdullah Aytemiz daha sonra ise bir numaralı komisyonla daimî komisyon arasında fark olmadığını belirterek iki numaralı komisyonla Daimî Komisyon arasında ihtilâf olduğunu, iki numaralı komisyon bütün kararları cetvele geçirirken Daimî Komisyon ve bir numaralı geçici komisyon ise kararların mahiyetini dikkate aldığını belirtmiştir. Aytemiz devamında ise Dilekçe Komisyonunun da vazifesini işin mahiyetine göre yapacağını söylemiştir. Aytemiz kısaca dilekçe komisyonlarının bir kısmının hiç karar almaksızın, bir kısmının karar alıp cetvelde göstermeksizin farklı işlem yaptığını söylemiş; daktilo yazmanın, kâğıtlar sarf edildiğinin üzerinde durarak bu şekilde bütün emeklerin ve masrafların heder olacağını belirterek bu israfa ve kırtasiyeciliğe son verilmesi gerektiğini bu işlerin kesinlikle cetvele giremeyeceğini belirtmiştir.

Abdullah Aytemiz bu noktaya bir nevi emek ve ekonomik kayıp olarak bakmıştır diyebiliriz. Bu konuda ise;“... Ne israf olunacak vaktimiz vardır, ne emeğimiz ve ne de kâğıdımız vardır.” demiştir. Bunun yanında Komisyonların biraz da tercübe ve bilgisine güvenmek, onlara takdir hakkı tanımak gerektiğini, Meclisi ilgilendirmeyen işlerde de Meclisi işgal etmemek gerektiğini belirtmiştir. Bu sözlerini ise şu konuşmasıyla desteklemiştir;

“Binaenaleyh, Anayasa Komisyonunun, bütün kararların cetvele ithali hakkında edindiği kanaatin mesnedi, 57 nci maddedeki : (Verdiği karar ne olursa olsun) sözüdür. Mademki mahiyeti ne olursa olsun, madem ki komisyondan çıkmıştır, komisyondan

çıkan kararın, bu idareye göre behemehal cetvele ithali lâzımdır. Biz, böyle düşünmedik, hayır...³⁸⁴

Abdullah Aytemiz'in bu konuşmasının ardından Meclis Başkanı şu konuşmayı yapmıştır:

“Efendim, arkadaşımızın Başkanlık Divanından yaptığı temenniye küçük bir maruzatla tavzih etmek isterim. Dediler ki: İki komisyon arasında bir ihtilâf olursa 28 nci maddenin hükmüne göre yüksek Heyete sevk edilir ve heyet karar verir. Arkadaşlar; bir defa, Başkanlık Divanına böyle bir ihtilâf olduğu bildirilmemiştir. 28nci madde arkadaşımızın anladığı gibi bir hüküm ifade etmemektedir. Bu tek hâdisе üzerinde iki komisyon arasındaki bir ihtilâfın Yüksek Heyetiniz tarafından bir karara bağlanması mahiyetindedir. Hâlbuki kendilerinin zikrettiği hususlar, Yüksek Heyetinizin vazifelendirdiği ve sizler namınıza ayrı ayrı vazife gören iki geçici komisyonla bir Ana komisyonun ayrı ayrı meselelerde müstakil hâdiselerin kararlarına ait bulunmaktadır. Binaenaleyh esasen bu mevzuda ihtilâf diye bir şey mevzuu bahis olamaz. Sadece her komisyon kendi kanaatlerine göre böyle bir ihtilâf görürlerse elbette ki Milletvekili sıfatıyla hâdiseyi, Yüksek Heyete sevk ederler. Heyeti umumiye ona göre bir karar verir. Ve neticeye bağlar...³⁸⁵

Abdullah Aytemiz'in bu konuşmasının ardından ise Konya Milletvekili Ümran Nazîf Yiğiter söz almış ve şu konuşmayı yapmıştır:

“Muhterem arkadaşlar, rapor hakkında söz alan arkadaşlarımız, komisyon raporuna muhalefetlerini bildirdiler. Bendeniz tam aksi fikirde bulunduğum ve rapor lehinde söz almak mecburiyetinde kaldım.” diyerek “...anlıyoruz ki, mevcut olan dilekçe komisyonlarının bir kısmı hiç karar almaksızın, bir kısmı karar alıp cetvelde göstermeksizin üç komisyon üç türlü ayrı muameleye tevessül edegelmiştir... Arkadaşlar, Dilekçe Komisyonuna gelen işler, her zaman şerbetçinin kaybettiği alat ve edevat gibi basit vakalar değildir. Bize gelen müracaatlar, şikâyet yoluyla yani Anayasanın 82 nci maddesine göre veya diğer bir maddesine göre vâkı olacaktır. Fakat bunların verilen misal gibi her zaman alelade olup olmadığını, onun umumi heyette görüşülüp görüşülmiyeceğini biz ancak karar cetveline ithali halinde muttali olabileceğiz. Bu itibarla, basit vakadır diye veya basit vakada olsa her hangi bir müracaatı biz cetvelde de görmeden tefrik edemeyiz. ... Bendeniz Yüksek Mecliste ekseriyet de görememekteyim. Başkanın nazarlarına bu ciheti arz ederek sözlerime son veriyorum. Bu mevzuu Meclisin ekseriyet olduğu bir zamanda konuşursak daha faydalı olur.”³⁸⁶

Konya Milletvekili Ümran Nazîf Yiğiter'in bu konuşmasının ardından ise Meclis Başkanı “Arkadaşımız haklıdır. Şimdi saydık, ekseriyetin bulunmadığı anlaşıldı. Binaenaleyh, 4.VI.1951 Pazartesi günü saat 15 te toplanmak üzere Birleşime son veriyorum.”³⁸⁷ diyerek birleşimi sonlandırdı. Söz konusu konu 4.VI.1951 Pazartesi günü Genel Meclis'in seksen dokuzuncu birleşiminde görüşmeye alınmıştır.³⁸⁸ Bu birleşimde ise Yozgat Milletvekili söz almış ve konuya ilişkin şu konuşmayı yapmıştır;

³⁸⁴ TBMM Tutanak Dergisi, C.8, 01 Haziran 1951, Birleşim 84, Toplantı 1, s. 26

³⁸⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C.8, 01 Haziran 1951, Birleşim 84, Toplantı 1, s. 26

³⁸⁶ TBMM Tutanak Dergisi, C.8, 01 Haziran 1951, Birleşim 84, Toplantı 1, s. 27-28

³⁸⁷ TBMM Tutanak Dergisi, C.8, 01 Haziran 1951, Birleşim 84, Toplantı 1, s. 28

³⁸⁸ TBMM Tutanak Dergisi, C.8, 04 Haziran 1951, Birleşim 89, Toplantı 1, s. 36

“...İç tüzüğün 53. Maddesini açıklayarak İçtüzüğün 53 ncü maddesinin ilk fıkrasında yazılı olduğu üzere ilkin Hükümete, Danıştaya, mahkemelere ve Sayıştaya verilmesi gereken dilekçeler hakkında karar vermeye ve karar verilmeyince tabiatıyla cetvel yapmaya, Bakanlara ve Milletvekillerine dağıtmaya mahal yoktur diyorlar. Bu görüş Anayasa İçtüzük hükümlerine ve Yüksek Meclisin ve Meclis adına hareket eden geçmiş yıllardaki Dilekçe Komisyonlarının 30 senelik anlayış ve kararlarına aykırıdır. Aynı zamanda kanaatimce Yüksek Meclisin umumi murakabesini de zedelemektedir. Anayasa Komisyonu tem bizim kanaatimize uygun olarak tanzim eylediği raporunda çok güzel bir surette kanun ve tüzük maddelerini sıralamış ve neticede Dilekçe Komisyonuna havale ve tevdi olunan bütün dilekçeler hakkında mahiyetleri ne olursa olsun tefrik yapılmaksızın komisyonca bir karar verilmesi ve bu kararların da haftalık cetvellerine ithal edilmesi icabedeceğini ve esasen komisyon tetkikatını Meclis namına yapmakta olup verdiği kararın ve yaptığı işlemin Meclis kararı mahiyetini alabilmesi için bir ay içinde itiraz edilmeyerek kesinleşmiş olmasına mütevakıf, olduğunu bildirmiştir. Ve haklı olarak da 53 ncü maddenin diğer maddelerle birlikte mütalâa olunduğu takdirde komisyonca ne suretle muamele yapılması icab edeceği açıkça anlaşılmakta bulunmuş olduğundan yoruma mahal olmadığını bildirmiştir. Hattâ bendeniz diyebilirim ki, 53 ncü madde, diğer maddelerle birlikte mütalâa olunmaksızın tek başına göz önüne alındığı takdirde bile bu maddenin her dilekçe hakkında ait olduğu bakanlıklardan cevabı alındıktan sonra gündeme alınacağı vazifelilik, vazifesizlik, müspet, menfi bir karar verileceği sarahaten anlaşılmaktadır...” diyerek raporun kabulünü dilemiştir.

Daha sonra başkan söz alarak şu konuşmayı yapmıştır;

“Yusuf Karşıoğlu'nun İçtüzüğün 53 ncü maddesinin yorumu hakkında önergesi ve Anayasa Komisyonu raporu hakkında iki birleşimdir mütaaddit arkadaşlar leh ve aleyhte konuştular vaziyet tavazzuh ettiğinden müzakere kâfidir. Raporun oya arz edilmesini teklif ediyorum. Müzakerenin yeterliğine dair önergeyi reynize arz ediyorum: Kabul edenler.. Etmiyenler.. Kabul edilmiştir. I Anayasa Komisyonu raporunu oyunuza arz ediyorum: Kabul edenler.. Etmiyenler.. (Ekseriyet yok sesleri) Rapor kabul edilmiştir.³⁸⁹

Adana'da Oturan Tunus Mültecilerinden Salih Kaya ve 34 Arkadaşı Hakkında 1 Nolu Geçici Dilekçe Komisyonu Kararı Münasebetiyle yapılan konuşma 13.06.1951 tarihinde Genel Meclis'in seksen dokuzuncu birleşiminde görüşmeye alınmıştır.³⁹⁰ Söz konusu raporun görüşülmeye alınmasının ardından başkan, raporu okutmuş ve daha sonra rapor hakkında söz almak isteyenlerin olup olmadığını bildirmiştir. Bunun üzerine önce Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlu söz almış³⁹¹ ve daha sonra da Maraş Milletvekili Abdullah Aytemiz söz alarak şu konuşmayı yapmıştır: “Efendim, başkanı bulunduğum bir numaralı Geçici Dilekçe Komisyonu kararını müdafaa için kürsüye gelmiş bulunuyorum.” diye konuşmasına başlamıştır. Abdullah Aytemiz daha sonra konuşmasına kendisinin ikinci geçici komisyonun teşkilinden sonra bir numaralı komisyona seçildiğini ve burada başkan olarak bulunduğunu söylemiş ve vazife hususunda, kendisine büyük bir gayret düştüğünü söylemiştir. Bunun için

³⁸⁹ TBMM Tutanak Dergisi, C.8, 04 Haziran 1951, Birleşim 89, Toplantı 1, 37-40

³⁹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, C.8, 13 Haziran 1951, Birleşim 89, Toplantı 1, 195

³⁹¹ TBMM Tutanak Dergisi, C.8, 13 Haziran 1951, Birleşim 89, Toplantı 1, 195-196

Büyük Meclisin vazifesinin nelerden ibaret olduğunu, gelen hangi işlere bakabileceğini, hangi işlere bakamayacağını araştırmış ve bulunduğu meslekten (Avukat) aldığı tecrübe ile bunu öğrenmiştir. Abdullah Aytemiz Tunus Mültecileri'nin mevcut durumlarına ilişkin komisyon'un kararlarını şu şekilde açıklamıştır;

“... Komisyona Başkanlıktan muhavvel olan dilekçedeki istekler şunlardan ibarettir. Sırasıyla arz ediyorum. Bu vatandaşlar Tunus muhacirlerindendir, Adana'nın Fransız'lar tarafından işgali sırasında Sinan Paşa'nın refakatide Mücadelei Milliye'ye iştirak etmişler, savaşmışlar. Şu halde hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisine istihkak kesbetmişler ve kendilerine maaş tahsis edilmekle beraber münasip her hangi bir yere iskânları da lâzım. Bu yapılmamış. Müracaat etmişler, menfi cevap almışlar, sebebi; kanunu mahsusunda, zannederim 2510 numaralı İskân Kanununun ikinci maddesinin C fıkrasında iki yıl müddet tâyin edilmiş, bu müddet zarfında müracaat edenlerin dilekleri is'af edilir, bu müddeti geçirenlerin istekleri kabul edilmez. Bu vatandaşlar iki seneyi geçirmişler. Fakat bunlar esbabı mucibe olarak, bizim isteğimiz reddedildi ama ortada mücbir sebep vardı. O da bu müracaat müddeti mücahede ve vatani hizmetler ifası zamanına rastgeldi. Binaenaleyh mücbir sebeplerden dolayı bu iki yıl müddetin geçmesini nazara almamak lâzımdır, münasip yerlere iskânlarımız iktiza eder diye talepte bulunuyor. Biz komisyonda düşündük, bu talep karşısında komisyon ne yapacak, ne gibi bir karar verecek. Mademki yapılan muamele idari bir muameledir, idari muameleye karşı bir itiraz yapılmışsa onun kanuni yolu var. O da Devlet Şûrasının deavi dairesine müracaat etmektir. Eğer mücbir sebeplerden dolayı müracaat edememiş ise bu sebebi Devlet Şûrası belki kabul edebilir. Böyle idari mahiyeti haiz olan bir işin mercii Devlet Şûrası iken Yüksek Meclisin Dilekçe Komisyonu ne yapabilir? Ve ne yolda bir karar ittihazına imkân vardır? Bundan dolayı bu talebi şayanı kabul görmedik ve bir işlem yapılmasına mahal olmadığı beyaniyle reddettik. Çünkü el koyamazdık. El koymak demek haklı ise hakkını vermek, hak görmediği takdirde talebi reddetmek demektir. Hâlbuki vazife bakımından esasen vaziyet edemezdik. Binaenaleyh Devlet Şûrasına gitmek hakkı mahfuzdur. İkinci dilekleri şudur: Eğer iskânımıza imkân yoksa Çiftçileri Topraklandırma Kanununa göre maişetimizi temine kâfi bize arazi veriniz. Bu istek karşısında dedik ki, bulundukları mıntakadâ, Adana'da arazi tevzi komisyonu teşekkül etmişse ve faaliyete geçmişse oraya müracaat etmek lâzımdır. Müracaatınız tatmin edilmezse gene mafevk idari bir merci olmak itibariyle Devlet Şûrasına başvurmanız lâzımdır, dedik. Bu dahi Meclise gelmez ve Dilekçe Komisyonunda bir mevki almaz. Bunun hakkında da bir muamele yapılmasına vazife bakımından imkân olmadığı için, bunu da böylece cevaplandırdık. Üçüncüsü, iskânım mümkün değilse, arazi vermek de gayrimümkün ise, hiç olmazsa bana, Milli Mücadeleye iştirak etmiş bir adam sıfatıyla hidematı vataniye tertibinden bir maaş bağlayın, diyor. Bu dileğini de dinlemedik. Dinlemek lazımsa neticede bir karar vermek de tabîi lâzımdır. Bu vaziyette komisyon ne yapabilirdi? Hidematı vataniye tertibinden maaş bağlamak malûmu âliniz kanun işidir. Kanun teklifi de Anayasanın 15 nci maddesi mucibince milletvekillerine veya Bakanlar Kuruluna aittir, Dilekçe Komisyonu kanun teklif etmek hakkını haiz değildir. Hulâsa bu üç isteğinden hiç birisine el koyarak bu adamların derdine şifa olmak imkânını görmediğimizden kısmen kazai mercie ait olması itibariyle bu yolu gösterdik, kısmen de Tevzii Arazi Komisyonuna başvurmasını tavsiye ettik. Maaş tahsisi meselesi de; kanun yapmak hak ve salâhiyeti komisyona ait olmadığı için her hangi bir milletvekilinin veya Vekiller Kurulunun bir teklif yapması lâzım gelmektedir. Binaenaleyh her üç talep hakkında da birşey yapamıyarak ve dileği üzerinde bir işlem yapılmasına imkân olmadığına karar vermek suretiyle cevaplandırdık. ... Her üç mesele hakkında komisyonlar arasında ihtilâf yoktur. Her üç komisyon da bu gibi meselelere arzettiğim gibi cevap ve karar vermektedir. Binaenaleyh mâruzâtım bundan ibarettir.³⁹²

³⁹² TBMM Tutanak Dergisi, C.8, 13 Haziran 1951, Birleşim 89, Toplantı 1, 195-196-197-198

Abdullah Aytemiz ardından ise konuşmasına şu şekilde devam etmiştir.

“...Anayasanın 82 nci maddesi ile İttüzüğün 50 nci maddesini muhtelit, mümteziç bir halde mütalâa edersek, âmme ile ilgili kanunlara, tüzüklere muhalif hareket vukuunda her vatandaş, her Türk hakkı şikâyetini kullanır.

“...82 nci madde şikâyet hakkını tanıyor ama yine Anayasada, B. M. M. nin yaptığı Devlet Şûrası Kanununda, Askerî Yargıtay Kanununda, Adlî Temyiz Mahkemesine taallûk eden birçok hususi kanunlarda Meclisin bakabileceği işlerle bakamıyacağı işler tamamiyle ayırt edilmiştir. Zaten Anayasanın içinde vardır. Vatandaş her şikâyet, her ihbar hakkını haiz ama bir de 53 ncü madde vardır. Bu 53 ncü madde gereğince komisyona gelen işlerden Maliyeye, Adliyeye, Divanı Muhasebata ait olanlar alâkalı mercilere hemen sevk edilir, bunlara vaziyet edilmez. 82 nci maddeyi mutlak olarak alırsak çok yanlış olur.”

“...53 ncü madde vazifeden bahseder ve gelen işler hakkında ne yolda muamele yapılacağını dört bentle izah eylemiştir. Binaenaleyh mevzuubahs olan komisyon kararı doğrudur. B. M. Meclisinin, birçok karar ve içtihatları da bu merkezdedir. Kanun Meclisin işidir, yoksa Dilekçe Komisyonunun değil. Para vermek lâzım geliyorsa kanun yapar ve o parayı verir. Bu üç meseleden her biri hakkında bir karar vermeye Dilekçe Komisyonunun hak ve salâhiyeti yoktur.³⁹³

Abdullah Aytemiz’in bu konuşmasının ardından Meclis Başkanı söz alarak müzakerenin yeterli olup olmadığını sormuş ve müzakere kâfi görülmüştür. Bunun üzerine Seyhan milletvekili Sinan Tekelioğlu teklifin bir defa da Tarım Komisyonunda görüşülmesini teklif etmiştir. Daha sonra ise başkan önergeyi oylamaya sunmuş ve önerge reddedilmiştir.³⁹⁴

Abdullah Aytemiz’in “Cemal Çakır Hakkındaki Dilekçe Komisyonu Kararı Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 24.12.1951 tarihinde Genel Meclis’in yirmi birinci birleşiminde gerçekleşmiştir.³⁹⁵ Abdullah Aytemiz öncelikle mevcut olan konunun 28 yıldır devam ettiğine vurgu yaparak konuyu tahlil, mukayese ve tetkik ederek mevcut konunun kolay anlaşılabilmesini sağlamaya çalışmıştır. Konunun özü ise Cemal Çakır, hakkında verilen cezaya itiraz için meclise başvurmuş olması ancak meclis Cemal Çakır Hakkında verilen kararın uygulanmasına itiraz edilmemek üzere karar vermiş olması, bu durumda da Cemal Çakır’ın icraya başvurusuyla İcra dairesi tetkik hâkiminin 1928 senesindeki takibin bırakıldığı tarihten son müracaat tarihine kadar aradan 20 sene geçmiş olduğunu dikkate alarak şahsın bu iddiasını kabul etmiş olmasıdır. Olay meclise geldiğinden ise Dilekçe Komisyonuna intikal etmiş dilekçe komisyonu da, Adalet Komisyonuna intikâl ettirmiştir. Dilekçe Komisyonu bu talebin reddine karar vermiş. Kesinleşen, Meclisin malı olan bir kararı, bilâtalep ortadan kaldırmıştır. Aytemiz, kendisinin de rapora muhalif olduğunu ve rapor aleyhinde

³⁹³ TBMM Tutanak Dergisi, C.8, 13 Haziran 1951, Birleşim 89, Toplantı 1, 206-207

³⁹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, C.8, 13 Haziran 1951, Birleşim 89, Toplantı 1, 208

³⁹⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C.11, 24 Aralık 1951, Birleşim 21, Toplantı 2, 307

konuştugunu söyleyerek Komisyonun kesinleşen kararının milletin aynı zamanda Büyük Millet Meclisinin şerefini, itibarını taşıyan bir kara olduğunu ve bu kararın yerine getirilmesinin zaruri olduğunu belirtmiştir.”³⁹⁶

Abdullah Aytemiz’in “Piyade Binbaşısı Fırat Akyol Hakkındaki Dilekçe Komisyonu Kararı Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 31.03.1952 tarihinde Genel Meclis’in elli beşinci birleşiminde gerçekleşmiştir.³⁹⁷ Söz konusu birleşimde yüzbaşı rütbesini sahip olan Fırat Akyol’un Harb Akademisinde tahsil görürken solist bir kadınla görüştüğünden dolayı talimatnamenin kırkinci maddesinin ikinci fıkrasına istinaden öğretmenler Kurulunun kararıyla kendisine diploma verilmemesine karar verilmiştir. Fırat Akyol bu durumda; kendisine bir ihbarname gönderilmesi gerekirken hakkında ihbarnamesiz böyle bir karar verilmiş olmasından dolayı Büyük Millet Meclisine şikâyet etmiş ve kanunsuz olan bu kararın da hükümsüz olmasını istemiştir. Büyük Millet Meclisi ise konuyu Dilekçe komisyonuna intikal ettirmiştir. Dilekçe komisyonu ise bu konunun Askeri Yargıtay’a ait olduğunu belirterek başvuruyu reddetmiştir. Fırat Akyol konuyu Askeri Yargıtay’a taşımış bu konuda Askeri Yargıtay ise 3410 sayılı Kânunun ikinci maddesine atıfta bulunarak ordunun disiplinine, talim ve terbiyesine taallûku nedeniyle bu iddiaların idarî dâva mevzuu olamayacağı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Akyol bunun üzerine tekrar Dilekçe Komisyonuna başvurmuş ancak yine başvurusu reddedilmiştir. Aytemiz, mevzu bahis konuya yönelik daha önceki emsal Askeri Yargıtay davalarına da atıfta bulunarak bu davaların idari dava konusu olamacağını söyleyerek reddedildiğine yönelik karar verildiğini ifade etmiştir. Devamında ise; Fırat Akyol olayında Dilekçe Komisyonu’nun kendisinin vazifeli saymadığını olaya müdahale etmesi durumunda ise Anayasanın 54 ncü maddesinde yer alan Mahkeme kararlarına müdahale edilemez hükmüne aykırı düşüleceğini belirtmiştir. Aytemiz konuya ilişkin kendi görüşünü ise şu şekilde ifade ederek bu konu kapatılmıştır;

“...Esasen vaktiyle komisyonun da verdiği karar bu merkezdedir. Bu, ilk defa gelen bir şey değildir. Esasen itiraz edilen komisyon kararı Meclis kararma uymaktadır. Sonra verilen karar ayrıdır. Yoksa itiraz edilen komisyon kararı, 1949 komisyon kararıdır. Bu iş ancak dâva yolu ile halledilir. Bunun da mercii Askerî Temyiz Mahkemesidir. Bu, kararımızdan hariçtir, denmiştir, Meclis tasvip etmiştir; ikinci karar kaldırılmıştır. Şimdi komisyonun verdiği rapor, Meclisçe tetkika mahal bırakmama yolunda kabul edilen bir

³⁹⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.11, 24 Aralık 1951, Birleşim 21, Toplantı 2, 344-345-346-347-348

³⁹⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.14, 31 Mart 1952, Birleşim 55, Toplantı 2, 105

husus hakkında olduğundan evvelce verilen karar da Meclisin son kararına uygun olduğu için komisyon raporunu böylece tanzim etmiştir. Maruzatım bu kadardır.”³⁹⁸

Abdullah Aytemiz’in “Afyon Karahisar Özel İdare Müdürü Fuat Çetinkaya’nın Çocuk Zammı Hakkındaki Dilekçe Komisyonu Kararı Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 11.04.1952 tarihinde Genel Meclis’in altmışıncı birleşiminde gerçekleşmiştir.³⁹⁹ Aytemiz mevzu bahis konunun Fuat Çetinkaya’nın çocuk zammının kesildiğinden ve bunun iadesine ilişkin başvurusu olduğunu ancak Dilekçe Komisyonu olarak bu başvuruyu incelemeye layık görmediklerini hatta bu konunun da Dilekçe Komisyonu’nu meşgul ettiğini söylemiştir. Ancak buna rağmen yine de tetkik ettiklerini belirtmiştir. Aytemiz, Fuat Çetinkaya’nın söylediklerini ise şu şekilde anlatmıştır;

“...Bu zat diyor ki, filhakika hususi kanunun 6 nci maddesinin B bendinde, 19 yaşını ikmal eden çocuk; için 20 yaşında iken yüksek tahsile başlarsa, çocuk zammı verilir. Ama bizim durumumuz böyle değildir. Galatasaray’ın bir hususiyeti vardır, diğer liselerden farklıdır, bir sene fazladır. Binaenaleyh, bu liseye devam edenler 19 yaşını ikmal edince liseyi bitirmeye imkân bulamazlar, ancak 20 yaşında bitirir ve 21 yaşında da yüksek tahsile başlarlar. Binaenaleyh, diğer liselerden, farklı olan Galatasaraydan mezun olan çocuğun 19 unu mütakıp, 20 yaşında yüksek tahsile devam etmesi imkânı yoktur. Binaenaleyh bu bir zarurettir. 21 yaşına bastığı zaman çocuk zammının verilmesi lâzım gelir. Bizden evvelki komisyon, Maliye Komisyonundan mütalâa sormuş, Maliye Komisyonu yirmi yaşına basmış olan çocuk, fasılasız yüksek tahsile devam ettiği müddetçe velisi veya babası çocuk zammından istifade edebilir diyor. Komisyon bu mütalâayı alınca, buna istinaden, çocuk zammının verilmesi icab edeceği kararını veriyor...”

Abdullah Aytemiz ayrıca Fuat Çetinkaya’nın durumuna ilişkin Dâhiliye Vekâletinden de sorulduğunu verilen cevabın ise bu adamın yani Fuat Çetinkaya’ya asla hak verilemeyeceğini söylemiştir. Gerekçe olarak ise;“...Altıncı maddenin (B) bendine göre 19 yaşını bitirmek, 20 yaşındayken yüksek, tahsile başlamış olmak şarttır. “ ibaresini göstermişlerdir. Fuat Çetinkaya ise bu duruma karşı şunları söylemiştir;

“...çocuk yüksek tahsile bir sene sonra başlamıştır. 21 yaşında başlamıştır ama ne yapalım ki Galatasaray Lisesinden mezundur, oranın müddeti 12 senedir, diğerlerinden bir sene fazladır. Onun için bir sene sonra yüksek tahsile gitmiştir. İşte bu zarureten dolayı bu paramı verin...”

Hatta bu konuda Maliye Komisyonunun da paranın verilmesi gerektiğini söylerken Dilekçe Komisyonu vazife noktasından komisyon, kendisini, işin esasına girmeye salahiyetli görmemiş bu nedenle de, vazifesizlik kararını vermiştir diyerek konuşmasını sonlandırmıştır...⁴⁰⁰

³⁹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 31 Mart 1952, Birleşim 55, Toplantı 2, s 115-117-119

³⁹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 11 Nisan 1952, Birleşim 60, Toplantı 2, s 327

⁴⁰⁰ TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 11 Nisan 1952, Birleşim 60, Toplantı 2, s 334-337-339-340-343

Abdullah Aytemiz’in “Emekli Albay Hilmi Özgören Hakkındaki Dilekçe Komisyonu Kararı Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 11.04.1952 tarihinde Genel Meclis’in altmışıncı birleşiminde gerçekleşmiştir.⁴⁰¹ Emekli Albay Hilmi Özgören Hakkındaki Dilekçe Komisyonu Kararı şu şekilde olmuştur:

“Albaylıktan emekliye ayrılmış olan Hilmi Özgören, vazifede bulunduğu sırada Büyük Millet Meclisine müracaat ederek, maaşının 100 liraya çıkarılmasını ve Ağustos 1946 tarihinden itibaren verilmiyen tayin bedellerinin de tesviyesini istemiştir. Millî Savunma Bakanlığı bu baptaki cevabında, kanuni imkânsızlıklardan dolayı talebin tervici cihetine gidilemeyeceğini bildirmiştir. Selef komisyon, halen tekaüt bulunan dilekçenin terfi ettirilmesi artık bahis konusu olamayacağı cihetle, bu husustaki talebi hakkında bir işlem yapılmasına mahal olmadığına, ancak tayin bedeli istihkakının verilmemesi hak ve madelet esasına uygun görülmediğinden, verilmiyen tayin bedellerinin de tesviye edilmesine 6.VI.1949 tarihinde karar vermiştir. 13.1.1950 gün ve 35 sayılı Haftalık Cetvelle neşredilen 2835 numaralı mezkûr karara karşı Samsun Milletvekili Naşit Fırat tarafından süresi içinde itiraz edilmiş ise de bu itirazda hiçbir sebep gösterilmemiştir. Bu işe, bahis mevzuu itiraz dolayısıyla el koyan komisyonumuz, meselenin mahiyetini ve içtüzüğün 53 ncü maddesinin 1 nci fıkrası hükmünü göz önünde tutarak önce vazife cihetini teemmül etmiştir. Bilindiği üzere, askerlerin zatişlerine mütaallik idari muamele ve kararlar aleyhine ancak 3410 sayılı Kanun gereğince Askerî Yargıtaya başvurarak dâva ikame etmeleri lâzımgelir. Dilekçenin de bu lüzuma binaen gerek terfi talebinden gerekse tâyin bedeli hakkındaki isteğinden dolayı dâva yoluna sevk edilmesi icab ederken selef komisyondan, âmme intizamiyle ilgili vazife meselesini nazara almadan her iki kısmın esasına şamil surette karar vermiştir. Bu karar, Komisyonumuzun vazife ve salâhiyetini tâyin ve tahdit eden mezkûr 53 ncü maddenin 1 nci fıkrası ile, 3410 sayılı Kanunun açık hükümleri karşısında muallâk görüldüğünden, yalnız zikredilen vazifesizlik noktasından kaldırılmak iktiza eder. Binaenaleyh, mücerret bu itibarla varit olan itirazın kabulü ve taallûk ettiği kararın da ref’i hususu; Yüksek Meclisin tasvibine sunulmak; üzere; saygı ile arz olunur.”⁴⁰²

Bu komisyon raporunda ise Dilekçe Komisyon Başkanı ve bu rapor sözcüsü Maraş Milletvekili Abdullah Aytemiz başta olmak üzere birçok vekilin imzası yer almıştır. Söz konusu konuya ilişkin söz alan Aytemiz şu konuşmayı yapmıştır:

“Muhterem arkadaşlar; bundan evvelki kararlar bu mesele de mahluldur. Arzu buyurursanız izah edeyim.” deyince salondan “İzaha lüzum yok, reye sesleri” yükselmiştir. Bunun üzerine başkan önergeyi okutmuş ancak Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlu “Şifahen arz eylediğim sebeplere binaen yeni Dilekçe Komisyon kararının reddiyle eski kararın kabulünü arz ve teklif ederim”

Başkan önergeyi oylamaya sunmuştur. Fakat önerge reddedilmiştir. Daha sonra başkan Dilekçe Komisyonu raporunu reye sunuş dilekçe komisyon raporu kabul edilmiş ve 2835 sayılı karar iptal edilmiştir.⁴⁰³

⁴⁰¹ TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 11 Nisan 1952, Birleşim 60, Toplantı 2, s 327

⁴⁰² TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 11 Nisan 1952, Birleşim 60, Toplantı 2, s 359-360

⁴⁰³ TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 11 Nisan 1952, Birleşim 60, Toplantı 2, s 350

Abdullah Aytemiz'in "Dışışleri Bakanlığı Memurlarından Emekliye Sevk Olunan Ferit İşcen, Mehmet Nuri Han, İsmail Uşaklı Ve Arif Or Haklarındaki Dilekçe Komisyonu Kararı Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 14.04.1952 tarihinde Genel Meclis'in altmış birinci birleşiminde gerçekleşmiştir.⁴⁰⁴ Söz konusu birleşimde Dışışleri Bakanlığı Memurlarından ve Emekliye Sevk Olunan Ferit İşcen, Mehmet Nuri Han, İsmail Uşaklı ve Arif Or'un hak etmedikleri şekilde emekli edilmelerinin Dilekçe Komisyonu'nun detaylı incelemeleri ve bu şahıslardan Mehmet Nuri Han'ı dinlediklerini belirterek geçici madde «Sicilleri itibariyle vazifelerinde bekaları caiz olmıyanlarla, Dışışleri teşkilâtında yeter derecede kendilerinden istifade olunamıyanların hizmetlerine son verilir.» hükmüne dayanarak bu vekillere yapılan uygulamanın yanlışlığını dile getirmiştir. Bunu yaparken de daha önceki komisyondan farklı bir yol izleyerek bu kişilerle konuşarak meselenin özünü ortaya koymuşlardır.⁴⁰⁵

Abdullah Aytemiz'in "Mülkiye Müfettişi Memduh İçöz Hakkındaki Dilekçe Komisyonu Kararı Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 16.04.1952 tarihinde Genel Meclis'in altmış ikinci birleşiminde gerçekleşmiştir.⁴⁰⁶ Mülkiye Müfettişi Memduh İçöz Hakkındaki Dilekçe Komisyonu Kararı ise şu şekildedir:

"İçişleri Bakanlığınca, 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun 39 ncü maddesinin (B) fıkrasına tevfiқан emekliye ayrılmış olan eski Mülkiye Müfettişi Memduh İçöz tarafından, bu idari tasarruf aleyhinde, Büyük Millet Meclisine serd olunan şikâyet üzerine, komisyonumuzca yapılan inceleme sonunda, sözü geçen tasarrufun iptaline mütedair olarak verilip 26.II.1952 gün ve 23 sayılı Haftalık Cetvelle neşredilen 6.II.1952 tarih ve 1565 numaralı karara karşı, İçel Milletvekili Şahap Tol ve İstanbul Milletvekili Hadi Hüsman'ın süresi içinde itiraz etmiş olmalarına binaen bu bapdaki dosya tekrar incelendi. Adları geçen milletvekillerinden Şahap Tol vâkı itirazında aynen: (5434 sayılı Kanunun 39 ncü maddesinin (B) fıkrası ve bu fıkranın tefsirine dair olan Meclis kararı 30 seneyi dolduranların emekliye sevkı hakkında salâhiyyetlar mercilere mutlak bir takdir hakkı vermiştir. Müstedi bu takdirin kötüye kullanıldığını iddia etmemiş olduğuna göre yapılan işlemin kanuna uygun olduğunu kabul etmiştir. Hâdisede komisyonun vazifesi ancak teşriî murakabeyi temin etmek olup tasarrufu iptal eylemesine İçtüzük ve Anayasa hükümleri müsait değildir. Tasarruf Bakan tarafından yapıldığı halde kendisi dâvet edilmemiştir. Bu sebeplerden mezkûr kararın Kamutayca tekrar görüşülmesini arz ve teklif ederim) demektedir. Diğer muteriz Hadi Hüsman ise itirazında hiçbir sebep göstermemiş, sadece işin Kamutayca görüşülmesini istemiştir. Bununla beraber, İçtüzüğün 53 ncü maddesinin 2 nci fıkrası, Bakanın tasdikiyle tekemmül eden bu gibi muameleleri icranın son kararı diye vasıflandırmış ve bunları Dilekçe Komisyonunun bakabileceği işler arasına almıştır. Büyük Meclise niyabeten vazife gören kurulumuz da, dilekçi Memduh İçöz hakkındaki idari tasarrufun, kaza merciinin murakabesine tâbi olmıyan bir mahiyet taşımakta olduğunu ve bu itibarla Tüzüğün 53 ncü maddesinin bahsi geçen 2 nci fıkrası hükmünce komisyonumuzca incelenmesi gereken işlerden bulunduğunu göz önünde tutarak, mezkûr tasarrufa raci

⁴⁰⁴ TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 14 Nisan 1952, Birleşim 61, Toplantı 2, s 357

⁴⁰⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 14 Nisan 1952, Birleşim 61, Toplantı 2, s 376-380

⁴⁰⁶ TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 16 Nisan 1952, Birleşim 62, Toplantı 2, s 397

şikâyetin tetkiki hususunu görevi içinde görmüştür. Esasa gelince; bahis mevzuu 1728 sayılı Meclis Kararının mesnetlerinden biri olan Bütçe Komisyonu raporunda, mezkûr 39 ncu maddenin (B) fıkrası hükmünün 30 hizmet yılını dolduran her memur hakkında mutlak surette tatbik edileceğine dair bir kayıt mevcut, olmayıp, bu fıkranın ancak mânevi takatsizlikleri ve fikrî kudretsizlikleri tahakkuk eden ve 30 yılı doldurmuş ve artık kendilerinden istifade imkânları kalmadığına kanaat getirilmiş bulunan memurlara uygulanması lâzım geleceği açıkça beyan edilmiş ve bu beyan Meclis müzakereleri sırasında aynı komisyonun sözcüsü tarafından da şifahen tekrar ve teyit olunmuştur. Bu esaslı kaide ve prensibin, kanun vâzının hakiki maksadından mülhem bulunduğu da yine bu bapdaki müzakere zabıtlarının ve komisyon raporlarının tetkikinden anlaşılmıştır. Komisyonumuz, Memduh İçöz'e ait tasarrufun ve bunun tekevvününe saik olan lüzum ve takdirin isabetli olup olmadığını araştırırken, yukarda tesbit edilen kaide ve prensibi kendisine rehber ve mesnet ittihaz etmiştir. Adı geçene ait sicil varakaları münderecatıyla Bakanlık mümessilinin vâkı beyan ve izahına nazaran mumaileyh Memduh İçöz, ne manevi takatsizliğe ne de fikrî kudretsizliğe düşer olmuştur. Bilâkis kendisinin tecrübeli, çalışkan ve vazifesinin ehli olduğu anlaşılmış ve bu yoldaki delillere inzıam eden vicdani kanaat de mumaileyh hakkında ancak, bu suretle tecelli etmiştir. Zikredilen 39 ncu maddenin (B) fıkrası hükmünün tatbikinde, yukarda gösterilen iki esaslı sebep ve unsurun mevcudiyeti şart olduğuna ve idarenin hareket serbestisini kullanabilmesi de bu şartın tahakkuk etmesiyle mahdud ve mukayyet bulunduğuna göre, bu iki sebep ve unsura dayanmayan tasarrufların kanunen bâtil olduklarını kabul etmek mecburi ve zaruri olur. Müstedi Memduh İçöz'e mütaallik tasarrufun da, bu iki sebep ve unsura istinat ettirilmediğinin tesbit olunmuş bulunmasından dolayı, komisyonumuzca iptali cihetine gidilmiştir. Mumaileyh İçöz'ün şikâyetinde, hakkındaki lüzum ve takdirin isabetsizliği iddia edilerek, vâkı tasarrufun iptali istenmiş olmasına göre bu şikâyet, Şahap Tol'un itirazında beyan edildiği gibi, bahis mevzuu tasarrufa muvafakati asla tazammun etmemekte ve bu sebeple mezkûr şikâyetle böyle bir mahiyet izafesine imkân görülememektedir. Yine bu itirazda yer alan ve teşriî murakabenin istimali keyfiyetinin, taallük ettiği muamele veya kararın iptalini istilzam ettirmeyeceğine mütedair bulunan ifade münasebetiyle şu malûm hakikati tekrar eylemek isteriz: Her teşriî murakabe, icabında, hâdisemizde olduğu gibi bir hukuki netice tevhit edebilir. Bu murakabenin böyle bir müeyyideden tecridi asla tasavvur ve mülâhaza olunamaz. Kaldı ki, Anayasa ve İçtüzükte Büyük Millet Meclisinden bu hakkı nez'eden bir hüküm de yoktur. Bahis mevzuu tasarrufun bakan tarafından yapılmış olmasının, yine o bakan tarafından her hususta tam bir yetkiyi haiz olarak gönderilen temsilcinin dinlenmesine mâni teşkil etmiyeceği bedihidir. Memduh İçöz'e ait işte de, İçişleri Bakanlığı, Özlük işleri Genel Müdür Vekili Salahiyetli mümessil olarak izam etmiş ve Komisyonumuz kararını, bu mümessili dinledikten sonra vermiştir. Bu itibarla, behemehal bakanın dinlenmesine katı bir zaruret olmadığı gibi, Komisyonumuz da bizzat bakanı dinlemek lüzumuna duymamıştır. Yukardaki izah ve tahlile göre, itiraza uğrıyan komisyon kararı maddi ve kanuni delillere ve vicdani kanaate müstenit olup, gerek Şahap Tol'un gerekse Hadi Hüsman'ın itirazları, matuf bulundukları mezkûr kararın kaldırılmasını mucip mahiyet ve kuvvette görülemediğinden, her iki itirazın reddi hususunun Kamutayın Yüksek tasvibine sunulmasını, işbu raporumuzla arz ve teklif ederiz.”⁴⁰⁷

Bu komisyon raporunda ise Dilekçe Komisyon Başkanı ve bu rapor sözcüsü Maraş Milletvekili Abdullah Aytemiz başta olmak üzere birçok vekilin imzası yer almıştır.

Söz konusu konuya ilişkin söz alan Aytemiz ise şu konuşmayı yapmıştır:

⁴⁰⁷ TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 16 Nisan 1952, Birleşim 62, Toplantı 2, s 155

“Şu halde rapordan anladığıma göre böyle keyfemayeşa, hiçbir Vekil bir memur 30 seneyi ikmal etmişse kurulunca verilen karara müsteniden tekaüde sevkedemez kanaatindeyim. Bundan dolayı tercümei halini, sicilini celbettik. Bunda, ehliyet ve kudretsizlik hakkında ve meslekî ahlâka münafî hiçbir kayıt görmedik. Binaenaleyh rapordaki unsurlardan hiçbirisine dayanmadığına kaani olduk, kararımızı verdik, takdir sizindir.”⁴⁰⁸ Yukardaki izah ve tahlile göre, itiraza uğrıyan komisyon kararı maddi ve kanuni-delillere ve vicdani kanaate müstenit olup, gerek Şahap Tol'un gerekse Hadi Hüsmayım itirazları, matuf bulundukları mezkûr kararın kaldırılmasını mucip mahiyet ve kuvvette görülememişinden, her iki itirazın reddi" hususunun Kamutayın Yüksek tasvibine sunulmasını, işbu raporumuzla arz ve teklif ederiz.⁴⁰⁹

Abdullah Aytemiz bu meclis konuşmasında kendisinin de mesleğinin avukat olması sebebiyle olsa gerek haksızlığa uğramış olan Memduh İçöz lehine kararların alınmasını sağlamak istemiştir diyebiliriz.

Abdullah Aytemiz'in "Azmi Tankut Hakkındaki Dilekçe Komisyonu Kararı Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 02.05.1952 tarihinde Genel Meclis'in altmış yedinci birleşiminde gerçekleşmiştir.⁴¹⁰ Azmi Bey adına, Çanakkale Ortaokulu eski tabiiye yardımcı öğretmeni iken öğrencilerden biriyle gayriahlâki münasebette bulunduğu iddiası üzerine Milli Eğitim Bakanlığı Disiplin Kurulunca 788 sayılı Memurin Kanununun 33 ncü maddesine tevfi kan Devlet memuriyetinden ihracına karar verilmiştir. Azmi Bey, hakkındaki ihraç kararının, tamamen indî ve hissî olup, hiçbir kanuni delile dayanmadığını ve masum olduğunu iddia ederek, görevine iadesine ilişkin meclise başvurmuş ve meclis de durumun incelenmesine yönelik Dilekçe Komisyonunu görevlendirmiştir. Komisyon ise Azmi Bey'in görev iade talebini reddetmiştir. Bunun üzerine Azmi Bey kendisi gibi yardımcı öğretmen olanların memur olmayıp hizmetli bulunduklarına dair Bakanlık tarafından başka bir ilgiliye yazılan bir yazıyı yeni delil olarak sunmuş ve hakkında ihraca yönelik durumun ve Danıştay ikinci Daire kararının kaldırılmasını istemiştir. Bu durum üzerine Aytemiz şu konuşmayı yapmıştır;

“Aynı Komisyonun, yani selef Dilekçe Komisyonunun bu talep üzerine verdiği karar da, meselenin evvelce tetkik edildiğine ve bu itibarla tekrar incelenemeyeceğine mütedairdir. 11.VI.1951 gün ve 13 sayılı Haftalık Cetvelle neşredilen 673 numaralı son karara Ordu Milletvekili Refet Aksoy tarafından süresi içinde itiraz edilmiş olması münasebetiyle bu işe el, koyan komisyonumuz, dilekçinin ibraz ve istinat ettiği mezkûr vesikanın yeni delil mahiyetinde olduğunu ve içtüzükte de bu gibi delillerin ibrazı halinde kabul edilmeyeceğini gösteren bir hükmün mevcut bulunmadığını ve bu itibarla umumi hükümlerden istiane ile mezkûr vesikanın nazara alınması ve hâdisenin de yeni baştan incelenmesi gerekeceğini ve Danıştay 2 nci Daire kararlarının kanunen kazai vasfı haiz olmayıp idari mahiyette bulunmasından dolayı teşriî murakabeye tâbi tutulabileceğini ve dilekçinin ileriye sürdüğü talebin bir tesis vücuda getirmeyi istilzam

⁴⁰⁸ TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 16 Nisan 1952, Birleşim 62, Toplantı 2, s. 416

⁴⁰⁹ TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 16 Nisan 1952, Birleşim 62, Toplantı 2, s.460

⁴¹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, C.15, 02 Mayıs 1952, Birleşim 67, Toplantı 2, s. 1

eden hıususlarla olmaması hasebiyle de itiraza uğnyan selef komisyon kararının isabetsizliğini ekseriyetle kararlaştırarak, meselenin esasına geçmiş ve yeni delil olarak kabul edilen mezkûr vesikanın hukuki ve kanuni mahiyetinin teyidi zımnında da, adı geçen Azmi Tankut'un memur veya müstahdem olup olmadığının, sicili bulunup bulunmadığının bir kere de Millî Eğitim Bakanlığında sorulmasını tensiple, mezkûr Bakanlığa bu yolda bir yazı yazmıştır. Alınan 28 Şubat 1952 gün ve 30/20-5562 sayılı cevapta aynen: «Memur veya müstahdem, olup olmadığı veya Bakanlığımızda sicili bulunup bulunmadığı sorulan Çanakkale Ortaokulu eski tabiiye yardımcı öğretmeni Azmi Tankut'un durumu aşağıda arz edilmektedir. 2624 sayılı Kanun gereğince ücretle çalıştırılmış olan yardımcı öğretmenler, Memurin Kanununun 1 nci maddesinin ikinci fıkrası gereğince müstahdem durumda olup Bakanlığımızda sicil dosyaları yoktur. Yalnız Zatişleri dairesinde kayıtları ve tâyin, nakil, işe, başlama ve ayrılma gibi muamelelerine ait hususi dosyalarındaki muamele ve kararları vardır.» denilmektedir... Sözü geçen 788 sayılı Memurin Kanununun 1 nci maddesinin 2 nci fıkrasında müstahdem, Devlet işlerinde ücretle kullanılan ve memurin sicilinde mukayyet bulunmayan ve memur, hukuk ve salâhiyetinden müstefit olmıyan kimsedir, diye tavsif edilmektedir. Binaenaleyh Bakanlık cevabında da, mübrez vesika mündereçatını teyiden müstahdem olduğu bildirilen ve mücerret bu bakımdan durumunun, yukarıya alınan 2 nci fıkranın çerçevesi dâhilinde mütalâa edilmesinde kanuni ve vicdani zaruret ve mecburiyet görülmüş olan Azmi Tankut hakkında, yalnız memurlara tatbiki gereken bir inzibati cezanın uygulanması ve bu bapta Disiplin Kurulu kararının da Danıştay 2 nci Dairesi tarafından onanmış bulunması, zikredilen kanun hükümleri ve müstakar adalet kaideleri ile kabili telif olmadığı gibi, selef komisyonca bu hususta müttehaz karar da zafî hâdiseye ve bunun asli bünyesine tetabuk etmemekte ve bu bakımdan niza ve ihtilâfi halleder mahiyette bulunmamaktadır. Yukarda gösterilen sebeplere binaen, Millî Eğitim Bakanlığı Disiplin Kurulunca dilekçi Azmi Tankut hakkında verilmiş olan 25.IV.1940 tarih ve 128 numaralı kararla, iş bu kararın tasdikini mutazammın bulunan 23.I.1942 gün ve 223 sayılı Danıştay İkinci Daire ve varit görülen itiraz veçhile de bunun taallûk ettiği selef komisyon kararlarının kaldırılmasına çoğunlukla karar verilmiş bulunmaktadır. Keyfiyeti, Kamutayın Yüksek tasvibine sunulmak üzere, işbu raporumuzla ve saygı ile arz ederiz.”

Bu komisyon raporunda ise Dilekçe Komisyon Başkanı ve bu rapor sözcüsü Maraş Milletvekili Abdullah Aytemiz başta olmak üzere birçok vekilin imzası yer almıştır.⁴¹¹ Netice itibarıyla itiraza ilişkin oylama yapılmış ve rapor kabul edilmiştir.⁴¹²

Abdullah Aytemiz'in “Mardin'de Oturan Efram Çırbaka Hakkındaki Dilekçe Komisyonu Kararı Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 12.05.1952 tarihinde Genel Meclis'in yetmiş birinci birleşiminde gerçekleşmiştir.⁴¹³ Söz konusu konu hakkında Abdullah Aytemiz'in de içinde bulunduğu Dilekçe Komisyonu şu raporu sunmuşlardır;

“Mardin'de oturan Efram Çırbaka hakkında selef Dilekçe Komisyonunca verilir 5. XII. 1951 gün ve 19 sayılı Haftalık cetvelle neşredilen 30. VII. 1951 tarih ve 1234 numaralı karara karşı Mardin Milletvekili Aziz Uras taraf nidan süresi içinde itiraz edilmiş olmakla bu bapta dosya yeniden incelendi. Adıgeçen dilekçi, müsaade istihsal etmeden ecnebi tâbiyetine geçmiş olmasından dolayı Bakanlar Kurulunca 1312 sayılı Kanunun dokuzuncu maddesine tevfikân tâbiyetimizden iskat edilmiş bulunmaktadır. Her ne kadar mumaileyh tarafından, Bakanlar Kurulunun iskat kararı aleyhine kanun

⁴¹¹ TBMM Tutanak Dergisi, C.15, 02 Mayıs 1952, Birleşim 67, Toplantı 2, s 11-15

⁴¹² TBMM Tutanak Dergisi, C.15, 02 Mayıs 1952, Birleşim 67, Toplantı 2, s 16

⁴¹³ TBMM Tutanak Dergisi, C.15, 12 Mayıs 1952, Birleşim 71, Toplantı 2, s. 165

yoluna başvurulmuş ise de Danıştay Deavi Daireleri Genel Kurulu, mezkûr iskat kararının iptali talebine mütedair olan dâvayı kabule ş/ayan görmiyerek 3. XI. 1950 gün ve 434/622 sayılı ilâmla reddetmiştir. Selef Dilekçe Komisyonu da, bu bapta Meclise vâki müracaatı, işbu ilâma ve Anayasanın 54 ncü maddesi hülanüne dayanarak, bir işleme tâbi tutmamıştı*. Mardin Milletvekili Aziz Uras'ın itiraz etti ği karar işte bu karardır. Bilindiği üzere Anayasanın 54 ncü maddesi, kaza merciinden geç miş hususların ve bu mercilerin bu hususlarya ilişkin söz alan hakkında vermiş bulundukları kararların teşriî müdahale ve murakabeden masun tutulduğunu kesin bir ifade ile belirtmiştir. Selef komisyonun itiraza uğrıyan bu kararı mezkûr 54 ncü maddenin sarıh hükmüne ve Bü yük Meclisin bu madde hülanüne muvazi olarak ittihaz buyurmuş olduğu emsal kararlara tamamen uygundur. Zikredilen sebeplere göre vâki itiraz mesnetten mahrum ve binaenaleyh gayrivârit olduğundan, bu itirazın reddi lâzımgelceği hususunun, Kamutayın yüksek tasvibine sunulmasını, işbu raporumuzla arz ve teklif ederiz.”⁴¹⁴

Abdullah Aytemiz'in “Saffet Kâhyaoğlu hakkındaki Dilekçe Komisyonu kararı münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 19.12.1952 tarihinde Genel Meclis'in on dokuzuncu⁴¹⁵ ve 26.01.1953 tarihinde Genel Meclis'in otuz ikinci⁴¹⁶ birleşimlerinde gerçekleşmiştir. Söz konusu konunun içeriğini ise Aytemiz şu şekilde ifade etmiştir;

“...Saffet Kâhyaoğlu adındaki bir zat emekliye sevk edilmiş, vâkı müracaatı üzerine Devlet Şûrası, aleyhindeki kararı kaldırmış, vekâlet bu kararın hükmünü yerine getirmiş, yeniden bir memuriyete, müdürlüğe tâyin etmiştir. Aradan sekiz ay geçtikten, bilhassa tefsir kararı çıktıktan sonra ait olduğu kurul tekrar takdir hakkını kullanmış ve kendini mezkûr B bendine tevfi kan yeniden emekliye sevk etmiştir. Bu iş komisyonumuza geldi; biz tekrar tetkik ettik. Emekli muamelesini kaldırdık. Fakat sicilini tetkik etmeden kaldırdık. Şöyle bir zihap hâsıl oldu: Aradan sekiz ay geçtikten sonra böyle bir muamele yapılmış, bu kadar kısa bir müddet zarfında ne gibi bir değişiklik olabilir? Ahiren vâkı olan itiraz üzerine meseleyi tekrar ele aldık; her işte olduğu gibi bunun da sicilinin tetkikına lüzum gördük, bir de mümessil davet ettik, sicilini okuttuk, dinledik, mümessilin izahatını istima ettik. Kendisinden istifade edilemeyecek bir dereceye geldiği kanaati hâsıl oldu. Binaenaleyh hakkındaki emeklilik muamelesini tasvip ettik ve raporumuzu da yaparak huzurunuzla sevk ettik. Hâdis e, budur...”

Aytemiz'in bu konuşmasının ardından ise Ankara Milletvekili Hamid Şevket İnce, Samsun Milletvekili Muhittin Özkefeli, Malatya Milletvekili Nuri Ocakcıoğlu, Siird Milletvekili Mehmet Daim ve İstanbul Milletvekili Hadi Hüsman söz almış ve konuya ilişkin konuşmalar yapmışlar ve konunun savunucuları olmuşlardır.⁴¹⁷ Ancak Aytemiz; Saffet Kâhyaoğlu'nun kendisinden istifade edilemeyecek bir dereceye geldiği kanaati olduğundan Dilekçe Komisyonunun vermiş olduğu kararın tasdikini rica etmiş”⁴¹⁸ Aytemiz'in bu konuşmasının ardından dilekçe komisyonu raporu reye sunulmuş ve kabul edilmiştir.⁴¹⁹

⁴¹⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.15, 12 Mayıs 1952, Birleşim 71, Toplantı 2, s. 129

⁴¹⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.18, 19 Aralık 1952, Birleşim 19, Toplantı 3, s 307

⁴¹⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.19, 26 Ocak 1953, Birleşim 32, Toplantı 3, s 405

⁴¹⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.19, 26 Ocak 1953, Birleşim 32, Toplantı 3, s. 438-439-440

⁴¹⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.19, 26 Ocak 1953, Birleşim 32, Toplantı 3, s. 440-441

⁴¹⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.19, 26 Ocak 1953, Birleşim 32, Toplantı 3, s. 443

Abdullah Aytemiz'in "Millî Korunma Kanununun Kiraya Taallûk Eden Maddelerinin Tadili Hakkındaki Kanun Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 30.01.1953 tarihinde Genel Meclis'in otuz beşinci⁴²⁰, 09.02.1953 tarihinde Genel Meclis'in kırkinci⁴²¹, 03.04.1953 tarihinde Genel Meclis'in altmış ikinci⁴²² ve 04.05.1953 tarihinde Genel Meclis'in yetmiş altıncı birleşiminde⁴²³ gerçekleşmiştir. Söz konusu konuya ilişkin söz alan Aytemiz 30.01.1953 tarihinde Genel Meclis'in otuz beşinci⁴²⁴ birleşimde kiracı ile mülk sahipleri arasında yaşanan olayları örneklerle anlatarak Millî Korunma Kanununun Kiraya Taallûk Eden Maddelerinin değiştirilmesi gerektiğini gerekçeleriyle birlikte anlatmıştır. Aytemiz, 09.02.1953 tarihinde Genel Meclis'in kırkinci⁴²⁵ birleşiminde mevzu bahis konuyla ilgili bu kanun teklifinin iki yıldan bu yana çeşitli komisyonşar tarafından incelendiğini özellikle Dahiliye Komisyonu ile Adalet ve Ticaret Komisyonu raporlarını karşılaştırarak anlatmıştır. Bu konuda ise mevcut raporların reddedildiğinden son bütçe komisyonu raporunun ise zamlı ve vadeli olduğu için müzakere edilmesi gerektiğinin kabul edildiğini belirtmiştir. Yapılan müzakereler neticesinde ise komisyonlara iadesi veya muhtelif bir komisyona havalelerinin istendiğini ifade etmiştir. Netice itibarıyla de bu önergelerin de reddedildiği söyleyerek konuya ilişkin kendi görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.

"Bu madde hakkında mütalâamı arzetmeden evvel başka çeşit afaki birkaç cümle arz edeyim. Bu hayat pahalılığında hiçbir kusuru ve günahı olmıyan ve bu kanunla iradının dörtte üçü ellerinden alınan mülk sahipleri ve yine kanunlara rağmen Şark ve Garp hukukçularının mânevi bir borç altında kalınacağına ittifak ettikleri hâdiselerde - nitekim Kira Kanunu da bu kabildendir - bunun ıstırabını, vebalini hisseden vicdanlı kiracılar işin acilen tasfiyesini sabırsızlıkla beklemektedirler. Eh ehemmiyeti ve müstaceliyeti meydanda ve aşıkâr olan ve gündemimizde kıdem kesbeden bu kanunun gecikmesi veya geciktirilmesi, gerek mal sahipleri ve gerekse kiracılar için zararlıdır. Bir buçuk sene evvel Ticaret Komisyonu bazı binaları istisna etti, bu maddenin zararını ve şerrini tahfif lüzumunda bütün komisyonlar müttehattı. Kanuna boş ve şimdîye kadar kiraya verilmemiş binaların istisna edilmeleri hakkında hükümler vaz'edildi. O tarihten bugüne kadar takriben bir buçuk sene bir zaman geçti. Her üç komisyonun mutabık kaldığı hükümlerin behemehâl tahakkuk edeceğine kani olan mülk sahipleri boşalan evlerini kiraya vermemektedirler. Bu, ihtiyacı tazyik ve teşdit edici mahiyettedir. Bugün, yarın kanun çıkacak diye bir buçuk seneden beri İstanbul'da 15 bin, Ankara'da 3 bin kadar boş binanın birçoğunun bu kabilden olduğu söylenmektedir. Arkadaşlar, 13 seneden beri devam eden, son zamanlarda bitaraf mevkide olanları dahi bihuzur eden bu kanunu bir an evvel çıkaralım, milletin sabrını tüketmiyelim."⁴²⁶

⁴²⁰ TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 30 Ocak 1953, Birleşim 35, Toplantı 3, s. 517

⁴²¹ TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 09 Şubat 1953, Birleşim 40, Toplantı 3, s. 169

⁴²² TBMM Tutanak Dergisi, C.21, 03 Nisan 1953, Birleşim 62, Toplantı 3, s. 191

⁴²³ TBMM Tutanak Dergisi, C.22, 04 Mayıs 1953, Birleşim 76, Toplantı 3, s. 01

⁴²⁴ TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 30 Ocak 1953, Birleşim 35, Toplantı 3, s. 517

⁴²⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 09 Şubat 1953, Birleşim 40, Toplantı 3, s. 169

⁴²⁶ TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 09 Şubat 1953, Birleşim 40, Toplantı 3, s. 181-182-183

Abdullah Aytemiz bu konuşmasında ise konuyu hem kiracı lehine ve aleyhine hem de mülk sahibi lehine ve aleyhine değerlendirmiştir. Devamında ise bu konunun uzun bir süre devam ettiğini belirterek Meclise ve Bütçe Komisyonuna seslenerek bu konunun bir an önce halledilmesi ve ızdırap çeken vatandaşları da bu ızdıraptan kurtarmak gerektiğine dikkat çekmiştir. Abdullah Aytemiz bu konunun da görüşüldüğü 03.04.1953 tarihinde Genel Meclis'in altmış ikinci⁴²⁷ birleşiminde ise 09.02.1953 tarihinde Genel Meclis'in kırkinci⁴²⁸ birleşiminde bahsetmiş olduğu önergeye yönelik önergede imzası bulunan vekiller adına konuşmasını yapmıştır. Aytemiz bu birleşimdeki konuşmasında ise bu kanun kapsamında olan bir vatandaşın durumunu dile getireceğini beyan etmiş olsa da konuşmasının sonunda bu vatandaşın kendisi olduğunu ifade etmiştir. Sonrasında da Millî Korunma Kanununun Kiraya Taallûk Eden Maddelerinin kaldırılması durumunda vatandaşların ve devletin ekonomik kazanımları üzerinde durmuştur. Meselenin ise politika ya da devlet meselesi olmadığını meselenin millet meselesi olduğunu ifade ederek bu meselenin de milletin lehine sonuçlandırılması gerektiğini söylemiştir. Aytemiz'in Millî Korunma Kanununun Kiraya Taallûk Eden Maddelerinin kaldırılmasına yönelik 04.05.1953 tarihinde Genel Meclis'in yetmiş altıncı birleşiminde⁴²⁹ yaptığı son konuşmasında ise söz konusu maddelerin vakıflar aleyhine de olumsuz sonuçlara sebep olduğunu belirtmiştir. Aytemiz bu konuda ise dini eserleri ve ibadethaneleri muhafaza etmeye ve vakıfları da bu kanunda istisnaya yani vakıfları etkilemeyecek düzeyde düzenlenmesi gerektiği söylemiştir. Ayrıca Bütçe Komisyonuna yönelik Osmanlı'da Ayanların durumuna atıfta bulunarak aynı pozisyon niteliğinde olmaması gerektiğini ifade etmiştir. Aytemiz bu birleşimde ise CHP'ye yönelik de eleştirilerde bulunarak 1950 seçimlerine dikkat çekerek CHP'nin bu seçimi kaybetmesindeki sebeplerden birinin de bu gibi konular olduğunu anlatmak istemiştir diyebiliriz.

Abdullah Aytemiz'in "Emekli Kurmay Albay Behçet Kurbay Hakkında Dilekçe Komisyonu Kararı Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 12.02.1953 tarihinde Genel Meclis'in kırk ikinci birleşiminde⁴³⁰ gerçekleşmiştir. Söz konusu konuya ilişkin söz alan Aytemiz Genel Meclis'in kırk ikinci birleşiminde Emekli Kurmay Albay Behçet Kurbay'ın sorununun çözümüne ilişkin başvurusunu Dilekçe Komisyonuna değil sorunun çözümünde Devlet Şûrası Kanunu mucibince Deavi Dairesi Heyeti Umumiyesine gitmesi gerektiğin işin oraya

⁴²⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.21, 03 Nisan 1953, Birleşim 62, Toplantı 3, s. 191

⁴²⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.20, 09 Şubat 1953, Birleşim 40, Toplantı 3, s. 169

⁴²⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.22, 04 Mayıs 1953, Birleşim 76, Toplantı 3, s. 01

⁴³⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.20, 12 Şubat 1953, Birleşim 42, Toplantı 3, s 241

ait olduğunu gerekçe göstermiştir. Bu konuda ayrıca dilekçi olan Emekli Kurmay Albay Behçet Kurbay'ın yanlış kapı çalmış olduğunu vazifesi haricinde bir konu olduğu için de Dilekçe Komisyonunca reddedildiğini belirtmiştir.⁴³¹

Abdullah Aytemiz'in "Diyanet İşleri Reisliği 1953 Yılı Bütçesi Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 19.02.1953 tarihinde Genel Meclis'in kırk yedinci birleşiminde⁴³² gerçekleşmiştir. Aytemiz Diyanet İşleri Reisliği 1953 Yılı Bütçeleri görüşülürken söz alarak yaptığı konuşmasında; Aytemiz konuşmasında, ülkeye ecnebi bir âlim getirelim demek istemediğini, nasıl ki bir Alman doktorunu ve hukukçusunu getirip, bunlardan istifade ediyorsak, Müslüman ülkesinden de din âlimleri getirilerek bunlardan istifade edilebileceğini vurgulamıştır. Hatta Camiülezher'e senelerden beri din aşkı ile kaçak olarak giden talebelerimizden istifade edilebileceğini, tahsil için de Camiülezhere talebe gönderilebileceğini söylemiştir. Aytemiz bu düşüncesinin ise bazı yazarlar ve gazetecilerle eleştirilmemesi gerektiğini bunun bir irticai hareket olarak görülmemesi gerektiğini vurgulamıştır.

Abdullah Aytemiz'in "Manisa Mebusu Refik Şevket İnce ve Erzurum Mebusu Bahadır Dülgerin, Arzuhal Encümeninin 27.2.1953 Tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 5398 Sayılı Kararın Umumi Heyette Görüşülmesine Dair Takrirleri ve Arzuhal Encümeni Mazbatası Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 08.02.1954 tarihinde Genel Meclis'in otuz dokuzuncu birleşiminde⁴³³ gerçekleşmiştir. Söz konusu konuya ilişkin söz alan Aytemiz bu tür kararlara her daim muhalif olduğunu belirterek bu karara da muhalif olduğunu belirtmiş kararın ise ekseriyetle verilmiş bir karar olduğunu söylemiştir."⁴³⁴

Abdullah Aytemiz'in "Adliye Vekâleti 1954 Yılı Bütçesi Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 23.02.1954 tarihinde Genel Meclis'in kırk sekizinci birleşiminde⁴³⁵ gerçekleşmiştir. Söz konusu konuya ilişkin söz alan Aytemiz adalet kavramının hakkıyla yerine getirilmesi için hâkimlerin, avukatların ve tabiplerin mesleklerini layıkıyla yapmaları gerektiğine ve davaların ise süresi içerisinde çözüme kavuşturularak işlerin çoğaltıldığına yönelik izlenim uyandırmamaları gerektiğini mesleklerinin gerektirdiği şekilde kendilerini geliştirmeleri gerektiğini söylemiştir.⁴³⁶

⁴³¹ TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 12 Şubat 1953, Birleşim 42, Toplantı 3, s. 248-255

⁴³² TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 19 Şubat 1953, Birleşim 47, Toplantı 3, s. 479

⁴³³ TBMM Tutanak Dergisi, C.28, 08 Şubat 1954, Birleşim 39, Toplantı 4, s. 103

⁴³⁴ TBMM Tutanak Dergisi, C.28, 08 Şubat 1954, Birleşim 39, Toplantı 4, s. 111

⁴³⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C.28, 23 Şubat 1954, Birleşim 48, Toplantı 4, s. 689

⁴³⁶ TBMM Tutanak Dergisi, C.28, 23 Şubat 1954, Birleşim 48, Toplantı 4, s. 699

2.3.4 Mazhar Özsoy'un (Mehmet Mazhar Özsoy) Meclis Faaliyetleri

IX. Dönem Maraş milletvekili olarak seçilen Mazhar Özsoy bu dönem içerisinde gerek yasama dönemleri içerisinde gerekse de yasama faaliyetleri içerisinde önemli faaliyetler içerisinde oldu.

2.3.4.1 Mazhar Özsoy'un (Mehmet Mazhar Özsoy) Meclis Konuşmaları

Mazhar Özsoy'un "Belediye Kanununa Bazı Maddeler Eklenmesine ve Bu Kanunun Bazı Maddelerinin Kaldırılmasına Dair Kanun Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 07.07.1950 tarihinde Genel Meclis'in on sekizinci birleşiminde gerçekleşti. Söz konusu konuya ilişkin söz alan Özsoy, belediye seçimleriyle ilgili konuşarak ilçe belediye üyelerinin yeni belediye seçimi için aday olarak gösterilebilecekleri bu sayede de bu kişilerin sandık ve ilçe kurullarında görev almamaları gerektiğini söylemiştir. Söz konusu seçim sandıklarına ise seçim kurulu başkanının kendisinin tanıdığı birini getirebileceğini söylemiştir. Yani kısaca ilçe seçim kurulunun inhilâl eden üye yerine üye tâyin etmesine taraftar olduğunu söylemiştir.⁴³⁷

Mazhar Özsoy'un "Tapu ve Kadastro Genel Genel Müdürlüğü 1951 Yılı Bütçesi Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 23.02.1951 tarihinde Genel Meclis'in kırk dokuzuncu birleşiminde gerçekleşmiştir. Özsoy, Tapu ve Kadastro Genel Genel Müdürlüğü 1951 Yılı Bütçesi Münasebetiyle yapmış olduğu konuşmasında buralarda çalışan memurların rüşvet aldıklarına yönelik durumların olduğu bu gibi durumlarda rüşvet alan kişi hakkında nakledileceği üç yerde de aynı şikâyet olursa bu memurun tasfiye edilmesi gerektiği ayrıca bazı kazalarda sadece bir tapu memurunun olması bu kişinin hastalığı durumunda mevcut kazaların da işlerinin aksadığını, bu duruma da çare bulunması gerektiğini söylemiştir.⁴³⁸

Mazhar Özsoy'un "Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1951 Yılı bütçeleri Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 25.02.1951 tarihinde söz almıştır.⁴³⁹ Söz konusu konuya ilişkin söz alan Özsoy, meclis vekillerin konuşmaları sırasında her vekile beş dakika süre verdiğini belirterek bazı vekillerin müsamahadan istifa ettiklerini bunun ise doğru olmadığını verilen karara riayet edilmesi gerektiğini söylemiştir.⁴⁴⁰

⁴³⁷ TBMM Tutanak Dergisi, C.1, 07Temmuz 1950, Birleşim 18, Toplantı: Olğ. s. 418

⁴³⁸ TBMM Tutanak Dergisi, C.5, 23 Şubat 1951, Birleşim 49, Toplantı 1, s. 521

⁴³⁹ TBMM Tutanak Dergisi, C.5, 25 Şubat 1951, Birleşim 51, Toplantı 1, s. 751

⁴⁴⁰ TBMM Tutanak Dergisi, C.5, 25 Şubat 1951, Birleşim 51, Toplantı 1, s. 776

Mazhar Özsoy'un "Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne Dair Olan 5656 sayılı Kanuna Bağlı (1) Sayılı Cetvel ile Tadil ve Eklerinin Adalet Bakanlığı Merkez ve İller Kısımında Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 14.01.1952 tarihinde Genel Meclis'in on ikinci birleşiminde söz almıştır.⁴⁴¹ Özsoy, konuya ilişkin terfi edecek hâkim ve savcılara imkân tanınması gerektiğini kadrosuzluğun ortadan kaldırılarak bu sorunun çözüme kavuşturulması gerektiğini söyleyerek vekillerin bu konuda söz vermelerini hatırlatmıştır.⁴⁴²

Mazhar Özsoy'un "İçtüzüğün, Tetkiki Vazifesini Müstakilen Kendisine Verdiği Konularda Karma veya Geçici Komisyonlara Bütçe Komisyonundan Üye Alınmaması Hakkında Bütçe Komisyonu Başkanlığı Tez Keresi Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 23.01.1952 tarihinde Genel Meclis'in otuzuncu birleşiminde⁴⁴³ gerçekleşmiştir. Mazhar bey bu konuda söz alarak Bütçe Komisyonu'nun daimi olan başka bir komisyona üye veremeyeceğini ancak muvakkat yani geçici komisyona üye verebileceğini söylemiştir. Bu konuşmasını ise 39. maddeye dayandırmış ve bu maddeye göre bir milletvekilinin ikiden fazla Daimi Komisyonunda üye olamayacağını söylemiştir. Bu konuda ayrıca ikinci fıkraya da (Bütçe Komisyonu üyeleri bir başka komisyona seçilemez) atıfta bulunarak Bütçe Komisyonunun başka bir daimî komisyona üye veremeyeceğini söylemiştir. Özsoy üçüncü fıkraya da atıfta bulunarak Başkanlık Divanı üyeleri komisyonlara seçilemezler dediğini belirterek kısaca münakaşaya gerek olmadığı ve Bütçe Komisyonunun diğer komisyonlar gibi geçici komisyonlara üye verebileceği kanaatinde olduğunu söylemiştir.⁴⁴⁴

Mazhar Özsoy'un "Gayrimenkule Tecavüzün Define Dair Kanun Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 28.01.1952 tarihinde Genel Meclis'in otuz ikinci birleşiminde⁴⁴⁵ ve 31.03.1952 tarihinde Genel Meclis'in elli beşinci birleşiminde⁴⁴⁶ gerçekleşmiştir. Konuya ilişkin söz alan Özsoy, Genel Meclis'in otuz ikinci birleşiminde Kanunun bütün ihtiyaçlara cevap vermeyeceğini, bu kanundan daha iyi bir kaide vazedilemeyeceğini, bu nedenle dez bu maddenin kabulünü Meclisten arz ve rica etmiştir.⁴⁴⁷ Özsoy, Genel Meclis'in elli beşinci birleşiminde ise hukukta mülkiyet ve zilyetlik kavramlarına değinerek 2311 numaralı

⁴⁴¹ TBMM Tutanak Dergisi, C.12, 14Ocak 1952, Birleşim 26, Toplantı 2, s. 113

⁴⁴² TBMM Tutanak Dergisi, C.12, 14Ocak 1952, Birleşim 26, Toplantı 2, s. 127

⁴⁴³ TBMM Tutanak Dergisi, C.12, 23Ocak 1952, Birleşim 30, Toplantı 2, s. 257

⁴⁴⁴ TBMM Tutanak Dergisi, C.12, 23Ocak 1952, Birleşim 30, Toplantı 2, s. 267

⁴⁴⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C.12, 28Ocak 1952, Birleşim 32, Toplantı 2, s. 337

⁴⁴⁶ TBMM Tutanak Dergisi, C.12, 28Ocak 1952, Birleşim 32, Toplantı 2, s. 105

⁴⁴⁷ TBMM Tutanak Dergisi, C.12, 28Ocak 1952, Birleşim 32, Toplantı 2, s. 360-361

Kanununun kabulünü istemiş bu kanunu ise neticei muhakemeye kadar elinde muhafaza etmesini gaye edinen, bir kanun olduğunu söylemiştir.⁴⁴⁸

Mazhar Özsoy'un "Seyhan Milletvekili Reşad Güçlü'nün, Basın Kanununun 36. Maddesindeki (Basın Yolu İle İşlenmiş Bulunan Suçlar) Tâbirinin Yorumlanması Hakkındaki Önergesi ve Karma Komisyon Raporu Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 06.02.1952 tarihinde Genel Meclis'in otuz altıncı birleşiminde⁴⁴⁹ gerçekleşmiştir. Söz konusu konuya ilişkin söz alan Özsoy, Genel Meclis'in otuz altıncı birleşiminde şu konuşmayı yapmıştır:

"...Askerî Ceza Kanununun 96 nci maddesinin birinci fıkrasına bakalım; sözle karşısındakini kışkırtan, kısa hapis, üç aya kadar hapisle cezalandırılır. İkinci fıkraya bakalım; kışkırtmak, yazı, resim veya sair neşir vasıtalarıyla yapılmışsa, faili 10 aydan 5 seneye kadar hapsedilir. Demek ki, bu 96 nci maddenin birinci fıkrasına göre işlenen suç yazı ile olursa, basın mahkemesine gitsin, bunu şifahi işlerse askerî mahkemeye gitsin. Hiçbir memlekette böyle bir mevzuatın tatbik edildiği görülmemiştir. Hulâsa ediyorum: tefsir yoluna gitmeye lüzum yoktur. Metin açık ve sarihtir. Ben de, herkes gibi, Hükümetin, yakın bir zamanda bu gibi suçların; umumi mahkemelerde takibi için bir kanun getirmesini temenni ediyorum."⁴⁵⁰

Mardin Milletvekili Aziz Uras'ın Bilecik nutkunda "...Kore'de ölenler şehit değildir..." ifadesinin bir suç teşkil etmesi karma komisyonda ele alınmıştır. Komisyon, delillerin tutarsız olduğu gerekçesiyle adı geçen milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılmasına lüzum görülmemiştir.⁴⁵¹ Mazhar Özsoy'un "Mardin Milletvekili Aziz Uras'ın Milletvekilliği Dokunulmazlığı Hakkındaki Karma Komisyon Raporu Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 26.03.1952 tarihinde Genel Meclis'in elli üçüncü birleşiminde⁴⁵² vekilin dokunulmazlığının kaldırılması yeniden gündeme gelmiştir. Bu dönemde Adalet Komisyonu üyesi olan Özsoy, dokunulmazlık kararına katılmadığını Genel Meclis'in elli üçüncü birleşiminde şu konuşmasıyla ifade etmiştir;

"...Herhangi bir suçta adalet mekanizması haber alınca Cumhuriyet savcısı tahkikata başlar. Buna hazırlık tahkikatı denir. Bu tahkikatta savcı suçun işlendiğine dair bir delil bulamazsa doğrudan doğruya takipsizlik kararı verir. İş ne ilk tahkikata ve ne de son tahkikata akseder ve mesele de bu suretle kapanmış olur. Hâlbuki savcı suç olduğuna dair ufak tefek deliller görürse, bu delillerin takdiri mahkemeyi ilgilendirdiğinden, doğrudan doğruya mahkemeye sevk edilir ve bu delilleri mahkeme takdir eder..."
"...delillerin takdiri komisyonun vazifesi sayılmaz. Komisyon delillerin takdiri yönüne gidemez. Eğer komisyon delillerin takdiri yoluna gidip de buna dayanarak netice olarak "suç yoktur" derse ve sonra da devre sonunda bu arkadaş söz gelimi adalet huzuruna gider de adalet huzurunda mahkûm olursa bu hal, yasama yetkisi taşıyan Adalet Komisyonu ile

⁴⁴⁸ TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 31 Mart 1952, Birleşim 55, Toplantı 2, s. 126-127-136

⁴⁴⁹ TBMM Tutanak Dergisi, C.13, 06 Şubat 1952, Birleşim 36, Toplantı 2, s. 61

⁴⁵⁰ TBMM Tutanak Dergisi, C.13, 06 Şubat 1952, Birleşim 36, Toplantı 2, s. 81-82

⁴⁵¹ Asutay, a.g.t., s.38

⁴⁵² TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 26 Mart 1952, Birleşim 53, Toplantı 2, s. 35

adalet müessesesi arasında bir zıtlık meydana getirir. Birisi ‘suç yoktur, buradaki deliller güvenilir değildir’ diyor, diğeri ise o delillere dayanarak ‘devre sonuna bırakılması’ diye hüküm veriyor. Bundan dolayı böyle bir tezat meydana gelince, komisyonun suç olup olmamasına karar vermesi ve bir neticeye varması doğru değildir. Komisyon ancak Anayasaya göre milletvekilinin üzerine atılan suçun, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına gerek olup olmayacağını müzakere edecektir. Bu yüzden buradaki suç, ağır cezayı gerektiren maddelerden olduğuna göre, bu işlerde yasama dokunulmazlığının kaldırılması lâzımdır...”⁴⁵³

Mazhar Özsoy’un “Kan Gütme Sebebiyle Adam Öldürme veya Buna Teşebbüs Eden Failler ve Bunların Yakın ve Uzak Hısımları Hakkında Tatbik Olunacak Muameleye Dair 3236 Sayılı Kanunun İlgası Hakkındaki Kanun Teklifi Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 09.05.1952 tarihinde Genel Meclis’in yetmişinci birleşiminde⁴⁵⁴ gerçekleşmiştir. Söz konusu konuya ilişkin söz alan Edirne Milletvekili Rükneddin Nesumioğlu, kanunun yürürlüğe girdiği günden bugüne kadar suç işleme eylemlerindeki istatistik verileri iller ve bölge bazında değerlendirmiştir. Özsoy ise bu konuşmaya karşı şu konuşmayı yapmıştır:

“Bu içtimai seviyeye bağlı bir iştir. Efendim, cemiyette suç işleme temayülü iktisadi ve içtimai vaziyetin inkişafı ile makûsen mütenasip olarak azaldığına göre Türk milletinin 1946 yılından beri iktisadi ve içtimai vaziyetinde hiçbir inkişaf olmamış mıdır? Kanun tatbik edildiği yerlerden misal verdiniz, tatbik edilmediği yerlerden de misal veremez misiniz? Oralarda ne gibi bir vaziyet vardır?”⁴⁵⁵

Mazhar Özsoy’un “Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilâtına Ait 4274 Sayılı Kanunun 13. Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 06.06.1952 tarihinde Genel Meclis’in seksen birinci birleşiminde⁴⁵⁶ gerçekleşmiştir. Söz konusu konuya ilişkin söz alan Özsoy, Genel Meclis’in seksen birinci birleşiminde şu konuşmayı yapmıştır:

“Anayasada ilk tahsil mecburiyeti konmuştur. Hususi kanunlarda ilk tahsil beş seneye hasredilmiştir. Binaenaleyh hususi kanunda bu, tasrih ve tahdit edilmiştir. Eğer beş sene kâfi gelmiyorsa ilktahsil müddeti 6 - 7 seneye çıkarılabilir. İlk tahsil beş sene diye tahdit edildiğine göre, Anayasa da ilk tahsili mecburi kıldığına binaen, böyle teklif yersizdir. Aynı zamanda nasıl kursa mecburi tutarız? Kursa devam mecburdur denmez de, kursa tâbidir, devam edebilirler diyebiliriz. Böyle bir mecburiyet Anayasaya aykırıdır. Bendeniz arılayamadım. Sayın Başkan nasıl oluyor da Millî Eğitim Bakanına ve komisyon başkanına söz veriyor da milletvekillerine söz vermiyor? Millî Eğitim Bakanı sorulan sualleri cevaplandırmış da değildir, onun konuşması müstakil bir konuşmadır ve kanunun müdafaasına taallûk etmiştir. Bu sebepten ondan sonra milletvekillerine söz verilmemesi zannederim doğru değildir.”⁴⁵⁷

Mazhar Özsoy’un “Heyeti Mahsusalarca Haklarında Karar Verilmiş Olanların Emekli Haklarının Mahfuz Tutulması Hakkındaki Kanun Münasebetiyle” yapmış olduğu

⁴⁵³ Asutay, a.g.t., s.38-39

⁴⁵⁴ TBMM Tutanak Dergisi, C.15, 09 Mayıs 1952, Birleşim 70, Toplantı 2, s. 117

⁴⁵⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C.15, 09 Mayıs 1952, Birleşim 70, Toplantı 2, s. 129-131

⁴⁵⁶ TBMM Tutanak Dergisi, C.16, 06 Haziran 1952, Birleşim 81, Toplantı 2, s. 85

⁴⁵⁷ TBMM Tutanak Dergisi, C.16, 06 Haziran 1952, Birleşim 81, Toplantı 2, s. 109-111

konusması 16.06.1952 tarihinde Genel Meclis'in seksen beşinci birleşiminde⁴⁵⁸ gerçekleşmiştir. Heyeti Mahsusalarca Haklarında Karar Verilmiş Olanların Emekli Haklarının Mahfuz Tutulması Hakkındaki Kanun teklifinin ivedilikle görüşülmesi teklifini Zonguldak Milletvekili Rifat Sivişoğlu teklif etmiş ve oylama neticesinde kabul edilmiştir.⁴⁵⁹Söz konusu konuya ilişkin söz alan Özsoy, Genel Meclis'in seksen beşinci birleşiminde vekillerin konuşmaları arasında çok kısa cümleler ile kanun teklifine yönelik konuşmalar da bulunmuş ve teklifi kabul edilmesi gerektiğini söylemiştir.⁴⁶⁰

Mazhar Özsoy'un "Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkındaki 5516 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerini Değiştiren Kanun Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 18.06.1952 tarihinde Genel Meclis'in seksen altıncı birleşiminde⁴⁶¹ gerçekleşmiştir. Söz konusu konuya ilişkin söz alan Özsoy, Genel Meclis'in seksen altıncı birleşiminde şu konuşmayı yapmıştır:

"Muhterem arkadaşlar; şimdi esaslı bir mevzu üzerinde duruyoruz. Esasen 5516 sayılı Kanunun 1 nci, 2 nci, 3 ncü, 4 ncü ve 6 nci maddelerinin değiştirilmesi için bir tasarı Meclise gönderilmiştir. Mecliste enine boyuna görüşülmüş, düşünülmüş ve bunlardan 1 nci 4 ncü, 5 nci ve 6 nci maddeler ivedilik ve öncelikle görüşülmüş, Meclisçe kabul edilmiş ve kanuniyet iktisap etmiştir. (Soldan: Kanunlaşmamıştır sesleri). Gelelim 2 nci maddeye... (Devamla) Kanuniyet iktisap etmiştir. (Etmemiştir sesleri). Ondan sonra muvakkat birinci madde anlaşılamamış ve bu iki madde, bir kere de Adalet Encümeninden geçirilmesi için, Adalet Komisyonuna havale edilmiştir. Her hangi bir sürcü lisanla «tasarı gitsin» demeyi umumi tasarıya teşmil etmek doğru değildir. Çünkü elde tasarı kalmamıştır, Tasarı halinde kalan ancak ikinci maddeyle birinci muvakkat maddesidir. Ötekiler Mecliste görüşülmüş kabul olunmuş ve kanuniyet kesbetmiştir. (Raporda imzan var sesleri). Efendim, ben orada muhalif kaldım ve muhalefet şerhim vardır. Ben diyorum ki, Meclisin üzerinde görüşmesini yapıp kabulü suretiyle kanuniyet iktisap etmiş maddeleri Adalet Komisyonunun tekrar gözden geçirmesi, kanaatimce, doğru değildir. Birinci ve muvakkat birinci madde komisyona havale edilmiş, diğerleri kabul edilerek kanuniyet iktisap etmiştir. Binaenaleyh diğerleri üzerinde tekrar müzakere açmak doğru değildir. Bunu çıkıp burada Meclise arz etmek mecburiyetinde kalıyorum. Maruzatım bundan ibarettir."⁴⁶²

Mazhar Özsoy'un "Türkiye Büyük Millet Meclisi Azasının Tahsisat ve Harcırahları Hakkındaki 1613 Sayılı Kanunun 1757 Sayılı Kanunla Değiştirilen Birinci Maddesinin İkinci Fıkrasının Değiştirilmesine Dair Kanun Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 16.01.1953 tarihinde Genel Meclis'in yirmi sekizinci birleşiminde⁴⁶³ gerçekleşmiştir. Söz

⁴⁵⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.16, 16Haziran 1952, Birleşim 85, Toplantı 2, s. 219

⁴⁵⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.16, 16Haziran 1952, Birleşim 85, Toplantı 2, s. 244

⁴⁶⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** C.16, 16Haziran 1952, Birleşim 85, Toplantı 2, s. 249

⁴⁶¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.16, 18Haziran 1952, Birleşim 86, Toplantı 2, s. 265

⁴⁶² **TBMM Tutanak Dergisi**, C.16, 18Haziran 1952, Birleşim 86, Toplantı 2, s. 279

⁴⁶³ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.19, 16Ocak 1953, Birleşim 28, Toplantı 3, s. 209

konusu konuya ilişkin söz alan Özsoy, Genel Meclis'in yirmi sekizinci birleşiminde şu konuşmayı yapmıştır:

“Efendim, Hâmid Şevket Beyefendi arkadaşımız burada hakkı müktesep olmadığını söylediler. Burada hakkı müktesep mevcuttur, efendim. Şimdi; hukuki bakımdan Hazine ile şahıs, birbirlerine müsavi prensipler dâhilinde karşılaşılır. Hazine bir hak sahibi, mânevi şahsiyettir. Ötede hak sahibi... Hazinenin hakkı yoksa Hazine alacak verecek hususunda bir şahıs gibi karşılaşmış olur mu, imkânı var mı”? Hukuki bakımdan bunu Hazineden alabilirler mi? Burada Hazinenin eski kanuna göre hakkı müktesebi vardır. Evvelce (iltihak) nazarı itibara alarak şimdiye kadar verilmemiş. Ancak benim kanaatime göre verilmesi lâzımgelir. İltihak etmiş demek, fiilen gelip de Meclis sıralarına oturmak değildir. Taşradan gelip de buraya oturmak iltihak demek değildir. İltihak, Seçimle Meclisin şahsiyeti mâneviyesine iltihaktır. Şu halde seçimle iltihak mevcuttur demektir. O seçimle Meclis camiasına iltihak etmiş demektir. Ama fiilen Meclis toplantı halinde olmadığı için, yed -i ihtiyarında olmıyan bir sebeple Meclis sıralarına oturamamıştır. Bu, iltihak etmemiş demek değildir, iltihak etmiştir. Şu halde bu arkadaşlara bu paraların verilmesi lâzımgelir kanaatindeyim. Yoksa hakkı müktesep vardır.”⁴⁶⁴

Mazhar Özsoy'un “Geçici Bir Komisyon Kurulmasına Dair Adalet Komisyonu Reisliği Tezkeresi Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 23.01.1953 tarihinde Genel Meclis'in otuz birinci birleşiminde⁴⁶⁵ gerçekleşmiştir. Söz konusu konuya ilişkin söz alan Özsoy, Genel Meclis'in otuz birinci birleşiminde şu konuşmayı yapmıştır:

“...Muhterem arkadaşlar, Emin Kalafat Bey arkadaşım kürsüde bundan evvelki iddialarından rücu etmiştir. Evvelce böyle bir komisyonun kurulamayacağını söylemişlerdi. 25 nci maddede böyle bir komisyonun kurulabileceğini tasrih edilmiştir. Bundan evvel çıkan arkadaş kendileri okudular. Demek ki, 25 nci maddenin sarahati muvacehesinde böyle bir geçici komisyonun kurulmasının doğru olmayacağı hakkındaki iddia doğru değildir. ...Gelelim ikinci defa kürsüye çıkışlarında söylediklerine: «Komisyon üye adedini artırırsak, komisyonun yüklü işlerinin altından kalkılır» dediler. Hâlbuki bu imkân gece ve gündüz, beşer takatinin üstünde bir çalışma ile ancak hâsıl olabilir. Buna da imkân yoktur. Komisyon üye adedinin çoğalması, nıسابı da fazlalaştırır; devam da olmazsa hiç iş görülmez. 30 kişinin devam nıسابı, karar nıسابı başkadır, 50 kişinin başkadır. Sonra adedin çoğalmasıyla işin bitirileceğini de tahmin etmiyorum. Çünkü aded çoğalsa bile mevzu adedi aynı olarak kalacaktır. Bilâkis müzakere ve münakaşalar uzayacaktır, işler sürüncemede kalacaktır. Şu halde bu sebeplerden dolayı adedin çoğalması, çok iş görmek için bir sebep olamaz. (Bu böyle olunca, geçen sene ve evvelki senelerde Dilekçe Komisyonunda olduğu gibi, ikinci bir Geçici Adalet Komisyonu teşekkül edip muayyen işleri başarıncaya kadar çalışırsa, maksadı temin eder. Yani şarta muallâktır, işleri bitirinceye kadar çalışacak ve sonradan kendiliğinden ortadan kalkacaktır, iş bölümü ancak bu tarzda yapılırsa işlerin altından kalkarlar. Şu halde ikinci bir Geçici Komisyonun teşkili doğru olur kanaatindeyim.”⁴⁶⁶

Mazhar Özsoy'un “Emekli Kurmay Albay Behçet Kurbay Hakkında Dilekçe Komisyonu Kararı Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 23.01.1953 tarihinde Genel Meclis'in kırk

⁴⁶⁴ TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 16Ocak 1953, Birleşim 28, Toplantı 3, s. 246

⁴⁶⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 23Ocak 1953, Birleşim 31, Toplantı 3, s. 351

⁴⁶⁶ TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 23Ocak 1953, Birleşim 31, Toplantı 3, s. 359-360

ikinci birleşiminde⁴⁶⁷ gerçekleşmiştir. Söz konusu konuya ilişkin söz alan Özsoy, Genel Meclis'in kırk ikinci birleşiminde şu konuşmayı yapmıştır:

“...Muhterem arkadaşlar, Abdullah Aytemiz arkadaşımız vazife meselesinin intizamı âmmeye taallûk ettiğini tebarüz ettirdi. Binaenaleyh, ben de buna müstenit olarak İçtüzüğün 53 ncü maddesini okuyacağım. İçtüzüğün 53 ncü maddesi, her hangi bir dilekçenin Dilekçe Komisyonuna geldiği andan itibaren komisyonun yapacağı muamele şöyledir; tetkik edecek, tetkik ettikten sonra, evvelâ vazifesine taallûk ediyor mu, etmiyor mu, ona bakacak. Maddenin kaleme alınışı şöyledir: Komisyon ilkin dilekçeye bakacak, kendine mi taallûk ediyor, Hükûmete mi, tetkik edecek. Hükûmete taallûk ediyorsa oraya gönderecek. İkinci olarak Danıştaya, üçüncü olarak da mahkemeye. Daha aşağısını okumıyacağım. Şu halde Dilekçe Komisyonu işin esasına giremeyecek, işin esasına girmeden evvel vazifesine taallûk edip etmediğini tetkik edecek, vazifesine taallûk etmediğini gördüğü takdirde, «bu benim vazifem değildir, Şûrayı Devletin vazifesidir» diye, oranın vazifesine taallûk etmesi hasebivle bir karar verecek ve işte bu kararı ilgiliye bildirecektir. İlgili, Şûraya gidecek, artık Şûraya gittikten sonra bu eski kanuna mı tâbi olacak, yeni kanuna mı tâbi olacak, müruruzaman var mı, yok mu, reddedip etmemek mi lâzımgelcek, bunu orası tâyin edecektir. Binaenaleyh şimdi bunu, komisyondan tetkik edip etmediğini dahi sormak bence doğru değildir. Anladığıma göre de komisyon dahi işin esasına girmemiştir, usul bakımından vazifesine taallûk etmediğini nazara alarak reddetmiş ve Şûrayı Devlete gitmesi lâzımgeldiğini ilgiliye bildirmiştir. Bendeniz de Şûranın vazifesine Meclisin bakmaması icabettiği kanaatindeyim.”⁴⁶⁸

Mazhar Özsoy'un “Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâleti, Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1953 Yılı Bütçeleri Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 20.02.1953 tarihinde Genel Meclis'in kırk dokuzuncu birleşiminde⁴⁶⁹ gerçekleşmiştir. Söz konusu konuya ilişkin söz alan Özsoy, Genel Meclis'in kırk dokuzuncu birleşiminde şu konuşmayı yapmıştır:

“Muhterem arkadaşlar, kendisine çok hürmet ettiğim Sağlık Sosyal Vekilinin üzerine almış olduğu ağır vazifeyi takdir edenlerdenim. Objektif olarak sağlık işlerinde ilerlemeler kaydedildiğini ve bütün dertlere hassasiyetle derman aranmakta olduğunu biliyorum. Konuşulan mevzular içinde işin incelikleri üzerinde durmıyacağım. Ancak bilhassa kendi seçim çevreme ait olan ve Halk Partisi adına konuşan Halk Partili arkadaşım Muhit Tümerkan'dan işittiğim bir söz neticesi üzüntü ile buraya çıkmış bulunuyorum. Arkadaşlar, Halk Partisi zamanında tesis edilmiş doğum evinin lağvedileceğine dair haber hepimizi üzüntü içinde bırakmıştır. Bir kere Halk Partisi zamanında teessüs etmiş olan bu doğumevi Maraş'ta, şimdiye kadar çalışmış, müspet neticeler vermiş ve 300 bin nüfuslu Maraş ve muhitinin ihtiyacına cevap vermek üzere iken bu müessesenin lâğvedilmesi bugünkü iktidar Hükûmetine..... (Devamla) Bendenizin konuşmam esnasında Sayın Bakan böyle bir şeyin olmadığını, bunun böyle olmadığını ifade buyuruyorlar, mesele kalmamıştır. Benim de başka söyleyecek bir şeyim yoktur. (Alkışlar) Kendilerine teşekkür ederek kürsüden ayrılıyorum.”⁴⁷⁰

⁴⁶⁷ TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 12 Şubat 1953, Birleşim 42, Toplantı 3, s. 241

⁴⁶⁸ TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 12 Şubat 1953, Birleşim 42, Toplantı 3, s. 255-256

⁴⁶⁹ TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 20 Şubat 1953, Birleşim 49, Toplantı 3, s. 623

⁴⁷⁰ TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 20 Şubat 1953, Birleşim 49, Toplantı 3, s. 649

Mazhar Özsoy'un "Millî Korunma Kanununun Kiraya Taallûk Eden Maddelerinin Tadili Hakkındaki Kanun Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 06.04.1953 tarihinde Genel Meclis'in altmış üçüncü birleşiminde⁴⁷¹ gerçekleşmiştir. Söz konusu konuya ilişkin söz alan Özsoy, Genel Meclis'in altmış üçüncü birleşiminde şu konuşmayı yapmıştır:

"Efendim bu kanun lâyihası teklif edileli 27 ay oldu. 27 ay içerisinde Feridun Fikri arkadaş tetkik etmemiş, encümenlere gitmemiş, takip etmemiş. Burada önergesi evvelce okunup nazarı dikkate alınmamış ise, şimdi bugünden yarına madde hazırlanacakmış. 27 ay yetiniyor gibi yine bu kanunu tehir etmek lazım. Binaenaleyh bunun artık beklemesine zannedersem zaman kalmamıştır. Ben şahsan bekletilmemesine taraftarım. Esasen öncelikle de karar verilmiştir. Öncelikle görüşülmesine karar verilen bu kanunun görüşülmesinin devamına taraftarım."⁴⁷²

Mazhar Özsoy'un "Maraş Mebusu Ahmet Bozdağ'ın Teşriî Masuniyeti Hakkındaki Anayasa ve Adalet Komisyonlarından Kurulan Karma Komisyon Raporu Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 29.04.1953 tarihinde Genel Meclis'in yetmiş dördüncü birleşiminde⁴⁷³ gerçekleşmiştir. Söz konusu konuya ilişkin söz alan Özsoy, Genel Meclis'in yetmiş dördüncü birleşiminde şu konuşmayı yapmıştır:

"Bendeniz bu işin esasını anlatacağım. Neden tahaddüs ettiğini söyleyeceğim. Müsaade buyurun, bu, arkadaşımın bir hâkimle arasının bozulmasından olmuştur. Müsaade buyurun anlatayım, hakikati ifade edeyim. ...Hâkim re'sen tahkikata başlıyor. Kazada müddeiumumi yoktur. Müddeiumumiliği de hâkim yapıyor. Hattâ hâkim hakkında açılan tahkikat neticesinde, tahkiki yapan müfettiş şöyle diyor: «Hem hâkim, hem müddeiumumi ve hem zabıta amirliğini birden yapmaktadır. Bu suretle hâkim memuriyet vazifesini suiistimal etmiştir.» Hâkim hakkında bu yolda rapor verilmiştir. Bu hâkim bilirkişi tâyin ediyor, öyle bir şeyler yapıyor ki Ahmet Bozdağ'a giden mektupları dahi tutuyor, kendisi açıyor ve bunları okuyor, ondan sonra ailesine öyle teslim ediyor. Ahmet Bozdağ'ın ailesini töhmet altında bulunduruyor, ailesini hapsediriyor, çocuğunu hapsediriyor. Netice böyle bir husumetten çıkıyor. ... Ben sözlerimi söylemek mecburiyetindeyim. Beni buradan kimse indiremez, benim sözlerimi dinlemek isteyen varsa burada otururlar, istemiyenler dışarı çıkarlar. Ben sözümü söylerim. Onun için ısrar edilmesin. Neticede bu, ağır cezaya gidiyor, ağır ceza re'sen bilirkişiler tâyin ediyor. Bilirkişi tâyin ve teshilinden sonra işin mahiyetinde ihtilas suçunun olmadığı bilirkişi raporiyle tebellür ve tebarüz ediyor. Ondan sonra iş zimmete geliyor. Zimmet suçu ağır cezalı mevattan değildir. Böyle olunca Teşkilâtı Esasiyenin 12 nci ve 17 nci maddelerine göre teşriî masuniyetin kaldırılmasını mucip bir suç ortada kalmamış oluyor. Bu suçtan dolayı teşriî masuniyetin kaldırılması icabetse bile, son Af Kanunu ile 500 liraya kadar olan suçlar affa uğramıştır. Binaenaleyh ortada suç kalmamış ve aynı töhmet altında bulunanlar beraet etmiş ve bunlar hakkındaki karar kesbi katiyet etmiştir. Binaenaleyh zimmet suçundan dolayı Teşkilâtı Esasiyeye göre bu arkadaşın teşriî masuniyeti kaldırılmıyacağından, ben de komisyon raporunun kabul olunmasını arz ve teklif ederim."⁴⁷⁴

Mazhar Özsoy'un "Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkındaki Kanun Teklifleri Münasebetiyle" yapmış olduğu

⁴⁷¹ TBMM Tutanak Dergisi, C.21, 06 Nisan 1953, Birleşim 63, Toplantı 3, s. 225

⁴⁷² TBMM Tutanak Dergisi, C.21, 06 Nisan 1953, Birleşim 63, Toplantı 3, s. 248

⁴⁷³ TBMM Tutanak Dergisi, C.21, 29 Nisan 1953, Birleşim 74, Toplantı 3, s. 549

⁴⁷⁴ TBMM Tutanak Dergisi, C.21, 29 Nisan 1953, Birleşim 74, Toplantı 3, s. 570-571

konusması 08.06.1953 tarihinde Genel Meclis'in doksân üçüncü birleşiminde⁴⁷⁵ gerçekleşmiştir. Söz konusu konuya ilişkin söz alan Özsoy, mevzu bahis olan önermeleri yerinde bulmayarak Medeni Kanun hükümleri gereklerine uymadığını söylemiştir. Özsoy ayrıca şikâyetle bağılı suçlar olarak gösterdiği zina suçunun da delilinin şikâyetçi tarafından toplanması gerektiğini söylemiştir. Kısaca Özsoy bu konuşmasının sonunda;“Herkes kendi mukadderatını kendisi tâyin etsin, Polis veya jandarma tâyin etmesin.”⁴⁷⁶

2.3.5 Nedim Ökmen'in (Mahmut Ökmen) Meclis Faaliyetleri

IX. Dönem Maraş milletvekili olarak seçilen Nedim Bey bu dönem içerisinde gerek yasama dönemleri içerisinde gerekse de yasama faaliyetleri içerisinde önemli faaliyetler içerisinde oldu.

2.3.5.1 Nedim Ökmen'in (Mahmut Ökmen) Meclis Konuşmaları

Nedim Bey'in “1951 Yılı Bütçe Kanununun Tümü Hakkında” yapmış olduğu konuşması 21.02.1951 tarihinde Genel Meclis'in kırk yedinci birleşiminde⁴⁷⁷ gerçekleşmiştir. Nedim Bey bu birleşimde konuyla ilgili Maliye Vekilinin 1951 Yılı Bütçesi ardından konuşan muhalefet vekillerinin eleştirilerine değinerek, CHP vekillerinin eleştiri cümlelerinin Demokrat Partinin zamanında haklı görüşlerini ifade eden eleştiri cümleleri olmasaydı şimdiki zayıf muhalefetin konuşacak bir şeylerinin olmadığını söylemiştir. Nedim Bey devamında ise CHP vekillerinden Cemal Eyüboğlu, Osman Bölükbaşı ve Ferid Melen gibi vekillerin 1951 Yılı Bütçe Kanununa yönelik Ankara ve Ulus gazetelerinde ve Bütçe görüşmeleri sırasındaki eleştirilerine cevap vermiştir. Özellikle Bölükbaşını Bütçe Komisyonuna dâhil olduğu halde ancak bir gün bulunabildiğini ve raportörü olduğu Maliye Vekâleti bütçesi için ise bir kere bile uğramadığını söylemiştir. Nedim Bey konuşmasını 1951 Yılı Bütçesini 1949 ve 1950 yılı gibi geçmiş dönem bütçeleriyle kıyaslayarak CHP iktidarı dönemindeki bütçe durumları ile kıyaslayarak geçmiş dönemin bilançosunu ve 1951 Bütçesi'nin mevcut durumunu anlatarak konuşmasını sonlandırmıştır.⁴⁷⁸

Nedim Bey'in “Maliye Bakanlığı ve Devlet Borçları 1951 Yılı Bütçeleri Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 24.02.1951 tarihinde Genel Meclis'in ellinci birleşiminde⁴⁷⁹

⁴⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C.23, 08 Haziran 1953, Birleşim 93, Toplantı 3, s. 101

⁴⁷⁶ TBMM Tutanak Dergisi, C.23, 08 Haziran 1953, Birleşim 93, Toplantı 3, s. 106-126-127

⁴⁷⁷ TBMM Tutanak Dergisi, C.5, 21 Şubat 1951, Birleşim 47, Toplantı 1, s. 337

⁴⁷⁸ TBMM Tutanak Dergisi, C.5, 21 Şubat 1951, Birleşim 47, Toplantı 1, s. 349-350-387

⁴⁷⁹ TBMM Tutanak Dergisi, C.5, 24 Şubat 1951, Birleşim 50, Toplantı 1, s. 657

gerçekleşmiş bu birleşimde İş ve İşçi Bulma Kurumuna yapılacak yardımlar 5562 sayılı Kanunun 13 ncü maddesi ve 1951 yılı Bütçeleri ile ilgili açıklamalar yapmıştır.⁴⁸⁰

Nedim Bey'in "Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1951 Yılı Bütçeleri Münasebetiyle Maliye Bakanlığı ve Devlet Borçları 1951 Yılı Bütçeleri Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 26.02.1951 tarihinde Genel Meclis'in elli ikinci birleşiminde⁴⁸¹ gerçekleşmiştir. Nedim Bey söz konusu konuya ilişkin Genel Meclis'in elli ikinci birleşiminde Komisyon adına şu konuşmayı yapmıştır:

"Muhterem arkadaşlar, Riyaset Makamına verilmiş iki önerge vardır. Bunlardan birisi sağlık merkezleri için 500 000 lira, ikinci önerge ise kanser enstitüsü için 300 000 lira istenmektedir. Sedat Barı arkadaşımız sağlık merkezlerinin vaziyetini izah ettiler, mevcut 29 merkezden henüz, üçü açılmamış, diğerlerinin kadroları da ikmal edilmediği için lâzım geldiği gibi çalışmamaktadır. Binaenaleyh, vereceğimiz bu 500 000 liranın bu sene sarf edileceğini tahmin etmiyorum. Kanser enstitüsüne gelince, kabul buyurursunuz ki, 300 000 lira ile kanser işinde bir şey yapılamaz. Arkadaşım. Amerika'da muvaffak olunduğunu söylediler, bu rakam çok büyüktür, bunun için dört milyar dolar sarf edildikten sonra muvaffakiyet hâsıl olmuştur. Sonra, muhterem arkadaşlarım; bilhassa bir noktaya nazarı dikkatlerinizi celb ederim: önergelerde tasarruf diye kaydedilen 500 bin lira haddizatında bir tasarruf değildir. Bütçenin 200 küsur milyon lira açığı olduğunu biliyorsunuz, bu paraları, faizle borç alacağımız paralardan ödiyeceğiz. Mahalline masruf olmayacak tahsisat verilmesinde semahat göstermemenizi rica ederim."⁴⁸²

Nedim Bey'in "Bingöl Milletvekili Feridun Fikri Düşünsel'in Tarım Bakanlığı Teşkilâtında Stajyer Olarak Çalışmakta Bulunan İzmir Ziraat Okulu Mezunlarının Durumu Hakkındaki Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 04.04.1951 tarihinde Genel Meclis'in altmışıncı birleşiminde⁴⁸³ gerçekleşmiştir. Nedim Bey öncelikle konuya ilişkin açıklama yaparak 1946 yılında İzmir Ziraat Okulundan mezun olan bini aşan öğrencilerinin çoğunun 2919 sayılı kanun gereğince stajyer olarak Bakanlıkta çalıştıklarını ve Bakanlık için mesailerinden müstağni kalmak imkânı olmayan bu gençlerin huzura kavuşmalarını temin edecek tasarıyı yakında Büyük Meclise takdim edeceklerini söylemiştir.⁴⁸⁴

Nedim Bey'in "Urfa Milletvekili Necdet Açıanal'ın, Süne Haşeresi ile Mücadele İçin Ne Gibi Tedbirler Alındığına ve Bu Hususta Bir Plân Tatbik Edilip Edilmediğine Dair Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 06.04.1951 tarihinde Genel Meclis'in

⁴⁸⁰ TBMM Tutanak Dergisi, C.5, 24 Şubat 1951, Birleşim 50, Toplantı 1, s. 735-739

⁴⁸¹ TBMM Tutanak Dergisi, C.5, 26 Şubat 1951, Birleşim 52, Toplantı 1, s. 389

⁴⁸² TBMM Tutanak Dergisi, C.5, 26 Şubat 1951, Birleşim 52, Toplantı 1, s. 958-959

⁴⁸³ TBMM Tutanak Dergisi, C.6, 04 Nisan 1951, Birleşim 60, Toplantı 1, s. 129

⁴⁸⁴ TBMM Tutanak Dergisi, C.6, 04 Nisan 1951, Birleşim 60, Toplantı 1, s. 137-138

altmış birinci birleşiminde⁴⁸⁵ gerçekleşmiştir. Nedim Bey Tarım Bakanı olarak görev yaptığı bu dönemde konuya ilişkin öncelikle yapılan çalışmaları şu şekilde sıralamıştır;

“...Buğdaylara zarar veren süne haşeresine karşı mücadele yapılmak üzere geçen yıl Urfa, Mardin, Elâzığ, Tunceli, Diyarbakır illerini ihtiva etmek üzere bir Süne Bölge Mücadele Reisliği kurulmuş, bu reislik emrine lüzumu kadar memur, alev makinası verilmiş, motorlu vasıta ile de takviye edilmiştir. Yaz mücadelesi tarlalarda görülen süneleri toplatma suretiyle yapılmış ve 24 959 kilo süne imha edilmiştir. Sonbaharda Karacadağ ve diğer dağlık yerlerde tesbit olunan 166 bin dekar süne kışlağı yakılmak suretiyle 141 321 kilo süne öldürüldüğü tahmin edilmiştir. Bu mücadelede Millî Savunmadan temin olunan erlerden de faydalanılmıştır. Sünenin biyolojisi ve kimyevi mücadele usulleri tesbit edilmek üzere Karacadağ'da bir muvakkat mücadele istasyonu kurularak çalışmalara başlanmıştır. Bu yıl bu tedbirlere ilâveten, Merkez Mücadele Enstitüsünce yapılan tecrübelerde iyi netice alınan ilâçlarla süneler henüz kışlaklarından ovaya inmelerinden önce Karacadağ'da mücadele denemeleri yapılacak ve enstitüde alındığı gibi sahada da iyi netice tesbit olunur olunmaz bu şekilde mücadele hemen geniş ölçüde tatbik olunacaktır. Şimdiden geniş mücadeleye, lüzumlu ilâç ve aletler mahalline gönderilmiştir. Ayrıca Fosfero, E 605 gibi ilâçlar ile hem toz hem mahlûl halinde denemeler yaparak sünenin en ucuz ve katî şekilde öldürülmesi imkânlarını araştırmaktayız. Bir taraftan da en kestirme ve tabîî mücadele usulü olarak erken yetişen ve bu itibarla süne hücumundan evvel sertleşmesi dolayısıyla böceğin zararından kendini kurtaran Floransa buğday çeşidinin süneli bölgelere tamimine büyük bir hızla devam olunmaktadır. Bu meyanda Hatay, Maraş, Mardin, Urfa, Diyarbakır. Gaziantep vilâyetlerine 3 656 ton Floransa buğdayı dağıtılmış, önümüzdeki sene bu tip tohumluk buğdayın ihtiyacı karşılayacak miktarda yetiştirilmesi için üretme çiftliklerinde tertibat alınmıştır. Mâruzâtım bundan ibarettir.”⁴⁸⁶

Nedim Bey'in “Orman Kanunu Tasarısının Görüşülmesi İçin Geçici Bir Komisyon Kurulması Hakkında” yapmış olduğu konuşması 09.04.1951 tarihinde Genel Meclis'in altmış ikinci birleşiminde⁴⁸⁷ gerçekleşmiştir. Nedim Bey Orman Kanunuyla ilgili olarak meclisin 10 aydır, memleketin ise 15 senedir beklediği bir kanun olduğunu söylemiştir. Kanun tasarısının geçirdiği safhaları anlatan Nedim Bey tasarının komisyonlara havale edildiği mevzunun öneminin hem kendisinin hem de arkadaşlarının farkında olduklarını söylemiştir. Bunun için de Tarım, Adalet, Bütçe, Maliye ve İçişleri Komisyonlarından seçilecek beşer arkadaştan birleşerek geçici komisyon kurulmasını rica ettiğini söylemiştir.⁴⁸⁸

Nedim Bey'in “Yozgad Milletvekili Faik Erbaş'ın, Zirai Donatım Kurumu Ankara Depo Müdürlüğünde Satılan Traktör ve Malzemesi ile 01.05.1950 Tarihinden 30.11.1950 Tarihine Kadar Yapılan Satışa, Arı Kovanlarının Kaça Satıldığına ve Çiftçilerin Kalkınması İçin Ne Gibi Tedbirler Düşünüldüğüne Dair Sorusuna Cevabı” münasebetiyle yapmış olduğu

⁴⁸⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.6, 06 Nisan 1951, Birleşim 61, Toplantı 1, s. 143

⁴⁸⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.6, 06 Nisan 1951, Birleşim 61, Toplantı 1, s. 147

⁴⁸⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.6, 09 Nisan 1951, Birleşim 62, Toplantı 1, s. 153

⁴⁸⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.6, 09 Nisan 1951, Birleşim 62, Toplantı 1, s. 155

konuşması 16.04.1951 tarihinde Genel Meclis'in altmış beşinci birleşiminde⁴⁸⁹ gerçekleşmiştir. Nedim Bey, Yozgad Milletvekili Faik Erbaş'ın bu sorusuna maddeler halinde şu cevabı vermiştir;

“1. Gerek Marshall yardım kredisiyle ve gerekse serbest dövizle ithal edilen traktör ve ekipmanlar mahallî tarım teşkilâtınca verilen vesikaları ihraz eden çiftçilere satılmaktadır. Ayrıca vasıtaya lüzum yoktur.

2. 01.05.1950 tarihinden 30.11.1950 tarihine kadar Ankara Şubesinde 18 traktör ve 11 traktör arabası (Trailler) satıldığını.

3. Marshall yardım kredisi ile ithal ettiğimiz traktör ve ekipmanlar da: Malın C. F. Bedeli üzerine % 20 masraf karşılığı ve kâr ilâve edilerek, ithal limanındaki satış fiyatı tesbit edilmektedir. Mal, ithal limanında bu fiyatla satılır. İthal limanından başka yerde bulunan müşterilerimize buralardaki teşkilllerimiz tarafından satış yapıldığı takdirde, ithal limanından itibaren buradaki teşkilimize kadar yaptığımız iç nakliye ve sigorta masrafları da müşteriden ayrıca alınır. Bundan başka, memleketimizde yapılması mümkün bulunan traktör tekerlek ağırlığı Adapazarı'ndaki fabrikamızda döktürülmekte ve traktörle birlikte verilen bu ağırlıkların bedeli de müşteriden alınmaktadır. Bu ağırlıkların da Ankara şubemizde satış fiyatı 222 50 liradır. Serbest dövizle ithal ettiğimiz mallarda ise gümrük maliyeti üzerine % 20 umumi masraf ve kar karşılığı ilâve edilerek gümrük satış fiyatı bulunur. Bu fiyata, gümrükten itibaren yurt içindeki muhtelif teşkillerimize sevk için yapılan iç nakliye ve sigorta masraf lariyle bu teşkilimizdeki montaj masrafları ilâve edilerek mahallî satış fiyatı tesbit olunur ve müstahsıla bu fiyatla satılır.

4. Sattığımız arı kovanları Zirai Donatım Kurumunun Adapazarı fabrikasında imal edilmektedir. Fabrika maliyeti üzerine % 10 nispetinde 'umumi masraf ve kâr karşılığı ile fabrikadan yurt içindeki teşkillerimize kadar yapılan nakliye ve sigorta masrafları ilâve edilerek satılmaktadır. Bu sene fabrikamızda imal edilen arı kovanlarının fabrika maliyeti 32,50 lira ve satış fiyatı 35,75 liradır.

5. Türkiye ziraatinin kalkınması büyük çiftçiyle beraber bilhassa büyük bir ekseriyeti teşkil eden küçük çiftçinin kalkınmasına bağlıdır. Memleketimizde küçük çiftçi her bakımdan en çok yardıma ve teçhize lâyıktır. Bununla beraber Türkiye ziraatinin kalkınması bir bütündür. Büyük çiftçi de gerekli tedbirlerden müstağni değildir. Zirai kalkınmada büyük ve küçük çiftçi diye tefrik yapmak kanaatimizce doğru değildir. Fakat çiftçilerimizin kahir bir ekseriyeti küçük çiftçi olduğundan ziraatin kalkınmasında aldığımız ve alacağımız tedbirlerden küçük çiftçilerin daha çok faydalanacağı tabiidir. Bu arada sırf küçük çiftçilerimiz için alınmış ve alacağımız tedbirler de yok değildir. Aşağıda madde madde bildirilen sahalarda aldığımız tedbirler, ya müstakilleri küçük çiftçinin veya bir bütün olarak bütün çiftçilerimizin kalkınmasını hedef tutmaktadır.

1. Çiftçilerimizin kalkınmasına müessir olan faktörlerin başında gelenlerden tohumluk meselesi vardır. Verimli, hastalıklı ve ilâçlı tohumlarla çiftçimizin bol miktarda teçhizi ve Türkiye tohumluğunun bu ölçülerde toptan tedariki büyük dâvalarımızdan birisidir. İslah edilmiş tohumluk yönünde memleketimizde kurulmuş 9 ıslah istasyonu yıllardan beri sürekli çalışmalar neticesinde yüksek kaliteli ve sabit vasıflı tohum tipleri elde etmiştir. Bunların üretilerek bol miktarda çiftçilerimize tevzii üzerinde Devlet Üretme çiftlikleri önemle durmaktadır. Devlet Üretme çiftliklerinin yıllık ortalama tohumluk istihsalı yüz bin tonu bulmuştur, önümüzdeki yıllarda bu, daha da artırılabilecektir. Tohumluk yardımı bahsinde 1950 Sonbaharında Ziraat Bankası teşkilâtı ile 58 bin ton tohumluk buğday 308 713 muhtaç çiftçiye dağıtılmıştır. Tohumluk mevzuunun diğer bir cephesi de, tohumların ekilmeden evvel selektörden geçirilmesi ve mantarî hastalıklara karşı ilâçlanmasıdır. 1950 yılında tohum temizleme evlerinde 150 bin ton tohumluk temizlenmek ve ilâçlanmak suretiyle çiftçilerin bilhassa küçük çiftçilerin iyi tohumluk kullanmalarına hizmet edilmiştir. 1951 yılı için hedefimiz: Mevcut selektörlere ilâveten 100 selektör daha satın alarak, Devlet Üretme Çiftlikleri Tohum Temizleme evlerinin iş birliği ile temizlenecek ve ilâçlanacak

⁴⁸⁹ TBMM Tutanak Dergisi, C.6, 16 Nisan 1951, Birleşim 65, Toplantı 1, s. 197

tohumluk miktarı 300 bin tondur. Bundan başka 1951 yılı içinde küçük çiftçiye tohumluğunu temizliyebilmesi için asgari 100 aded triyör ile teçhiz etmek kararındayız.

2. Küçük çiftçinin kalkınmasına müessir faktörlerden diğeri de, onların modern ziraat alet ve makinaları ile araba ve saire ile donatılması ve bunların elverişli vâdelerle taksitle satışlarının teminidir. Bu yönde Donatım Kurumu ve Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası mühim vazifeler görmektedir. Yalnız Donatım Kurumu 1950 yılı içinde 3 sene vâde ile ve % 3 faizle çiftçiye 34 253 pulluk satmıştır. 1951 yılı boyunca küçük çiftçinin komple ziraat aletleriyle teçhizi meselesini daha geniş ölçüde tahakkuk ettirmeye çalışacağız. Bu arada bilhassa onların hayvanla çekilir pulluk, mibzer ve tırmık ile donatılmasına daha büyük hamlelerle gayret edilecektir. Küçük çiftçinin kalkınmasında toprağın vaktinde hazırlanması, vaktinde ekilmesi ve müsait gelişme şartlarının temini ancak modern alet ve makina kullanmaya bağlıdır. Bu maksatla 1951 yılında küçük tip traktörleri ekipmanları ile birlikte ithal edip küçük çiftçinin münferiden veya grup halinde istifadelerine hazır bulundurmayı düşünüyoruz ve şimdiden çalışmalara başlanmıştır. Bu tip traktör ve ekipmanları memleketimize geldiğinde bunların çiftçilerimize intikali Ziraat Bankası kredilerinden faydalanılarak en müsait şekilde sağlanacaktır. Bununla beraber büyük ve küçük çiftçilerimizi makina ile teçhiz etme yanında onlara akaryakıtın da, kendileri muktedir olmadıkları takdirde kredi ile tedariki lâzımdır. Bu ihtiyaç bugün Ziraat Bankasının açtığı akaryakıt kredileriyle karşılanmaktadır.

3. Küçük çiftçinin kalkınması aynı zamanda onun yeter derecede toprağa sahip olmasına bağlıdır. Bu maksatla toprağı olmyan veya toprağı yetmiyen çiftçilerimizin topraklarını yeter dereceye çıkartmak mevzuu üzerinde önemle duruyoruz. 1950 yılında 18 589 aileye 820 193 dönüm toprak dağıtılmış ve 1951 yılı içinde de tahmini olarak 25 - 30 bin aileye bir milyon dönüme yakın toprak dağıtılması programlaştırılmıştır. Hali hazırda hiç toprağı olmyan çiftçi ailesi başına düşen toprak miktarı, toprak vasıflarına göre en ağır topraklarda 20 dönüme kadar düşmekte ve çok kötü topraklarda da âzami olarak 400 dönüme kadar çıkmaktadır. Kısıftıen toprağı olan çiftçiler için de halen tasarruf ettikleri toprak miktarına toprak bütünlükleri kendilerine yetecek kadar ilâveler yapılmaktadır.

4. Küçük çiftçiye lüzumlu kredileri en müsait şartlar altında tedarik etmek onun kalkınmasına sınıksı bağlıdır. Ziraat Bankası vasıtasıyla küçük çiftçilerimize temin edilmekte olan kredi miktarlarında son zamanlarda geniş ölçüde çiftçi lehine değişiklikler yapılmıştır. Esasen Ziraat Bankası Kredileri Kanunun icabı daha ziyade küçük çiftçiye istihdaf etmektedir. Bu maksatla bankanın 1950 - 1951 hesap dönemi için ayırdığı zirai plasmanlar geçen seneden 114 milyon lira fazlasiyle 350 milyon lirayı bulmuştur. Bu suretle başta zeytin, turunçgiller, fındık, incir, antep fıstığı olmak üzere ve diğr meyva çeşitlerinin de tesis kredi baremleri ehemmiyetli miktarlarda artırılmıştır. Bundan başka çeşitli ziraat mahsullerinin dekarına açılmakta olan istihsal kredileri ve hayvan başına tatbik edilmekte olan bakım kredileri çiftçi lehine değiştirilmiş ve yükseltilmiştir. Şu da kayda değer ki, şimdiye kadar tatbik edilmeyen bağ tesis kredisinin de ihdası için program yapılması hususunda banka ile temas halindeyiz.

5. Büyük, küçük çiftçilerimizin kalkınmasına hizmet edecek diğr bir tedbirimiz de bilhassa hububat ziraatında sütünperfosfatın kullanılmasını çiftçiler arasında temin etmek üzere programlı çalışmalara başlanmış olmasıdır. Yapılan denemelere göre yalnız bu yoldan çiftçinin hububat istihsalı en aşağı % 20-30 nispetinde bir fazlalık gösterecektir. Kimseyi gübre kullanılmasını temin için 1950-1951 Ekim yılında 94 köyde demostrasyon denemeleri yapılmış ve gelecek sene bu çalışmalar bütün Orta Anadolu'yu kaplıyacak şekilde program hazırlanmıştır.

6. Ziraat mahsullerinin haşere ve hastalıklardan zararlarını önlemek maksadiyle geniş ölçüde mücadeleye girişmek için hazırlıklarımız tamamlanmış, gerekli mücadele vasıta ve ilâçları mahallerine gönderilmiş ve aynı zamanda mücadele teşkilâtı süratli iş görmek için motorlu vasıtalarla takviye edilmiştir. 1951 Mücadele devresinde bilhassa süne, çekirge, hiponomot, karpokapsa, yeşil kurt zararlıları ve sürme hastalıklarına karşı savaşa başlamak üzere programlarımız hazırır.

7. Çiftçilerimizin kalkınmasına sınırsız bağlı olan hayvancılığımızın gelişmesi daha ziyade taşıma sisteminin ıslahına dayanmaktadır. Bol miktarda hayvan mahsullerinin artması ve hayvan gücünden lâyıkıyla istifade çiftçimizin kazancının yükselmesi bakımından çok önemlidir. Bu maksatla bir yandan mera ve yayırlarımızın ıslahı üzerinde çalışmalara devam ederken öbür yandan da yabancı memleketlerden, bilhassa Amerika'dan çeşitli hayvan yemi tohumları getirtilmiş, denemek ve üretilmek üzere ıslah istasyonlarımıza ve Üretim Çiftliklerine dağıtılmış bulunmaktadır. Çiftçimizin bol miktarda hayvan yemi yetiştirmesini iktisadi bir şekilde sağladığımız gün küçük çiftçimizin kalkınmasında ileri bir adım atılmış olduğuna hiç şüphe yoktur.

8. Teknik ziraat teşkilâtını yurdun her yanına yayarak araştırma ve ıslah istasyonlarımızın buldukları, gerek yeni istihsal metotlarını ve gerekse yeni mahsul vaziyetlerini çiftçilerimize kısa yoldan intikal ettirmek kararında ve çalışmalarını üzerindeyiz.”⁴⁹⁰

Nedim Bey'in “Zonguldak Milletvekili Abdurrahman Boyacıgiller'in, Karadeniz Kıyıları Balkının Verimli Sahalara İskân Edilmesi, Meyvacılık ve Dokumacılık İşleriyle Geçimlerinin Sağlanması Hakkındaki Sorusuna Cevabı” münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 27.04.1951 tarihinde Genel Meclis'in altmış dokuzuncu birleşiminde⁴⁹¹ gerçekleşmiştir. Nedim Bey söz konusu konuya ilişkin Genel Meclis'in altmış dokuzuncu birleşiminde Tarım Bakanı olarak şu konuşmayı yapmıştır:

“... Karadeniz sahil topraklarının bu bölgede yaşayan halkın geçimine yetmiyeceği göz önünde tutularak buralardaki vatandaşlarımızın esas geçimine bir mesnet olmak üzere meyvacılık, ipekböcekçiliği, arıcılık ve çay işleri ele alınmış bulunmaktadır. Bu maksatla Rize, Giresun ve Kastamonu'da birer bahçe kültürleri istasyonu ve Cide'de bir fidanlık ve Samsun'da da yine kısmen fidancılıkla meşgul olmak üzere bir üretim çiftliği tesis edilmiş bulunmaktadır. Bir taraftan adı geçen müesseselerde o bölgenin özelliklerine uygun ticari kıymeti haiz standart, çeşitlerinden meyva ve dut fidanı yetiştirip, gayet ucuz fiyatla halka tevzi ederken, diğer taraftan bu meyvacılığın inkişafı için meyvacılık tekniğini müstahsila öğretmekte, bankadan kredi sağlamakta, hastalık ve zararlılarla mücadele usullerini göstermekte, istihsalın artırılması kalitenin yükseltilmesi için lüzumlu bütün tedbirleri almaktadır; Bu müesseselerden başka Rize'de kurulmuş olan 30 000 ve kurulmakta, olan 35 000 dekarlık çaylığı istihdaf eden bir çay teşkilâtı vardır. Bu havalide 1949 yılında 150 ton, 1950 kampanya sırada 200 ton kuru çay istihsal edilmiştir. Karadeniz sahillerinin meyva ve dut fidanı ihtiyacını karşılamak maksadiyle meyvacılık müesseselerimiz Devlet Üretim Çiftlikleri ile sıkı bir iş birliği yapmaktadır. Bundan başka müsait yerlerde yeniden fidanlık kurulması veya icarla tutulacak arazide halka dağıtılmak üzere fidan yetiştirilmesi hususunda tetkik edilmekte ve bu suretle Karadeniz sahillerinde yaşayan halkın meyvacılık, ipekböcekçiliği ve arıcılık bakımından kalkınması imkânları üzerinde durulmaktadır. Halen Karma Komisyonunda müzakeresi devam eden Orman Kanunu tasarısı kanunlaşma mazhariyetine ererse, her sene asgari 3,5 milyon liralık tahsisatla tesisler yapacağız. Tesis ve işletme fonundan, mühim bir kısmı bu havalide tahsis edilecektir. Bu suretle hem ormanlarımız tahripten kurtulacak, hem de bu havalinin ciddi zor durumda bulunan fakir halkına yaşama ve kalkınma imkânı sağlanmış olacaktır.”⁴⁹²

Nedim Bey'in “İzmir Milletvekili Necdet İncekara'nın, İskân Dâvasının Halli İçin Ayrı Bir Bakanlık İhdasının Düşünüldüğüne, Dış İskân Meselesinin Hangi Ana

⁴⁹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, C.6, 16 Nisan 1951, Birleşim 65, Toplantı 1, s. 203-205

⁴⁹¹ TBMM Tutanak Dergisi, C.6, 27 Nisan 1951, Birleşim 69, Toplantı 1, s. 283

⁴⁹² TBMM Tutanak Dergisi, C.6, 27 Nisan 1951, Birleşim 69, Toplantı 1, s. 293

Prenspilere Göre Halledileceğine, İç İskân Mevzuunun Dış İskânla Birlikte Ele Alınmasının Düşünüldüğü Düşünülmeyeceğine ve Bu Dâvanın Başarılması İçin Ne Gibi Tedbirler Alındığına Daîr Olan Sorusuna Cevabı” münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 09.05.1951 tarihinde Genel Meclis’in yetmiş dördüncü birleşiminde⁴⁹³ gerçekleşmiştir. Nedim Bey söz konusu konuya ilişkin Genel Meclis’in yetmiş dördüncü birleşiminde Tarım Bakanı olarak şu konuşmayı yapmıştır:

“İzmir Milletvekili Necdet İncekara arkadaşım takririnin birinci maddesinde; iskân işleri için ayrı bir Bakanlık kurulup kurulmayacağını sormaktadır.

1. İç ve bilhassa dış iskân işlerimizin günden güne ehemmiyet ve vüsat kesbetmekte olduğu bir hakikattir. Bu mühim hizmetin en iyi bir şekilde ifa edilmesi imkân ve çareleri üzerinde hassasiyetle durmaktayız. Bu mevzudaki çalışmalarımız bir hayli ilerlemiş ve karar safhasında intikal etmiş bulunmaktadır. İç ve dış iskân meseleleriyle birlikte cemiyetimizin sosyal dâvalarının hep birlikte ve koordine bir şekilde hal ve intacı için hazırlıklarını ikmal etmek üzere bulunduğumuz plânın tatbikına geçilmesini temin edecek olan bu karar yakın bir zamanda Büyük Millet Meclisine arz edilmiş bulunacaktır.

2. Dış iskân meselesinin hangi prensiplere göre halledileceği hakkındaki bu soruya sayın arkadaşımın önergesindeki fıkralara sırasıyla cevap arzedeceğim:

a) Dışardan gelen göçmenlerin yurt içinde iskânlarında; iskân olan yerlerde müstakil köyler kurmak, imkân olmıyan mahallerde de mevcut kasaba ve köylerimize eklemeler yapmak suretiyle hareket edilecektir.

b) Bugünkü etüdlerimize göre müstakil göçmen köyleri kurulmağa elverişli bölgelerimiz; Orta Anadolu'da bilhassa Ankara, Konya, Kırşehir, Niğde, Kayseri, Sivas ve Yozgad illeri olarak tesbit edilmiştir.

c) Kurulacak köylerin ekonomik karakteri, mevcut köylerimizin mahallî ekonomik karakterinden farklı olmayacaktır.

d) Yeni kurulacak göçmen köylerinin sağlık, kültürel ve sosyal ihtiyaçları bakımından gereken tedbirler, mevcut köylerimizin aynı mahiyetteki ihtiyaçları için alınan tedbirlere mıvazi bir şekilde tertip edilecektir.

e) Yeni göçmen köylerinin, arazi varlıkları ve su imkânları bakımından ortalama 60-70 hanelik topluluklar halinde kurulması mutasavverdir. Her göçmen evi ileride göçmenler tarafından ihtiyaçlarına göre genişletilebilecek bir tarzda şimdilik çiftçiler için bir oda bir ahırdan, sanatkarlar için de bir oda ve bir dükkândan ibaret olarak yapılacaktır.

f) Bu yıl içinde 30 kadar müstakil göçmen köyü kurulması üzerinde durulmaktadır.

g) Göçmen evleri tamamen mahallî şartlara ve tiplere uygun olacak ve yerine göre toprak damlı veya çatılı olarak yaptırılacaktır. Mümkün oldukça inşaatte göçmenler bizzat çalıştırılacaktır. Mevcut köy ve kasabalara eklemeler yapılması halinde bu iş göçmenlere para yardımı yapılmak ve inşaat malzemesi verilmek suretiyle sağlanacaktır. Müstakil göçmen köyleri kurulacak yerlerde de inşaatın müteahhitler vasıtasıyla yaptırılmasının muvafık olup olmayacağı araştırılmaktadır.

ğ) İki nüfuslu bir çiftçi göçmen ailesine verilecek arazi miktarları; bölgenin yağışlı ve kurak oluşuna ve arazinin tabiat ve karakterine göre 8 - 160 dönüm arasında tehalûf etmektedir. İki den fazla olan beher nüfus için bu miktarlara muayyen nispetler dâhilinde ilâveler yapılacaktır. Göçmenler için tesbit edilmiş olan bu toprak baremi; Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa göre yerli halka verilmesi icabeden miktarların aynıdır. Lüzumu halinde bu miktarlar yarıya kadar indirilebilecektir.

3. Soru önergesinin üçüncü maddesinde iç iskân mevzuunun dış iskânla birlikte mi ele alınacağı hususuna temas edilmektedir. İç iskân dâvasını ana dâvalarımızdan birisi olarak kabul etmek lâzımdır. Bu mevzuu vatandaşlarımızın istek ve arzularına göre

⁴⁹³ TBMM Tutanak Dergisi, C.7, 09 Mayıs 1951, Birleşim 74, Toplantı 1, s. 133

halletmenin daha doğru olacağına kani bulunmaktayız. Bugün için Bulgaristan'dan tehciye tâbi tutulan soydaşlarımızın geniş ölçüdeki iskân mevzuu ile karşı karşıya bulunmaktayız. Bu itibarla hattı zatında bir arada ele alınması gereken iç ve dış iskân konusunu ileriki yıllara ait ve uzun senelere münkasem iskân plânlarına bırakarak bu yıl için yalnız dış memleketli erden gelen göçmenlerin iskânı işini ele alacağız.

4. Sorunun dördüncü maddesi, bugünkü bütçe imkânlarımıza göre bu hususta ne tedbirler alındığının izahı istenilmektedir. 1951 yılı Bütçesindeki 1 695 000 liradan ibaret iskân tahsisatı ile göçmenlerin huduttan barındırma ve iskân mahallerine kadar taşıma, iâşe ve konaklama gibi geçici masrafları ile iskân mahallerindeki bir kısım iâşe masrafları karşılanabilecektir. Göçmenlerin esas iskânlarına müteallik inşaat giderleri ve donatımları, Marshall yardımı karşılıklı paralar fonundan ayrılan 30 milyon lira ile aziz milletimizin büyük alâka ve memleketseverliğine istinaden kurulmuş bulunan «Göçmen ve Mültecilere Türkiye Yardım Birliği» elinde toplanan ve miktarı bugünden 8 milyonu tecavüz etmiş olan para ile temin edilecektir. Göçmenlerin kısa zamanda müstahsil hayata geçmeleri için bir an evvel iş bulmaları ve çiftçi olanlarının tezelden topraklandırılarak kendilerine çift hayvanı ve donatımı verilmesi, sanatkâr olanlarına da sanatlarının icrasına yarıyacak aletlerinin temini üzerinde çalışılmaktadır.”⁴⁹⁴

Nedim Bey'in “Trabzon Milletvekili Cemal Reşit Eyüboğlu'nun, Bulgaristan'dan Memleketimize Gelen Göçmenlerin Sayısına, Nabil Bir İskân Usulüne Tâbi Tutulduklarına, Bir An Evvel Müstahsil Hale Getirilmeleri İçin Tatbik Edilmekte Olan Usul ve Malî Kaynakların Kifayetli Olup Olmadığına, Şimdiye Kadar Gerek Teberru Yolu İle ve Gerekse Yabancı Kaynaklardan Toplanan ve Bu İşler İçin Sarf Olunan Paraların Miktarına Dair Olan Sorusuna Cevabı” münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 09.05.1951 tarihinde Genel Meclis'in yetmiş dördüncü birleşiminde⁴⁹⁵ gerçekleşmiştir. Nedim Bey söz konusu konuya ilişkin Genel Meclis'in yetmiş dördüncü birleşiminde Tarım Bakanı olarak söz konusu konuyla ilgili olarak 1 Ocak 1950 yılından 26 Nisan 1951 yılına kadar 118071 göçmen geldiğini belirterek bu göçmenlerin yaş ve cinsiyet durumlarına ilişkin bilgiler vermiştir.”⁴⁹⁶

Nedim Bey'in “Zonguldak Milletvekili Abdurrahman Boyacıgillerin, Köy Dâvamızın Halli İçin İç ve Dış İskân İşlerini de İçine Almak Üzere, Köy Bakanlığı Kurulmasının Düşünüldüğüne ve İç ve Dış İskân Konusu Hakkındaki Çalışmaların Açıklanmasına Dair Sorusuna Cevabı” münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 09.05.1951 tarihinde Genel Meclis'in yetmiş dördüncü birleşiminde⁴⁹⁷ gerçekleşmiştir. Nedim Bey 09.05.1951 tarihinde Genel Meclis'in yetmiş dördüncü birleşiminde⁴⁹⁸ yaptığı açıklama da olduğu gibi söz konusu konuyla ilgili olarak yine 1 Ocak 1950 yılından 26 Nisan 1951 yılına kadar 118071 göçmen geldiğini belirterek bu göçmenlerin yaş ve cinsiyet durumlarına ilişkin bilgiler vermiştir.”⁴⁹⁹

⁴⁹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, C.7, 09 Mayıs 1951, Birleşim 74, Toplantı 1, s. 144-145

⁴⁹⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C.7, 09 Mayıs 1951, Birleşim 74, Toplantı 1, s. 133

⁴⁹⁶ TBMM Tutanak Dergisi, C.7, 09 Mayıs 1951, Birleşim 74, Toplantı 1, s. 142-144

⁴⁹⁷ TBMM Tutanak Dergisi, C.7, 09 Mayıs 1951, Birleşim 74, Toplantı 1, s. 133

⁴⁹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, C.7, 09 Mayıs 1951, Birleşim 74, Toplantı 1, s. 133

⁴⁹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, C.7, 09 Mayıs 1951, Birleşim 74, Toplantı 1, s. 142-144

Nedim Bey'in "Balıkesir Milletvekili Ali Fahri İşeri'nin, Manyas Kazası Köylerinde İneklere Tatbik Edilen Suni Tohumlanıp Hakkındaki Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 15.06.1951 tarihinde Genel Meclis'in doksanıncı birleşiminde⁵⁰⁰ gerçekleşmiştir. Söz konusu birleşimde Nedim Bey Balıkesir Milletvekili Ali Fahri İşeri'nin Balıkesir'de yapılan suni tohumlamadan şikayet ettiğini belirtmiş, bunun açıklamasını telefonla yapmasına rağmen bunun kürsüden açıklanmasını istediğini belirtmiştir. Nedim Bey sorunun cevabının iki aşamada olduğunu bunlardan birinin Bakanlıkça verileceğini diğerinin ise mıntıkadan gelen mektuplar olduğunu söylemiştir. Mıntikalardan gelen mektuplarda ise vatandaşların konuyla ilgili memnuniyetlerini dile getirdiklerini belirtmiştir. Buna karşı ise Balıkesir Milletvekili Ali Fahri İşeri vatandaşların bu konuda şikayet ettiklerini söylemiş ve konu bir başka celseye bırakılmıştır.⁵⁰¹

Nedim Bey'in "Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlu'nun, Adana Pos Ormanlarındaki Tra Vers İşinin Kimlere Verildiğine, Muhtelif Ormanlardan Bu Şahıslara Verilen İşin Miktarına, Orman Mıntakalarında Oturan Keresteci, Oduncu ve Kömürcülere Ne Miktar Orman Verildiğine ve Kadirli Kazasının Yeşilyurt Mevkiinin Orman Haline İfrağı İçin Kurulan Kooperatifin Faaliyetine Dair Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 15.06.1951 tarihinde Genel Meclis'in doksanıncı birleşiminde⁵⁰² gerçekleşmiştir. Nedim Bey bu konuda ormanlarda kesim çağına gelmiş ve kurumaya yüz tutmuş ağaçları değerlendirmek adına Mısır Hükümetinin de bu sırada ihtiyaç duyduğu traverse ihtiyaçlarını karşılamak adian Orman Genel Müdürlüğü tarafından gazeteler aracılığıyla ilan yapıp ihalelere çıkıldığını söylemiştir. Nedim Bey daha sonra ise yapılan ihalelerle satışı yapılan traveselerin kimlere ve hangi miktarlarla verildiğini açıklamış, bunun ardından da meslekleri keresteci, oduncu ve kömürcü olan orman mıntikalarındaki köylülere 1950-1951 senelerinde verilen orman mahsulleri belirtilmiştir.⁵⁰³

Nedim Bey'in "Konya Milletvekili Kemal Ataman'ın Memleketimize İthal Edilen Traktörlerin Tek Tip Olarak Tesbit Edilip Edilmediğine, Ehliyetli Ellerle Kullanılmasını Temin İçin Bir Kurs Açılmasının Düşünülüp Düşünülmediğine, İthalâtçıların Ne Şekilde Yedek Parça Getirebileceklerine ve Zirai Donatıma Ait Olup Muattal Bir Halde Bulunan Traktörlere Dair Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 02.07.1951

⁵⁰⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.8, 15 Haziran 1951, Birleşim 90, Toplantı 1, s. 215

⁵⁰¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.8, 15 Haziran 1951, Birleşim 90, Toplantı 1, s. 237

⁵⁰² **TBMM Tutanak Dergisi**, C.8, 15 Haziran 1951, Birleşim 90, Toplantı 1, s. 215

⁵⁰³ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.8, 15 Haziran 1951, Birleşim 90, Toplantı 1, s. 247:249-251:253

tarihinde Genel Meclis'in doksan yedinci birleşiminde⁵⁰⁴ gerçekleşmiştir. Nedim Bey, söz konusu konuyla ilgili olarak gerek Marshall plânı ile gerekse de serbest ithalat rejimi altında memleketimize pek muhtelif marka ve modelde traktörlerin girmekte olduğunu söylemiştir. Bakanlığın ise bu marka ve modellerin mümkün olduğu kadar az olmasına, gelecek traktörler ve makinelerin de iyi, sağlam, dayanıklı makineler olmasına dikkat ettiğini söylemiştir. Ökmen ayrıca alınacak traktörlerin İstanbul Teknik Üniversitesinde konstrüksiyon, Ziraat Fakültesinde çeki denemelerini geçirdikten, ayrıca Bakanlık müesseselerinden birisinde de tarla denemeleri yapıldıktan sonra alındığını, tek tip traktör alınmasının ise uygun olmadığını belirtmiştir. Gerekçe olarak ise topraklarımızın tek tipe ircaı mümkün olmadığı gösterilmiştir. Marshall Plânı ile gelen traktörler ve makinelerin ise dünyanın en maruf ve en mükemmel makineleri olduğunu söylemiştir. 1580 sayılı Belediyeler Kanununun 9 ncü maddesi belediye sınırları dâhilinde ve beldeler veya beldelerle köyler arasında işleyen motorlu nakil araçları için hüküm koyduğunu buna dayanarak bazı belediyelerinde traktör için ehliyet usulünü getirmiş olduğunu ancak traktör sürücülerinin mutlaka bir ehliyet vesikasıyla çalışmaları Bakanlığın görüşüne göre şart olmadığını söylemiştir. Ancak Bakanlığın Makinist kursları açmak, makine kullanmasını çiftçilere öğretmek, muhtelif vasıtalarla traktör bakımını öğretmek hususunda geniş, etraflı ve sistemli faaliyeti olduğunu söylemiştir. Ayrıca ehliyetli makinist yetiştirmenin ön plânda düşünüldüğünü söylemiştir. Yedek parça konusunda ise bakanlığın üzerinde en çok titizlikle durduğu konulardan olduğunu söylemiştir. Son olarak ise Horlman Traktörleri hakkında bilgi vererek konuşmasını bitirmiştir.⁵⁰⁵

Nedim Bey'in "Seyhan Milletvekili Cezmi Türk'ün, Çukurova'da Kadastro İşlerinin Bir An Evvel Düzene Konmasına ve Adana'nın Misis Bucağı Abdioğlu Köyünde Yapılmakta Olan Kadastro İşinin Neden Uzadığına ve Bu Köyde Bir Jandarma Karakolunun İhdasına Neden Lüzum Görüldüğüne Dair Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 02.07.1951 tarihinde Genel Meclis'in doksan yedinci birleşiminde⁵⁰⁶ gerçekleşmiştir. Nedim Bey bu konuda ise konunun Tarım Bakanlığını ilgilendiren bir durum görmediği için konuya ilişkin cevap verme lüzumunu hissetmediğini söylemiştir.⁵⁰⁷

Nedim Bey'in "Sivas Milletvekili Reşat Şemsettin Sirer'in, Göçmenlere Dağıtılan Topraklar Araştırma Hiç Toprağı Bulunmıyan Bir Kısım Köylü Vatandaşların Uzun Zaman Ektikleri

⁵⁰⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.9, 02 Temmuz 1951, Birleşim 97, Toplantı 1, s. 1

⁵⁰⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.9, 02 Temmuz 1951, Birleşim 97, Toplantı 1, s. 1

⁵⁰⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.9, 02 Temmuz 1951, Birleşim 97, Toplantı 1, s. 1

⁵⁰⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.9, 02 Temmuz 1951, Birleşim 97, Toplantı 1, s. 32

Toprakların Da Katılıp Katılmadığına ve Bu Gibiler Hakkında Ne Tedbirler Alındığına Dair Sorusuna Cevabı” münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 26.11.1951 tarihinde Genel Meclis’in dokuzuncu birleşiminde⁵⁰⁸ gerçekleşmiştir. Nedim Bey, Sivas Milletvekili Reşat Şemsettin Sirer’in endişesini; göçmenlere toprak dağıtılırken diğer köylü vatandaşların elindeki toprakların alınıp alınmaması endişesi olduğunu ancak böyle bir endişeye gerek olmadığını söylemiştir. Çünkü bu topraklar Hazine topraklarıyla köy ve kasabaların orta malı olup ihtiyaç fazlası topraklar olduğunu, toprak darlığına kesinlikle meydan verilmediğini söylemiştir.”⁵⁰⁹ Adı geçen birleşim ise Sivas Milletvekili Reşat Şemsettin Sirer ile dönemin Tarım Bakanı Nedim Ökmen’in karşılıklı söz alarak konuşmalarıyla son bulmuştur.

Nedim Bey’in “Çanakkale Milletvekili Bedi Enüstün’ün, Köylüye Yapılan Tohum Yardımıyla Elde Mevcut Stok Miktarına ve Müşkül Durumda Bulunan Çanakkale Bölgesine Yapılacak Yardım Hakkında Ne Düşünüldüğüne Dair Sorusuna Cevabı” münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 17.12.1951 tarihinde Genel Meclis’in on sekizinci birleşiminde⁵¹⁰ gerçekleşmiştir. Nedim Bey, Çanakkale Milletvekili Bedi Enüstün’ün, sormuş olduğu bütün sorulara tek tek cevap vermiştir. Nedim Beyin cevap veridği konular ise, köylüye tohum yardımı yapıldığı, dağıtılan tohumlukların ne kadar olduğu ve elde kalan miktarın ne kadar olduğu, Çanakkaleye ise ne kadar yardım yapılacağı ve buraya ekilecek tohumluğun cinsinin (Floransa ve Montana cinsi) dahi belli olduğu ayrıca bu gibi konularda ise Çanakkale’nin ihmal edilmediğini ve asla da edilmeyeceğini söylemiştir.”⁵¹¹

Nedim Bey’in “Kayseri Milletvekili Mehmet Özdemir’in, Memleketimize İthal Edilen Traktör, Biçer-Döver, Pulluk ve Mümasili Ziraat Aletlerinin Zirai Donatım Kurumu Vasıtasıyla Satışı Esnasında Hangi Esasların Nazarı Dikkate Alındığına ve Zirai İstihsalâtımızın İnkişaf ve Kalkınması İçin Bu Kurumun Çalışma Sistemi Hakkında Ne Düşünüldüğüne Dair Sorusuna Cevabı” münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 17.12.1951 tarihinde Genel Meclis’in on sekizinci birleşiminde⁵¹² gerçekleşmiştir. Nedim Bey bu konuda öncelikle Zirai Donatım Kurumu’nun 4604 sayılı kanunla teşekkül ettiğini, bu kurumun ise Tarım Bakanlığı’na bağlı olduğunu belirtmiştir. Daha sonra ise söz konusu konuya ilişkin Zirai Donatım Kurumu Tarım Bakanlığı ile tam bir mutabakat ve iş birliği

⁵⁰⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.10, 11 Kasım 1951, Birleşim 9, Toplantı 2, s. 217

⁵⁰⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.10, 11 Kasım 1951, Birleşim 9, Toplantı 2, s. 219-221

⁵¹⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.11, 17 Aralık 1951, Birleşim 18, Toplantı 2, s. 191

⁵¹¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.11, 17 Aralık 1951, Birleşim 18, Toplantı 2, s. 206-208

⁵¹² **TBMM Tutanak Dergisi**, C.11, 17 Aralık 1951, Birleşim 18, Toplantı 2, s. 191

halinde çalışmakta olduklarını söylemiştir. Nedim Bey konuşmasının devamında ise bu konuda eksikliklerinin satışlarda istenilen genişlikte sabit ve seyyar tamirhanelerin olmadığını kâfi miktarda yedek parça bulunduramadıklarını söylemiştir. Bunun için ise gerekli çalışmaların yapıldığını söylemiştir.

Nedim Bey'in "Balıkesir Milletvekili Ali Fahri İşeri'nin, Manyas İlçesi Köylerinde Çalışan Toprak Tevzi Komisyonlarının Ne Kadar Zaman Vazife Gördüklerine ve Kaç Kişiden İbaret Olduğuna, Bunların Aylık, Günlük Ücretlerine ve Şimdiye Kadar Hangi Köylerde Ne Miktar Toprak Tevzi Edildiğine Dair Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 24.12.1951 tarihinde Genel Meclis'in yirmi birinci birleşiminde⁵¹³ gerçekleşmiştir. Nedim Bey söz konusu konuya ilişkin Genel Meclis'in yirmi birinci birleşiminde Tarım Bakanı olarak şu konuşmayı yapmıştır: "Ali Fahri İşeri arkadaşımız bu سوالini yanlış makama tevcih buyurmuşlardır. Malûmunuz olduğu üzere bir kanunla bu işler Başbakanlığa verilmiştir. Lütfen suallerini Başbakanlığa tevcih buyursunlar."⁵¹⁴

Nedim Bey'in "Balıkesir Milletvekili Ali Fahri İşeri'nin, Tuzla'daki Teknik Bahçıvanlık Okulu ile Çayırova Çiftliğinin Tesis Tarihlerine ve Binaların Kaça Mal Olduğuna, Senelik Bütçesi ile Arazisinin Kaç Dönümden İbaret Bulunduğuna, Kadrosu ile Aylık ve Yevmiye Masraflarına Talebe Miktarına, Ziraat İşlerinde Kaç Traktör ve Makine Kullanıldığına, Büyük ve Küçük Baş Hayvan Miktarına Dair Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 24.12.1951 tarihinde Genel Meclis'in yirmi birinci birleşiminde⁵¹⁵ gerçekleşmiştir. Nedim Bey, Balıkesir Milletvekili Ali Fahri İşeri'nin söz konusu konuya ilişkin sorularına maddeler halinde cevaplar vererek vekilin 18 maddeden oluşan bütün sorularını tek tek cevaplamıştır.⁵¹⁶

Nedim Bey'in "Malatya Milletvekili Mehmet Kartal'ın, Türkiye Zirai Donatım Kurumu İdare Meclisi Üyeliğine Seçilen Turgut Nalcıoğlu'nun Tahsil Derecesi Hakkından Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 24.12.1951 tarihinde Genel Meclis'in yirmi sekizinci birleşiminde⁵¹⁷ gerçekleşmiştir. Söz konusu birleşimde Malatya Milletvekili Mehmet Kartal'ın, Türkiye Zirai Donatım Kurumu İdare Meclisi Üyeliğine Seçilen Turgut Nalcıoğlu'nun Tahsil Derecesi hakkında sormuş olduğu sorulara dönemin tarım Bakanı olan Nedim Bey bu konuda Malatya Milletvekili Mehmet Kartal'ın haklı olduğunu, atamanın

⁵¹³ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.11, 24 Aralık 1951, Birleşim 21, Toplantı 2, s. 307

⁵¹⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.11, 24 Aralık 1951, Birleşim 21, Toplantı 2, s. 328

⁵¹⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.11, 24 Aralık 1951, Birleşim 21, Toplantı 2, s. 307

⁵¹⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.11, 24 Aralık 1951, Birleşim 21, Toplantı 2, s. 324

⁵¹⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.11, 24 Aralık 1951, Birleşim 21, Toplantı 2, s. 307

yanlış olduğunu ve meselenin düzeltilerek Zirai Donatım Kurumu İdare Meclisi Üyeliğine Seçilen Turgut Nalcıoğlu'nun istifa ettiğini söylemiştir.⁵¹⁸

Nedim Bey'in "Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan'ın İstanbul, Kırklareli ve Tekirdağ İllerinin Kereste, Odun ve Kömür Olarak Yıllık Verimlerinin Ne Kadar Olduğuna, Orman Kaynağı Olmıyan Tekirdağ İli Hududunun Tashihi Hakkındaki Müracaatların Neticesine, Kental Başına Kanunsuz ve Usulsüz Alınan Rüşumun Mesnediyle Alman Paraların İade Edilip Edilmeyeceğine Elde Mevcut Tomruk ve Mamul Kereste Miktarına ve Yeni Orman Kanunu Tasarısı Hakkında Ne Düşünüldüğüne Dair Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 24.12.1951 tarihinde Genel Meclis'in yirmi birinci birleşiminde⁵¹⁹ gerçekleşmiştir. Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan'ın sorularına Nedim Bey şu şekilde cevap vermiştir. İstanbul Vilâyetinin ormanlık sahasının 264 852 hektar olduğunu, senelik verimi 5035 metre küb kerestelik ağaç ve maden direği ile 2 148 750 kental odun olduğunu söylemiştir. Nedim Bey devamında ise Kırklareli Vilâyetinin ormanlarının 216 065 hektarlık bir sahayı kapsadığını, senelik verimin ise 45 000 metre küb kerestelik ağaç ve maden direği ile 2 341 537 kental odun olduğunu söylemiştir. Tekirdağ Vilâyetinin ise 68 800 hektar ormanı olduğunu senelik veriminin 15 bin metre küb kerestelik ağaç ve maden direği ile 24 953 kental odun olduğunu söylemiştir. Nedim Bey, Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan'ın, işletmeler elinde ne miktar stok kereste ve tomruk olduğu sorusuna ise. Depolarda stok tomruk ve kereste olmadığını, yalnız rampalarda ve kesim yapılan sahalarda yağmurlar yüzünden naklinde müşkülât çekilmiş, yüz bin metre küb kereste olduğunu. Bunlar da peyderpey depolara nakledildiğini söylemiştir. Nedim Bey devamında ise, muhtelit komisyonda müzakere edilen kanun tadilinin esas prensiplerine dair olduğunu, bu kanun tasarısının anahtarlarını ve esas prensiplerini komisyonda bizzat kendilerine de arz ettiğini, tasarının ise yakında meclise sunulacağını belirtmiştir.⁵²⁰

*Nedim Bey'in "Seyhan Milletvekili Cezmi Türk'ün, Çeltik Ekimi ve Tohumluk Tevziatı Hakkındaki Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 25.01.1952 tarihinde Genel Meclis'in otuz birinci birleşiminde⁵²¹ gerçekleşmiştir. Seyhan Milletvekili Cezmi Türk Bey'in sorularına Tarım Bakanı olarak Nedim Bey şu şekilde cevap vermiştir;

"Seyhan Milletvekili Cezmi Türk tarafından verilen çeltik ekimi ve tohumluk tevziatı hakkında bakanlığımıza tevcih edilen suallerine sırası ile cevap arz ediyorum.
Birinci sualleri:

⁵¹⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.11, 24 Aralık 1951, Birleşim 21, Toplantı 2, s. 328

⁵¹⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.11, 24 Aralık 1951, Birleşim 21, Toplantı 2, s. 307

⁵²⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.11, 24 Aralık 1951, Birleşim 21, Toplantı 2, s. 321-322

⁵²¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.12, 25 Ocak 1952, Birleşim 31, Toplantı 2, s. 301

Bakanlığın çeltik ekimini Türkiye'de tamamen serbest bıraktığı doğru mudur? Seyhan ili de bu serbest illere dâhil midir? Hangi yetkili komisyon buna karar vermiş ve bu komisyonda kimler bulunmuştur?

Birinci suallerine cevabım:

1. Halen meriyette bulunan 3039 sayılı Çeltik Ekim Kanununa göre Türkiye'de daimî sulama ve kesik sulama olmak üzere iki usul ile çeltik yetiştirilmektedir. Bu itibarla Türkiye'de çeltik ekiminin her türlü kayıttan azade olarak tamamen serbest bırakılması bahis mevzuu değildir. Bu kanunun ikinci maddesi gereğince daimî sulama usulüyle çeltik ekimine izin vermeye mahallî çeltik komisyonları yetkilidir. Ve bu komisyonların işlerine her hangi bir suretle müdahalede bulunulmasına kanunen imkân yoktur. Kanunun 17 nci maddesi gereğince de kesik sulama usulü ile çeltik ekecek yerlerin tesbiti Tarım, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarınca birlikte kararlaştırılır. Sıtmanın salgın bir hale geldiği 1943 yılında ve müteakip senelerde kanunun bu, maddesine dayanılarak memleketin çeltik ekimine elverişli 90 a yakın ilçesinde kesik sulama ile çeltik ekimi menedilmiştir. Ancak kesik sulama usulü ile çeltik ekiminin tahdidine saik olan şartlar bugünkü mücadele imkân ve vasıtaları ve bilhassa müessir ilaçların tatbik sahasına intikal etmiş bulunması dolayısı ile bertaraf edilmiş ve bu suretle geçen sene ve bu sene yasak bölgeler git gide asgari bir hadde indirilmiştir. Bu meyanda Seyhan ili de kesik sulama çeltik ekimi yapacak iller arasına alınmıştır. Büyük Millet Meclisine sevk olunan yeni Çeltik Ekimi kanun tasarısının kabulüne kadar ekim mevsimi gelip çatacağından bu yıl kesik sulama ile çeltik ekim yasağının devam ettirileceği yerler bakanlığımızda ilgili il milletvekilleri, Ankara Üniversitesi Ziraat ve Veteriner Fakültelerinden alâkalı profesörler, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ve Bakanlığımız yetkili uzmanlarının iştirakiyle yapılan bir toplantıda tesbit olunmuş ve hazırlanan protokol esaslarına göre ilgili illere gerekli tebligat yapılmıştır.

Arkadaşımız bu komisyonda kimlerin bulunduğunu soruyorlar? İsimlerini tasrih ediyorum. Ziraat işleri Umum Müdürü Necati Turgay, Sıtma Savaş Genel Müdürü Mithat Soyer, Ziraat işleri Umum Müdür Muavini Kemal Gökğöz, Sıtma Savaş Mühürhâssısı Şevket Ögen, Umumi Ziraat Şubesi Müdürü Ekrem Günay, Prof. Dr. Süreyya Aygün, Prof. Dr. Bekir Alkan.

Soru 2 — Bu yıl çeltik ekimi yapılan bölgelerde mevcut kanun tamamen tatbik edilmiş midir? Edilmemişse takibat yapılmış mıdır? Hangi illerde kimler takibat yapmış ve ne netice alınmıştır?

Cevap 2. — Yukarıda belirtildiği ve 3039 sayılı Çeltik Ekimi Kanununun tetkikinden anlaşılacağı üzere il ve ilçelerde çeltik ekimine izin verilmesi ve kanunun tatbikatı mahallî çeltik komisyonlarına tevdi edilmiş bulunmaktadır. Ancak izinsiz ekimlerde komisyon kararıyla ekseriyetle suyun kesilmesi halinde ekicinin Devlet Şûrasına şikâyet ve müracaat hakkı baki bulunmakta ve çok defa Şûranın kararı müracaat sahibinin lehine tezahür etmekte ve komisyon kararları nakzedilerek bu hal müşküller doğurmaktadır. Çeltik Kanununun tatbik edilmediği hakkında kanuni takibatı icab ettirecek bir vaka veya şikâyet Tarım Bakanlığına intikal etmemiştir.

Arkadaşımızın üçüncü sorusu şudur: Bu yıl Hatay ilindeki çeltik zeriyesi ne miktardı ve ne netice vermiştir?

3. Bu yıl Hatay ilinde 17.080 dekar çeltik ekimi yapılmıştır. Bakanlığa her hangi bir şikâyet vâki olmamış, netice müspet çıkmıştır. Müstahsıllarca vâki istek üzerine bu yıl alınan kararlarla kesik sulama ile çeltik ekimi merkez kazasına da teşmil olunmuştur.

Sual 4 — Çeltik ekimine müsaade edilirken şahıs başına veya şirket adına müsaade edilen âzami dönüm miktarı var mıdır?

Cevap 4 — Mer'i kanunda çeltik ekimine izin verilecek sahanın doğrudan doğruya tahdidine hakkında bir hüküm yoktur. Ancak mahallî su miktarı ve su hakları ve diğer mahsullerin su ihtiyacı çeltik sahaslarının tesbitinde nazara alınmaktadır. Bu itibarla kanun ve talimatnamedeki hükümlere riayet şartıyla ekim sahasının tevsi mümkün bulunmaktadır ve buna mâni hüküm yoktur.

Sual 5 — Bu yıl Türkiye'de ne cins ve ne miktar tohumluk dağıtılmıştır? Bu tevziatta hangi esaslara göre hareket edilmiştir?

Cevap 5 — 1951 yılında dağıtılmak üzere Bakanlıkça 5254 sayılı Kanun gereğince illere yapılan tohumluk tahsisi ve Devlet Üretim Çiftliklerinden peşin para ile verilen (Göçmenlere verilenler hariç) tohumluk yekûnu 52256 ton olup bunun 50409 tonu buğday, 1749 tonu arpadır. İl ihtiyaç komisyonlarının aldıkları karara müsteniden valiliklerce istenen tohumluklar; Bakanlıkça Devlet Üretim Çiftliklerinden, Ofisten veya mahallî Piyasadan sağlanmak ve mürettep mahallerine sevkedilmek üzere tahsis edilmektedir. Ofis ve mahallî piyasadan tedarik edilen tohumluklar mezkûr kanun hükümleri gereğince bölgeye elverişlilik ve çeşitlerin tâyin ve tesbiti mahallî ihtiyaç komisyonlarına bırakılmaktadır. Devlet Üretim Çiftliklerinden temin edilen tohumlukların çeşitleri şunlardır:

111/33, 220/39, 702, sertak, karakılçık, floransa, akbaşak mentana, akova, köse, üveyik ve şahman;

İllere yapılan tohumluk tahsininde 5254 sayılı Kanun esaslarına göre hareket edilmiştir.

Soru 6 — Seyhan iline ne cins ne miktar tohumluk hangi aylarda gönderilmiştir? Karaisali kazasına verilen tohumluk miktarı ne kadardır?

Cevap 6 — Seyhan Valiliği 6.IX.1951 tarihinde 300 ton tohumluk talebinde bulunmuştur. Bu ile mahallen temin edilmek suretiyle 200 ton 11.IX.1951 de, 100 ton 3.X.1951 de, 200 ton 6.X.1951 de olmak üzere ceman (200 ton fazlasıyla) 500 ton tohumluk tahsis edilmiş bulunmaktadır. (Floransa buğdayı tevziatı ayrıdır).

Tahsis mahallen yapıldığı için çeşidinin tâyini de ile bırakılmış bulunmaktadır. 5254 sayılı Kanun gereğince Bakanlıkça tohumluk tahsisi yalnız illere yapılmakta olup, ilçelerin ihtiyaçları yapılan bu tahsis içinden ihtiyaç komisyonları kararı ile il tarafından karşılanmaktadır. Elde mevcut malûmata göre Karaisali İlcesine İhtiyaç Komisyonunca tahsis edilen tohumluk miktarı 90 tondur.

Arkadaşımızın son suali şudur:

Bu yıl Bilecik İline ne cins, ne miktar tohumluk hangi tarihlerde gönderilmiştir? Bozüyük İlçesinde hangi tarihte ne miktar tohumluk tevzi edilmiştir?

7. Bilecik İli :

a) 31 Ağustosta, 5 ton tohumluk talebinde bulunmuş, bu istek 10 Eylülde karşılanmıştır..

b) 2 Kasımda istenen 18 ton tohumluk, 5 Kasımda tahsis edilmiştir.

c) Bozüyük İlçesinin Dodurga bucağı çiftçilerinin 26 Kasım tarihindeki 20 ton tohumluk isteği; İhtiyaç Komisyonunca bir taraftan tetkik edilmekle diğer taraftan vaktin geçmemesi için tahsisi derhal .(*) yapılmış ve keyfiyet valiliğe bildirilmiştir.

Yapılan tahsisler mahallî piyasadan temin suretiyledir. Ancak son tahsis, mahallî piyasadan temin edilemediğinden Bozüyük Ofisinden verilmesi için valilikçe Ofis Genel Müdürlüğünden tahsis emri istenmiştir. Temin edilen tohumluklar tamamen tevzi edilmiştir. Efendim, Cezmi Türk arkadaşımızın çeltik müstahsili veya çeltik mıntakasmdaki milletvekili arkadaşlarımıza karşı tarizlerinin tefsirini kendilerine bırakıyorum. Buna bir şey demeyeceğim. Yalnız arz etmek isterim ki, itimadınıza mazhar olan ve icra mesuliyetini tevdi buyurduğunuz arkadaşlarınız kendi vazife, salâhiyet ve mesuliyetlerinin hudut ve şumulünü müdrük olarak vazife görmektedirler. Çeltik ekiminin tahdit veya tevziini kanun Tarım ve Sağlık Bakanlıklarına bırakmıştır. Her iki vekâletin mütehassıs ve alâkadar müdürleri toplanmışlar, karar vermişler. Milletvekili arkadaşlarımız yalnız istişari mahiyette hazır bulunmuşlardır. Binaenaleyh biz istişarenin daima faydalı olacağına inanıyoruz. Her mevzuda o mevzua ehil milletvekili arkadaşlarımızın fikirlerinden istifade edeceğiz. (Bınavsesleri). Kanun bu çeltik ekimini mahallî komisyonlara bırakmıştır. Bütün salâhiyet bu komisyonlardadır. Bu komisyon kararlarına karşı ancak Devlet Şûrasına itiraz edilebilir, idari bir sebeple bu komisyon kararlarına müdahale edilemez. Muhterem arkadaşımız çeltik ekiminin iktisadi, içtimai ve sıhhi birçok mahzurlarını burada sayıp dötüler. Yeni çeltik kanunu yakında huzuruza gelecektir. Bu kanunun gerek komisyonlarda ve gerekse Yüksek Meclis huzurunda müzakeresi sırasında kendileri fikirlerini bu kürsüden izah

buyururlar, biz, hükümet olarak tenevvür ederiz, Meclisteki arkadaşlarımız da istifade ederler. Demin de arzetmiştim; Tohumluk tevzii işini biz vilâyetlere bırakmıştık. Vilâyetler bizden ne kadar talep ederse, o kadar gönderiyoruz. mesmuata müstenit bir mevzuu sözlü soru olarak buraya getirdiklerine çok üzuldüm. Biz bahis buyurdukları Bozöyük'e 26 ton, halbuki Karaisalı'ya 90 ton ki, aşağı yukarı dört misli fazla tohumluk gönderdik. Sonra şunu arzetmek isterim. Bugünkü, Hükümetinin ismi, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetidir! Efendim; bir noktayı tavzih için huzurunuzu işgal ettim, özür dilerim. İstişari mahiyette fikirlerine müracaat edilen iki milletvekili; birisi Şefik Bakay, diğeri Akif Sarıoğlu arkadaşlarımızdır. Bunlar ekici değildir. Birisi Kırklareli, diğeri Antalya Milletvekilidir. Sonra; Türkiye'de tohumluk tevziyatını yalnız Tarım Bakanlığı yapar. Buraya verilen tohum miktarı da 26 tondur.”⁵²²

Nedim Bey'in “Balıkesir Milletvekili Ali Fahri İşeri'nin Merinos Teşkilâtının Hangi Senede Kurulduğuna Kaç İlde Tatbik Edildiğine, Bursa Merinos Fabrikası Yıllık Yün ve Yapağı İhtiyacının Yüzde Kaçının Karşılandığına ve Bandırma Merinos Çiftliğine Dair Sorusuna Cevabı” münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 13.02.1952 tarihinde Genel Meclis'in otuz dokuzuncu birleşiminde⁵²³ gerçekleşmiştir. Balıkesir Milletvekili Ali Fahri İşeri Bey'in sorularına Tarım Bakanı olarak Nedim Bey şu şekilde cevap vermiştir;

“Ali Fahri İşeri arkadaşımızın suallerini sırasıyla cevaplandırıyorum. Birinci suallerine cevabım; Merinos teşkilâtı 1934 yılında kurulmuştur. Bursa'nın merkez, Yenişehir, Karacabey, M. Kemalpaşa, Balıkesir'in merkez, Bandırma, Susurluk, Manyas ve Gönen ilçelerinin ova köylerinde tatbik edilmektedir. İkinci sorularına cevabım; Merinos Fabrikasının senelik yün ve yapağı ihtiyacının % 12-15i karşılanmaktadır. Üçüncü sorularına cevabım; Merinos çiftliğinin tapusu Hükümete intikal etmiştir. Sahiplerine iadesi mevzuubahis değildir. Dördüncü sorularına cevabım; Bandırma şehrinde Merinos teşkilâtının ayrıca bir şubesi yoktur. İlçe veterineri diğer işleri ile beraber bu işi de görmektedir. 5 nci suallerinin cevabı: Çiftlikte ziraate elverişli 3000 dekar arazide çeşitli hayvan yemleri ve işçilerin iâşesi için buğday ve sebze ekilmektedir. Toprakları zayıf ve kısmen çalılarla örtülü olan diğer arazi mera olarak kullanılmakta ve her yıl bir program dâhilinde çalıları temizlenmek ve gübrelenmek suretiyle ıslah edilmektedir. 1951 yılında aşağıdaki zeriyaat yapılmış ve istihsalât elde edilmiştir:

	Dekar	Ton
Buğday	450	33
Arpa	400	40
Yulaf	1000	56
Hasıl fiğli yulaf	600	112
Hasıl arpa	100	39
Yonca	106	107
Kuru ot	106	107
Sap saman.	1200	310

		954

1951 yılında aşağıdaki hububat mubayaa edilmiştir.

Nev'i	Tarihi	Miktarı Ton	Tutarı Lira
-------	--------	----------------	----------------

⁵²² TBMM Tutanak Dergisi, C.12, 25 Ocak 1952, Birleşim 31, Toplantı 2, s. 305-307-309-310

⁵²³ TBMM Tutanak Dergisi, C.13, 13 Şubat 1952, Birleşim 39, Toplantı 2, s. 219

-----	-----	-----	-----
Yulaf	28.8.1951	180	34 920
Bakla	17.8.1951	25	14 425
Fiğ tohumu	15.10.1951	4	1 255

			50 600

6 ncı suallerine cevap: En verimli şekilde çalışmaya başlamış olan Merinos ve Karacabey müesseselerinin tevhidî mümkün değildir. Ve zararlı olur.

Yedinci suale cevabım; Türk merinos yapağı kalitesi ve bölgenin tabiat şartlarına uygunluğu bakımından müspet netice vermiştir. Ancak bölge koyuncululuğuna hâkim olan turfanda kuzu ve yoğurt pazarı ve peynir imalatı rekabeti karşısında koruyucu bir pazar bulamıyan merinos yalnız yapağısı dolayısıyla aded bakımından beklenen netice alınamamıştır. Memleket ekonomisi ve köylümüzün kalkınması bakımından merinos teşkilâtına devam edilecektir.

Sekizinci suale cevap: Merinos Çiftliği tesislerini tamamlamış ve verimli çalışmalarına başlamıştır. Memleket ekonomisinde aldığı ehemmiyetli mevki itibariyle merinos damızlıklarının artırılması zarureti vardır. Çiftlik toprakları ancak kendisine kifayet etmektedir. Tasfiyesi mevzuu bahis olamaz. Memleket için zararlı olur.”⁵²⁴

Nedim Bey’in “Tarım Bakanlığı, Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü ile Orman Genel Müdürlüğü 1952 Yılı Bütçeleri Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 28.02.1952 tarihinde Genel Meclis’in ellinci birleşiminde⁵²⁵ gerçekleşmiştir. Nedim Bey söz konusu konuya Tarım Bakanlığının o dönem için elinde bulunan imkânların miktarını (65 Milyon değil, 85 Milyon) belirtmiştir. Bunun yanında ise bakanlığa bağlı birimleri de işin içine dâhil ettiği durumda ise bu miktarın daha da yüksek olduğunu belirtmiştir. Nedim Bey bu konuşmasının ardından ise *Tarım Bakanlığı* Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü ile Orman Genel Müdürlüğünün 1952 Yılı içerisinde yapmış oldukları ve yapacak oldukları icraatlar hakkında bilgiler vermiştir.⁵²⁶

Nedim Bey’in “Hayvan Sağlık Memurlarına Hayvan Yem Bedeli Verilmesi Hakkındaki 4291 Sayılı Kanunun Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Tasarısı Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 11.04.1952 tarihinde Genel Meclis’in altmışıncı birleşiminde⁵²⁷ gerçekleşmiştir. Nedim Bey Genel Meclis’in altmışıncı birleşiminde yaptığı konuşmada mevzu bahis olan kanunun 1942 yılında kabul edilmiş olduğunu belirterek 4291 Sayılı Kanununa göre Hayvan Sağlık Memurlarına ayda 15 lira yem bedeli verileceği ve bunlara at tedarik için 100 lira avans verileceğini söyleyerek kanun hakkında bilgi vermiştir. Sonrasında ise mevcut kadroda 412 hayvan sağlık memurunun bulunduğunu bunların ise 137 tanesinde at bulunmakta olduğunu ancak 275 tanesine at tedarik edilmediğini

⁵²⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.13, 13 Şubat 1952, Birleşim 39, Toplantı 2, s. 241

⁵²⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.13, 29 Şubat 1952, Birleşim 50, Toplantı 2, s. 1095

⁵²⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.13, 29 Şubat 1952, Birleşim 50, Toplantı 2, s. 11131-11155

⁵²⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.14, 11 Nisan 1952, Birleşim 60, Toplantı 2, s. 327

belirtmiştir. Nedim kanun gereği bu kişilere de at tedarik edilmesi gerektiği ancak bu durumun şimdiye kadar ertelendiğini söylemiştir. Bu memurların devlet için sayısının ise asgari oranda 1000 olması gerektiğini çünkü bu kişilerin köy köy gezerek oralarda hâsta hayvan varsa veterinerlere haber vereceklerini ve tedavisini temin edeceklerini belirterek kendilerinin hayvan tedavisi yetkilerinin olmadığını söylemiştir. Nedim Bey son olarak ise bugünkü durumda veteriner teşkilâtının ve her vilâyette ziraat teşlâlâtının mümkün olduğu kadar motorize hale getirildiğini, bu şartlar altında bir memurun hayvan sırtında vazife görmesini gereksiz gördüğünü söylemiştir. Ziraat ve Maliye komisyonları da Hükümetin teklifini aynen kabul etmiş olması nedeniyle de bu kanunun kaldırılmasını uygun gördüklerini belirterek kendisinin de meclisten bu kanunun kaldırılmasını istediğini söylemiştir.⁵²⁸

Nedim Bey'in "Malatya Milletvekili Hikmet Fırat'ın, Maraş İlindeki Mizmili Bataklığının Kurutulması İçin Şimdiye Kadar Bir Teşebbüs ve Talep Olup Olmadığına, İhtiyar Olunacak Masrafla Elde Edilecek Arazi Miktar ve Değerinin Ne Kadar Tahmin Olunduğuna ve Bu İşin Hükümetçe Yapılmasının Düşünüldüğüne Dair Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 02.05.1952 tarihinde Genel Meclis'in altmış yedinci birleşiminde⁵²⁹ gerçekleşmiştir. Nedim Bey bu konunun Bayındırlık Bakanlığını ilgilendirdiğini belirterek soruya cevap veremeyeceğini söylemiştir.⁵³⁰

Nedim Bey'in "Tokad Milletvekili Sıtkı Atanç'ın, Maki Cinsinden Her Türlü Ağaçlıklarla Örtülü Ormandan Sayılmıyan Yerlerden Topraksız Veya Az Topraklı Vatandaşlara Bugüne Kadar Kaç Hektar Saha Tevzi Edildiğine, Bu İşlemlerin Hangi İller Dâhilinde Yapıldığına ve Daha Nerelerde Ne Kadar Maki Sahası Tevzi Edileceğine Dair Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 26.05.1952 tarihinde Genel Meclis'in yetmiş altıncı birleşiminde⁵³¹ gerçekleşmiştir. Nedim Bey 952 yılı başına kadar 506 619 hektar tesbit ve tefrik olduğunu bu tür işlerin ise Toprak ve İskân İşleri Umum Müdürlüğü tarafından yapılmakta olduğunu söylemiştir. Maki sahalarının tesbit ve tefriki yapılmış olan vilâyetler Aydın, Bolu, Çanakkale, Denizli, Hatay, Sinob, Muğla, Mersin ve Zonguldak olduğunu söyleyen Nedim Bey Maki sahalarının tesbit ve tefrik işine Antalya, Adana, Bursa,

⁵²⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.14, 11 Nisan 1952, Birleşim 60, Toplantı 2, s. 350-351

⁵²⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.15, 02 Mayıs 1952, Birleşim 67, Toplantı 2, s. 1

⁵³⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.15, 02 Mayıs 1952, Birleşim 67, Toplantı 2, s. 7

⁵³¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.15, 26 Mayıs 1952, Birleşim 76, Toplantı 2, s. 335

Balıkesir, Bilecik, İzmir, İstanbul, Kütahya ve Manisa illerinde devam edildiğini belirterek söz konusu çalışmanın bir an önce tamamlanması için çalışıldığını söylemiştir.”⁵³²

Nedim Bey’in “Maraş Mebusu Salâhattin Hüdayioğlu'nun, Çegirge Salgınına Karşı Ne Gibi Tedbirler Alındığına, Bu Haşaratın Hudutlarımıza Sirayeti Halinde Yapacak Tahribatın Önlenmesi İçin Ne Gibi Hazırlıklar Yapıldığına ve Bu Hususta Sivil Halka Ne Gibi Vazifeler Verileceğine Dair Sözlü Sorusuna Cevabı” münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 17.11.1952 tarihinde Genel Meclis’in beşinci birleşiminde⁵³³ gerçekleşmiştir. Nedim bu konuyla ilgili olarak çekirge salgınını geçen sene itibariyle takibe aldıklarını Şubatın son günlerinde Amman'da toplanan Çekirge Konferansına da yetkili kişileri gönderdiklerini belirtmiştir. Çekirge tehlikesine mâruz memleketlerle müşterek mücadele plânları hazırladıklarını da söyleyen Nedim Bey havaların soğuması nedeniyle çekirge salgınının düşüşe geçtiğini ilgili ülkeler olan Irak ve Ürdün gibi ülkeler ile de gerekli işbirliğini sürdürdüğünü söylemiştir. Bunun yanında da Hudut dâhilinde kepek ve ilâç her zaman için hazır olduğunu belirtmiştir.⁵³⁴

Nedim Bey’in “Mardin Mebusu Aziz Uras'ın Doğu ve Güney-Doğu Ovalarındaki Motorlu Ziraat Makine ve Aletlerinin Yedek Aksamının Çiftçinin Eline Kolaylıkla Geçebilmesi İçin Ne Düşünüldüğüne Dair Sözlü Sorusuna Cevabı” münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 17.11.1952 tarihinde Genel Meclis’in beşinci birleşiminde⁵³⁵ gerçekleşmiştir. Nedim Bey bu konunun yalnız Doğu ve Güney Doğu- Doğu illeri için değil bütün memleket için öneme sahip olduğunu söyleyerek, Karasabandan makineli ziraate geçişin her inkılapta olduğu gibi bu konuda da bir takım aksaklıklara neden olduğunu söylemiştir. Bakanlığın ise bu konuda aldığı tedbirleri ise şu şekilde sıralamıştır; “Birincisi, köylünün elindeki makineyi kullanacak kalifiye işçi, sürücü ve makinist yetiştirilmesi; İkincisi; yedek parçayı kâfi miktarda ve zamanında temini; Üçüncüsü; tamirhane kurulmasıdır.” Bu maddeler kapsamında ise bakanlığın yaptığı çalışmaları anlatan Nedim Bey bu üç konu üzerinde Tarım Bakanlığının hassasiyetle ve dikkatle durduğunu söylemiştir⁵³⁶

Nedim Bey’in “Malatya Mebusu Nuri Ocakcioğlu'nun, Malatya ve Civarındaki Meyva Ağaçlarına ve Mezruata Zarar Veren Haşaratın İtlafına Ne Şekilde Önem Verildiğine, Malatya'da Bir Dut Fidanlığı Kurulmasına, Pamuk Ekimine Elverişli Toprakların Tesbitine

⁵³² **TBMM Tutanak Dergisi**, C.15, 26 Mayıs 1952, Birleşim 76, Toplantı 2, s. 364-365

⁵³³ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.17, 17 Kasım 1952, Birleşim 5, Toplantı 3, s. 165

⁵³⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.17, 17 Kasım 1952, Birleşim 5, Toplantı 3, s. 177

⁵³⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.17, 17 Kasım 1952, Birleşim 5, Toplantı 3, s. 165

⁵³⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.17, 17 Kasım 1952, Birleşim 5, Toplantı 3, s. 187-188

ve Akarsu Civarı Olan Yerlerin Ağaçlandırılmasına Dair Sözlü Sorusuna Cevabı” münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 19.11.1952 tarihinde Genel Meclis’in altıncı birleşiminde⁵³⁷ gerçekleşmiştir. Nedim Bey Malatya Milletvekili Nuri Ocakcıoğlu’nun sorusunun Malatya Vilâyeti çapında; meyvacılık, haşeratla mücadele, dut ağacı yetiştirilmesi, çeltik, pamuk, ağaçlandırma konuları ile ilgili olduğunu ancak bakanlığın meşguliyetinin memleket ölçüsünde meşgul olduğunu bununla birlikte her il gibi Malatya iline de gereken önemin verildiğini ve verileceğini belirtmiştir.⁵³⁸

Nedim Bey’in “Hatay Mebusu Abdurrahman Melek’in Hatay’da İki Seneden Beri Ekilen Pamuklara Ârız Olan Yeşil ve Pembe Kurtlarla Mücadele İçin Ne Gibi Tedbir Alındığına ve Alınacağına Dair Sözlü Sorusuna Cevabı” münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 03.12.1952 tarihinde Genel Meclis’in on ikinci birleşiminde⁵³⁹ gerçekleşmiştir. Nedim Bey söz konusu sorunun 1951 yılında Hatay’ın Dört Yol ilçesinde pamuk ekilen 525 dekarlık bir sahada meydana geldiğini bu olay için Seyhan Mücadele Enstitüsünün harekete geçtiğini, bölge üzerinde gerekli ilaçlamaların yapılarak ve söz konusu durumun afet halini almasının önlendiğini belirtmiştir.⁵⁴⁰

Nedim Bey’in “Tekirdağ Mebusu Şevket Mocan’ın, Etimesgut Depolarında Çürümekte Olan Traktörler ve Zarara Sebep Olanlar Hakkında Ne Muamele Yapıldığına, 1947 ve 1949 Yıllarında Karma Teftiş Heyetlerince Tesbit Edilen Orman Suiistimalleri Hakkındaki Raporlara Dair Sözlü Sorusuna Cevabı” münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 03.12.1952 tarihinde Genel Meclis’in on ikinci birleşiminde⁵⁴¹ gerçekleşmiştir. Nedim Bey konuyla ilgili daha yapmış olduğu açıklamaları dile getirerek müfettişlerin raporları doğrultusunda o zamanki, şartlara göre bu traktörlerin mubayaasında her hangi bir şahsın veya makamın mesuliyeti olmadığı neticesine varıldığı söylemiştir. Hatta Zirai Donatım Meclisi idaresinin de bu raporu incelediği ve onların da aynı sonuca vardığını söylemiştir. Orman suiistimalleri konusunda ise Memurin Muhakemat Kanunu hükümlerine göre üç fezleke tanzim edildiğini; alâkalı mercilere iletilindiğini söyleyen Nedim Bey dava Af Kanununun çıktığını ve suçlu görülen bu kişiler hakkında takibattan vazgeçildiğini söylemiştir.⁵⁴²

⁵³⁷ TBMM Tutanak Dergisi, C.17, 19 Kasım 1952, Birleşim 6, Toplantı 3, s. 195

⁵³⁸ TBMM Tutanak Dergisi, C.17, 19 Kasım 1952, Birleşim 6, Toplantı 3, s. 212-213

⁵³⁹ TBMM Tutanak Dergisi, C.18, 03 Aralık 1952, Birleşim 12, Toplantı 3, s. 33.

⁵⁴⁰ TBMM Tutanak Dergisi, C.18, 03 Aralık 1952, Birleşim 12, Toplantı 3, s. 55-56.

⁵⁴¹ TBMM Tutanak Dergisi, C.18, 03 Aralık 1952, Birleşim 12, Toplantı 3, s. 33

⁵⁴² TBMM Tutanak Dergisi, C.18, 03 Aralık 1952, Birleşim 12, Toplantı 3, s. 53-54

Nedim Bey'in "Tekirdağ Mebusu Şevket Mocan'ın, Saray İlçesi Halkına Mahsus Mahrukattan ve Yapraklı Çırpı Uçlarından % 100 Fazla Resim Alınması, Aynı İlçe Halkının Çırpılarını Kasaba Dışında Satmak Hakkından Mahrum Edilmeleri ve Tarlaları Mahsulünün Zaptedilmesi Sebeplerine Dair Sözlü Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 03.12.1952 tarihinde Genel Meclis'in on ikinci birleşiminde⁵⁴³ gerçekleşmiştir. Nedim Bey söz konusu konuya ilişkin Genel Meclis'in on ikinci birleşiminde şu konuşmayı yapmıştır:

"..Saray halkına verilen mahrukattan yüzde yüz resim alınması varit değildir, istihsal köylü tarafından yapıldığı için Orman İdaresinin aldığı para kentde 60 kuruş, tonda 6 liradır. Geçen sene, bundan istifade eden orman içinde yaşayan ve ormanla alâkalı yerlerden alınan resim bir kanunla yüzde 50 tenzil edilmiş, 30 kuruşa indirilmişti. Saray ilçesi ormanlık mmtakaya dâhil olmadığı için ondan alınan resim aynen ipka edilmiştir. «Yüzde yüz zamlı» tâbiri buradan gelmiş olacaktır; haddizatında bir fazlalık yoktur. Diğer kısımda tenzilât vardır. Çırpılardan resim alınmasına gelince; çırpılardan resim alınır, diye bir şey yoktur. Yalnız mahrukata bilhassa kireç ve kremit ocaklarında odun mahiyetinde yakılanlardan kanun ve nizamnamenin icabettirdiği şekilde bir resim alınmaktadır. Saray halkına verilen odunların satışlarının menedilmesi mevzuubahis değildir. Çünkü Saray halkına iki çeşit mahrukata verilmektedir. Biri zatî, diğeri pazar ihtiyaçları için Zatî ihtiyaçları için verilen odunları, hariçte sattıkları takdirde kendileri yakacaksız kalacaklar ve yeniden Orman idaresinden odun isteyeceklerdir. Bunun için zatî ihtiyaçlarının pazarda satılmasına mümanaat edilmektedir. Pazar ihtiyacı için odunların satışı serbesttir..."⁵⁴⁴

Nedim Bey'in "Samsun Mebusu Muhittin Özkefeli'nin, Ziraat Makineleri Acentelerinin Protokol Esaslarına Riayet Etmemesi Yüzünden Meydana Gelen Aksaklıkların Önünü Almak İçin Tamir Atelyesi Tesisi ve Yedek Parça Bulundurulması Hususunda Ne Gibi Tedbirler Alındığına Dair Sözlü Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 22.12.1952 tarihinde Genel Meclis'in yirminci birleşiminde⁵⁴⁵ gerçekleşmiştir. Nedim Bey bu konuda zirai alet ve makinelerinin âzami randımanla çalıştırılmasına ve bunun için de servis, tamir ve yedek parça ihtiyaçlarının karşılanmasına âzami ehemmiyet vermekte olduklarını söylemiştir. Nedim Bey ayrıca Bakanlık tarafından kalifiye eleman ve makinist yetiştirilmesine özellikle önem verilmekte olduğunu, tamir ve revizyon ustalarının yetiştirilmesi için de sanat enstitüleri faaliyetinden büyük ölçüde faydalar sağlanmakta olduğunu söylemiştir."⁵⁴⁶

⁵⁴³ TBMM Tutanak Dergisi, C.18, 03 Aralık 1952, Birleşim 12, Toplantı 3, s. 33

⁵⁴⁴ TBMM Tutanak Dergisi, C.18, 03 Aralık 1952, Birleşim 12, Toplantı 3, s. 50-51-53

⁵⁴⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C.18, 22 Aralık 1952, Birleşim 20, Toplantı 3, s. 349

⁵⁴⁶ TBMM Tutanak Dergisi, C.18, 22 Aralık 1952, Birleşim 20, Toplantı 3, s. 366-367

Nedim Bey'in "Van Mebusu Ferid Melen'in, Van'ın Erciş İlçesinin Zeylân Mıntakasında Bulunan Altındere Harası İçin İstimlâk Edilmiş ve Edilmekte Olan Emlâk, Arazi Bedellerinin Mülk Sahiplerine Ödenmemesi İçin Bir Emir Verilip Verilmediğine, Verilmişse Sebeplerine Dair Sözlü Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 22.12.1952 tarihinde Genel Meclis'in yirminci birleşiminde⁵⁴⁷ gerçekleşmiştir. Nedim Bey söz konusu konunun Tarım Bakanlığı ile ilgisi olmadığını konuyla ilgili Maliye Bakanı'nın gerekli açıklamayı yapacağını söylemiştir.⁵⁴⁸

Nedim Bey'in "Afyon Karahisar Mebusu Ali İhsan Sâbis'in, Orman Umum Müdürlüğü tarafından Kızılcahamam, Abant Gölü ve sair mahallerde yapılmış olan binalar ve köşkler için hangi yıllarda, ne miktar para sarf edildiğine ve mevzuata aykırı olarak yapılan lüzumsuz bu sar fiyattan dolayı müsebbipleri hakkında bir muamele yapılıp yapılmadığına dair sorusuna cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 19.01.1953 tarihinde Genel Meclis'in yirmi dokuzuncu birleşiminde⁵⁴⁹ gerçekleşmiştir. Nedim Bey söz konusu konuya ilişkin Genel Meclis'in yirmi dokuzuncu birleşiminde şu konuşmayı yapmıştır:

"Kızılcahamam Çamkoru'daki bina 610 000, yanındaki küçük ev 40 000 liraya yapılmıştır. Abant Gölündeki tesisler 140 000 liraya yapılmıştır. Bu binaların inşa tarihleri 1945'tir. Bu sene zarfında Orman Umum Müdürlüğünün Mülhak Bütçe ile Hazineye temin ettiği gelir de 7 milyon küsur liradır. ...Bu binaları yaptıranlar hakkında kanuni takibat yapılıp yapılmadığı konusunda ise Memleketin mukadderatını elinde tutanlar bir anlık bir kararla memleketin 610 bin lirasının çamlar arasına gömülmesine müsaade etmiyeceğine kaaniiz. Bu, olsa olsa bir hulûskârlığın neticesidir. Bunun için de bu kadar para sarfedilmesi doğru değildir...."⁵⁵⁰

Nedim Bey'in "Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin, Bandırma'nın Merinos Çiftliğinde 1952 Yılında Kaç Dönüm Ziraat Yapıldığına ve Ne Miktar Tohum Ekildiğine Mahsulün Günlük İhtiyacını Karşılıyacak Bir Durumda Olup Olmadığına ve Ekilen Buğday ve Yulafların Vaktinde Biçilmemesi Yüzünden Ziyana Uğradığının Doğru Olup Olmadığına Dair Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 19.01.1953 tarihinde Genel Meclis'in yirmi dokuzuncu birleşiminde⁵⁵¹ gerçekleşmiştir. Nedim Bey, Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin sorularına maddeler halinde şu şekilde cevap vermiştir;

"Bandırma Merinos Çiftliğinde 1952 yılında 450 dönüme 6 ton 750 kilo arpa ekilmiş 67 ton 255 kilo arpa istihsal olunmuştur.
1. 200 dönüme 18 000 kilo yulaf ekilmiş, 96 112 kilo yulaf istihsal olunmuştur. 550 dönüme 8 250 kilo buğday ekilmiş, 29 029 kilo buğday istihsal olunmuştur. 600 dönüme

⁵⁴⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.18, 22 Aralık 1952, Birleşim 20, Toplantı 3, s. 349

⁵⁴⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.18, 22 Aralık 1952, Birleşim 20, Toplantı 3, s. 374

⁵⁴⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.19, 19 Ocak 1953, Birleşim 29, Toplantı 3, s. 247

⁵⁵⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.19, 19 Ocak 1953, Birleşim 29, Toplantı 3, s. 260-262

⁵⁵¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.19, 19 Ocak 1953, Birleşim 29, Toplantı 3, s. 247

120 000 kilo fiğ, yulaf ekilmiş, 86 000 kilo kuru fiğli yullaf otu istihsal olunmuştur. Umum ekim sahası 2 800 dönümdür.

2. Kuzulu koyunların yeşil gıda ihtiyacı için 100 dönüm hasıl arpa ekilmiş ve zamanında otlatılmak suretiyle yedirilmiştir.

3. İstihsal edilen mahsullerden çiftliğin tohum ihtiyacı karşılanmıştır. Bu sene hayvanların yem ihtiyaçları, diğer yıllarda olduğu gibi karşılanamamıştır. Dolayısıyla piyasaya da satış yapılamamıştır. Sebebi: Hayvan mevcuduma göre ekim sahasının kifayetsiz oluşudur. Ekim sahasını genişletmek de, toprak vasıfları ve mera vaziyeti bakımından uygun görülmemiştir.

4. Her yıl olduğu gibi dışardan ayrıca yem mubayaası yapılmıştır. Bu sene 28 600 lira mukabilinde 155 000 kilo yulaf, 4 959 lira mukabilinde 20 217 kilo bakla, 4 900 lira mukabilinde 20 000 kilo mısır, 2 066 lira mukabilinde 7 200 kilo küspe olmak üzere, 40 225 liralık yem mubayaa edilmiştir.

5. Vâki iddia üzerine Bandırma Merinos Çiftliğinde hasadın vaktinde yapılmaması yüzünden zarar vâki olup olmadığı mevzuu bir Bakanlık müfettişine mahallinde tetkik ettirilmiş ve hasadın icrasında her hangi bin ihmal ile zarar ve ziyan bulunmadığı müfettiş raporu ile tesbit olunmuştur.

6. Hububatın dökülmesinden mütevellit telefata olmamıştır.

7. Müessese müdürünün ihtisasından daha geniş sahada istifade maksadiyle kendisi Bursa mıntakası Merinos yetiştirme mütehassıslığına tâyin olunmuştur...⁵⁵²

Nedim Bey'in "Balıkesir Mebusu Ali Fahri İşeri'nin, 1951 Yılında Trakya'da Enez'in Çavuş Köyünde Alâkasızlığı Yüzünden Büyük ve Küçükbaş Hayvanlardan Birçoğunun Telef Olmasına Sebebiyet Veren Keşan Merkez Baytarı Hakkında Ne Muamele Yapıldığına Dair Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 19.01.1953 tarihinde Genel Meclis'in yirmi dokuzuncu birleşiminde⁵⁵³ gerçekleşmiştir. Nedim Bey konuyla ilgili geçen sene de açıklama yaptığını belirterek yapılan araştırma ve inceleme sonunda böyle bir hastalığın olmadığı, muhbirin böyle bir şey ihbar etmediği mahiyetinde olduğu ancak Ali Fahri İşeri'nin olayın var olduğunu ve bir müfettiş yoluyla incelenmesi gerektiğini söylemesi müfettiş gönderildiğini söylemiştir. Sonrasında ise olayın gerçek olduğunu ve bu nedenle ilgili veteriner hakkında soruşturma başlatıldığı ve davanın hala devam ettiğini söylemiştir.⁵⁵⁴

Nedim Bey'in "Kayseri Mebusu Mehmet Özdemir'in, Kayseri Vilâyeti Dâhilinde Bulunan Sultansazı Bataklığının Kurutulması İçin Şimdiye Kadar Ne Gibi İşler ve Etüdler Yapıldığına ve Bu Bataklığın Kaç Yılda Kurutulabileceğine Dair Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 26.01.1953 tarihinde Genel Meclis'in otuz ikinci birleşiminde⁵⁵⁵ gerçekleşmiştir. Nedim Bey söz konusu konunun Tarım Bakanlığı ile ilgili olmadığını bakanlığın konuyla ilgili sadece sulama açısından ilgilendiklerini bu bataklık

⁵⁵² TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 19 Ocak 1953, Birleşim 29, Toplantı 3, s. 278-279

⁵⁵³ TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 19 Ocak 1953, Birleşim 29, Toplantı 3, s. 247

⁵⁵⁴ TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 19 Ocak 1953, Birleşim 29, Toplantı 3, s. 274

⁵⁵⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 26 Ocak 1953, Birleşim 32, Toplantı 3, s. 405

kurutulduğu takdirde geri kalacak su ile 30 bin hektarlık bir sahanın sulanması imkânı olduğunu tesbit ettiklerini söyleyen Nedim Bey, bataklık kurutulduktan sonra kendi üzerlerine düşen işleri yapmaya da hazır olduklarını söylemiştir.⁵⁵⁶

Nedim Bey'in "Tarım Vekâleti, Devlet Üretme Çiftlikleri, Orman Umum Müdürlüğü 1953 Yılı Bütçeleri Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 26.02.1953 tarihinde Genel Meclis'in elli dördüncü birleşiminde⁵⁵⁷ gerçekleşmiştir. Nedim Bey söz konusu konuya ilişkin Genel Meclis'in elli dördüncü birleşiminde Tarım Vekâleti, Devlet Üretme Çiftlikleri, Orman Umum Müdürlüğü konularına ilişkin vekillerin soruları dâhilinde cevaplar vererek Tarım Vekâleti, Devlet Üretme Çiftlikleri, Orman Umum Müdürlüğünün mevcut durumunun geçirmiş olduğu aşamalarını ve gelişimlerini ayrıntılı olarak değerlendirmiştir.⁵⁵⁸

Nedim Bey'in "Köy Kanunu Lâyihası Münasebetiyle" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 22.05.1953 tarihinde Genel Meclis'in seksen altıncı birleşiminde⁵⁵⁹ gerçekleşmiştir. Nedim Bey söz konusu konuya ilişkin Genel Meclis'in seksen altıncı birleşiminde şu konuşmayı yapmıştır:

"Muhterem arkadaşlarım, gerek muvakkat encümende, gerekse Bütçe Encümeninde Orman Kanunu müzakere edilirken ormanların tasnifi mülkiyet bakımından, Devlet ormanları, hususi ormanlar, millî parklar olarak yapılmıştır. Vasıf ve karakter itibariyle de işletme ormanları ve muhafaza ormanları diye ikiye ayırdık. Ancak, işletme ormanlarının işletme tarzına mahsus olmak üzere bir de baltalık işletmesi vardır. Binaenaleyh işin Orman Kanunu ile muvazi yürüyebilmesi için bu kanundaki baltalık kelimesinin orman olarak değiştirilmesinin yerinde olacağı kanaatindeyim. Çünkü Orman Kanunu yakında huzurunza gelecektir, orada köy şahsiyeti hükmiyesine tahsis edilmiş ormanlar vardır. Buradaki orman kelimesinden de o nevi ormanlar kastedilmiş olur."⁵⁶⁰

Nedim Bey'in "Afyon Karahisar Mebusu Süleyman Kerman'ın, Afyon Karahisar Vilâyeti Emirdağı Kazasının Pınarbaşı Mevkiinde Tesis Edilmiş Bulunan (Köyler Ortak Fidanlığı) nın Tahripten Kurtarılması ve Tekrar İhyası Hususunda Ne Düşünüldüğüne Dair Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 27.05.1953 tarihinde Genel Meclis'in seksen sekizinci birleşiminde⁵⁶¹ gerçekleşmiştir. Nedim Bey söz konusu fidanlığın 1938-1936 senelerinde mahalli bir teşekkül olarak kurulduğunu Tarım Bakanlığı ile de bir alakasının olmadığını söylemiştir. Ancak söz konusu fidanlığın 175 Dekarlık kısmının

⁵⁵⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.19, 26 Ocak 1953, Birleşim 32, Toplantı 3, s. 429

⁵⁵⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.20, 26 Şubat 1953, Birleşim 54, Toplantı 3, s. 1043

⁵⁵⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.20, 26 Şubat 1953, Birleşim 54, Toplantı 3, s. 1154-1156

⁵⁵⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.22, 22 Mayıs 1953, Birleşim 86, Toplantı 3, s. 345

⁵⁶⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.22, 22 Mayıs 1953, Birleşim 86, Toplantı 3, s. 350

⁵⁶¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.22, 27 Mayıs 1953, Birleşim 88, Toplantı 3, s. 419

Hamzahacılı Köyünün mânevi şahsiyetine ait topraklar üzerinde olduğunu ve on senelik bir mukaveleye bağlanmış olduğunu söyleyen Nedim Bey on sene geçtiği için Hamzahacılı Köyünün ihtiyar heyeti bu toprağın iadesi için mahkemeye müracaat etmiş olduğunu, şayet neticede arazi, fidanlığa tahsisi için serbest bırakılırsa, Vekâlet olarak orada Bakanlık olarak bir şey yapmayı düşüneceklerini söylemiştir⁵⁶²

Nedim Bey'in "Seyhan Mebusu Sedat Barı'nın, Muhtelif Firmalara Ait Traktör Fiyatlarında Görülen Fahiş Yükselmelere ve Ziraat Aletlerinin Takasla Getirilmesinde Zaruret Olup Olmadığına Dair Sorusuna Cevabı" münasebetiyle yapmış olduğu konuşması 27.05.1953 tarihinde Genel Meclis'in seksen sekizinci birleşiminde⁵⁶³ gerçekleşmiştir. Nedim Bey söz konusu konuya ilişkin Genel Meclis'in seksen sekizinci birleşiminde şu konuşmayı yapmıştır:

"Son zamanlarda muhtelif memleketlerden yurdumuza ithal edilen traktör fiyatlarında, hammadde fiyatlarının ve navlunların artışı gibi bâzı sebepler yüzünden, evvelce ithal edilenlere nazaran bir yükseliş görülmekte ve bu fiyat yükselişi, mahdud miktarda takas yoluyla ithal olunan traktörlerde daha bariz bir şekilde tezahür etmektedir. Ancak; halen birkaç firma, tarafından satılmakta olan pek mahdud sayıdaki Amerikan menşeli traktörler, sadece takas yoluyla temin edilmiş bulunanlardır. Zira; iki seneden beri dolar fonundan traktör ithali için MSA idaresince her hangi bir tahsis verilmemekte ve bunasebep olarak da Avrupa İktisadi İş Birliği Teşkilât ma dâhil bulunan memleketlerden her tip ve fakattaki traktörlerin serbest ticaret rejimi altında ithal edilebilmelerinin mümkün olduğu ileri sürülmektedir. Bu itibarla, halen piyasada satılmakta olan Amerikan menşeli traktörleri için iki ayrı rejim fiyatı bahis mevzuu değildir. Bunlar yalnız takasla ithal edilmiş olan traktörlerdir ve fiyatları da buna göre tesbit edilmektedir. İktisadi İş Birliğine ve Avrupalılar arası tediye anlaşmasına dâhil bulunan memleketlerden ithal, edilmekte olan traktörlere gelince; bunlar için ise takas mevzuubahis değildir. Bu traktörler serbest ticaret rejimi altında ithal edilmektedir. Bu itibarla bu memleketlerden getirilen traktörler içinde de aynı markanın iki rejime tâbi olarak ithali mevzuu yoktur. Takasa, mevzu olan Amerikan menşeli ve mahdud, sayıdaki traktörleri getirtmiş olan sadece üç firma vardır. Bu traktörlerin takasla getirilmeleri gerek Marshall yardımından ve gerekse serbest olarak bu maksatla dolar teminine imkân bulunmamasından ileri gelmiştir. Bu hususta Ekonomi ve Ticaret Vekâleti Dış Ticaret Dairesi Reisliğinden alınan malûmata göre, dış ticaret rejimimize dair Bakanlar Kurulu kararlarına bağlı 111 sayılı listeye dâhil malların ihracı halinde, ihraç tarihinden itibaren altı ay içinde kullanılmak şartıyla ihracatçı emrine mukabil ithal hakkı verilmiştir. Binaenaleyh, ihracatçı ya doğrudan doğruya ithalâtta bulunmakta veya dövizlerini bir ithalâtçıya serbest kur üzerinden satarak ithâl hakkını devretmektedir. Bu dövizler mukabilinde ithal edilebilecek mallar, dış ticaret rejimine ait kararlara bağlı 4 A, B ve 5 sayılı listelere şâmil olup bu listelerde yazılı her hangi bir malı seçmekte serbesttir. Bunların içinde de liberasyon listesinde bulunan ziraat aletleri ve traktörler mevcuttur. Menşindeki fiyatlara nazaran yüzde yüz pahalı telâkki edilen bu traktörlerin ithaline gelince: Evvelce arzedildiği üzere, Amerikan menşeli olan bu gibi traktörlere serbest dolar tahsis edilememektedir. Marshall yardımından da traktörler için iki senedir dolar tahsis edilmediğinden bu traktörler ancak yukarda izah edilen şekilde getirilebilmektedir. Binaenaleyh, bu yoldan ithal

⁵⁶² TBMM Tutanak Dergisi, C.22, 27 Mayıs 1953, Birleşim 88, Toplantı 3, s. 442

⁵⁶³ TBMM Tutanak Dergisi, C.22, 27 Mayıs 1953, Birleşim 88, Toplantı 3, s. 419

edilen traktörlerin fiyatına takastan mütevellit bir zam aksetse de, iki türlü rejim ve fiyat tatbikatı varit değildir."⁵⁶⁴

Nedim Bey'in "Orman Kanunu Lâyihası Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşmaları 07.12.1953 tarihinde Genel Meclis'in on dördüncü⁵⁶⁵, 11.12.1953 tarihinde Genel Meclis'in on altıncı⁵⁶⁶, 29.01.1954 tarihinde Genel Meclis'in otuz beşinci⁵⁶⁷, 03.02.1954 tarihinde Genel Meclis'in otuz yedinci⁵⁶⁸ ve 15.02.1954 tarihinde Genel Meclis'in kırk üçüncü birleşimlerinde⁵⁶⁹ gerçekleşmiştir. Nedim Bey söz konusu konuya ilişkin Genel Mecliste toplam dört birleşimde Orman Kanununa ilişkin konuşmalar yapmıştır. Tarım Bakanı olarak yapmış olduğu bu konuşmalarında ise yeni orman kanunu ile köylerin ve köylülerin durumlarına ilişkin kargaşaya ve tereddüte yer verilmemesi gerektiğini⁵⁷⁰ belirterek bu kanunla yeni iş sahalarının açılacağını⁵⁷¹, özellikle karakeçilerin ormanlara verdiği zararın önüne geçileceğini belirtmiştir."⁵⁷² Bu konuda ise Demokrat Partinin parti programına da atıfta bulunarak bu konunun 15 yıldır gündemde olduğunu ve hükümet olarak da bu konuda millet için en hayırlı olan kararın verilerek kimsenin mağduriyetine imkan verilmeyeceğini söylemiştir.⁵⁷³

2.3.6 Remzi Öksüz (Ökkeş Remzi Öksüz)'ün Meclis Faaliyetleri

1950 Milletvekili Genel Seçimleri sonucunda 51.922 oy alarak Demokrat Parti'den IX. Dönem Maraş milletvekili olarak seçilmiş olan Öksüz, seçim tutanağını 19.05.1950 yılında almış ve 22.05.1950 yılında da Meclise girmişti.⁵⁷⁴ 22 Mayıs 1950 Pazartesi günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde and içerek milletvekilliği görevine başlamış olan⁵⁷⁵ Öksüz'ün milletvekilliği seçim tutanağı ise 10 Temmuz 1950 Pazartesi günü TBMM'de onaylanmıştı.⁵⁷⁶

Remzi Bey seçim tutanağının ardından ise Meclisin İç Tüzüğüne göre Türkiye Büyük Millet Meclisin IX. Döneminde (1950-1954) çeşitli komisyon üyelikleri görevleri üstlenerek yasama faaliyetlerine başlamıştı. Öksüz, 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında

⁵⁶⁴ TBMM Tutanak Dergisi, C.22, 27 Mayıs 1953, Birleşim 88, Toplantı 3, s. 442

⁵⁶⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C.26, 07 Aralık 1953, Birleşim 14, Toplantı 4, s. 47

⁵⁶⁶ TBMM Tutanak Dergisi, C.26, 11 Aralık 1953, Birleşim 16, Toplantı 4, s. 127

⁵⁶⁷ TBMM Tutanak Dergisi, C.27, 29 Ocak 1954, Birleşim 35, Toplantı 4, s. 409

⁵⁶⁸ TBMM Tutanak Dergisi, C.28, 03 Şubat 1954, Birleşim 37, Toplantı 4, s. 39

⁵⁶⁹ TBMM Tutanak Dergisi, C.28, 15 Şubat 1954, Birleşim 43, Toplantı 4, s. 285

⁵⁷⁰ TBMM Tutanak Dergisi, C.26, 07 Aralık 1953, Birleşim 14, Toplantı 4, s. 52-73-74

⁵⁷¹ TBMM Tutanak Dergisi, C.26, 11 Aralık 1953, Birleşim 16, Toplantı 4, s. 140-145-149-151

⁵⁷² TBMM Tutanak Dergisi, C.27, 29 Ocak 1954, Birleşim 35, Toplantı 4, s. 417-420-425-432

⁵⁷³ TBMM Tutanak Dergisi, C.28, 15 Şubat 1954, Birleşim 43, Toplantı 4, s. 329-331-337-338-341-343

⁵⁷⁴ Remzi Öksüz, Tercüme-i Hal Kâğıdı, IX. Dönem TBMM Arşivi, ŞDN:1815

⁵⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C. 1, 22 Mayıs 1950, Birleşim 1, Toplantı: Olğ, s. 4

⁵⁷⁶ TBMM Tutanak Dergisi, C.1, 07 Temmuz 1950, Birleşim 18, Toplantı: Olğ., s. 444

faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM'nin yasama yıllarında ise komisyonlar içerisinde sadece Ticaret Komisyonunda çalışmıştı.⁵⁷⁷

Remzi Bey her ne kadar yasama dönemi içerisinde sadece Ticaret Komisyonunda görev almış olsa da Meclisin Bütçe, Güvenoyu ve Kanun oylamalarına katılıp bu noktada da aktif bir vekillik yapmıştı.

29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM'nin yasama yıllarına baktığımızda ve bununla ilgili de Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergileri incelendiğinde tıpkı Ahmet Bozdağ ve Ahmet Kadoğlu gibi herhangi bir Kanun Teklifi, Takriri ve Sözlü Soru ve Cevabının olmadığını görmekteyiz. Bunun için Remzi Bey adına 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM'nin yasama yıllarında yasama faaliyetlerinden ziyade bu yasama yılları içerisinde komisyonlarda ve Meclisin Bütçe, Güvenoyu ve Kanun oylamaların aktif olarak çalışmış bir vekil olmuştur diyebiliriz.⁵⁷⁸

2.3.7 Salahattin Hüdayioğlu (Mehmet Selahattin Hüdayioğlu)'nun Meclis Faaliyetleri

IX. Dönem Maraş milletvekili olarak seçilen Hüdayioğlu bu dönem içerisinde gerek yasama dönemleri içerisinde gerekse de yasama faaliyetleri içerisinde önemli faaliyetler içerisinde oldu.

2.3.7.1 Salahattin Hüdayioğlu (Mehmet Selahattin Hüdayioğlu)'nun Meclis Konuşmaları

Selahattin Bey'in "Hastane, Okul, Park, Meydan, Cadde, Stadyum ve Emsali Müessese ve Yapılara, Yaşayan Kişi Adlarının Konmaması Hakkındaki Kanun Teklifi Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 26.01.1951 tarihinde Genel Meclis'in otuz beşinci birleşiminde⁵⁷⁹ gerçekleşmiştir. Selahattin Bey, Genel Meclis'in otuz beşinci birleşiminde yaptığı konuşmasında İstanbul Milletvekili olan Hüseyin Celâl Yardımcı'nın, hastane, okul, park, meydan, cadde, stadyum ve emsali gibi müesseselere heykel, statü, büst ve âbide şu veya bu dikmemek veya isim koymamak hakkındaki Kanun teklifine katılmadığını söylemiştir. Türk tarihinin kahraman geçmişine de atıfta bulunarak böyle bir kanunun kabulü ile kanun baskısı altında olmaksızın olması gerektiğini, bunun için kanuna ihtiyacın olmadığını söylemiştir. Böyle işlerde mahallî idareleri, mahallî halk teşekküllerini bütün Türk camiası için, Türk

⁵⁷⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** IX Dönem Meclis Tutanakları

⁵⁷⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** IX. Dönem Meclis Tutanakları

⁵⁷⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.4, 26 Ocak 1951, Birleşim 35, Toplantı 1, s. 375

Milletini kendini idare etmek için serbest bırakılması gerektiğini belirterek şu cümleyle konuşmasını tamamlamıştır.

“Arkadaşlarım, bendeniz İçişleri Komisyonunda değilim. Fakat Komisyonun çok açık olarak ifade ettiği gibi bu kanunun kanuniyet kesbetmesi her bakımdan bizim kendi ruh haletimizi kendi düşünüş ve idrak tarzımızı inkâr etmek demek olacaktır. Bunun için Kanunun reddini talep ediyorum.”⁵⁸⁰

Selahattin Bey’in “Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne Dair Olan 3656 Sayılı Kanuna Bağlı (1) Sayılı Cetvel İle Tadil ve Eklerinin Adalet Bakanlığı Merkez ve İller Kısımında Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun Münasebetiyle ” yapmış olduğu konuşması 14.01.1952 tarihinde Genel Meclis’in yirmi altıncı birleşiminde⁵⁸¹ gerçekleşmiştir. Söz konusu konuya ilişkin söz alan Özsoy, Genel Meclis’in yirmi altıncı birleşiminde söz alarak; kanun hakkında bu kanunun Adalet Bakanlığının iller teşkilatını ilgilendiren mahkemelerin çoğaltılması ve iş potansiyeli fazla olan vilayetlerde yeni mahkemelerin kurulması hakkındaki mahkeme teşkilatının tevsiini genişletilmesi hususundaki bir kanun olduğunu belirtmiştir. Bu kanun hakkında ise Adalet Bakanlığı tasarısında 25 bucakta sulh mahkemesi teşkili ve diğer mahkemeler için icabeden 215 yeni hâkim kadrosunun artırılarak bunun 390’a çıkarılmasının uygun olacağını söylemiştir.⁵⁸²

Selahattin Bey’in “Çekirge Salgınına Karşı Ne Gibi Tedbirler Alındığına, Bu Haşaratın Hudutlarımıza Sirayeti Halinde Yapacağı Tahribatın Önlenmesi İçin Ne Gibi Hazırlıklar Yapıldığına ve Bu Hususta Sivil Halka Ne Gibi Vazifeler Verileceğine Dair Sözlü Sorusu Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 17.11.1952 tarihinde Genel Meclis’in beşinci birleşiminde⁵⁸³ gerçekleşmiştir. Hüdayioğlu mevzu bahis olan bu konuyu geçen yılın haziran ayında yüksek başkanlığa verdiğini ancak meclisin tatili nedeniyle söz konusu konuyu şimdi konuşmak istediğini söyleyerek çekirge salgınının özellikle Güney ve Güneydoğu vilayetlerinde etkili olduğunu söylemiştir. Buralarda yaşayan vatandaşların ise bu konu yüzünden sıkıntılar çektiğini belirterek, Tarım Bakanlığını bu hususta daha hassas ve daha çok alâkalı kılmak için bu konuyu meclise getirdiğini söylemiştir.⁵⁸⁴

Selahattin Bey’in “Maraş Civarında Ceyhan Nehri Üzerinde Tesisine Karar Verilmiş Bulunan Hidro-Elektrik Santralinin İki Seneden Beri Kurularak Faaliyete Geçirilmemesi Sebebine, Varsa Müsebbipleri Hakkında Ne Muamele Yapıldığına, İnşaata Ne Zaman

⁵⁸⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.4, 26 Ocak 1951, Birleşim 35, Toplantı 1, s. 390-391

⁵⁸¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.12, 14 Ocak 1952, Birleşim 26, Toplantı 2, s. 113

⁵⁸² **TBMM Tutanak Dergisi**, C.12, 14 Ocak 1952, Birleşim 26, Toplantı 2, s. 122

⁵⁸³ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.17, 17 Kasım 1952, Birleşim 5, Toplantı 3, s. 165

⁵⁸⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.17, 17 Kasım 1952, Birleşim 5, Toplantı 3, s. 177

Başlatılacağına ve Son Şekli İle Kaç Liraya Mal Olacağına Dair Sözlü Sorusu Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 28.11.1952 tarihinde Genel Meclis’in onuncu birleşiminde⁵⁸⁵ gerçekleşmiştir. Hüdayioğlu konuyla ilgili konuya ilişkin Genel Meclis’in onuncu birleşiminde İçişleri Bakanlığınca sözlü olarak cevaplandırılmasına ilişkin şu soruları sormuştur:

- 1- “Maraş civarında Ceyhan nehri üzerinde mülkiyeti Maraş Belediyesine ait olmak üzere tesisine Hükümetçe karar verilmiş bulunan hidro-elektrik santralinin, malî kaynakları tamamen temin edilmiş ve santralin inşası mütaahhidine havale edilmiş olduğu halde iki seneden beri kurularak faaliyete geçirilmemesinin sebepleri nelerden ibarettir.”
- 2- “Bu bahse mevzu gecikmede Maraş Belediyesi nam ve hesabına teknik vekili olarak hareket eden iller Bankasının veya tesisat mütaahhidinin hataları var mıdır? Varsa, bu gecikmenin müsebbipleri hakkında cezai takibat yapılmakta mıdır?”
- 3- “Santralin bu vaziyet karşısında inşasına ne zaman başlanacaktır? Bu hususta Bakanlık ne düşünmektedir?”
- 4- Tesisatta her hangi bir tadilât derpiş edilmekte midir? Derpiş ediliyorsa bu tadilâta nazarı itibara alınmak üzere tesisat bu son şekli ile kaç liraya malolacaktır? Ve kilovat olarak santralin mecmuu kudreti neden ibaret olacaktır?”⁵⁸⁶

Salahattin Hüdayioğlu’nun bu soruları sonunda ise dönemin İçişleri Bakanı Ethem Menderes (Aydın) söz alarak, konuyu incelemeye aldığı mevzu bahis edilen yere mühendis gönderildiğini bununla beraber ilk fırsatta da gidip bizzat kendisinin göreceğini söylemiştir.⁵⁸⁷

Selahattin Bey’in “Hâkimler Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve İki Geçici Madde Eklenmesi Hakkındaki 5457 Sayılı Kanuna Muvakkat Bir Madde İlâvesine Dair Kanun Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 09.01.1953 tarihinde Genel Meclis’in yirmi beşinci birleşiminde⁵⁸⁸ gerçekleşmiştir. Hüdayioğlu Hâkimler Kanununa geçici bir madde eklenmesi konusunda, yani hâkim staj müddetinin bir seneye indirilmesi konusunun önemli olduğunu söyleyerek bu tedbirin geçici bir tedbir olduğunu söylemiştir. Adalet Bakanına ise bu tedbirin hâkim kadrolarının noksanını giderecekse yerinde bir karar olduğunu ve bunun hızlı bir şekilde çıkarılmasının gerektiğini söylemiştir. Ancak bu konunun Hâkim kadrosunu dolduracak bir tedbir değilse bunun üzerinde fazla durulmaması, daha ciddî tedbirler alınması, düşünülmesi ve bu tedbirlerin bir an evvel huzura getirilmesi gerektiğini söylemiştir.

⁵⁸⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C.17, 28 Kasım 1952, Birleşim 10, Toplantı 3, s. 337

⁵⁸⁶ TBMM Tutanak Dergisi, C.17, 28 Kasım 1952, Birleşim 10, Toplantı 3, s. 348-349

⁵⁸⁷ TBMM Tutanak Dergisi, C.17, 28 Kasım 1952, Birleşim 10, Toplantı 3, s. 348-349

⁵⁸⁸ TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 09 Ocak 1953, Birleşim 25, Toplantı 3, s. 91

Gerekçe olarak ise mahkemelerde birçok kadro noksanlarının bulunduğunu, bu yüzden vatandaşların işleri ciddî şekilde aksamakta ve askıda bırakıldığını, hattâ birçok dâvanın, yıllar önce ele alınmış olmasına rağmen, bir neticeye erişemediğini söylemiştir. Bunun sebebinin ise bir taraftan hâkimler kadrosunun noksanlığından ve diğer taraftan yeniden kurulması icap eden yeni mahkemelerin kurulmamasından ileri geldiğini söylemiştir.⁵⁸⁹

Selahattin Bey'in "Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâleti, Hudut Ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1953 Yılı Bütçeleri Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 21.02.1953 tarihinde Genel Meclis'in kırk dokuzuncu birleşiminde⁵⁹⁰ gerçekleşmiştir. Hüdayioğlu Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâleti, Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1953 Yılı Bütçeleri Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşmasında prensip olarak karar verilmesi gereken ve ikinci bütçesinin görüşüldüğü Sağlık ve Sosyal Yardım Vekâleti, Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1953 Yılı Bütçelerinde Sıhhat Vekilimiz Ekrem Hayri Üstündağ'dan evvela memleketin doktor ihtiyacı ve doktorun en yakın yardımcısı olan hastabakıcı ihtiyacının ele alınması ve buun bir prensibe bağlanması gerektiğini söylemiştir. Hüdayioğlu ayrıca memleketin doktor ihtiyacı ve doktorun en yakın yardımcısı olan hastabakıcı ihtiyacının ele alınması ve bir prensibe bağlanmadan, burada kabul edilen bütçenin durumu ne olursa olsun, vatandaşlara hakiki bir sıhhi çözüm getirmeye imkan olmadığını, hastane kapılarında bekleyen hastalar mevzuu olduğu, bu konunun ise en başta gelen ve üzerinde özellikle durulması gereken konu olduğunu söylemiştir.⁵⁹¹

Selahattin Bey'in "Adalet Vekâleti 1953 Yılı Bütçesi Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 21.02.1953 tarihinde Genel Meclis'in ellinci birleşiminde⁵⁹² gerçekleşmiştir. Hüdayioğlu her ne kadar Adalet Komisyonu içerisinde görev almamış olsa da Adalet Vekâleti 1953 Yılı Bütçesinin görüşüldüğü sırada oldukça detaylı ve anlamlı bir konuşma yapmıştır diyebiliriz. Hüdayioğlu bu konuşmasında Adalet müessesesinin önemi üzerinde durmuştur. Bu konuda ise Adalet müesseselerimizin gelişmesi hususunda mahkemelerimizin adedini çoğaltmak babında Adalet Bakanlığının geçen seneden beri aldığı kadro durumunu takdir ettiğini ancak bu alınan kadrolarla memleket çapındaki adalet işlerini tam ve mükemmel şekilde yürütmeye imkân olmadığını söylemiştir. Bunun yanında bugün bütün kazalarımızda asliye mahkemeleri teşkilâtı kurulmuş olduğu ve ekseri nahiyyelerimizde de sulh mahkemeleri teşkil edilmiş olduğu ve bu sene konan tahsisatla diğer

⁵⁸⁹ TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 09 Ocak 1953, Birleşim 25, Toplantı 3, s. 104-105

⁵⁹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 21 Şubat 1953, Birleşim 49, Toplantı 3, s. 623

⁵⁹¹ TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 21 Şubat 1953, Birleşim 49, Toplantı 3, s. 655-657

⁵⁹² TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 22 Şubat 1953, Birleşim 50, Toplantı 3, s. 703

bir kısmı da teşkil edilmiş olduğunu belirtmiş ancak bunun kâfi gelmediği kanaatinde olmuştur. Halk arasında da en çok şikayetin mahkemelerde işlerin yürümemesi keyfiyeti üzerinde olduğunu bunun sebebini ise artan nüfus ve işlerin çoğalmasına bağlamıştır. Hüdayioğlu hakimler kanunu meselesi konusuna da el atarak hâkimlerimizin hayat şartlarını yükseltmek adına alınacak her kararın önemli ve yerinde olduğunu bu şekilde bu mesleği teşvik etmek gerektiğini belirterek bunun da meclis huzuruna gelmesi gerektiğini söylemiştir. Hüdayioğlu mahkemelerimizde özellikle işlerin çoğalmasına ve çoğalan işlerin günü gününe sonuçlandırılmamasına sebep olan iki kanun olduğunu, bunların ise Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve Ceza Usulü Muhakemeleri Kanunu olduğunu söylemiştir. Bu iki kanun, üzerinde esaslı tetkiklerin bir an evvel yapılarak, her hangi bir teahhüre meydan verilmeden Meclise getirilmesini Adalet Bakanından istemiştir. Hüdayioğlu bir diğer konu olarak da mahkemelerdeki zabıt kâtipleri üzerinde durmuş ve bu kadrolarında yetersiz olduğunu bu nedenle de işlerin aksadığını belirtmiştir. Ardından da İcra ve İflâs Kanununa değinerek bu icra ve iflas Kanunu bugünkü dinamik hayatımızda tatbiki imkân olmayan bir kanun olduğunu söylemiş bugünkü iktisadi ve içtimai hayatımızdaki dinamik seyre kanunlarımızın uydurulmasının şart olduğunu söylemiştir.⁵⁹³

Selahattin Bey'in "İçişleri Vekâleti 1953 Yılı Bütçesi Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 23.02.1953 tarihinde Genel Meclis'in elli birinci birleşiminde⁵⁹⁴ gerçekleşmiştir. Hüdayioğlu öncelikle bugünkü asayiş ve zabıta zihniyeti değişmiş olduğunu memleketteki huzur ve sükûnetten dolayı dönemin içişleri vekilini tebrik etmiştir. Daha sonra ise zabıtanın tevhibi meselesine değinerek bu meselenin bütçeye yük olacağını, fakat buna rağmen yapılan fedakârlıklara karşılık polis ve jandarmanın birleştirilmesi ve mütemadi kurslar sayesinde zabıta vazifesinin daha iyi görülmesi itibariyle memleket için daha verimli ve hayırlı olacağını söylemiştir. İkinci olarak ise kabul edilen prensipler içerisinde yer alan, idareyi halkın ayağına götürmek, hizmeti halkın ayağına yaklaştırmak konusunda mülki teşkilâta yeni kazalar ilâve etmektense daha çok tam teşkilâtli nahiyeleere gitmek gerektiğini söylemiştir. Bu düşüncesini ise bugün memlekette yüz kaza kuracağımıza iki yüz nahiye kurarsak, hizmeti halkın ayağına götürmeye daha çok imkân vermiş oluruz ifadesiyle desteklemiştir. Hüdayioğlu bu konuda ayrıca nahiye teşkilâtı içinde bulunan nahiye müdürlerinin vasıflarının ele alınması konusunda ise âli mektep mezunlarının nahiye müdürleri olması gerektiğini söyleyerek otorite bakımından da çok faydalı olacağını, halkla

⁵⁹³ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.20, 22 Şubat 1953, Birleşim 50, Toplantı 3, s. 708-709

⁵⁹⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.20, 23 Şubat 1953, Birleşim 51, Toplantı 3, s. 777

yakından temas eden bir müessese olan nahiye müdürlerinin vasıflarının yüksekliği, memleket idaresinde önemli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca nahiye teşkilâtı içinde bulunan nahiye müdürlerinin vasıflarının evsafı düşük olması itibarıyla karakol kumandanları üzerindeki otoritelerinin de zayıf olduğunu belirtmiştir. Bu da halkın görüşü üzerine birtakım dedikoduların çıkmasına sebep verdiğini belirtmiştir. Hüdayioğlu bir diğer konu olarak ise muhtarlık meselesi üzerine konuşmuş bu konuda ise köylerin cazip bir hale getirilmesi için buralara kifayetli muhtarların getirilmesine bağlı olduğunu söylemiştir. Özellikle köy yolları ve köy sularının yapılmasında bu muhtarların kalitesinin düşüklüğü, memlekete büyük zararlar verdiğini belirtmiştir. Son olarak ise Mahallî İdareler Kanununun bir an evvel çıkıp mahallî idarelere salâhiyet vermemiş, onları iktisaden ve malî bakımlardan takviye edilmesi gerektiği, bunların çalışmalarında daha verimli neticeler temin edeceğini söyleyerek Mahallî İdareler Kanununun bir an evvel ele alınıp Meclisten çıkarılması gerektiğini söylemiştir.⁵⁹⁵

Selahattin Bey'in "Trabzon Mebusu Hamdi Orhon' Un, Belediye Kanununun Bazı Maddeleriyle 4573 ve 4617 Sayılı Kanunların Kaldırılmasına ve 2226 Sayılı Kanunda Yazılı «Genel Meclis» Tâbirlerinin «Belediye Meclisi» Olarak Düzeltilmesine Dair Olan Kanun Teklifinin Gündeme Alınması Hakkındaki Önergesi Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 27.03.1953 tarihinde Genel Meclis'in elli dokuzuncu birleşiminde⁵⁹⁶ gerçekleşmiştir. Hüdayioğlu söz konusu konuya ilişkin Genel Meclis'in elli dokuzuncu birleşiminde şu konuşmayı yapmıştır:

"Muhterem arkadaşlarım, mevzuu bahis olan mesele üzerinde gerek Komisyon Başkan ve Sözcüsünü, gerekse bu mevzuu ele almış olan Su Komisyonundaki arkadaşları dinledik. Bu arkadaşlar muhtelif beyanlar izhar ediyorlar. Ben, şu demektir ki; komisyon vazih bir neticeye varmamıştır. Usul üzerinde münakaşa yapmaya lüzum yoktur ve vaziyet anlaşılmıştır. Komisyon 45 günlük müddeti kullanmamıştır. Binaenaleyh 45 günlük müddeti kullanmadığına göre alâkadar arkadaş tarafından mesele otomatikman yüksek huzurunuza getirilmiştir. Tüzük hükümlerine göre bu teklifin gündeme alınması lâzım ve zaruridir. ...Belediyeler Kanunu olarak böyle bir halin derpiş olunmasına imkân yoktur. Mesele bu bakımdan da kendi kendisini vaz'etmiş oldu. İstanbul Belediyesi ile İdarei Hususiyenin ayrılmasına ait kanun teklifi, arkadaşlarımdan da burada güzelce işaret ettikleri gibi, yüksek huzurunuza gelmeli ve burada ayrıca münakaşa edilip katî bir karara bağlanmalıdır. İstanbul Belediyesi mevzuu, Belediyeler Kanunu içine girsin mi, girmesin mi ve yahut İstanbul Belediyesinin vaziyeti bu şekilde devam etsin mi, etmesin mi meselesinin halli katiyen komisyona ait değildir bu, Yüksek Meclisindir. Kanun teklifi buraya gelecek ve Yüksek Meclis buna karar verecektir. Bu itibarla da bu teklifin gündeme alınması ve komisyona

⁵⁹⁵ TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 23 Şubat 1953, Birleşim 51, Toplantı 3, s. 799

⁵⁹⁶ TBMM Tutanak Dergisi, C.21, 27 Mart 1953, Birleşim 59, Toplantı 3, s. 89

bir mühlet verilmesi ve bu hususların burada müzakere edilmesi lâzımdır, zaruridir. Ben bunu teklif ediyorum. Arkadaşlardan da bunun tasvibini rica ediyorum.”⁵⁹⁷

Selahattin Bey’in “Özel İdare Hastanelerinin Muva-Zenci Umumiyyeye Devri ve 4862 Sayılı Kanuna Bağlı (1) ve (2) Sayılı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 10.07.1953 tarihinde Genel Meclis’in yüz altıncı birleşiminde⁵⁹⁸ gerçekleşmiştir. Hüdayioğlu söz konusu konuya ilişkin Genel Meclis’in yüz altıncı birleşiminde yaptığı konuşmasında belediye hastanelerinin bu kanunun mevzuu içine alınması keyfiyeti hakkındaki teklife tamamen muhalif olduğunu çünkü Belediye Kanunu içinde beldenin sıhhati ile alâkalı bâzı hükümler olduğunu söylemiştir. Hüdayioğlu bu düşüncesini ise şu konuşmasıyla desteklemiştir;

”... Fakirlere, fakirlerin ilâç ve tedavilerine yardım hususunda Belediye Kanununda mevcut hükme istinaden belediye meclisleri birtakım tahsisat koymaktadır. Şimdi bu teklif Yüksek Meclisimizce kabul buyurulduğu takdirde şöyle bir hâl hâsıl olacaktır: Bugüne kadar mevcut olan belediye hastaneleri Sıhhat Bakanlığına devredilmiş bulunacak ve fakat bundan sonra belediyelerin kendileri için yine hastane açmak salâhiyeti baki kalacaktır. Çünkü Belediye Kanununun hükmü bunu icabetirir. Malî vaziyeti kuvvetli olan belediyeler beldenin sıhhi durumunu ıslah ve aynı zamanda fakirlere, hastalara yardım zımında hastaneler açacaktır ve bir, iki ay sonra yeni bir teklifle bunların Muvazenei Umumiyyeye alınması keyfiyetini ileri sürülmesi gibi bir kapı açık kalacaktır ve bunların Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı kadroları içine alınması istenecektir. Bu itibarla bu gibi haller karşısında bunların Sağlık Bakanlığına bağlanması keyfiyeti doğru olmayacaktır. Sonra kaldı ki, arkadaşımız bunların 12 tane olduklarından bahsetmektedir. Öyle zannediyorum ki, Sağlık Bakanı burada bulunmuş olsalardı kendilerinden istirham edecektim, bunların adedi 12 değil, birkaç defa fazladır. Bu itibarla bu husustaki teklifin reddini ve belediyelerin daha iyi çalışmaları için İçişleri Vekâletinin daha esaslı tedbirler almasını ayrıca rica edeceğim... Efendim, özel idarelerin elinde bulunan sağlık müesseselerini, hastaneleri Umumi Muvazeneye alıp da özel idarelerin bu hastanelerden mütevellit olan ve bugün ödiyememek durumunda bulundukları borçlarını tekrar özel idarelerin bütçelerinde bırakmak zihniyeti biraz devekuşu hikâyesine benziyor. Çünkü özel idarelerin milyonlar tutan malını alıp Sağlık Bakanlığına devrediyoruz. Fakat bu hastanelerin işletilmesinden veyahut sair taahhütlerinden mütevellit olan borçlarını yine kendilerine bırakmak istiyoruz. Bu, hakkaniyete uygun bir hareket değildir... Bu hastanelerin gerek yapımından, gerek işletilmesinden mütevellit borçlarının yine aynı hükümler dâhilinde umumi muvazeneye alınması yerinde olur. İkinci maddenin bu bakımdan reddini talep ve rica ederim.”⁵⁹⁹

Selahattin Bey’in “Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Kuruluş Kanunu Münasebetiyle” yapmış olduğu konuşması 17.07.1953 tarihinde Genel Meclis’in yüz on birinci birleşiminde⁶⁰⁰ gerçekleşmiştir. Hüdayioğlu söz konusu konuya kanunun tren, yol, liman işletmeleri bünyesine dâhil olduğunu buraya seçilecek kişilerin bu işle alâkalı olan

⁵⁹⁷ TBMM Tutanak Dergisi, C.21, 27 Mart 1953, Birleşim 59, Toplantı 3, s. 105-106

⁵⁹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, C.24, 10 Temmuz 1953, Birleşim 106, Toplantı 3, s. 477

⁵⁹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, C.24, 10 Temmuz 1953, Birleşim 106, Toplantı 3, s. 490-493

⁶⁰⁰ TBMM Tutanak Dergisi, C.24, 17 Temmuz 1953, Birleşim 111, Toplantı 3, s. 779

mühendis veya sair kişilerden olması gerektiği bu kişilerin sayısının ise beş kişi olacağı kanatinde olduğunu ve kararın da bu şekilde karara bağlanması gerektiğini söylemiştir.⁶⁰¹

Selahattin Bey'in "Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun Münasebetiyle" yapmış olduğu konuşması 20.07.1953 tarihinde Genel Meclis'in yüz on ikinci birleşiminde⁶⁰² gerçekleşmişti. Hüdayioğlu Trabzon Demokrat Parti milletvekili olan Mahmut Goloğlu tarafından sunulduğunu belirten bu kanun teklifinin önemi üzerinde konuşmuş olup, maddenin ihtiva ettiği ruh ve mânânın büyük olduğunu söylemiştir.

⁶⁰¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.24, 17 Temmuz 1953, Birleşim 111, Toplantı 3, s. 799-801

⁶⁰² **TBMM Tutanak Dergisi**, C.24, 20 Temmuz 1953, Birleşim 112, Toplantı 3, s. 853

2.4 IX. Dönem (1950-1954) Maraş Milletvekillerinin Meclis Bütçe, Güvenoyu ve Kanun Oylaması Bilgileri

IX. Dönem TBMM Maraş milletvekilleri, mecliste beş yasama yılında bulunmuşlar ve başta iki güvenoyu olmak üzere birçok oylamada yer almışlardır. Bu oylamalardan bütçe, güvenoyu ve kanun oylamaların da milletvekillerinin tutumu genel olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4: Maraş Milletvekillerinin Meclisteki Oylama İstatistik Bilgileri⁶⁰³

IX. Dönem TBMM DP Kahramanmaraş Milletvekilleri		Ahmet Bozdağ	Ahmet Kadioğlu	Abdullah Aytemiz	Mazhar Özsoy	Nedim Ökmen	Remzi Öksüz	Selahattin Hüdayioğlu
1. Yasama Yılı (22/05/1950- 14/07/1950)	Kabul	3	2	2	2	4	2	-
	Red	-	-	-	-	-	-	-
	Katılmadı	1	2	2	2	-	2	4
2. Yasama Yılı (01/11/1950- 10/08/1951)	Kabul	27	55	65	56	73	50	14
	Red	-	-	2	-	-	-	-
	Katılmadı	86	54	45	53	39	59	98
3. Yasama Yılı (01/11/1951- 20/06/1952)	Kabul	18	41	71	69	59	38	7
	Red	-	1	-	1	-	-	-
	Katılmadı	83	59	30	31	42	63	94
4. Yasama Yılı (01/11/1952- 23/07/1953)	Kabul	7	9	42	23	32	7	19
	Red	-	-	-	-	-	-	-
	Katılmadı	46	44	11	30	21	46	34
5. Yasama Yılı (01/11/1953- 12/03/1954)	Kabul	22	16	39	26	48	13	2
	Red	1	1	-	-	-	1	-
	Katılmadı	27	33	11	24	2	36	48
Hükümete Güvenoyu (DP'li)	19. Hükümet (02.06.1950)	Katıldı	Katıldı	Katıldı	Katıldı	Katılmadı	Katıldı	Katıldı
	20. Hükümet (02.04.1951)	Katılmadı	Katıldı	Katıldı	Katıldı	Katıldı	Katılmadı	Katılmadı

⁶⁰³ Ayrıntılı bilgi için bkz. **TBMM Tutanak Dergisi** (22 Mayıs 1950-12 Mart 1954)

IX. Dönem TBMM'nin ilk yasama yılı yaklaşık bir buçuk ay gibi kısa bir dönem sürdü ve tabloda da görüldüğü gibi sadece dört oylama yapılabilirdi. Bu oylamalarda ise Nedim Ökmen oylamaların tamamına katılıp, hepsinde olumlu oy kullandı, bunun aksine Selahattin Hüdayioğlu ise oylamaların tamamına katılıp, hepsinde olumsuz oy kullandı. Ahmet Bozdağ ise yapılan oylamaların hepsine katılarak 3 (üç) olumlu, 1 (bir) de olumsuz oy kullanırken diğer vekillerden Ahmet Kadioğlu, Abdullah Aytemiz, Mazhar Özsoy ve Remzi Öksüz oylamaların hepsine katılarak 2 (iki) olumlu, 2 (iki) de olumsuz oy kullandı. Görüldüğü üzere Meclisin I. Yasama Yılı'ndaki oylamalarda, Maraş milletvekillerinden tamamı olumlu ve tamamı olumsuz olmakla birlikte eşit oranda olumlu ve olumsuz oy kullanan çıkmıştı.

22 Mayıs 1950-14 Temmuz 1950 yılları arasını kapsayan 1. Yasama dönemi içerisinde 02.06.1950 tarihinde Genel Meclisin beşinci birleşiminde yapılan 19. Hükümet güvenoyu oylamasında ise Maraş Milletvekillerinin oylama istatistiğinde Nedim Ökmen oylamaya katılmazken diğer vekiller ise oylamaya katılmışlardı.⁶⁰⁴ IX. Dönem TBMM'nin 2. Yasama yılı ise, ilk yasama yılına göre daha yoğun olmuş ve Meclis, daha yoğun bir yasama süreci geçirmişti. Bu yoğunluğu tabloya baktığımızda da anlamak mümkündür. Bu yasama yılı içerisinde milletvekillerinden Ahmet Bozdağ, oylamalardaki en aktif Maraş milletvekili oldu. Kendisi 113 oylamada yer alırken sadece 86 oylamaya katılmadı ve sadece 27 oylamaya katıldı. Bozdağ'ın ardından 112 oylamada yer alan Abdullah Aytemiz 65 kabul, 2 red oy kullanırken 45 oylamaya da katıldı. Oy kullanımında Abdullah Aytemiz ile aynı olan Nedim Ökmen ise katıldığı 112 oylamada 73 kabul oyu kullanırken 39 oylamaya da katılmadı. Diğer vekiller ise toplamda 109 oylamaya katıldı. Bunlardan Ahmet Kadioğlu 55 kabul oyu kullandı 54 oylamaya katılamadı. Mazhar Özsoy 56 kabul oyu kullandı 53 oylamaya katılmadı. Son olarak Remzi Öksüz ise 50 kabul oyu kullandı ve 59 oylamaya da katılmadı.

2. yasama yılında Maraş milletvekillerinden altısı oylamalarda olumsuz oy kullanmazken, Abdullah Aytemiz bir kez red görüş bildirdi. 01 Kasım 1950-10 Ağustos 1951 yılları arasını kapsayan 2. Yasama dönemi içerisinde 02.04.1951 tarihinde Genel Meclisin elli dokuzuncu birleşiminde yapılan 20. Hükümet güvenoyu oylamasında ise Maraş Milletvekillerinin oylama istatistiğinde Ahmet Bozdağ, Remzi Öksüz ve Selahattin Hüdayioğlu oylamaya katılmazken diğer vekiller ise oylamaya katılmışlardı.⁶⁰⁵

⁶⁰⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.1, 02 Haziran 1950, Birleşim 5, Toplantı Olğ, s. 145-147

⁶⁰⁵ **TBMM Tutanak Dergisi**, C.6, 02 Nisan 1951, Birleşim 59, Toplantı 1, s. 125-127

IX. Dönem TBMM'nin 3. Yasama yılı ise tıpkı 2. Yasama yılında olduğu gibi yoğun bir tempoda geçti. Bu dönem içerisinde vekiller 101 oylamaya katıldı. Oylama istatistikleri ise şöyle olmuştu: Ahmet Bozdağ 18 kabul oy kullanırken 83 oylamaya katılmadı. Ahmet Kadioğlu 41 kabul, 1 red oy kullanırken 59 oylamaya da katılmadı. Abdullah Aytemiz 71 kabul oy kullanırken 31 oylamaya da katılmadı. Mazhar Özsoy 69 kabul, 1 red oy kullanırken 30 oylamaya da katılmadı. Nedim Ökmen 59 kabul oy kullanırken 42 oylamaya da katılmadı. Remzi Öksüz 38 kabul oy kullanırken 63 oylamaya da katılmadı. Son olarak Selahattin Hüdayioğlu ise 7 kabul oy kullanırken 94 oylamaya katılmayarak oylamaya en çok katılmayan vekil oldu. Tablodaki bilgilere bakıldığında bu dönemde oylamalara katılmama oranının arttığını söylemek mümkündür.

IX. Dönem TBMM'nin 4. Yasama yılına baktığımızda bu dönemde vekillerin hepsi toplamda 53 oylamaya katıldı. Bu dönem oylamalarında ise red oyu hiç çıkmadı. Vekillerin oylama istatistikleri ise şu şekilde oldu: Ahmet Bozdağ 7 kabul oy kullanırken 46 oylamaya katılmadı. Ahmet Kadioğlu 9 kabul oy kullanırken 44 oylamaya da katılmadı. Abdullah Aytemiz 42 kabul oy kullanırken 11 oylamaya da katılmadı. Mazhar Özsoy 23 kabul oy kullanırken 30 oylamaya da katılmadı. Nedim Ökmen 32 kabul oy kullanırken 21 oylamaya da katılmadı. Remzi Öksüz 7 kabul oy kullanırken 46 oylamaya da katılmadı. Remzi Öksüz bu oy istatistiği ile de Ahmet Bozdağ ile de aynı oylama istatistik oranına sahip oldu. Bunun yanında bu iki vekil bu dönem içerisinde oylamaya en çok katılmayan vekiller olmuşlardı. Son olarak Selahattin Hüdayioğlu ise 19 kabul oy kullanırken 34 oylamaya katılmadı.

IX. Dönem TBMM'nin Meclisin son yasama yılı olan 5. Yasama yılında ise vekiller toplamda 50 oylamaya katıldı. Vekillerin oylama istatistikleri ise şu şekilde oldu: Ahmet Bozdağ 22 kabul, 1 red oy kullanırken 27 oylamaya da katılmadı. Ahmet Kadioğlu 16 kabul, 1 red oy kullanırken 33 oylamaya da katılmadı. Abdullah Aytemiz 39 kabul oy kullanırken 11 oylamaya da katılmadı. Mazhar Özsoy 26 kabul oy kullanırken 24 oylamaya da katılmadı. Nedim Ökmen 48 kabul oy kullanırken 2 oylamaya da katılmadı. Remzi Öksüz 13 kabul, 1 red oy kullanırken 36 oylamaya da katılmadı. Son olarak Selahattin Hüdayioğlu ise 2 kabul oy kullanırken 48 oylamaya katılmadı. Selahattin Hüdayioğlu 48 oylamaya katılmama oranıyla bu dönem içerisinde oylamaya katılmayan vekillerden birinci sırayı alırken, Nedim Ökmen 48 oylamaya katılarak oylamaya katılan vekillerden birinci sırayı aldı. Bu dönem içerisinde oylama istatistiğinin bu derece az olması ise muhtemelen seçim tarihinin yaklaşması ve milletvekillerinin seçim hazırlıklarıyla meşgul olmalarından dolayı, genel olarak milletvekillerinin Meclis çalışmalarına katılmadıklarını söylemek mümkündür.

SONUÇ

II. Dünya Savaşı'nın son yıllarında başlayan liberalleşme süreciyle birlikte yeni partilerin kurulması yolu da açılmıştı. Türkiye Cumhuriyeti'nin çok partili hayattaki ilk muhalefet partisi ise Milli Kalkınma Partisi (MKP) olmuştu. 1950 yılına gelindiğinde ise CHP'ye karşı muhalefetin merkezi CHP'nin içinden doğan DP olmuştu.

DP, kuruluşu itibariyle demokrasi, hürriyet ve halk unsurlarını başarılı bir biçimde kullanarak, CHP'ye ve tek parti döneminde uygulanan politikalara muhalefet olan çevreleri arkasına aldı. DP, bunun yanında liberal ekonomi anlayışı ile CHP'nin devletçi müdahalelerinden sıkılmış olan ticaret burjuvazisinin, yeni özgürlük tanımlamalarıyla da tek parti döneminin baskıcı uygulamalarından usanan aydınların ve basının desteğini aldı. Köye ve köylüye vermiş olduğu önem ve değerle köylülerin; grev, sendika kurma hakkı gibi vaatleri ile işçilerin, zirai kalkınmayı temel almasıyla toprak reformundan endişelenen büyük toprak sahiplerinin, varlık vergisi gibi uygulamalar sebebiyle CHP'den soğuyan azınlıkların da sempatisini kazandı. Ayrıca CHP'nin dine bakışından memnun olmayan çevrelerin ve savaş sebebiyle artan geçim sıkıntısından bıkan geniş halk zümresinin desteğini aldı.

Çok partili düzenin ilk seçimleri olan 1946 seçimlerinde CHP'nin seçim sonuçlarını etkilemek amacıyla yapmış olduğu usulsüzlükler, milli iradenin her şeyden önce geldiğini savunarak halkın desteğini alan DP tarafından uzun yıllar ustaca kullanıldı. Bu nedenle de halk, CHP hükümetine karşı 1946 seçimlerinde yaşananların da etkisiyle DP'yi demokrasi timsali olarak görmeye başlamıştı.

1950 yılındaki seçimler ile Türkiye siyasi tarihi açısından yeni bir döneme geçildi. 27 yıllık CHP iktidarı son buldu ve “beyaz devrim” olarak nitelendirilen dönem başladı. DP, Türkiye genelinde 55,2 oy oranıyla seçimden zaferle ayrılırken, CHP 39,6 oy oranıyla muhalefet koltuğuna geçmek zorunda kaldı. Seçimlerin tamamlanmasının ardından Cumhurbaşkanlığına Celal Bayar, TBMM Başkanlığına ise Refik Koraltan getirildi. Bir süre

sonra Adnan Menderes başkanlığında Türkiye Cumhuriyeti'nin 19. Hükümeti kuruldu, güvenoyu oylamasının ardından ise Türkiye'de DP dönemi başladı. Bu seçimlerde Maraş'ı temsil etmek için seçilen 7 vekilin tamamı da DP'den seçildi. DP döneminde yapılan diğer genel seçimlerde de durum benzer şekilde vuku buldu ve Maraş'ta oyların büyük çoğunluğunu DP kazandı. Kahramanmaraş il genelinde 1950 seçimlerinde oylar, Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi arasında paylaşıldı. DP Kahramanmaraş genelinde 52,823 oranında oy alarak milletvekilliklerinin hepsini kazandı. CHP ise 39,3 oranında oy almasına rağmen seçim kanunlarından dolayı milletvekili çıkaramadı. Bu dönemde seçilen milletvekillerinin mesleki yapısına baktığımızda ise bürokrat ve memur sayısının azalırken tarım kökenli ve hukuk kökenli milletvekili sayısı arttı. Tek parti döneminde siyasal elit olabilmenin yolu devlet memuru olmaktan geçerken 1950'lerden itibaren siyasal elit olmanın yolu siyasal partilerden geçmeye başladı. 1950 yılından sonra özellikle avukatlık, doktorluk gibi meslek mensuplarından milletvekili olabilmek için yoğun talep görüldü. 1950 ve 1960 yılları arasında siyasal elit olabilmek için ekonomik bakımdan da güçlü olmak gerekiyordu. Seçilen milletvekillerinin çoğu kentin ileri gelen, ekonomik olarak güçlü ailelerin fertleri arasından seçilmişti. Milletvekillerinin eğitim durumlarına baktığımızda tahsil durumlarının daha ileri düzeyde olduğunu üniversite mezunu sayısının artmış olduğunu ve bu dönemde seçilen milletvekillerinden Hukuk Fakültesi mezunlarının ağırlıkta olduğu görülmektedir. Tek parti döneminin aksine asker kökenli milletvekilleri 1950 seçimlerinde seçilmedi.

1950 döneminde Kahramanmaraş ve Elbistan doğumlu milletvekilleri ağırlıktaydı. "Eşraf" olarak niteleyebileceğimiz Aytemiz, Bozdağ, Hüdayioğlu, Öksüz Kahramanmaraş'ın; Özsoy ise Elbistan'ın ileri gelen ailelerine mensuptu. DP veya CHP milletvekilleri ağırlıklı olarak Kahramanmaraş'ın ileri gelen, sözü geçen aileleri arasından seçilmişlerdi.

1950 seçimlerinde DP'nin milletvekilleri olan Abdullah Aytemiz, Ahmet Bozdağ, Ahmet Kadioğlu, Nedim Ökmen, Remzi Öksüz, Mazhar Özsoy 1950 ve 1954 seçimlerinde ikişer defa seçildi.

1950 seçiminde genellikle milletvekillerinin doğum yerleri Kahramanmaraş ve Elbistan olarak sıralanmıştı. Bu seçimlerde DP'den aday olan Ahmet Bozdağ, Ahmet Kadioğlu, Abdullah Aytemiz, Mazhar Özsoy, Nedim Ökmen, Remzi Öksüz ve Selahattin Hüdayioğlu Kahramanmaraş milletvekili olarak IX. Dönem TBMM'de yer almışlardı.

IX. Dönem yani 1950-1954 dönemi Maraş'tan milletvekili olarak seçilen Abdullah Aytemiz, Ahmet Bozdağ, Salâhattin Hüdayioğlu, Ahmet Kadioğlu, Nedim Ökmen, Remzi Öksüz, Mazhar Özsoy gibi milletvekilleri içerisinde meclis çalışmalarına katılarak yasama çalışmalarında bulunan Abdullah Aytemiz, Mazhar Özsoy, Selahattin Hüdayioğlu bu dönem içerisinde bölgenin aktif vekilleri oldular. Abdullah Aytemiz'in Milli Korunma Kanunu'nun 30. Maddesinin kaldırılması konusundaki kanun teklifi mülk sahiplerinin 1940 yılından beri devam eden sosyal ve adalet anlamındaki mağduriyetlerinin giderilmesi bakımından önem arz etmekteydi.

1951-1954 yılları arasında ikinci Menderes Kabinesinde Tarım Bakanı olarak görev yapan Nedim Ökmen ise bu dönemde tarımda yaşanan sıkıntıları giderebilmek için gerek bölgesel gerek ulusal anlamda önemli faaliyetlerde bulundu. Ökmen, 1951 yılında Hatay'ın Dört Yol ve Samandağ, Adana'nın Seyhan İlçesi'nde ekimi yapılan pamuklara musallat olan haşerelere karşı bakanlığın bütün imkânlarıyla mücadele etti ve bu sorun en asgariye indirildi.

DP döneminde, tarımda makineleşme oranı Türkiye'de o güne kadar görülmemiş bir şekilde artmaya başladı. Makineli tarımın yaygınlaşmasıyla makineyi kullanacak kalifiye işçi, sürücü yetiştirilmesi, yedek parçanın temini ve bozulan makineler için tamirhane gibi ihtiyaçlar doğdu. Ökmen, bu ihtiyacı giderebilmek adına ülkenin çeşitli yerlerine sabit ve seyyar olmak üzere tamirhaneler kurdurdu. Yedek parçaların imal edilmesi ve tarım makinelerini kullanabilecek kalifiye eleman yetiştirmek için Milli Eğitim Bakanlığı ile ortak projeler üretildi.

Görüldüğü üzere IX. Yasama döneminde Maraş ili milletvekili olarak mecliste çeşitli komisyonlar da görev alarak çalışmalarda bulunan vekiller hem ülke hem de Maraş'ın gelişimine katkılarda bulunmuşlardı.

KAYNAKÇALAR

A) ARŞİV BELGELERİ

TBMM ARŞİVİ

Ahmet Bozdağ

1811 Numaralı Sicil Dosyası

7 Temmuz 1950 Tarihli Seçim Mazbatası

Tercüme-i Hal Kağıdı

Ahmet Kadioğlu

1813 Numaralı Sicil Dosyası

7 Temmuz 1950 Tarihli Seçim Mazbatası

Tercüme-i Hal Kağıdı

Abdullah Aytemiz

1810 Numaralı Sicil Dosyası

7 Temmuz 1950 Tarihli Seçim Mazbatası

Tercüme-i Hal Kağıdı

Mazhar Özsoy

1816 Numaralı Sicil Dosyası

7 Temmuz 1950 Tarihli Seçim Mazbatası

Tercüme-i Hal Kağıdı

Nedim Ökmen

1814 Numaralı Sicil Dosyası

7 Temmuz 1950 Tarihli Seçim Mazbatası

Tercüme-i Hal Kağıdı

Remzi Öksüz

1815 Numaralı Sicil Dosyası

7 Temmuz 1950 Tarihli Seçim Mazbatası

Tercüme-i Hal Kağıdı

Selahattin Hüdayioğlu

1812 Numaralı Sicil Dosyası

7 Temmuz 1950 Tarihli Seçim Mazbatası

Tercüme-i Hal Kağıdı

B) TBMM TUTANAKLARI

TBMM Tutanak Dergisi, C.1, 22 Mayıs 1950, Birleşim 1, Toplantı: Olğ. TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C. 1, 29 Mayıs 1950, Birleşim 3, Toplantı: Olğ. TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.1, 29 Mayıs 1950, Birleşim 3, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.I, 22 Mayıs 1950, Birleşim 1, Toplantı: Olğ. TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.1, 02 Haziran 1950, Birleşim 5, Toplantı: Olğ. TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.1, 5 Haziran 1950, Birleşim 6, Toplantı: Olğ. TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.1, 3 Temmuz 1950, Birleşim 16, Toplantı: Olğ. TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.1, 07 Temmuz 1950, Birleşim 18, Toplantı: Olğ. TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C. 2, 06 Kasım 1950, Birleşim 2, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.2, 06 Kasım 1950, Birleşim 2, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.4, 26 Ocak 1951, Birleşim 35, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.5, 23 Şubat 1951, Birleşim 49, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.5, 25 Şubat 1951, Birleşim 51, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.5, 21 Şubat 1951, Birleşim 47, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.5, 24 Şubat 1951, Birleşim 50, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.5, 26 Şubat 1951, Birleşim 52, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.6, 02 Nisan 1951, Birleşim 9, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C. 6, 02 Nisan 1951, Birleşim 59, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.6, 02 Nisan 1951, Birleşim 69, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.6, 04 Nisan 1951, Birleşim 60, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.6, 06 Nisan 1951, Birleşim 61, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.6, 09 Nisan 1951, Birleşim 62, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.6, 16 Nisan 1951, Birleşim 65, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.6, 27 Nisan 1951, Birleşim 69, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.7, 09 Mayıs 1951, Birleşim 74, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.8, 01 Haziran 1951, Birleşim 84, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.8, 04 Haziran 1951, Birleşim 89, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.8, 13 Haziran 1951, Birleşim 89, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.8, 15 Haziran 1951, Birleşim 90, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.9, 02 Temmuz 1951, Birleşim 97, Toplantı 1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.6, 01 Ağustos 1951, Birleşim 9, Toplantı 1, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C. 10, 09 Kasım 1951, Birleşim 2, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.10, 11 Kasım 1951, Birleşim 9, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.11, 17 Aralık 1951, Birleşim 18, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.11, 24 Aralık 1951, Birleşim 21, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.12, 14 Ocak 1952, Birleşim 26, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.12, 23 Ocak 1952, Birleşim 30, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.12, 25 Ocak 1952, Birleşim 31, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.12, 28 Ocak 1952, Birleşim 32, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.13, 06 Şubat 1952, Birleşim 36, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.13, 13 Şubat 1952, Birleşim 39, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.13, 29 Şubat 1952, Birleşim 50, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 31 Mart 1952, Birleşim 55, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 26 Mart 1952, Birleşim 53, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 31 Mart 1952, Birleşim 55, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 11 Nisan 1952, Birleşim 60, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 14 Nisan 1952, Birleşim 61, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.14, 16 Nisan 1952, Birleşim 62, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.15, 02 Mayıs 1952, Birleşim 67, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.15, 12 Mayıs 1952, Birleşim 71, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.15, 09 Mayıs 1952, Birleşim 70, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.16, 06 Haziran 1952, Birleşim 81, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.16, 16 Haziran 1952, Birleşim 85, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.16, 18 Haziran 1952, Birleşim 86, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.15, 02 Mayıs 1952, Birleşim 67, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.15, 26 Mayıs 1952, Birleşim 76, Toplantı 2, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C. 17, 10 Kasım 1952, Birleşim 2, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.17, 17 Kasım 1952, Birleşim 5, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.17, 19 Kasım 1952, Birleşim 6, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.17, 28 Kasım 1952, Birleşim 10, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.18, 03 Aralık 1952, Birleşim 12, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.18, 19 Aralık 1952, Birleşim 19, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.18, 22 Aralık 1952, Birleşim 20, Toplantı 3, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.18, 26 Aralık 1952, Birleşim 22, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 09 Ocak 1953, Birleşim 25, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 12 Ocak 1953, Birleşim 26, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 16 Ocak 1953, Birleşim 28, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 19 Ocak 1953, Birleşim 29, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 23 Ocak 1953, Birleşim 31, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 26 Ocak 1953, Birleşim 32, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.19, 30 Ocak 1953, Birleşim 35, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 02 Şubat 1953, Birleşim 36, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 09 Şubat 1953, Birleşim 40, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 12 Şubat 1953, Birleşim 42, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 19 Şubat 1953, Birleşim 47, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 20 Şubat 1953, Birleşim 49, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 21 Şubat 1953, Birleşim 49, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 22 Şubat 1953, Birleşim 50, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 23 Şubat 1953, Birleşim 51, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.20, 26 Şubat 1953, Birleşim 54, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.21, 23 Mart 1953, Birleşim 57, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.21, 27 Mart 1953, Birleşim 59, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.21, 03 Nisan 1953, Birleşim 62, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.21, 06 Nisan 1953, Birleşim 63, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.21, 29 Nisan 1953, Birleşim 74, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.22, 04 Mayıs 1953, Birleşim 76, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.22, 22 Mayıs 1953, Birleşim 86, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.22, 27 Mayıs 1953, Birleşim 88, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.23, 08 Haziran 1953, Birleşim 93, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.24, 10 Temmuz 1953, Birleşim 106, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.24, 17 Temmuz 1953, Birleşim 111, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.24, 20 Temmuz 1953, Birleşim 112, Toplantı 3, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.25, 09 Kasım 1953, Birleşim 2, Toplantı 4, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, C.26, 07 Aralık 1953, Birleşim 14, Toplantı 4, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.26, 11 Aralık 1953, Birleşim 16, Toplantı 4, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.26, 11 Aralık 1953, Birleşim 16, Toplantı 4, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.27, 29 Ocak 1954, Birleşim 35, Toplantı 4, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.28, 03 Şubat 1954, Birleşim 37, Toplantı 4, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.28, 08 Şubat 1954, Birleşim 39, Toplantı 4, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.28, 15 Şubat 1954, Birleşim 43, Toplantı 4, TBMM Basımevi.
TBMM Tutanak Dergisi, C.28, 23 Şubat 1954, Birleşim 48, Toplantı 4, TBMM Basımevi.

C) GAZETELER

Cumhuriyet Gazetesi 8 Ocak 1946
Cumhuriyet Gazetesi, 05 Mart 1950
Cumhuriyet Gazetesi, 3 Nisan 1950
Cumhuriyet Gazetesi, 25 Nisan 1950
Cumhuriyet Gazetesi, 26 Nisan 1950
Cumhuriyet Gazetesi 27 Nisan 1950
Cumhuriyet Gazetesi, 23 Temmuz 1946
Cumhuriyet Gazetesi 9 Mayıs 1950
Cumhuriyet Gazetesi, 15 Mayıs 1950
Cumhuriyet Gazetesi, 16 Mayıs 1950
Cumhuriyet Gazetesi, 18 Mayıs 1950
Cumhuriyet Gazetesi, 26 Mayıs 1950
Cumhuriyet Gazetesi, 27 Mayıs 1950
Cumhuriyet Gazetesi, 2 Haziran 1945
Cumhuriyet Gazetesi, 12 Haziran 1945
Cumhuriyet Gazetesi, 30 Haziran 1946
Cumhuriyet Gazetesi, 30 Haziran 1946
Cumhuriyet Gazetesi, 21 Temmuz 1946
Vatan Gazetesi, 8 Ocak 1946
Vatan Gazetesi, 25 Mart 1950
Vatan Gazetesi, 26 Mart 1950
Vatan Gazetesi, 27 Mart 1950
Vatan Gazetesi, 28 Mart 1950

Vatan Gazetesi, 29 Mart 1950
Vatan Gazetesi, 30 Mart 1950
Vatan Gazetesi, 31 Mart 1950
Vatan Gazetesi, 01 Nisan 1950
Vatan Gazetesi, 02 Nisan 1950
Vatan Gazetesi, 03 Nisan 1950
Vatan Gazetesi, 04 Nisan 1950
Vatan Gazetesi, 05 Nisan 1950
Vatan Gazetesi, 06 Nisan 1950
Vatan Gazetesi, 16 Haziran 1946
Vatan Gazetesi, 19 Haziran 1946
Vatan Gazetesi 30 Haziran 1946
Vatan Gazetesi 21 Temmuz 1946
Vatan Gazetesi 22 Temmuz 1946
Vatan Gazetesi, 23 Temmuz 1946
Vatan Gazetesi, 24 Temmuz 1946
Vatan Gazetesi, 25 Temmuz 1946
Vatan Gazetesi, 26 Temmuz 1946
Vatan Gazetesi 27 Nisan 1950
Vatan Gazetesi, 9 Mayıs 1950
Vatan Gazetesi, 26 Mayıs 1950
Ulus Gazetesi, 8 Ocak 1946
Ulus Gazetesi 27 Nisan 1950
Ulus Gazetesi 9 Mayıs 1950
Ulus Gazetesi, 26 Temmuz 1946
Son Posta Gazetesi 13 Haziran 1945
Son Posta Gazetesi 27 Nisan 1950
Son Posta Gazetesi 9 Mayıs 1950
Zafer Gazetesi, 24 Ekim 1949
Zafer Gazetesi, 17 Şubat 1950
Zafer Gazetesi 27 Nisan 1950
Zafer Gazetesi 9 Mayıs 1950
Zafer Gazetesi, 23 Mayıs 1950

D) KİTAPLAR

- AĞAOĞLU Samet, **Arkadaşım Menderes**, Rek-Tur Kitap Serisi, İstanbul, 1967.
- AHMAD Feroz - BEDİA Turgay, **Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1976.
- AHMAD Feroz, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, Hil Yayınları, İstanbul 2010.
- AKGÜN Birol, **Türkiye’de Seçmen Davranışı Partiler Sistemi ve Siyasal Güven**, Nobel, Ankara, 2002.
- ALBAYRAK Mustafa, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Ankara, Phoenix Yayınları, 2004.
- ARASLI Oya, **Adaylık Kavramı ve Türkiye’de Milletvekili Adaylığı**, Sevinç Matbaası, Ankara 1972.
- ARMAOĞLU Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)**, İş Bankası Yayıncılık, Ankara 1984.
- ATATÜRK Kemal, **Nutuk**, C. I, Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul, 1970.
- AYDEMİR Şevket Süreyya, **İkinci Adam**, C. II, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1985.
- BAYAR Celal, **Başvekilim Adnan Menderes**, Tercüman Yayınları, İstanbul, 1986.
- BERKES Niyazi, **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013.
- CEBESoy Ali Fuat, **Milli Mücadele Hatıraları**, Temel Yayınları, İstanbul 2010.
- ÇAVDAR Tevfik, **Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)**, Ankara, 2013.
- ÇOLAK Filiz, **Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti (1945-1950)**. H.C. Güzel, K. Çiçek, S. Koca, (Ed.), Türkler, c. XVI, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- EKİNCİ Necdet, **Türkiye’de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1997.
- ERDOĞAN Mustafa, **Modern Türkiye’de Anayasalar ve Siyasi Hayat**, Siyasal Kitabevi, Ankara 1997.
- ERER Tekin, **Türkiye’de Parti Kavgaları**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1966.
- EROĞUL Cem, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, İmge Kitapevi, Ankara, 2003.

EROL M. Seyfettin, **1946-1950 Dönemi Türk Dış Politikası, Türkiye'nin Politik Tarihi: İç ve Dış Politika**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2009.

GEVGİLİ Ali, **Yükseliş ve Düşüş**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1987.

GOLOĞLU Mahmut, **Milli Şef Dönemi 1939-1945**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 2013.

GÜRKAN Nilgün, **Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950)**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.

HAYTOĞLU Ercan, **Mareşal Fevzi Çakmak'ın Siyasi Hayatı ve Ölümü, Türk Yurdu**, C:XIX, S.147 Kasım 1999.

İHSANOĞLU Ekmeleddin, **Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi**, C.1, Yıldız Yayıncılık, İstanbul 1994.

KARPAT Kemal, **Türk Demokrasi Tarihi (Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller)**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.

KİLİ Suna, **Atatürk Devrimi ve Bir Çağdaşlaşma Modeli**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.

KİLİ Suna, **1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976.

KOCABAŞ Süleyman, **Menderes Dönemi Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs 1960 Darbesine Giden Yol (1950-1960)**, Bayrak Yayıncılık, İstanbul 2011.

LEWIS Bernard, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Arkadaş Yayıncılık, Ankara, 2010.

MARDİN Şerif, **Jön Türklerin Siyasi Fikirleri (1895-1908)**, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 2015.

ORTAYLI İlber, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1999.

ÖKTE Faik, **Varlık Vergisi Faciası**, Nebioğlu Yayınları, İstanbul, 1951.

ÖZTÜRK Kazım, **Türk Parlamento Tarihi TBMM-IX. Dönem (1950-1954)**, C.7, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara, 2000.

ÖZTÜRK Kazım, **Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları**, İstanbul, Ak Yayınları, 1968.

POLATKAN Salih, **Askeri ve Siyasal Yönleriyle Mareşal Fevzi Çakmak**, Önsöz Basım ve Yayıncılık, Ankara, 1981.

TEZİÇ Erdoğan, **100 Soruda Siyasi Partiler, (Partilerin Hukuki Rejimi ve Türkiye’de Partiler)**, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1976.

TEZİÇ Erdoğan, **Seçim Sistemleri**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1967.

TİMUR Taner, **Türk Devrimi ve Sonrası 1919-1946**, Doğan Yayınları, Ankara, 1971.

TOKER Metin, **Demokrasimizin İsmet Paşa’lı Yılları-Tek Partiden Çok Partiye (1944-1950)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991.

TOKER Metin, **Demokrasinin İsmet Paşalı Yılları 1944-1973, Demokrat Parti’nin Altın Yılları 1950-1954**, 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1991.

TÖKİN F. Hüsrev, **Türk Tarihinde Siyasi Partiler**, Elif Yayınları, İstanbul, 1965.

TUNAYA Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasi Partiler**, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1952

TUNCER Erol, **Osmanlı’dan Günümüze Seçimler (1877-2002)**, Tesav Yayınları, Ankara, 2003.

TURAN Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi**, C.IV, Ankara, 1999.

YALMAN Ahmet Emin, **Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim**, C. IV, İstanbul, Rey Yayınları, 1970.

YÜCEL M. Serhan, **Demokrat Parti**, Ülke Kitapları, İstanbul, 2001.

E) TEZLER

ALDAN Ejder, **Türkiye’de Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş Yıllarının Demokrasi Kavramı Ekseninde Sosyolojik İncelenmesi: Demokrat Parti Uygulamaları**, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2012.

ALDEMİR Fadime, **1950 Seçimleri**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2001.

Alpaslan Erhan, **1923-1950 Dönemi Türkiye Büyük Millet Meclisinde Maraş Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kahramanmaraş, 2013.

BURAN Hasan, **Türkiye’de Çok Partili Demokratik Hayata Geçiş (1945-1950)**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1987.

BÜYÜKTOLU Recep, **IX. Dönem TBMM Çankırı Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri**, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Denizli, 2013.

DOYMUŞ Mustafa, **Çok Partili Siyasal Rejime Geçiş ve Demokratikleşme (1946-1950)**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, 2008.

ERCAN Zühal, **Demokrat Parti İle İlgili Bibliyografya Çalışması (1945-1961)**, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2013.

METİNTAŞ Mustafa Yahya, **Çok Partili Yaşama Geçiş Döneminde Eskişehir (1946-1950)**, Osman Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2003.

ÖZDEMİR Yücel, **IX. Dönem TBMM Kastamonu Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri**, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çankırı, 2014.

SARIÇBON Gülay, **Çok Partili Hayata Geçişte İktidar-Muhalefet İlişkileri 1946-1950**, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.

TOKGÖZ Müge, **1950 Seçimlerinin Türkiye’nin Demokratikleşme Sürecindeki Yeri**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.

F) DERGİ VE MAKALELER

ARSLAN Ali, **“1950’den 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesine, Genel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye’nin Siyasi Yapısı”**, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, C.4, Sayı: 1, Sakarya 2007.

BENHÜR Çağatay, **14 Mayıs 1950 Genel Seçimlerinde CHP ve DP’nin Seçim Kampanyalarının Ana Hatları**, Selçuk Üniversitesi, 2007.

HAYTAOĞLU Ercan, **Türkiye’de Demokratikleşme Süreci ve 1945’te Çok Partili Siyasi Hayata Geçişin Nedenleri (1908-1945)”**, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:3, Denizli 1997

ÖZÇELİK Ayfer, **Gediz Taarruzu**, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C. VII, S. 21, Ankara 1991.

ÖZÇELİK Ayfer, **Osmanlı Mebusan Meclisi'nde "Türkçe" Tartışması (Kavanin ve Nizamın Suret-1 Neşr ve İlanı Kanun Layihası Münasebetiyle)**, OTAM Dergisi, S. 13, Ankara 2002.

ANSİKLOPEDİ

ÇOLAK Filiz, **"Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti (1945-1950)"**, Türkler Ansiklopedisi, C. 17, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.

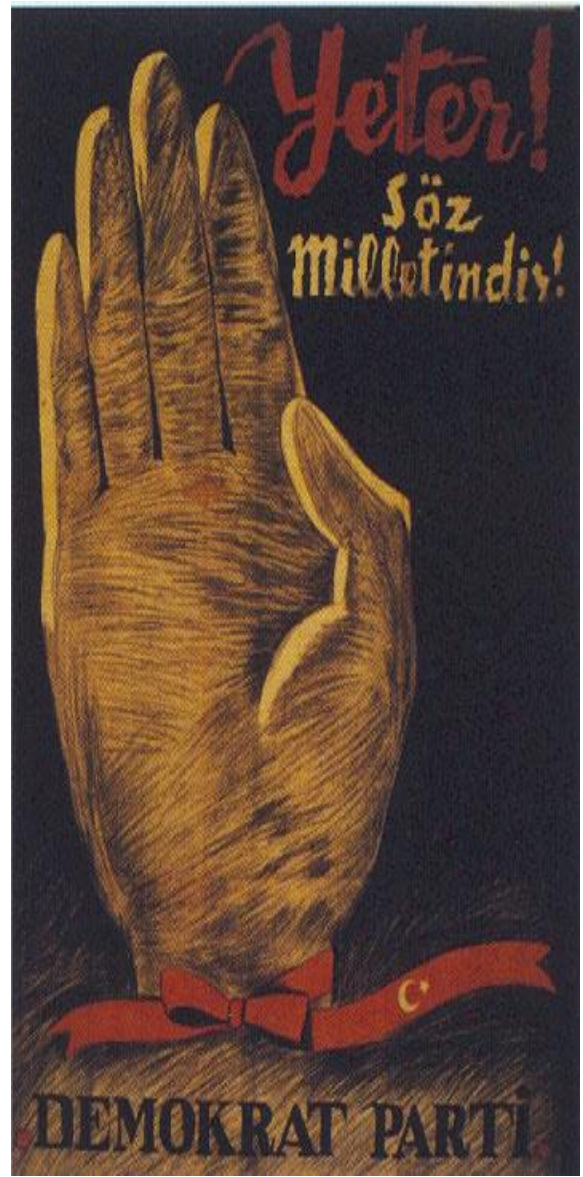
YÜCEL M. Serhat, **"Menderes Dönemi (1950-1960)"** Türkler Ansiklopedisi, C. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.

BELGESEL KİTAPLAR

Mehmet Ali Birand-Can Dündar-Bülent Çaplı, **Demirkrat Bir Demokrasinin Doğuşu**, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2016

EKLER

EK:1 14 MAYIS 1950 MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİNDE CHP VE DP’NİN KULLANDIKLARI SEÇİM AFİŞLERİ.

Seçimler bugün yapılıyor

Seçim neticeleri radyolarla ilân edilecek

Bugün yapılacak olan genel seçimlerin neticelerinden halkın devamlı surette haberdar e-
(Sorum 2 ve 3 s. 9 nite altında)

Demokrat Parti iktidarı fiilen ele aldı

Millet Meclisi dün açıldı

3üncü Cumhurbaşkanlığına Celâl Bayar intihap edildi

Halk Partili milletvekilleri, Devletin ve Milletin şerefini temsil eden Devlet Başkanını ayakta selâmlamak suretiyle saygı duygularını ifade ettiler

**ŞÜKRAN
BORÇLARIM**
İSMET İNÖNÜ

[illegible][illegible]

İnönü
Celâl Bayar'ı
dün Mecliste
tebrik etti

Dün yarı Cumhuriyet hükümeti kurulmasından ve anayasasının kabulünden itibaren Celâl namı \$125.000 Mecliste görüldü. Başbakan C.B.P. Meclis üyesi olarak girmiş bulundu. Onun müzakereleri ile hükümetin ve Celâl'in başarıları hakkında meclis üyeleri C.B.P. Milletvekilleri ile yarı yarı Cumhuriyet hükümeti Celâl Bayar'ı tebrik ettiler.

C.B.P. Genel Başkanı, meclis üyesi Wehring kürsüde ve başbakanın kürsüsünde oturdu.

Yeni
devir

[illegible]

İlk D.P. Kabinesi
teşekkül etti

[illegible]

**Ormanlarda
katliam**

D.P. propagandaları
testirile Bohn'da
501 ağacı köklerinden
kestiler

Reis, (Özel muayenehanesinde)
Mühürbelenmiş ağaçları aratıp
D.P. adına ihracat yapan
propagandacıları testirip kesti
(Önce 3 saat 2, 2 saat 45 dakika)

İsmi: Kadirhan, Tarih: 1980, Yeri: İstanbul, Türkiye

**Türkiye'ye yapılan
Amerikan yardımı**

Amerika Dış Bakanlığı neyrettiği bir tebliğde, bu yardım Türklere hiçbir zaman kalmak üzere
sundaki arzını daha da güçleştirmiyor,
diyor

[illegible]

**Dünkü andiçme töreni
üç saate yakın sürdü**

Meclis Başkanlığına Refik Koraltan seçildi. Celâl Bayar İstanbul Milletvekilliğini tercih etti. Yeni Cumhurbaşkanı Çankaya köşkünde ikamete başladı.

[illegible]

İsmet İnönü C. H. P. ne düşen vazifeleri açıkladı

Biz iktidarda iken halk idaresini bütün icaplarıyla tahakkuk ettirmek için çalıştık. Delili bugün memleketin aldığı neticedir. Biz muhalefette iken halk idaresinin feyizli bir surette yerleşmesi için daha çetin vazifeler karşısında kalabileceğimizi biliyoruz

C. H. P. Genel Başkanı dedi ki :

İktidardan tek istediğimiz şey, bizim iktidarda iken verdiğimiz emniyetin bize de verilmesidir

"Bütün teşkilatımız mensupları bilmelidirler ki şerefli bir maziden geliyorlar. Şerefli yeni bir vazife almışlardır. Siyasi kanaatlerinin neticesi olarak hiçbir tazyika, hiçbir cebre maruz olmayacaklardır,

Harshadulla, Agentinetti munimam adunaria goppeite

Öğrenciler, Hipodromda bir geçit töreni yaptılar

Başta Harp Okulu olmak üzere gençlerin geçişi halkın alkışlarıyla karşılandı

Devam eden
işaretler

Nispetiye Caddesi YALÇI

[illegible]

Environ. Arthropods: recent trends

Antakya'da dinî bir nümayiş ?!

Ellerinde arap harfleri ile besmele ve ayetler yazılı levha, band ve bayrak taşıyan kumandanlar, asker ve müfettişlere katıldılar.

[illegible]

Aydın'da bir muhtal
seçimini C. H. P.

**Bahçelievlerde
bir infilak oldu**

[illegible]

İNÖNÜ

C.H.P. nin iktidarda iken olduğu gibi muhalefette de bu zemine tevecchil eden sinir harbine ve yıkıcı cereyanlara bütün kuvvetle mukavemet edeceğini bildirdi.

C.H.P. Genöblikleri 12-14 İntik C.H.P. Önemli dikkat toplama ve bu maddi maddi boyutlarıdır. "Çinliyelet Halk Parti-İtaliye" maddeleri İntik: Halki sosyalisten sızak defa toplumun bütünü

İngilizce Black Elbow No. 3 Charles Elton adlı "Hafif
İngilizce" ya da "İngilizce" adlı bir kitapta yazıyor.
Kahramanlar arasında yazıyor.

Demokrasi yolunda :

Bir oluşun hikâyesi

Yazan : Nihat ERİM

[illegible]

Yeni Hükümetin Programı hazır

Bugün D. P. Grupunda okunacak olan program, bu akşam veya yarın

G. H. P. Castel, *Director, Bureau of Fisheries*

**C.H.P. Divanının
aldığı kararlar**

**C.H.P. Kurultayı 29 haziran
perşembe günü toplanacak**

[illegible]

BAKISLAR

YEDİ SÜRPRİZ

Peynirli SAFA

[illegible]

Vital
B1, C, D,
VİTAMİMLERİ
KATILIM
GİDASI

Cumhuriyet

27 nci yıl Sayı : 8286

KURUCU: T. T. KURUM
Yayıncı: T. T. KURUM
Tehnik ve matbaa: T. T. KURUM
Tehnik ve matbaa: T. T. KURUM

Pazarları 15 Mayıs 1956

Seçim tam bir sükûn içinde geçti, iştirak nisbeti bütün tahminleri aştı

Kat'i neticeler bugün belli olacak, geceyarısından sonra muhtelif illerden aldığımız haberlere göre Demokratlar ileridedir

İştirak nisbeti yüzde sekseni geçiyor

İstanbulda mühim hiç bir hadise olmadı, halk oylarını büyük bir hassasiyetle kullandı

İstanbul'da seçim günü sükunet içinde geçti. Halk oylarını büyük bir hassasiyetle kullandı. Hiçbir hadise olmadı. Seçim işlemi tertemiz ve düzenli sürdü. Halkın iştirak nisbeti yüzde sekseni geçiyor.

Seçim işlemi tertemiz ve düzenli sürdü. Halkın iştirak nisbeti yüzde sekseni geçiyor. Hiçbir hadise olmadı. Seçim işlemi tertemiz ve düzenli sürdü.

Bir tarafta bu seçimlerdeki sükunet diğer tarafta ise halkın büyük bir hassasiyetle oylarını kullandığı görülmektedir.

Bir tarafta bu seçimlerdeki sükunet diğer tarafta ise halkın büyük bir hassasiyetle oylarını kullandığı görülmektedir.

En mühim netice
Yeni Düşünce Nali

İllerden gelen ilk neticeler
Yeni Düşünce Nali

Yurtda dün baskısız bir seçim yapıldı

Her tarafta sandık başlarındaki emsaliyetli kadınlar tepkil ediyordu

Bir tarafta bu seçimlerdeki sükunet diğer tarafta ise halkın büyük bir hassasiyetle oylarını kullandığı görülmektedir.

Ministerin akl ile

Ministerin akl ile... (Text continues with details about the minister's actions and the political situation.)

Celâl Bayar, dün bir basın toplantısı yaptı

D.P. Başkan seçimlerden hiç bir şikâyet alınmadığını söyledi. Anayasa tadilatına dair görüşlerini belirtti.

Eski İngiltere Kralının hatıraları "Cumhuriyet", te

Dünyanın belli başlı büyük gazetelerinde birlikte 21 mayıs günü nesretmeyeceği başlıyoruz. Windor Dükü bu hatıralarında, tahtını aşkına feda etmişle neticelenen tarihi hükümay ve onun çevresi ile konuştunu tefilliyle anlatıyor.

Seçimler ve yabancı çevreler

Seçimler ve yabancı çevreler... (Text continues with details about the international reaction to the elections.)

Seçim gününde yurd içhalatı

Seçim gününde yurd içhalatı... (Text continues with details about the internal situation of the country during the elections.)

15 MAYIS 1950 Pazartesi

Yazın: 15 MAYIS 1950 Pazartesi

Milliyet

MUSTAFA KEMAL PAZARI

Türkiye ve Atlantik paktı

London 14 (AP) — Atlantik Paktına Batı Almanya'dan başka Türkiye ve İsveç ve diğer devletler de dahil olmak için bu paktın, Batı savunma ve Ekonomi teşkilatına girilmesi hakkında söylemler dolmaktadır. Atlantik paktı teklifi daha önceki defa mutlak olarak General Omar Bradley'in komutasında bir Amerikan askeri komutanın idaresinde devredilecektir.

Seçimler dün büyük bir sükûn ve intizam içinde yapıldı

Halkın büyük nisbette iştirakiyle Demokratlar her yerde kazanıyor

Dün İstanbul halkı yüzde sekizden fazla büyük bir nisbette, kitle halinde seçimlere iştirak etti. Yukarıdaki resimler, İstanbul halkının, kadını ve erkekleri gösterdikleri alemleri canlı delilleridir. Halkın reyini kullanarak gösterdiği vaka ve intizam memleketimizdeki ecebeleri hayran bırakmıştır.

Millet dün kararını verdi

Dünkü seçimlerin hattı daha ilk neticelerinin mânâsı tevîl ve teferîk kalmıyacak derecede açıktır. Halk, Halk Partisine oylarıyla; ebedî istikrarını vermiştir.

Seçimlerin sonuçları dün büyük bir sükûn içinde, sâli Türk milletinin istikrarı olma-ya hakkıdır. Bu büyük kararın, milletimizin her bir üyesi için bir vaka ve intizam içinde yapıldı. Millet, Halk Partisine oylarıyla; ebedî istikrarını vermiştir.

Seçimlerin sonuçları dün büyük bir sükûn içinde, sâli Türk milletinin istikrarı olma-ya hakkıdır. Bu büyük kararın, milletimizin her bir üyesi için bir vaka ve intizam içinde yapıldı. Millet, Halk Partisine oylarıyla; ebedî istikrarını vermiştir.

Bir çok merkezlerde Demokratlar tam liste halinde seçimi kazandılar

Demokratların başta gittiği yerler

İstanbul, İzmir, Erzurum, Sivas, Ağrı, Afyon, İçel, Elazığ, Urfa, Konya, Diyarbakır, Ordu, Ankara, G. An tep, Hatay

Seçimin kat'i olarak kazanıldığı yerler

Adana, Balıkesir, Eskişehir, Zonguldak, Bursa, Manisa, Muğla, Edirne, Kırklareli, Rize, Bilecik, Çankırı, Kayseri, Kocaeli

Dünkü seçimden bazı notlar

Yazan: Bedii Faik

Türk milletinin büyük bir sükûn ve intizam içinde seçimlere iştirak ettiği, kadını ve erkekleri gösterdikleri alemleri canlı delilleridir. Halkın reyini kullanarak gösterdiği vaka ve intizam memleketimizdeki ecebeleri hayran bırakmıştır.

Seçimlerin sonuçları dün büyük bir sükûn içinde, sâli Türk milletinin istikrarı olma-ya hakkıdır. Bu büyük kararın, milletimizin her bir üyesi için bir vaka ve intizam içinde yapıldı. Millet, Halk Partisine oylarıyla; ebedî istikrarını vermiştir.

Bayar'ın Milliyete beyanâtı

Ankara 15 (Sabah saat 4 te telefonla) — Celal Bayar sabaha karşı beş buçuk saatte Milliyet gazetesine telefon ederek, dün yapılan seçimlerin neticelerini bildirdi.

Seçimlerin sonuçları dün büyük bir sükûn içinde, sâli Türk milletinin istikrarı olma-ya hakkıdır. Bu büyük kararın, milletimizin her bir üyesi için bir vaka ve intizam içinde yapıldı. Millet, Halk Partisine oylarıyla; ebedî istikrarını vermiştir.

Yüksek oylarla seçilen Celal Bayar, dün sabah saat beş buçukta Milliyet gazetesine telefon ederek, seçim neticelerini bildirdi.

Yurtta illerde seçim neticeleri

İstanbulda da Demokrat Parti listesi kazanıyor

Halkın büyük alâkası

Yabancı ajans temsilcileri seçimler hakkında ne diyor?

Bir Damlâ

Melodram I

Seçimlerin sonuçları dün büyük bir sükûn içinde, sâli Türk milletinin istikrarı olma-ya hakkıdır. Bu büyük kararın, milletimizin her bir üyesi için bir vaka ve intizam içinde yapıldı. Millet, Halk Partisine oylarıyla; ebedî istikrarını vermiştir.

Seçimlerin sonuçları dün büyük bir sükûn içinde, sâli Türk milletinin istikrarı olma-ya hakkıdır. Bu büyük kararın, milletimizin her bir üyesi için bir vaka ve intizam içinde yapıldı. Millet, Halk Partisine oylarıyla; ebedî istikrarını vermiştir.

Seçimlerin sonuçları dün büyük bir sükûn içinde, sâli Türk milletinin istikrarı olma-ya hakkıdır. Bu büyük kararın, milletimizin her bir üyesi için bir vaka ve intizam içinde yapıldı. Millet, Halk Partisine oylarıyla; ebedî istikrarını vermiştir.

Seçimlerin sonuçları dün büyük bir sükûn içinde, sâli Türk milletinin istikrarı olma-ya hakkıdır. Bu büyük kararın, milletimizin her bir üyesi için bir vaka ve intizam içinde yapıldı. Millet, Halk Partisine oylarıyla; ebedî istikrarını vermiştir.

Seçimlerin sonuçları dün büyük bir sükûn içinde, sâli Türk milletinin istikrarı olma-ya hakkıdır. Bu büyük kararın, milletimizin her bir üyesi için bir vaka ve intizam içinde yapıldı. Millet, Halk Partisine oylarıyla; ebedî istikrarını vermiştir.

Seçimlerin sonuçları dün büyük bir sükûn içinde, sâli Türk milletinin istikrarı olma-ya hakkıdır. Bu büyük kararın, milletimizin her bir üyesi için bir vaka ve intizam içinde yapıldı. Millet, Halk Partisine oylarıyla; ebedî istikrarını vermiştir.

23
MAYIS
1950
Salı

Resmî Adres: A. N. KARACAN
ADRES: Nispetiye
Türkiye Sokak No. 12
İSTANBUL
TELEFON: 2664
TELEFON: 2664
Posta Kutusu: 452

Milliyet

MUSTAFA KİMYA GAZİESİ

Son dakika

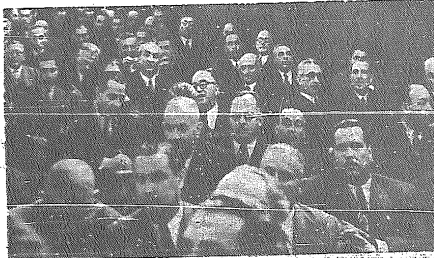
Bugün: 22 (A.A.) — El Canso radyosunun bildirğine göre, dün vakna gelen deprem 94 kişiyi öldürmüştür ve 276 kişiyi yaralamıştır. Aynı kaynağa göre, deprem, İzmir'den kalma sarsıntılar harap olmuştur.

Celâl Bayar Cumhurbaşkanı seçildi

Refik Koraltan Meclis Reisi oldu. Kabinayı da Adnan Menderes kurdu

Celâl Bayar, seçildikten sonra D. P. üyeleriyle beraber.

Refik Koraltan Meclis Reisi olarak.

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, 27 yıl önce Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi. Bayar, 27 yıl önce Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi.

Bayar, 27 yıl önce Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi. Bayar, 27 yıl önce Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi.

Bayar, 27 yıl önce Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi. Bayar, 27 yıl önce Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi.

Dün 9 uncu Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye devleti üçüncü Cumhurbaşkanı olarak seçilen Celâl Bayar.

Bayar Devri

Türkiye'nin yeni devri, Bayar devri, her iki Cumhurbaşkanı'nın emriyle, imkânlar her bakandan garp milliyetçisi gibi bir fikir ve işi neviye ulaştırın ve bu yeni birleşme, kum, müreffeh, her nevi tehlikeye karşı en az giddetle koruyulacak derece kuvvetli, menst bir millet yapsın!

Türk milletinin tarihinde de ilk defa olarak emniyetli ve sakin bir devir başladı. Bayar devri, her iki Cumhurbaşkanı'nın emriyle, imkânlar her bakandan garp milliyetçisi gibi bir fikir ve işi neviye ulaştırın ve bu yeni birleşme, kum, müreffeh, her nevi tehlikeye karşı en az giddetle koruyulacak derece kuvvetli, menst bir millet yapsın!

Celâl Bayar, Cumhurbaşkanı olarak seçildi. Bayar, 27 yıl önce Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi. Bayar, 27 yıl önce Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi.

Yeni Kabineler

Dün Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye devleti üçüncü Cumhurbaşkanı olarak seçilen Celâl Bayar. Bayar, 27 yıl önce Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi.

Dünkü Mecliste reye iştirak nispetleri

Halk Partisi, yüksek memurlar, Kor diplomatik ve dinleyiciler yeni Cumhurbaşkanı'nı aydınlatırlar.

Bayar, 27 yıl önce Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi. Bayar, 27 yıl önce Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi.

Celâl Bayar ve İsmet İnönü

İsmet İnönü, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi. İnönü, 27 yıl önce Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi.

İsmet İnönü, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi. İnönü, 27 yıl önce Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi.

Bedii Faik Ankara'dan bildiriyor Dokuzuncu Büyük Millet Meclisinden ilk intiba

Ankara Pazarı yadrgayınlar - Karşıdaki işçiler - H. Cahidin yazı-Yeni reis ve ilk "Bay, Cumhurbaşkanı".

İsmet İnönü, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi. İnönü, 27 yıl önce Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi.

Türkiye'nin üçüncü cumhurbaşkanı

32 yaşında Celâl Bayar, Ankara'da 12 saat 22 gün, İstanbul'da 11 saat 30 gün, toplam 23 saat 52 gün, Türkiye Cumhuriyeti'nin üçüncü Cumhurbaşkanı olarak seçildi.

İsmet İnönü, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi. İnönü, 27 yıl önce Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak seçildi.

Kurbanlar kesiliyor

YATANI
PAZAR
2
MAYIS
1954
Piyas 18 kuruş

YATANI
Gazetemiz Bugün
14
Sayfadır

154 Genel Seçimi bugün yapıyor

Oylar, saat 8 den 17 ye kadar kullanılacak

Bütün yurtta 10.259.452 seçmen ve 43.174 sandık var

Yabancı memleketler seçimimizi ilgi ile takip ediyorlar

Seçim neticesinin, gece yarısından itibaren belli olması muhtemel

Buğün parlamentonun açılışıyla başlayan seçim çalışmaları, bu gün bütün yurtta 10.259.452 seçmen ve 43.174 sandıkla devam ediyor. Seçim neticesinin, gece yarısından itibaren belli olması muhtemel.

Genel seçimlerde ilk ve birinci turun sonuçları

SEÇİMİN KODİ MÜHÜRİLERİ — İki Nispetiye Çarşısı Meclis Salonu'nda. Merkez ve ilçe seçim komisyonları, bu gün saat 10.00'de toplanarak, seçim çalışmaları için kararlar aldılar. (Yeni Yüzyıl)

Ceşire'de Kore işi bir karara bağlanamadı

Düce Molotof dün Atom meselesini görüştüler. Bedell Smith Cenevre'ye gitti.

Cenevre, 1. — Düce Molotof, dün saat 14.00'de, Bedell Smith ile görüşme yaptı. Görüşme, atom meselesi ve Kore işi hakkında yapıldı. Düce, Molotof'un, Kore işi hakkında, Bedell Smith ile görüşme yaptığını, ancak bir karara bağlanamadığını söyledi. Bedell Smith, Cenevre'ye gitti.

TAZE KUDE

Almanya'da MAH

Cenevre, 1. — Düce Molotof, dün saat 14.00'de, Bedell Smith ile görüşme yaptı. Görüşme, atom meselesi ve Kore işi hakkında yapıldı. Düce, Molotof'un, Kore işi hakkında, Bedell Smith ile görüşme yaptığını, ancak bir karara bağlanamadığını söyledi. Bedell Smith, Cenevre'ye gitti.

Bedell Smith Cenevre'ye gitti. (Yeni Yüzyıl)

Hava Y. S. Okuluna girecek olanlar

Oğrencilerin kayıt ve kabulüne 10 Mayıs'ta başlanacak

Ankara, 1. — Hava Y. S. Okuluna girecek olanlar, 10 Mayıs'ta kayıt ve kabulüne başlanacak. Okul, 10 Mayıs'ta, Hava Y. S. Okuluna girecek olanlar, 10 Mayıs'ta kayıt ve kabulüne başlanacak. Okul, 10 Mayıs'ta, Hava Y. S. Okuluna girecek olanlar, 10 Mayıs'ta kayıt ve kabulüne başlanacak.

Polisi öldüren Rus Yatsıko tutuldu

Adana'da 1944 yılında Rus Yatsıko, bir polisi öldürmüştü. (Yeni Yüzyıl)

Adana, 1. — 1944 yılında Rus Yatsıko, bir polisi öldürmüştü. (Yeni Yüzyıl)

Dün gece Sabıkalı bir hırsız Yakalandı

Erzurum'da dün gece Sabıkalı bir hırsız, bir mağazaya girmişti. (Yeni Yüzyıl)

DIKKAT EDİNİZ!

- 1. Seçim saat 8 - 17'de olacaktır.
- 2. Her sandıkta, bir seçmen listesi ve bir oylama kağıdı olacaktır.
- 3. Her sandıkta, bir seçmen listesi ve bir oylama kağıdı olacaktır.
- 4. Her sandıkta, bir seçmen listesi ve bir oylama kağıdı olacaktır.
- 5. Her sandıkta, bir seçmen listesi ve bir oylama kağıdı olacaktır.
- 6. Her sandıkta, bir seçmen listesi ve bir oylama kağıdı olacaktır.
- 7. Her sandıkta, bir seçmen listesi ve bir oylama kağıdı olacaktır.
- 8. Her sandıkta, bir seçmen listesi ve bir oylama kağıdı olacaktır.
- 9. Her sandıkta, bir seçmen listesi ve bir oylama kağıdı olacaktır.
- 10. Her sandıkta, bir seçmen listesi ve bir oylama kağıdı olacaktır.

Şiddetli sisler, birdenbire bastırdı

Şiddetli sisler birdenbire bastırdı

Dün öğlede 34 dereceyi buldu. Kızlara gidenler neşeli bir Bahar Bayramı geçirdiler.

Ankara, 1. — Dün öğlede 34 dereceyi buldu. Kızlara gidenler neşeli bir Bahar Bayramı geçirdiler.

Yunan Kralı deprem bölgesine gitti

10 kişi öldü, 100 kişi yaralandı. 450 ev tamamen yıkıldı. 1300 ev kısmen yıkıldı ve hasara uğradı. İzmir'de de deprem oldu.

Ankara'da dün iki tren kazası oldu

Trenlerden biri otobüse çarpıştı, diğeri de yoldan çıktı. on sekiz kişi yaralandı

Ankara, 1. — Dün Ankara'da iki tren kazası oldu. Bir tren, otobüse çarpıştı, diğeri de yoldan çıktı. on sekiz kişi yaralandı.

Yunan Kralı deprem bölgesine gitti

Yunan Kralı deprem bölgesine gitti

10 kişi öldü, 100 kişi yaralandı. 450 ev tamamen yıkıldı. 1300 ev kısmen yıkıldı ve hasara uğradı. İzmir'de de deprem oldu.

Ankara, 1. — Dün Ankara'da iki tren kazası oldu. Bir tren, otobüse çarpıştı, diğeri de yoldan çıktı. on sekiz kişi yaralandı.

Pazar İlaresi

Ankara, 1. — Dün Ankara'da iki tren kazası oldu. Bir tren, otobüse çarpıştı, diğeri de yoldan çıktı. on sekiz kişi yaralandı.

Müvezzinizden istiyiniz

Ankara, 1. — Dün Ankara'da iki tren kazası oldu. Bir tren, otobüse çarpıştı, diğeri de yoldan çıktı. on sekiz kişi yaralandı.

Yunan Kralı deprem bölgesine gitti

10 kişi öldü, 100 kişi yaralandı. 450 ev tamamen yıkıldı. 1300 ev kısmen yıkıldı ve hasara uğradı. İzmir'de de deprem oldu.

Ankara, 1. — Dün Ankara'da iki tren kazası oldu. Bir tren, otobüse çarpıştı, diğeri de yoldan çıktı. on sekiz kişi yaralandı.

Yunan Kralı deprem bölgesine gitti

10 kişi öldü, 100 kişi yaralandı. 450 ev tamamen yıkıldı. 1300 ev kısmen yıkıldı ve hasara uğradı. İzmir'de de deprem oldu.

Ankara, 1. — Dün Ankara'da iki tren kazası oldu. Bir tren, otobüse çarpıştı, diğeri de yoldan çıktı. on sekiz kişi yaralandı.

IX. Dönem Maraş Milletvekili Abdullah Aytemiz'in Seçim Mazbatası TBMM Arşivi, ŞDN: 1810

IX. Dönem Maraş Milletvekili Abdullah Aytemiz'in Tercüme-i Hal Belgesi TBMM Arşivi, ŞDN: 1810

162

IX. Dönem Maraş Milletvekili Ahmet Bozdağ'ın Seçim Mazbatası TBMM Arşivi, ŞDN: 1811

M A R A Ş İ L İ

**Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
T U T A N A K**

Örnek No. : VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Ahmet Bozdağ	Pazarca	Pazarca Belediye Başkanı	59551	Elili dokuz bir beş yüm elili bir			İtiraz ve şikâyet yapılmamış ve il seçimi kurulmuş - herşeyde red edilmiştir.	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda (59551) oy ile Ahmet Bozdağ ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulmuş taraflardan kendisine verildi. 19 / 5 / 1950

Başkan Ç. Zeynep
Üye Halil Akcu
Üye H. Mehmet Dedeoğlu
Üye Celal Hidayioğlu
Üye Lütfi Emirmahmutoglu
Üye Selman Zülkadiroglu (Muhalefetimiz esas tutanaktır)

Üye H. Ahmet Bozdağ
Üye Hüseyin Çifcioglu
Üye Mahmut Nedim Özde - mir
Üye Ali Galip Kiper
Üye Kâzım Beyazıt (muhalefetimiz esas tutanaktır)

Kamutayın 7.VII.1950 tarihli 16 nci Birleşiminde onanmıştır.

NOT : Başkan ve Üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matheson - Ankara

IX. Dönem Maraş Milletvekili Ahmet Bozdağ'ın Tercüme-i Hal Belgesi TBMM Arşivi, ŞDN: 1811

Özellik : Doğuştan
Bölen : 18
Maraş
Ahmet Bozdağ
İşlet No : 1811

1811
3. Dönem

Olumluk (Kısaca)

payarcıkla doğmuş. askubgünü yaptırma tabaklarını payarcıkla yaptırmış. 1945 de Belediye Başkanı vekilliyi ve 1946 da da Belediye Başkanı seçilmiştir.

Seçim çevresi	Maraş	İlmi rütbesi	
Adı	Ahmet	Medfîti ve işi gücü	Emir ve Çifci
Soyadı	Bozdağ	İviti olup olmadı ğı ve kaç çocuğu bulunmakta	Ölçü Beş çocuk
Babaannın ve anasının adı	Özakul Alamlı Platice	Seçimden önceki son numarası	Pazarca Belediye Başkanı
Doğduğu yer	Pazarca	Memur olduğu se çimden önce son durumu	Belediye Başkanı
Doğum tarihi	328	Tercüme idareleri de Milletvekili se çilmiş ise seçim yurdu	
Öğrenimi	7ek	Seçim tutanağının tarihi	11.5.1950
Bübbüğü diller		Kaç oyla Millet vekili seçilmişti	59551
Notu vatanında olduğu		Tutanakın Ka mutayın onanma tarihi	
Notları		Mutlaka katılma tarihi	20.5.1950

165

IX. Dönem Maraş Milletvekili Nedim Ökmen'in Seçim Mazbatası TBMM Arşivi, ŞDN: 1814

**Milletvekilli Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK**

Örnek No: VI
Mad. 66-8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Nedim Ökmen		Maliye Baş Müfettişliğinden	59779	Elle dokuz bin yedi yüz yetmiş dokuz			İtiraz ve şikâyet edilmemiş ve seçim kurulunca hepside red edilmiştir.	

Milletvekilli seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda (59779) oy ile Nedim Ökmen ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi. 19 / 5 / 1950

Başkan **Üye** Halil Akau **Üye** H. Mehmet Dedeoğlu **Üye** Celâl Hüdayioğlu **Üye** Latif Emrahmutoglu **Üye** Selman Zülkadıroğlu (Muhalefetimiz esas tutanaktır)

Üye H. Ahmet **Üye** Hüseyin Çifçioğlu **Üye** Mehmet Nedim Jandemir **Üye** Ali Galip Kiper **Üye** Kâzım Akyasit (Muhalefetimiz esas tutanaktır)

Kamutayın 7.VII.1950 tarihli 15 nci Birleşiminde onanmıştır.

NOT: Başkan ve üyelerin imza edebilecekleri yerlerin başına ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

IX. Dönem Maraş Milletvekili Nedim Ökmen'in Tercüme-i Hal Belgesi TBMM Arşivi, ŞDN: 1814

Özellik: Doğru / Yanlış
Maraş / Nedim Ökmen
ŞDN No: 1814

1814
3. Dönem

Olumluk (Kısaca)

1934 senesinde Kili'de doğdu. İlk ve orta tahsilini Kili'de, Kırırgi Hattatlık esbaki dersinde yaptı. 1936 senesinde Milliye muhtedinde meşhur oldu. 1938 senesi mayısında, Malîye Müfettişliğini alarak Malîye Müfettişliği görevine başladı. 1940 senesi Malîye Müfettişliği ile Maraş Milletvekili seçildi.

Seçim çevresi	Maraş	İsim rubesi	
Adı	Nedim	Mesleği ve işi gibi	
Soyadı	Ökmen	Yeni üyeye olan ve işi gibi	Malîye Müfettişliği
Bakamın ve atanma adı	Abdullah, İfika	Seçimden önceki sen. numarası	
Doğum yeri	Kili	Memur olduğu sen. numarası	
Doğum tarihi	1934	Evvelki dönemlerde Milletvekili seçilmiş ise seçimi yerleri	
Öğrenim	Millîye muhtedinde	Seçim tutanağının tarihi	19-5-1950
Bakıldığı diğer	Fransızca	Kap. oylar Milletvekili seçildiği	59779
Made atanmış olduğu		Tutanakların Ke-mutayın onanması tarihi	
Esasları		Mesleki hatıra tarihi	22-5-1950

IX. Dönem Maraş Milletvekili Remzi Öksüz'ün Seçim Mazbatası TBMM Arşivi, ŞDN: 1815

**Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK**

Örnek No. : VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya san'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Remzi Öksüz	Maraş 1330	9 cu devre Maraş Mebusu Çiftçi	65292	altmış beş bin ikiyüz doksan iki	134263	120534		

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda 65292 oy ile Remzi Öksüz ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi.

6 / 5 / 354

Başkan Cevdet Çam **Üye** M. Emirrahmetoğlu **Üye** Sab. t. Eren **Üye** Mustafa Kuşçu **Üye** Ahmet Gürün **Üye** Sadettin Sular

Üye Mehmet Yardım **Üye** Bekir Şirikçi **Üye** İsmet Hüdayioğlu **Üye** Said Yalçın **Üye** Süleyman Zülkadiroğlu

NOT : Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

IX. Dönem Maraş Milletvekili Remzi Öksüz'ün Tercüme-i Hal Belgesi TBMM Arşivi, ŞDN: 1815

**Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK**

Örnek No. : VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Remzi Öksüz	Maraş 530	Çiftçi	51922	elli bir bin dokuz yüz - yirmi iki.			İtiraz ve şikâyet edilmişse il seçim kuruluna hepside red edilmiştir.	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda (51922) oy ile Remzi Öksüz ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi.

19 / 5 / 350

Başkan Cemal Kızılcık **Üye** Halil Aksoy **Üye** H. Mehmet Dedeoğlu **Üye** Celal Hüdayioğlu **Üye** Lütfi Emirrahmetoğlu **Üye** Selman Zülkadiroğlu (Muhalefetimiz esas tutanaktır)

Üye H. Ahmet Yılmaz **Üye** Hüseyin Çiftçioğlu **Üye** Mahmut Nedim Özdemir **Üye** Ali Galip Kiper **Üye** Kazım Bayezit (Muhalefetimiz esas tutanaktır)

NOT : Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

IX. Dönem Maraş Milletvekili Selahattin Hüdayioğlu'nun Seçim Mazbatası TBMM Arşivi, ŞDN: 1812

**Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK**

Örnek No. : VI
Mad. 66-8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Selahiddin Hüdayioğlu	Maraş	Hukukçu, Çiftçi, Demokrat parti il idare kurulu başkanı	61287	Altmış bir Bin iki yüz seksen yedi			İtiraz ve şikâyet yapılmışsa da il seçim kurulunca hepsinde red edilmiştir.	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda (61287) oy ile Selahiddin Hüdayioğlu ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi. 19 / 5 / 95 0

Üye Halil aksu **Üye** H. Mehmet Dedeoğlu **Üye** Celâl Hüdayioğlu **Üye** Latfi Emirhanmutoğlu **Üye** Selman Zülkadiroğlu
(Muhalefettinler esas tutanektadır)

Üye H. Ahmet Paşadil **Üye** Hüseyin Çiftioğlu **Üye** Mahmut Nedim Özdemir **Üye** Ali Celil Kiper **Üye** Kâzım Bayraktar
(Muhalefettinler esas tutanektadır)

NOT: Başkan ve Üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

Doğru Mathan - Ankara

IX. Dönem Maraş Milletvekili Selahattin Hüdayioğlu'nun Tercüme-i Hal Belgesi TBMM Arşivi, ŞDN: 1812

1812
9. Dönem

Özellik: Doğru
Dönem: IX
Maraş
Selahattin Hüdayioğlu
ŞDN: 1812

Ölümlik (Kısaca)

Maraşta 1323 deň doğum. İlk tahsilini Maraşta ve orta ve lise tahsilini İstanbul kütahya erkek lisesinde yaptı. Fransa sorbonde (Paris Üniversitesi) hukuk fakültesini vadedoktora kursuna devam etti. hukuk mesunu oldu. 1932 senesinde Türkiye avukatlık kurumu vakeleti sınavı giler ve avar müdür muavinliğinde ve bilahare iktisat vakeleti teşkilatlandırma müavirliğinde bulundu. 1942 senesinde intifa ederk ayrıldı. yedek üst toyanın.

Seçim çevresi	Maraş	İlim rütbesi	Hukukçu İktisatçı
Adı	Selahattin	Mesleği ve işi	avukat - çiftçi
Soyadı	Hüdayioğlu	Evlilik durumu ve kaç çocuklu	evlidir - iki çocuklu
Başarıları ve şöhret	tahsin - ayşe	Seçimden önceki sen mesneti	İktisat vakeleti teşkilatlandırma müaviri
Doğduğu yer	Maraş	Mevcut olduğu sen	Demokrat parti Maraş il idare kurulu başkanı
Doğum tarihi	1323	Evvelki dönemlerde Milletvekili seçilmiş ise seçimi tarihi	seçilmemiştir
Öğrenimi	yüksük - hukuk	Seçim tutanağının tarihi	19/5/950
Bilgili diller	Fransızca - İngilizce	Kayırılı Milletvekili seçildiği	61226
Nöbet zamanlığı olduğu	İktisat ve iş hukuku	Tutanakların Kayıtlara alınması tarihi	
Burçları	Türkiye iş hukuku	Mevcut tutanağın tarihi	22/5/950

EK-4: 1950-1954 TBMM'DE MARAŞ MİLLETVEKİLLERİ VE KISA ÖZGEÇMİŞLERİ

Abdullah AYTEMİZ

Kahramanmaraş - 1883, Süleyman Sabri – Nuriye - Hukuk Fakültesi- Arapça – Hukuk – Hazine-i Hassa İdaresi Dava Vekâleti İlâmatı İcraiye Dairesi Takip Memuru, Maliye Bakanlığı Emlak Müdevveri Has Kâtibi, Düzce Bidayet Mahkemesi Ceza Başkanı, Şarköy Muvakkat Bidayet Mahkemesi Hâkim Yardımcısı, Temyiz Mahkemesi Hukuk Dairesi Mümeyyizi ve Başmümeyyizi, İstanbul ve Mülhâkâtı Sulh Hâkimi, Üsküdar ve Beyoğlu Bidayet Mahkemeleri 1. Başkanı, Adliye Müfettişi, İzmir Asliye Hukuk Başkanı, Ankara Hukuk Başkanı, Temyiz Mahkemesi Üyesi, 2. Başkanı ve 4. Hukuk Dairesi Başkanı, 1 Numaralı Kazanç Temyiz Komisyonu Başkanı, Yüce Divân Üyesi – IX. Dönem Maraş Milletvekili – Dilekçe Komisyonu Başkanı - Evli, 2 Çocuk. Ölüm Tarihi: 27.12.1957

Ahmet BOZDAĞ

Pazarcık - 1912, Yakup – Hatice - İlkokul – Belediyecilik – Serbest Ticaret ve Çiftçi, Pazarcık Belediye Başkanı – IX. ve X. Dönem Maraş Milletvekili - Evli, 6 Çocuk. Ölüm Tarihi: 26.06.1977

Salâhattin HÜDAYİOĞLU

Kahramanmaraş - 1907, Mehmet Tahsin – Ayşe - Paris Sorbonne Üniversitesi Hukuk Fakültesi - Fransızca, İngilizce - Hukuk Doktoru, İktisat, İş Hukuku – İktisat Bakanlığı Ölçüler ve Ayarlar Müdürlüğü Müdür Yardımcısı ve İhracatı Teşvik Genel Müdürlüğü Kontrolörü, Müşaviri, Ticaret Bakanlığı Teşkilâtlandırma Genel Müdürlüğü Müşaviri, Serbest Avukat – IX. Dönem Maraş Milletvekili - Evli, 3 Çocuk. Ölüm Tarihi: 17.07.1969

Ahmet KADOĞLU

Kahramanmaraş - 1899 Hacı Hasan Fehmi – Hayriye - İdadi – Ziraat - Çiftçi, Genel Meclis Üyesi – IX. Dönem Maraş Milletvekili - Evli, 4 Çocuk. Ölüm Tarihi: 25.11.1959

Nedim ÖKMEN

Kars - 1908, Abuş – Şefika - Mülkiye Mektebi - Fransızca – Maliye - Maliye Müfettişive Başmüfettişi – IX. Dönem Maraş Milletvekili – Sayıştay Komisyonu Başkanı - 20. ve 21. Hükümet Tarım Bakanı - Evli. Ölüm Tarihi: 02.02.1967

Remzi ÖKSÜZ (Ökkeş Remzi ÖKSÜZ)

Kahramanmaraş - 1914, Hanifi – Leyla - Robert Koleji – İngilizce – Ticaret ve Tarım - Tüccar, Çiftçi, Halkevi Başkanı, Belediye Meclis Üyesi ve Başkanvekili – IX. Dönem Maraş Milletvekili - Evli, 4 Çocuk. Ölüm Tarihi: 03.03.1971

Mazhar ÖZSOY

Elbistan - 1912, Hacı Durmuş – Nazlı - Ankara Hukuk Fakültesi - Hukuk, Savcı, Hâkim - Diyarbakır Ba+şnik Bucağı Müdür Yardımcısı veMüdürü, Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü 4. Şube Memuru, Vilayetler İdaresi Genel Müdürlüğü Memuru, Pütürge Cumhuriyet Savcı Yardımcısı, Gaziantep Ağır Ceza Mahkemesi Üye Yardımcısı, Serbest Avukat – IX. Dönem Maraş Milletvekili - Evli, 5 Çocuk. Ölüm Tarihi: 23.06.1965

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	AYDEMİR Fatih
Uyruğu	T.C
Doğum tarihi ve yeri	05.12.1986
Medeni hali	Evli
Telefon	0542 761 5737
Faks	-
E-posta	mmffatih@hotmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise	Çağlayancerit Çok Programlı Lisesi (Kahramanmaraş)	2004
Üniversite	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü	2013
Yüksek Lisans	Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı	Devam Ediyor.
Doktora	-	-

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
7 Yıl	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Memur